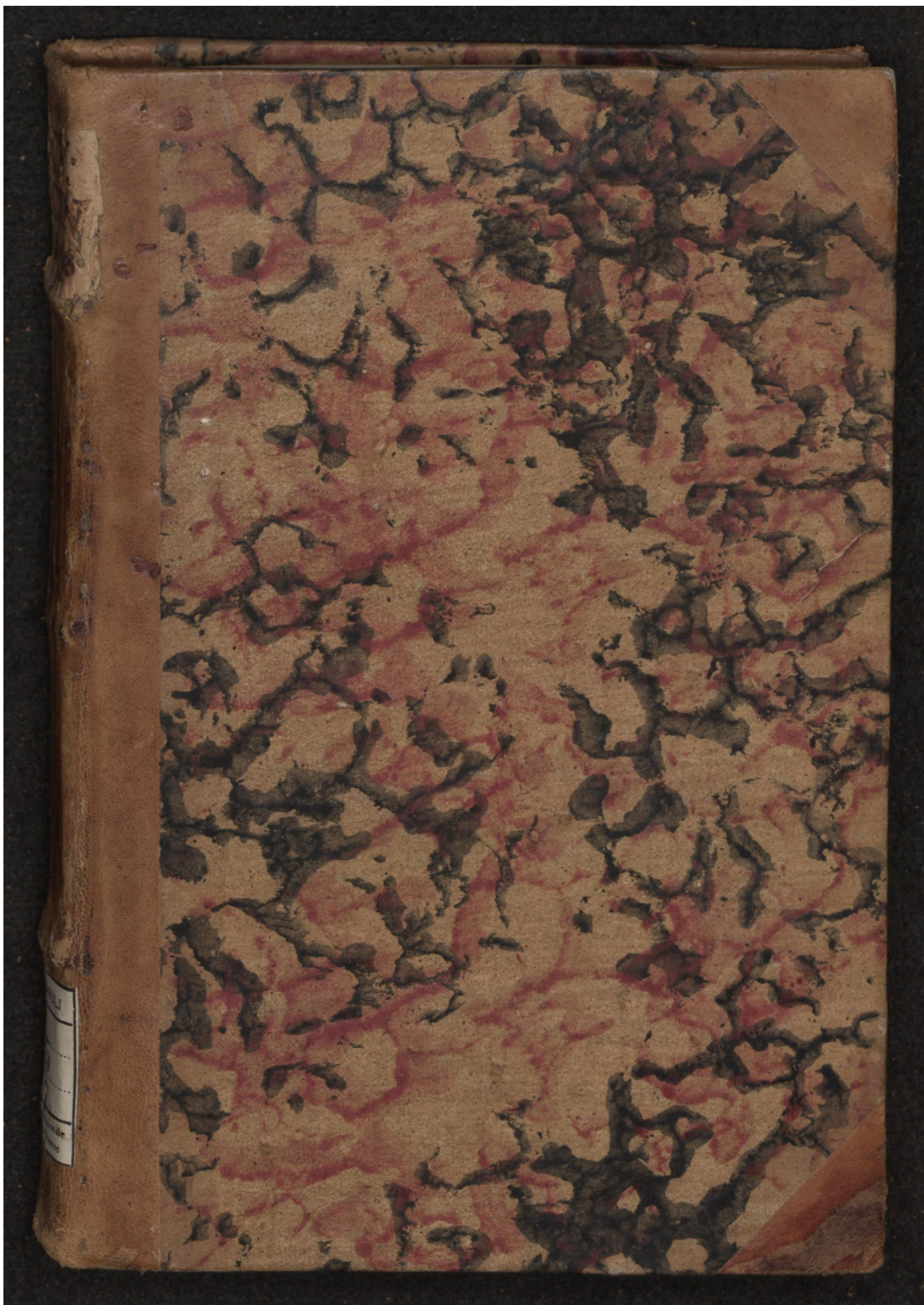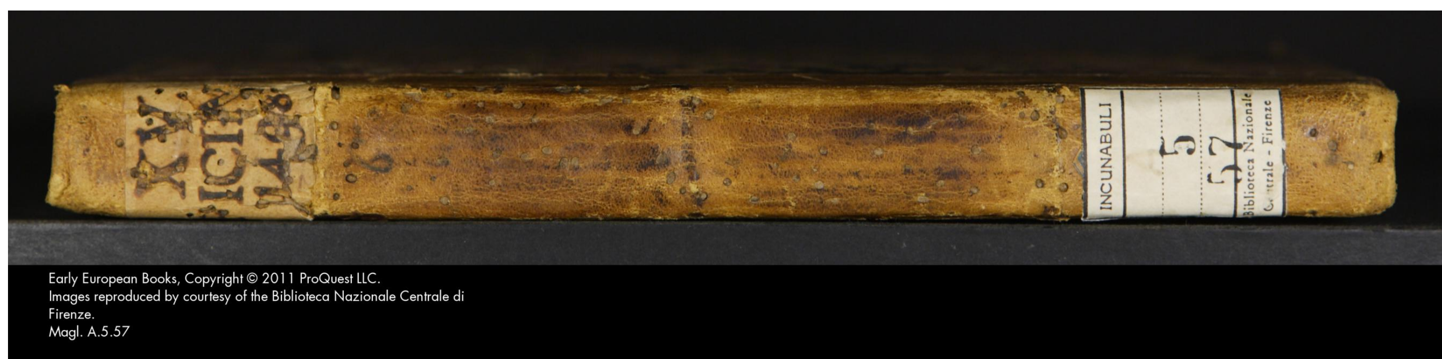

XV
ICIN
1498
INCUNABULI
5
57
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

Stampato da: Bartolomeo Pelusio, Gabriele Braccio, Giovanni Bissoli, Benedetto Dolcibelli del Mangio

Il tipo è stato cfr. con la tavola 61 del V vol del BMC

XV

FICINI
1498

Ad usum Domni [illegible] monachi [illegible]

et suor. confratrum [illegible]

n. 15.

Marsilii Ficini Florentini de triplici uita libri tres.

Primus de uita sana, siue de cura ualitudinis eorum, qui incumbunt studio litterarum.

Secundus de uita longa.

Tertius de uita coelitus comparanda.

Apologia quædam, in qua de medicina, Astrologia, uita mundi. Item de Magis, qui Christum statim natum salutauerunt.

Quod necessaria sit ad uitam securitas & tranquillitas animi.

præclarissimarum sententiarum huius operis breuis Annotatio

bet uitæ ſeptenario imminenti-
bus cap.xx.
Prohæmiũ ĩ librũ.iii.de uita cæli
tus Capita tertii libri.
In quo conſiſtat ſecundum Plo
tinum uirus fauorem cælitus at
trahens ſcilicet in eo ꝙ aĩa mun-
di & ſtellarum dæmonumq; ani
mæ facile alliciuntur corporum
formis accommodatis. Cap .i.
De cõcordia mũdi ꝺ natura ho
minis ſecũdũ ſtellas. q̃uo fiat at
tractus ab una q̃q; ſtella ca. ii.
Inter aĩam mũdi, & corpus eius
manifeſtũ eſt ſpũs eius, ĩ cuius
uirtute ſunt q̃tuor elemẽta. Nos
uero per ſpũm noſtrũ hunc poſ
ſumus haurire. cap. iii.
Spũs noſter haurit mũdi ſpũm
ꝑ radios ſolis & iouis, q̃tenus i-
pſe fit ſolaris & iouialis. cap. iiii.
Tres gratiæ ſũt iuppiter, & ſol: &
Venus. Iuppiter ē grã geminaꝝ
media & maxĩe nobis accõmo-
data cap. v.
De uirtute ĩ nobis naturali, uita
li, animali, & ꝑ quos planetas ad
iuuentᷣ: & quomodo ꝑ aſpectũ
lunæ ad ſolem, & Venerem,
maxime uero ad iouem cap. vi
Quomodo mẽbra foueãtur ĩ
nobis ꝑ comparationẽ lunæ ad
ſigna & ad ſtellas fixas cap. vii.
De uirtutibus & uſu ſtellarũ fi
xarũ cap. viii.
Dignitates planetarũ in ſignis
ad uſũ medicinarum obſeruan
dæ cap. ix
Quomodo planetis uti debea-
mus ĩ medicinis cap. x.
Quibus modis ſpiritus noſter
haurire plurimũ põt de ſpũ ui-
taq; mũdi: & qui planetæ ſpiritũ
ꝓcreãt atq; recreãt: & qualia ad-
unũquẽq; planetã ꝑtinẽt .ca. xi.
Res naturales atq; ẽt artificioſæ
habẽt uirtutes a ſtellis occultas,
per quas ſpiritum noſtrum ſtel
lis eiſdem exponũt cap. xii.
De uirtute imaginum ſecundũ
ãtiquos, atq; medicinarum cæli
tus acquiſita. cap. xiii.
Ordines rerum a ſtellis pendẽti
um ut ſolariũ atq; ſimilium, &
q̃uo ſpũs fiat ſolaris. cap. xiiii.
De uirtute imaginũ ſecundũ an
tiquos atq; mediciaꝝ, & quomo
do medicinæ ſint longe ualidio
res q̃ imagines cap. xv.
De poteſtate cæli de uiribus ra

Prooemium Marſilii Ficini Florentini in librum de uita ad magnanimum Laurentium Medicem patriæ ſeruatorem.

b Acchum poetæ ſummum antiſtitem ſacerdotũ, bis natum canunt. Forte ſignificantes, uel futurũ ſacerdotem ſtatim initiatũ oportere renaſci. Vel perfecti tandem ſacerdotis mentem deo penitus ebriam, iam uideri renatam. Aut forſan humiliore ſenſu, uinum Bacchi germen generari ſemel in uite quaſi Semele, maturis ſub Phoebo racemis: regenerari rurſum poſt ipſum uĩdemiæ fulmẽ in ſuo uaſe uinum, uelut in iouis femore merum. Sed de ſacris in præſentia myſteriis non eſt loquendum, ubi mox phyſica potius ope languentibus opitulaturi ſumus. Nec agendũ ſtilo grauitatis ſeruo, ſed libero potius & iocoſo, poſtq̃ a libero patre (neſcio quo modo) ſtatim exorſi ſumus. Et recte inq̃, neſcio quomodo. Nam forte prudentior aliquis a phoebo medicorum primo potiuſ, quã a baccho medicinam auſpicatus eſſet. Quid uero? Siquod non uanum omen ſit in ore nunc ſorte quadam proferente bacchũ. Hic enim almo quondam uino ſecuritateq; lætiſſima, ſalubrius forte medetur, q̃ herbis ille ſuis carnibuſq; phoebus. Quocunq; uero ſenſu uel illa uel hæc acceperis, dux ille ſacerdotum Bacchus geminas quaſi matres habuiſſe fertur. Melchiſedech autem ſummus ille ſacerdos, unam uix matrem, unum uix patrem habuit. Ego ſacerdos minimus patres habui duos, Ficinum medicum, Coſmum Medicem, ex illo natus ſum, ex iſto renatus. Ille quidẽ me Galeno, tum medico, tum platonico cõmendauit. Hic autẽ diuino conſecrauit me platoni. Et hic ſimiliter atque ille Marſilium medico deſtinauit. Galenus quidem corporum, plato uero medicus animorum. iãdiu igitur ſub platone ſalutarẽ animorum exercui medicinã. Quando poſt librorum oĩum eius interpretationem, mox decẽ atq; octo de aĩorum ĩmortalitate libros, & æterna

foelicitate cōposui,ita ꝓ uiribus pr̄i meo medici satisfaciēs. Medico uero patri satis deinceps faciēdū putās, librū de litteratorū ualitudie curāda cōposui. Desiderabāt præterea post hæc homines litterati, nō tantū bene quandoq; ualere, sed etiā bene ualētes diu uiuere. His ergo deīde librū de uita lōga dedi. Diffidebāt aūt medicinis atq; remediis in re tanta terrenis. Adiunxi librū de uita tū ualida, tū lōga coelitus cōpanda, ut ex ipso mūdi corpore uiuo uita quædā uegetior in corpus nostrū quasi quoddā mūdi mēbrū, uelut ex uite, propagaret́. His uero tu medicinæ libris ignosce (ꝓcor) īdulgētissime Laurēti, si dum medicus esse uolo, nescio qūo etiā nolens sum, & si non bonus sæpe poeta. Nā & phoebus idē ē medicinæ reptor, poesisq; magister, uitāq; ille suā nobis nō tā per herbas q̄ ꝑ citharā cātūq; largitur. Ipsa quīetiā uenus apud astrologos musicū æque parit, & medicū. Sed hactenus dū litteratorū ciuiūq; similium uitæ curiosius cōsulo, librorꝫ meorū salutem negligo, q̄diu inter se patior esse seiūctos. Quāobrē ī eos nūc primū pius in corpus unū copulo. Cuius artubus in unā formā iā compactis uita protinus adsit. Nō potest aūt hoc opus physicū, id q̄si corpus meū, uitā accipere nisi meam. Eiusmodi uero uita ex mea dūtaxat pēdet aīa. Hæc autē iādiu penes te magnanime Laurenti mi patrone uiuit, in ea præsertim amplissimarū ædiū tuarū parte, ubi una cū platone, nostrū illud de animorum īmortalitate seruatur opus, tuo iāpridē nomini dedicatum. At aīus iste meus, & si ī beata quadam quasi patria penes te uitā agit, uerūtamē, quod & theologi uolunt, inquietus est interea, donec opus id physicū tāq̄ suum corpus accipiat. Accipe igitur optime Laurenti: post illos de anima, hos etiam de corpore libros, eodemq; afflatu, quo & illis dudum: foeliciter his aspira. Ita enim & corpus hoc sub tuo spiritu, per suam uiuet animam, & anima uicissim nostra cū hoc iam suo corpore in tuis laribus conquiescet.

Marsilii Ficini Florentini liber primus de uita sana, siue de cura ualitudinis eorum qui incumbunt studio litterarum.

m Arsilius Ficinus Florentinus Georgioantonio Vespuccio & Ioanni Baptistæ Boninsegnio uiris ꝓbitate doctrinaq; īsignibus. S. D. Multa uobiscum his temporibus peripatheticorum more deambulando cōfabulati sumus de curanda eoꝝ ualitudine, qui assidue incumbūt studio litterarum: quæ quidē breui perstricta cōpēdio uobis potissimum cōmendare decreui. Neq; prius id opusculum uel ipse probabo, q̃ a uobis præcipue uiris, amicisq; probatissimis ꝓbatū esse resciuero, uel elegantissimū Laurentii Medicis nr̄i iudicium subire permittam, cuius quidem prosperæ ualitudini est in primis si opus fuerit, consulturum. Vix enim præsentibus litteratis præsertim nostris prospiciet unq̃, nisi prius eorum patrono Mecoenati prospexerit. Legite igitur diligēter, atq; curate ualitudinem diligentissime. Sublata enim sanitate, sublimes musarum fores, nisi deus omnipotens mira quadam uirtute & ducat & patefaciat, aut non tanguntur a nobis unq̃, aut certe frustra pulsantur. Physicam uero hanc disputationem nostram eo potissimum tanq̃ argumentū quoddam spectare uolumus, uidelicet si consequendæ sapientiæ gratia corporis sanitas tantopere quærenda ē, multo magis sanitatem mentis, qua sola potest sapientia comprehendi, esse quærendam, alioquin inscite omnino scientiam quærunt, quicunq; insana mente sapientiam capere moliuntur. Sanitatem quidem corporis Hippocrates, animi uero Socrates pollicetur: Sed ueram utriusq; sanitatē solus ille præstat, qui sic exclamat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & honorati estis, atq; ego uos reficiam. Ego sum uia ueritasq; & uita.

Nouem studiosorum duces. Cap. i.

q Vicunque iter illud asperum arduumque & longum ingrediunt, quod quidem uix tandem ad excelsum nouem musarum templum assiduo labore perducit, nouem omnino itineris huius ducibus indigere uident. Quorum primi quidem tres in coelo. Tres sequentes in aio. Postremi tres in terra nos ducunt. Principio in coelo mercurius, ut inuestigando musarum iter aggrediamur: uel impellit uel adhortatur. Siquidem mercurio tributum est inuestigationis omnis officium. Deinde phoebus ipse & quaerentes animos & res quaesitas splendore uberrimo sic illustrat: ut perspicue quod quaerebatur a nobis inueniat. Accedit gratiosissima Venus gratiarum mater: aut almis omnino laetisque radiis suis, rem oem adeo condit & ornat, ut quicquid & instigante mercurio quaesitum fuit: & monstrante phoebo iam erat inuentum, mirifica quadam & salutari uenustate ueneris circumfusum delectet semper & prosit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & stabilis: acumen ingenii, memoria tenax. Tres i terra postremi sunt prudentissimus paterfamilias, probatissimus praeceptor, medicus peritissimus. Absque his nouem ducibus nemo ad ipsum nouem musarum templum peruenire uel potuit, uel poterit unquam. Caeteros quidem duces ab initio nobis praecipue deus omnipotens naturaque tribuit. Tres uero postremos nostra adhibet diligentia. Sed praecepta officiaque quae ad patremfamilias: & quae ad praeceptorem circa litterarum studia pertinent, antiqui plures sapientesque tractauerunt, praecipue Plato noster & saepe alias, & in libris de rep. ac de legibus diligentissime. Deinde Aristoteles i politicis, plutarchus quoque & Quintilianus egregie. Solus autem litterarum studiosis hactenus deest medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, salutaribusque consiliis atque medicinis adiuuet eos, quos neque coelum neque animus, neque paterfamilias praeceptor ue destituit. Ego igitur sortem eorum laborio

mercurij, Phoebi, veneris officium

sissimam miseratus·qui difficile Mineruæ minuentis neruos iter agũt,primus tãquã medicus debilibus & ualitudinariis adsum· sed utinam facultate tã integra,q̃ propitia uoluntate·Surgite iam adolescentes deo duce alacres·Surgite iuuenes,atq; uiri,quos ardentius Mineruæ studium nimis eneruat· Accedite libenter ad medicum,qui uobis ad instituti uestri perfectionem mõstrante deo atque fauente consilia remediaq; salutaria largietur·

Quã diligẽs hñda cura sit cerebri,cordis,stomachi,spũs· Ca· ii·

p Rincipio quantã cursores cruriũ:athletæ brachiorum, musici uocis curã habere solent,tantã saltẽ litterarum studiosos cerebri,& cordis iecorisq; & stomachi oportet habere·Immo uero tanto maiorẽ,quãto & mẽbra hæc præstãtiora q̃ illa sunt,& ii frequẽtius atq; ad potiora his mẽbris,q̃ illi illis utunt̃·præterea solers quilibet artifex instrumẽta sua diligentissime curat·penicillos pictor,Maleos ĩcudesq; faber ærarius,miles equos & arma,uẽator canes & aues,citharã citharoedus,& sua quisq; similiter·Soli uero musarũ sacerdotes,soli sũmi boni ueritatisq; uenatores tam negligentes , pro nephas: tãq; infortunati sunt,ut instrumentum illud,quo mundũ uniuersum metiri quo dãmodo & capere possunt,negligere penitus uideant̃·Instrumẽtum eiusmodi,spũs ipse est,qui apud medicos uapor quidã sanguinis purus:subtilis,calidus,& lucidus definit̃·Atq; ab ipso cordis calore ex subtiliori sanguine procreatus uolat ad cerebrum, ibiq; animus ipso ad sensus tam interiores q̃ exteriores exercẽdos assidue utitur·Quãobrem sanguis spritui seruit,spiritus sensibus sensus deniq; rationi,Sanguis autem a uirtute naturali,quæ in iecore stomachoq; uiget:efficitur·Tenuissima sanguinis pars fluit in cordis fontem,ubi uitalis uiget uirtus·Inde creati spiritus cerebri &(ut ita dixerim)palladis arces ascendunt·In quibus animalis idest sentiendi mouendiq; uis dominatur·Itaque talis plurimũ

ferme contemplatio est, quale sensus ipsius obsequium. Talis autem sensus, qualis & spiritus. Spiritus uero talis, qualis & sanguis, & tres illæ uires: quas diximus, naturalis scilicet: uitalis, & animalis, a quibus, per quas: in quibus spiritus ipsi concipiuntur, nascuntur: atque fouentur.

Litterati pituitæ & atræ bili obnoxii sunt. Cap. iii.

n On solum uero mēbra illa uiresq;, & spiritus homines litterarū cupidi curare diligentissime debēt, uerū ēt pituitā semper & atram bilē non aliter q̄ nauigātes scyllam atq; carybdin cautissime deuitare iubentur. Quantū enī reliquo corpore otiosi sunt, tantū cerebro ac mente negotiosi. Inde pituitā, quod græci phlegma. Hīc atrā bilē, quā iidē melancholiā uocant, gignere cōpelluntur. Illa quidē ingeniū sæpe obtundit & suffocat. Hæc uero si nimiū abundauerit, flagrauerit ue, assidua cura crebrisq; deliramentis uexat aīum: iudiciūq; perturbat. Vt non immerito dici possit, litteratos fore & præcipue sanos, nisi cum pituita molesta est, & lætissimos sapiētissimosq; omnium: nisi bilis atræ uitio uel mærere sæpe, uel īterdū desipere compellantur.

Quot sint causæ q̄ bus lr̄ati melācholici sint uel fiāt. Ca. iiii

u T aūt literati sint melācholici, tres potissimū causarū species faciunt. Prima coelestis, Secūda naturalis, Tertia est humana. Coelestis, qm̄ mercurius, q̄ ut doctrinas inuestigemus inuitat, & Saturnus, qui efficit, ut in doctrinis inuestigandis ꝑseueremus, inuētasq; seruemus, frigidi quodāmodo sicciq; ab astronomis esse dicūtur, uel si forte mercurius nō sit frigidus: fit tamē sæpe Solis propinquitate siccissimus, qualis est natura apud medicos melācholica, eādēq; naturā mercurius ipse Saturnusq; literarum studiosis eorum sectatoribus impertiūt ab initio, ac seruāt augentq; quotidie. Naturalis autē causa esse uidet: q; ad sciētias præsertim difficiles consequēdas, necesse est animū ab externis

.1

ad interna tanq̃ a circũferentia quadam ad centrum sese recipere. Atq; dum speculatur in ipso (ut ita dixerim) hoĩs centro stabilissime permanere. Ad centrum uero a circunferentia se colligere: figiq; in centro maxime terræ ipsius est proprium, cui quidẽ atra bilis persimilis est. Igitur atra bilis animũ ut se & colligat in unũ, & sistat in uno, contẽpleturq; assidue prouocat. Atq; ipsa mundi centro similis, ad centrum re℞ singularum cogit inuestigandum. Euehitq; ad altissima quæq; comprehendenda, quandoquidem cum Saturno maxime congruit altissimo planeta℞. Contẽplatio quoq; ipsa uicissim assidua quadam collectione & quasi compressione naturã atræ bili persimilem contrahit. Humana uero idest ex nobis causa est. Quoniam frequens agitatio mentis cerebrum uehementer exsiccat, Igitur homore magna ex parte consumpto quod caloris naturalis pabulum est, calor quoq; plurimũ solet extingui. Vnde natura cerebri sicca frigidaq; euadit. Quæ quidẽ terrestris, & melancolica qualitas nominatur. Præterea ob frequentissimum inquisitionis motum spũs quoq; moti continue resoluunt. Resolutos aũt spũs ex subtiliori sanguine instaurari necessarium est. Quapropter subtilioribus clarioribusq; sanguinis partibus sæpe consũptis, reliquus sanguis necessario densus reddit & siccus & ater. Accedit ad hæc, q̃ natura ĩcontẽplatione cerebro prorsus cordiq; intenta, stomachũ eparq; destituit. Quare alimentis præsertim uel uberioribus uel durioribus male cõcoctis, sanguis inde frigidus crassusq;, & niger efficit. Postremo nimio mẽbro℞ otio neq; supflua excernunt: neq; crassi fusciq; uapores exhalant. Hæc oĩa melancolicũ spũm moestũq;, & pauidum aĩum efficere solent. Siquidẽ interiores tenebræ multo magis q̃ exteriores: moerore occupant aĩum atq; terrent. Maxime uero litterato℞ oĩum hi atra bile premũtur, qui sedulo philosophiæ studio dediti mẽtẽ a corpore rebusq; corporeis seuocant, incorporeisq; cõiun

gunt,tũ quia difficilius admodũ opus maiori quoq; ĩdiget mẽtis intentione,tum quia quatenus mentẽ incorporeæ ueritati coniũ gunt:eatenus a corpore diſiungere compelluntur. Hinc corpus eo rum nonnunq̃ quaſi ſemianimum redditur atq; melancholicũ.

Quod quidem Plato noſter in timæo ſignificat,dicens animum diuina ſæpiſſime,& intentiſſime contemplantem,alimentis eiuſ modi adeo adoleſcere potentem q; euadere,ut corpus ſuum ſupra q̃ natura corporis patiatur:exſuperet ipſumq; uehementioribus agitationibus ſuis aliquando uel effugiat quodammodo,uel non nunq̃ quaſi diſſoluere uideatur.

Cur melancolici ingenioſi ſint,& quales melancolici ſint eiuſmo di,quales contra. Cap. V

Actenus quam ob cauſã muſaꝝ ſacerdotes melancho lici uel ſint ab initio,uel ſtudio fiant,rationibus primo coeleſtibus,ſecundo naturalibus,tertio humanis oſten diſſe ſufficiat. Quod quidẽ confirmat in libro problematum Ari ſtoteles. Omnes n. inquit uiros in quauis facultate præſtantes me lancholicos extitiſſe. Qua in re platonicũ illud qđ in libro de ſci entia ſcribitur confirmauit. Ingenioſos uidelicet plurimũ concita tos furioſoſq; eſſe ſolere. Democritus quoq; nullos inquit uiros ĩ genio magnos,præter illos qui furore quodam perciti ſunt,eſſe unq̃ poſſe. Quod q dẽ plato noſter ĩ phædro probare uidet,dicẽs, poeticas fore fruſtra abſq; furore pulſari. Et ſi diuinum furorem hic forte intelligi uult.tamen neq; furor eiuſmodi apud phyſicos aliis unq̃ ullis præterq̃ melãcholicis incitatur. Deinceps uero aſſi gnandæ a nobis rationes ſunt quare Democritus & plato & Ari ſtoteles aſſerant melancholicos nonnullos interdũ adeo ingenio cunctos excellere,ut non humani ſed diuini potius uideantur. Aſ ſeuerant id Democritus,& plato,& Ariſtoteles abſq; dubio. Ra tionem uero tantæ rei haud ſatis explicare uidentur. Audendum

tamen monstrante deo causas indagare. Melancholia idest atra bilis, est duplex. Altera quidem naturalis a medicis appellatur. Altera uero adustione contingit. Naturalis illa nihil est aliud q̄ densior quædam sicciorq; pars sanguinis. Adusta uero in species quattuor distribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ: aut sanguinis purioris, aut bilis, aut salsæ pituitæ combustione cōcipit̃. Quæcunq; adustione nascitur, iudicio & sapientiæ nocet. Nempe dum humor ille accenditur, atq; ardet, concitatos furentesq; facere solet. Quam græci maniam nuncupant, nos uero furorem. At quando iam extinguitur, subtilioribus clarioribusq; partibus resolutis, solaq; restante fuligine tetra stolidos reddit, & stupidos. Quem habitum melācholiam proprie & amentiam uecordiāq; appellant. Sola igitur atra bilis illa quam diximus naturalem ad iudicium nobis sapientiamque conducit. Neque tamen semper. Sane si sola sit, atra nimium densaque mole, obfuscat spiritus, terret animum, obtundit ingenium. Si uero pituitæ simplici misceatur, cum frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, crassa quadam frigiditate segniciem adducit atque torporem. Atque ut dēsissime cuiusque materiæ natura est, quando eiusmodi melācholia frigescit, ad sūmum frigiditatis intenditur. Quo in statu nihil speratur, timentur omnia, tedet coeli cōuexa tueri. Si bilis atra uel simplex uel mixta putrescit, quartanam gignit febrē lienis tumores, & multa generis eiusdem. Vbi nimis exuberat siue sola sit, siue coniuncta pituitæ spiritus crassiores facit, atq; frigidiores. Continuo animum afficit tedio. Mentis aciem hebetat, neq; salit arcadico circum præcordia sanguis. Oportet autem atram bilem neq; tam paucam esse, ut sanguis, bilis, spiritus quasi freno careant. Vnde instabile ingenium labilemq; memoriam esse contingat. neq; tam multam, ut nimio pondere prægrauati dormitare atq; egere calcaribus uideamur. Proinde necessarium est omnino eam esse

quoad eius natura patitur ſubtiliſſimam. Si enim tenuata pro natura ſua maxīe fuerit, poterit forſitā abſq; noxa ēt eſſe multa atq; etiam tanta, ut æquare bilem ſaltem pondere uideatur. Abundet igitur atra bilis, ſed tenuiſſima. Non careat humore ſubtilioris pituitæ circūfuſo, ne areſcat prorſus duriſſimaq; euadat Non tamē miſceatur oīo pituitæ, præſertim uel frigidiori uel multæ, ne frigeſcat. Sed bili ſanguiniq; adeo miſceatur, ut corpus unum conficiatur ex tribus, dupla ſanguinis ad reliqua duo proportione compoſitum, Vbi octo ſanguinis partes, duæ bilis, duæ iterum atræ bilis portiōes exiſtant. Accendatur aliquantum a duobus illis atra bilis, accenſaq; fulgeat, non uratur. Ne quemadmodum ſolet materia durior, dum feruet nimium, uehementius urat, & concitet. Dum uero refrigeſcit, ſimiliter frigeſcat ad ſūmum. Bilis enim atra ferri inſtar quando multum ad frigus intenditur, friget ad ſūmum, quando contra ad calidum ualde declinat: calet ad ſūmum. Neque mirum uideri debet, atram bilem accendi poſſe facile, atque accenſam uehementius urere. Siquidem uidemus calcem illi ſimilem aqua perfuſam feruere ſtatim, atq; exurere. Tantam ad utrunque extremum melancholia uim habet unitate quadam ſtabilis fixæq; naturæ, Quæ quidē extremitas cæteris humoribus non contingit. Sūme quidem calens ſummam præſtat audaciam. immo ferocitatem Extreme uero frigens timorē, ignauiamq; extremam. Mediis uero inter frigus caloremque gradibus affecta uarie, affectus producit uarios, non aliter q̄ merum præcipue potens, bibentibus ad ebrietatem uel etiam paulo liberius affectus inferre uarios ſoleat. Igitur opportune temperata ſit atra bilis oportet. Quæ cum ita moderata eſt (ut diximus) & bili ſanguinique permixta, quia & natura ſicca eſt, & conditione q̄tū ipſius natura patitur, tenuiſſima, facile ab illis accendit̄. Quia ſolida ē atq; tenaciſſima, accenſa ſemel diutiſſime flagrat. Quia tena-

cissime siccitatis unitate potẽtissima ẽ uehemẽtius ĩcalescit. Quẽadmodũ lignũ paleis si utraq; accẽdant, magis diutiusq; calet & lucet. Atq a diuturno uehementiq; calore fulgor ingẽs motusq; uehemens & diuturnus ꝓficiscunt. Huc tẽdit illud Heracliti, lux sic anima sapientissima.

Quo pacto atra bilis conducat ingenio. Cap. vi

q Været forte quispiã, quale sit corpus illud hũoris eiusmodi, ea tribus illis humoribus ex qua diximus ꝓportione conflatum. Tale est ferme colore, quale aurũ esse uidemus, sed aliquantũ uergit ad purpurã. Et quando tam naturali calore q̃ uel corporis uel animi motu accendit: ferme non aliter, q̃ ignitũ rubẽsq; aurũ purpureo mixtum calet, & lucet. Atque uelut Iris trahit uarios flagrante corde colores. Quæret aliquis iterum, quonam pacto humor eiusmodi conducat ingenio. Nẽpe spiritus ex hoc humore creati, primo quidem subtiles sunt, nõ aliter q̃ aqua illa quam & uitæ, seu uitis aquam nominant, & ardentem, quotiens ex crassiori mero, quadam ad ignem destillatione ut fieri solet, exprimitur. Spiritus enim sub angustioribus atræ bilis eiusmodi compressi meatibus, uehementiore ob unitatem calore maxime tenuantur, perq; arctiores meatus expressi subtiliores erumpunt. Deinde calidiores similiter, atq; eadem ratione lucidiores. Tertio motu agiles, actione uehementissimi. Quarto solido stabiliq; humore iugiter emanantes actioni diutissime seruiunt. Tali aũt animus noster obsequio fretus indagat uehementer. Perseuerat inuestigando diutius. Facile quæcunq; inuestigauerit inuenit, clare perspicit, sincere diiudicat, ac diu retinet iudicata. Adde ꝙ quẽadmodũ in superioribus significauimus, animus instrumento siue incitamento eiusmodi quod centro mũdi quodãmodo congruit. atq; (ut ita dixerim) in suũ cẽtrũ animũ colligit, semp reꝝ oĩum & cẽtra petit: & penetralia penetrat. Cõgruit

insup

insuper cũ mercũrio atq; Saturno. Quorũ alter altissimus omniũ planetarũ, inuestigantẽ euehit ad altissima. Hic philosophi singulares euadũt. Præsertim cũ animus sic ab externis motibus atq; corpore proprio seuocatus, & q̃ proximus diuinis, & diuinorum instrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculisq; ex alto repletus noua quædam inuisitataq; semꝑ excogitat, & futura prædicit. Quod non solum Democritus atq; plato affirmat, sed etiam Aristoteles in problematũ libro, & Auicenna in libro diuinorũ, & in libro de anima confitent᷑. Quorsũ hæc de atræ bilis hũmore tam multa? Vt meminerimus, quantum atra bilis, ĩmo cãdida bilis eiusmodi quærenda & nutrienda est tanq̃ optima, tantum illam, quæ contra se habet (ut diximus) tanq̃ pessimam esse uitandam. Adeo enĩ dira res est. ut a malo dæmone eius impetus instigari Serapio dixerit, & Auicenna sapiens non negauerit.

Quinq; sunt præcipui studiosorũ hostes, pituita, atra bilis, coitus. satietas, matutinus somnus. Cap. vii

u T autẽ redeamus illuc, unde iã lõgius digressi sumus: longissima uia est, quæ ad ueritatem sapientiãq; ꝑducit, grauibus terræq; marisq; plena laboribus. Quicũq; igitur hoc iter aggrediunt᷑, ut poeta quispiam diceret, sæpe terra mariq; piclitantur. Siue enim mare nauigent continue iter flctus idest humores duos, pituitã scilicet, & noxiã illam melãcholiã, quasi inter scyllã charybdinq; iactãt᷑. Siue terra (ut ita dixerĩ) iter agãt, tria mõstra ꝓtinus sese illis obiiciunt. primũ terrena uenus, priapusq; nutrit. Secũdum Bacchus & Ceres. Tertium nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab æthere, & Neptunus ab æquore, & a terra Hercules sæpe uocãdus, ut mõstra eiusmodi palladis inimica, iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridẽte domet, claua Hercules cõtundat, & laceret. primũ quidẽ monstrũ est uenereus coitus, præserti si uel paulũ uires excesserit. Sub

ito nãq; exhaurit ſpiritus· præſertim ſubtiliores, cerebrũq; debilitat: labefactat ſtomachũ atq; præcordia· Quo malo nihil ĩgenio aduerſius eſſe poteſt· Cur nã Hippocrates coitũ comitiali morbo ſimilẽ iudicauit? niſi q̃ mẽtẽ, quæ ſacra eſt ꝑcutit, tantũq; obeſt, ut Auicenna in libro de animalibus dixerit, ſi quid ſpermatis ſupra q̃ natura toleret: coitu profluat, obeſſe magis, q̃ ſi quadragies tantundem ſanguinis emanarit, ut non iniuria priſci muſas atque Mineruam uirgines eſſe uoluerit· Huc platonicum illud ſpectat. Cum Venus muſis minitaretur, niſi ſacra uenerea colerent: ſe cõtra illas ſuũ filium armaturã· Reſpoderũt muſæ· Marti o Venus marti talia minitare· Tuus·n·inter nos cupido nõ uolat· Denique natura nullũ ſenſum longius q̃ tactũ ab intelligentia ſegregauit· Secundum monſtrũ eſt uini cibiq; ſatietas· Quippe ſi uinum uel nimium uel nimis calidum uehemẽſq; fuerit, caput ipſũ humoribus peſſimiſq; fumis implebit· Mitto q; inſanos facit ebrietas· Cibus uero nimius, primũ quidẽ ad ſtomachum in ipſo coquendo oẽm naturæ uim reuocat· Quo fit, ut capiti ſimul ſpeculationiq; ĩtẽdere nequeat· Deinde inepte coctus multis & craſſis uaporibus humoribuſq; aciẽ mentis obtundit· Quin etiã ſi ſatis coquatur, tamen ut Galenus ait: animus adipe & ſanguine ſuffocatus coeleſte aliquid peruidere non poteſt, Tertiũ deniq; monſtrũ eſt, ad multã noctẽ, præſertim poſt coenã frequẽtius uigilare, unde etiã poſt ortũ ſolis dormire cogaris, quoniã uero ĩ hoc errãt, fallũtq; ſtudioſi ꝑmulti, iccirco q̃tũ ĩgenio noceat, latius explicabo, atque rationes ſeptem præcipuas afferam, primã ab ipſo coelo, ſecũdã ab elementis, tertiã ab humoribus, quartam ad ordine rerũ Quĩtam a natura ſtomachi, ſextam a ſpiritibus, ſeptimam a phantaſia deductam· Principio tres planetæ quẽadmodum in ſuperioribus dicebamus contemplationi & eloquentiæ maxime fauent, Sol, Venus: atq; mercurius· Hi uero partibus ferme paſſibus con-

8

currentes: aduētāte nocte nos fugiūt. Die uero uel ꝓpīquāte, uel iā surgēte resurgunt, nosq; reuisunt. post uero solis ortū in plagā coeli duodecimā, quæ carceri tenebrisq; ab astronomis assignat᷑: repēte trudunt᷑. Ergo nō qui uel nocte quādo nos fugiūt, uel die post solis ortū, quādo carceris tenebrarūq; domū intrāt, sed ꝗ uel ꝓpemodū petētibus ortū, uel iā surgentibus ad cōtēplādū scribēdūq; ipsi quoq; cōsurgūt, ii soli acutissime speculātur: & eloquētissime inuēta sua scribūt, atq; componunt. Ratio secunda scilicet ab elemētis est talis: Oriēte sole mouetur aer, tenuaturq;, & claret, occidēte uero contra. Sanguis aūt & spiritus motū q̄litatēq; aeris circūfusi naturaq; similis sequi necessario compelluntur. Tertia ratio: quæ ab humoribus ducit᷑, est eiusmodi. In aurora mouetur sāguis, & regnat, motuq; tenuat᷑, & calescit, & claret. Spiritus uero sanguinē sequi imitariq; solent. Verū accedēte nocte melācholia illa crassior & frigidior: atq; pituita dominantur, quæ spiritus ad speculandum ineptissimos proculdubio reddunt. Quarta ratio, quæ traditur ab ordine rerū, hæc erit. Dies uigiliæ: nox somno tributa est. quoniā cū sol uel ad hemisperium nostrum accedit, uel super ipsum īcedit: radiis suis meatus corporis aperit, atq; a centro ad circunferentiam humores spiritusq; dilatat: Quod quidem ad uigiliam actionesq; excitat atq; conducit, contra uero, quando recedit, omnia coarctātur, quod naturali quodam ordine inuitat ad somnū, maxime post tertiam aut quartam noctis partē. Quisquis igitur mane quidem dormitat, quando sol mundusq; excitat, ad multam uero noctem uigilat, quando natura dormire iam & a laboribus quiescere iubet, hic absq; dubio cū ordini uniuersi, tum sibi ipsi repugnat, dum cōtrariis simul motibus perturbatur atq; distrahit᷑. Sane dū ab uniuerso mouetur ad extima, ipse sese mouet ad intima. Atq; cōtra, dum ab uniuerso ad intima trahitur, ipse se interim retrahit ad extima. Ergo ꝑuerso ordine mo-

tibusq; contrariis,tum corpus totum: tum spiritus ingeniumque prorsus labefactatur. Quinto loco a natura stomachi in hūc modum argumentamur. Stomachus diuturna diurni aeris actione, apertis poris admodū dilatať,euolantibusq; spiritibus tandē ualde debilitať. Igitur subeunte nocte nouam spirituū copiam exigit,qua foueatur. Quapropter quicunq; eo tempore cōtemplationes longas,& difficiles inchoat,ipsos ad caput spiritus retrahere nititur. Hi uero distracti,neq; stomacho satis,neq; capiti saciūt. Maxime uero nocet,si post coenā lucubrātes diu eiusmodi studiis attentius incūbamus. Pluribus enim tunc ad concoquendū cibū spiritibus,multoq; calore stomachus indiget. Hæc uero duo lucubratione studioq; tali diuertuntur ad caput. quo fit, ut neq; cerebro,neq; stomacho suppetant. Adde q caput ob eiusmodi motum crassioribus cibi repletur uaporibus. Atq; cibus in stomacho a calore & spiritu destitutus crudescit:& putret. Vnde rursus caput opplet,& lædit. Deniq; matutinis horis:quando surgendū est,ut excrementis oībus somno retentis singula membra purgētur,tunc id quod pessimum est,qui nocte lucubrando concoctionem penitus interruperat,idem dormiendo mane excrementorū expulsionem diutius impedire cōpellitur. Quod quidem tam ingenio,q̄ corpori medici oēs obesse q̄plurimū arbitranť. Merito ergo qui nocte contra naturā pro die,atq; conuerso,die rursus pro nocte utūtur tanq̄ noctuæ,ii ēt in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut,quemadmodū illis sub solis lumine caligant oculi,ita & iis mētis acies sub ueritatis splendore caliget. Sexto loco a spiritibus idē ita probatur. Spūs fatigatione diurna,præsertim subtilissimi quiq; deniq; resoluuntur. Nocte igitur pauci crassiq; supersunt litterarū studiis ineptissimi,ut non aliter mancis horū fretū alis ingenium uolare possit,q̄ uespertiliones,atq; bubones. Contra uero post somnū mane spiritibus recreatis,mēbrisq; adeo corroboratis,ut mi

nimo spũum adminiculo egeant, multi subtilesq; spũs adsunt, q cerebro seruiant: atq; expeditius obsequi possunt in mẽbris fouendis regendisq; parũ admodũ occupati. Postremo septima rõ sic a phantasiæ natura deducit. Phantasia, siue imaginatio: siue cogitatio, seu quouis alio noĩe nuncupanda uidet: multis, longis, contrariis inuigilando imaginibus, cogitationibus, curisq; distrahit: atq; turbat. Quæ quidẽ distractio perturbatioq; sequenti contẽplationi, tranquillã serenãq; mentẽ penitus postulanti: nimiũ contraria est. Sola uero nocturna quiete agitatio illa sedatur tandem atq; pacat. Igitur accedente quidẽ nocte semp turbata mente: recedente uero ut plurimũ mẽte tranqlla ad studia nos cõferimus. Quicunq; uero mente nimiũ agitata res ipsas iudicare conant, ii nõ aliter, q̃ illi q uertiginẽ patiuntur, oĩa uerti putant (ut Plato inquit) cũ ipsi uertant. Quãobrẽ scite Aristoteles ĩ oeconomicis iubet ante lucẽ surgere, asseritq; id & ad corporis sanitatẽ, & ad philosophiæ studia ꝓdesse q̃ plurimũ. Sed hoc ita accipiendũ est, ut cita & modica coena matutinam cruditatẽ diligẽtissime deuitemus. Deniq; sacer ille uates Dauid omnipotentis tuba dei, nunq̃ dicit uespere, sed mane semp atq; diluculo in deũ suum canendũ: sed cithara psalmisq; surgere. Surgere quidẽ mẽte, ea hora oĩo debemus. Mox etiam corpore: si modo id cõmode fieri possit.

Quæ sit hora inchoandis studiis opportunior quisue continuandi modus. cap. viii.

e X iis, quæ in superioribus disputata sunt, ferme iã satis constat opportune nostra nos studia exordiri, uel statĩ oriente sole: uel hora una saltẽ uel duabus ad sũmũ ante solis exortũ. Sed ante, q̃ e lecto surgas, perfrica parum p suauiterq; palmis corpus totum primo. deinde caput unguibus: sed id paulo leuius. Hac in re te Hippocrates admoneat. Nã frictione inquit, si uehemẽs sit, durari corpus, si leuis, molliri: si multa: minui.

si modica, impleri. Cũ e lecto surrexeris, noli subitæ lectioni meditationiq; psus incũbere. Sed saltẽ horæ dimidiũ cuilibet expurgationi cõcedito. Mox meditatiõi accingere diligenter, quam ad horã circiter unã pro uiribus, ꝓrogabis. Deĩde remittes parũper mentis intentionẽ, atq; interĩ eburneo pectine diligenter & moderate pectes caput a fronte ceruicẽ uersus quadragies pectine ducto. Tũ ceruicẽ panno asperiori perfrica. Demũ reuersus ad meditandũ, duas insup horas, aut saltẽ horã unã studio dedicato. produci uero nonnunq; studia possunt, sed aliquanta interdũ intermissiõe facta ad horã usq; meridianã. Quinẽt ĩterdũ, q̃uis raro nisi cibũ interim cogamur assumere, post meridiẽ circiter horas duas. Sol. n. circa ortũ potẽs est, potẽs & ĩ medio coelo, in plaga quoq; illa coeli, quæ mediũ proxĩe sequit᷑, quã nonã astronomi uocant & sapientiæ domũ, sol maxime gaudet, qm̃ uero poetæ oẽs phoebum musaꝝ scientiarũq; ducẽ esse uolunt, merito, si q d altius excogitandũ est, his horis potissimũ cogitet᷑: si musæ quærẽdæ, horis eisdẽ phoebo duce quærant᷑. Reliquæ. n. horæ ueteribus alienisq; legendis potius, q̃ nouis, ꝓpriisq; excogitandis accõmodatæ uident᷑. Semp aũt meminisse debemus qualibet hora semel saltẽ paulisp remittendã esse mẽtis intentionẽ. Cum. n. ob intentiõem eiusmodi spũs resol uant᷑, merito si nunq̃ cesses tendere lẽtus eris. Dum laboras aĩo, interim cor pore conquiesce. Mala est defatigatio corporis, peior animi, utriusq; simul pessima oppositis hoĩem motibus simul distrahens, uitamq; disperdens. Deniq; haud ulterius meditatio procedat q̃ uoluptas. potius uero citra.

Quomodo sit uitanda pituita cap. viiii.

Operæpretiũ fore uidetur, quæ noxia litteratis esse diximus repetere breuiter, atq; remedia singulis adhibere.

Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatõe quottidie stomacho ferme uacuo bis utẽdũ, nũq̃ tñ laboriosa, ne acuti spũs

dissoluantur, excrementa diligentissime ab omnibus meatibus expurgāda. Sordes a corporis totius cute, capitis præcipue tū lotiōe tū frictione penitus abstergēdæ Vitanda alimenta frigida nimium, atq; nisi obstiterit atra bilis, etiam humida, & oīo quæ pinguia, uirulenta, uiscosa, uncta, glutinosaque sint, uel quæ facile putrescere soleant. Si stomachus uel natura uel ætate sit frigidus, aut dimittendus omnino, aut certe minuēdus aquæ potus. Moderatus cibus sit oportet, sed potio moderatior. Habitatio alta a graui nubiloq; aere remotissima. Cum ignis, tum calidi odoris usu humiditas expellenda. prohibendum frigus a capite maxime uero ceruice atq; pedibus. Multū n. obest īgenio prodest moderatus usus aromatum in frigidioribus epulis, nucis muscatæ præsertim & cinamomi, & croci: zinziberis quoq; cōditi mane stomacho uacuo, quod sensibus etiam, & memoriæ maxime prodest.

Qua ratione uitanda sit atra bilis. cap. x.

p Essimā uero illā, quā in supioribus detestabamur, atrā bilē hæc augent, crassū turbidūq; uinū, pcipue nigrū. Cibi duri, sicci: salsi, acres, acuti, ueteres, usti, assi, fricti carnes bouis, & leporis, caseus uetus, salsamenta, legumina, præcipue faba, lenticula, melongia, eruca, brassica, sinapis, radicula, alliū, cepa, porrū, mora, cariotæ, & quæcunq; calefaciūt uel frigefaciunt simul atq; desiccāt & oīa nigra. Ira, timor: misericordia, dolor, otiū solitudo, & quæcunq; uisū & olfactū auditūq; offendūt, oīum uero maxīe tenebræ. præterea exsiccatio corporis nimia, siue longis nata uigiliis siue multa mentis agitatione, uel cura, seu frequēti coitu, usuq; rex calidax multū atq; siccarū, seu īmoderata quadā deiectione atq; purgatiōe, uel exercitatiōe laboriosa, uel inedia, siti, calore, uel sicciore uēto, uel frigore. Cū uero bilis atra semp siccissima sit, frigida quoq; licet nō æque, huic certe resistendū ē rebus quidē modice calidis, humidis uero q̄ maxime Cibis elixis assi-

due,quĩ coquãtur facile,& ſubtilẽ gignant ſanguinẽ atq; clariſſi-
mum. Sed interim,ut ſtomachi & pituitæ ratio habeat͂,perinde
atq; bilis atræ epulæ cĩnamomo & croco & ſandalis cõdiant͂.Cõ-
ferunt ſemina peponis,atq; cucumeris,& pinei nuclei abluti. Cõ
ueniũt lacticinia omnia,lac,caſeus recẽs,amygdalæ dulces.Con-
ueniũt carnes auiũ,& pullorũ gallinaceorum , quadrupedumue
lactẽtium,oua ſorbilia maxime,& ex mẽbris animaliũ cerebellũ,
dulcia mala,pyra:ꝑſica:pepones,pruna damaſcena : atq; ſimilia,
Cucurbita rite cocta,herbæ humidæ,non uiſcoſæ,ceraſia uero fi
cus,uuas minime laudo.Nauſeam uero & ſatietatem ualde dete
ſtor. Nihil aũt aduerſus hãc peſtem ualentius eſt q̃ uinũ leue:cla
rum,ſuaue,odorum:ad ſpiritus præ cæteris ꝑſpicuos generandos
aptiſſimũ. Nã(ut Platoni & Ariſtoteli placet)hic humor hoc ui-
no nõ aliter mollit͂ atq; dulceſcit & claret,q̃ uel lupini aqua perfu
ſi:uel ferrum flãmis accenſum. Verũ q̃tum eius uſus ſpiritibus
& ingenio prodeſt,tantũ nocet abuſus. Præterea infundere aurũ
uel argentũ,maxime ignitũ,eorũq; folia in poculis uel in ipſo iu-
re,prodeſſe,conſentaneũ eſt,atq; aureo uel argenteo uaſculo bibe
re,ciboſq; ſumere.Itẽ perutile eſt,ſi ſæpe ſtomacho uacuo liquiri
tiæ ſuccus deglutiat͂,ſuccus quoq; punici pomi dulcis,atq; dulcis
arãcei.Conducunt non mediocriter ſuaues odores temperati ma
xime,at ſi regnat frigus,ad calidum declinãtes:ſin dominetur ca-
lor,uergentes ad frigidũ. Temperandi ſunt igitur ex roſis, uiolis,
myrto,cãphora,ſandalis,aqua roſacea,quæ frigida ſũt. Rurſus ex
cĩnamomo,citro,arãceo , gariophylis:mẽta,meliſſa,croco ,ligno,
aloe,ambra,muſco,quæ calida. Verni flores ꝓſunt in primis & fo
lia citri ſiue arancei,odoraq; poma ſed maxime uinum. Odores
eiuſmodi ꝓut cuiq; cõuenit,& naribus hauriendi ſunt :& pectori
atq; ſtomacho admouendi. Odores uero calidos multũ ſiccoſq;,ſi
ſoli fuerint & cõtinui,nõ ꝓbamus. Tenẽdus ore iacynthus q ani

mum

mum uehementer exhilarat. Hierobotanum quoq; .i. sclarea siluestris tũ cibo tum odore cõfert. Buglosa rursus, borrago, mellissa, horũq; triũ aqua. Rursus lactuca: endiuia, uua passula, lac amigdalinũ mensæ familiarissima esse debet. Fugiẽdus aer, aut feruẽs aut glacialis nimiũ, aut nubilus. Sed aer tẽpatus serenusq; liberrime admittendus. Mercurius, pythagoras, plato iubent, dissonantem animum uel mærentem cithara cantuq; tam cõstanti q̃ cõcino componere simul atq; erigere. Dauid aũt poeta sacer psalterio psalmisq; Saulem ab insania liberabat. ego etiam, si modo infima licet componere sũmis, q̃tum aduersus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantusq; ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aspectum aquæ nitidæ, uiridis, rubeiue coloris: hortorum. nemorũq; usum, deambulationẽ secus flumina, perq; amæna prata suauem equitationem quoq;, gestationem, nauigationẽq; lenem ualde probamus. Sed uarietatem ĩ primis, facilesq; occupationes, diuersaq; negotia nõ molesta assiduam hominum gratiosorum consuetudinem.

Cura stomachi. Cap. xi

Equitur ut curã stomachi diligẽtissimã habeamus, ne nauseã cruditatẽue adducat unq̃ satietas, caputq; offẽdat. Bis cibus quotidie sumẽdus est, & modicus atq; lenis cinnamomo, mace nuce muscata moderate cõditus. Sẽp tñ siccus cibus põdere alimẽta mollia potũq; exsupet nisi forte atræ bilis siccitatẽ admodũ uereamur. Famẽ (si cõmode fieri potest) cibus, sitĩ potus expectet. Auiditas utriusq; supsit mẽsæ. Fastidiũ & saturitas procul absint. Abstinendũ ab iis quæ ob nimiã humiditatẽ uel uirulẽtã & unctã uiscosãq; materiã stomachũ relaxãdo debilitãt uel etiã frigida aut calidissima sũt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia sunt ut diu post mensam palato saporẽ reddãt molestiorẽ: siue inflẽt siue caput multis ua-

poribus ĩpleant. Ab omnibus in primis quæ facile uel extra aluũ: uel in aluo putrescãt. Dulces sapores, aut acres si soli sint, nullo pacto ꝓbamus. Sed dulces acri quodã uel acuto uel sicco uolumus temperari. Mastix & menta sicca, saluia recens: uuæ, passulæ, cydonia poma cocta, cõdita sacharo: cicorea, rosa, corallus, Lotus capparis & aceto cõditus stomacho amicissima sunt. Mala præterea punica sapore inter acidum dulcéq; medio, & omnino quæcunq; moderate arida sũt & aliquantulum austera, quæ medici stiptica uocant, siue quæ aliquantum acuta sunt uel salsa uel aromatica. Myrobalani autem omnia superant. Vinum quoq; rubeum potius q̃ album sapore quasi paululũ subamaro, ac nisi caliditas uel destillatio aliter postulauerit optimum erit merum bibitum paulatim. Omnino autem liquidiores epulæ prius sumendæ, q̃ duriores. Sumpto uero cibo, conuenit coriandrum, pomumq; cydonium cõditũ sacharo, mala punica: & pyra austera: mespila quoq; & persica sicca atq; similia. Mandere uero oportet ante: quã deglutiantur singula exactissime. Fouendus stomachus, si oportet extrinsecus, mastice, rosa, mẽta, corallo. Cauendũ ne post cibũ, duabus aut tribus proximis horis uel cogitationi difficili, uel lectioni sedulo incumbamus. Necessariæ forsan erũt horæ uacatiõis quatuor: si cibus potusue uberior fuerit, aut cibus durior. Malum est cibo: potuue uentrem extendere, pessimum stomacho sic extento difficilia cogitare. Aut igitur nutrimentum sume leuissimum, aut sumpto, uaca donec quasi concoxeris. Neque dormiendum post cibum meridie, nisi maxima cogat necessitas. Atque id quidem non prius q̃ horas duas uigilauerimus. Nocte tamen sumpta coena, hora (ut uidetur) una uigiliæ sufficit. Coitus stomacho pestilens, præsertim si uel saturo statim uel esuriente concumbas. Otio mæret stomachus exercitatione gaudet nisi dũ cibo sit plenus. Sumpto cibo statim modice deãbulandũ, mox uero sedẽdũ.

De iis quæ fouent membra præcipua uires spūs. Cap xii

Ed iā præstare uidetur, ut nonnulla ex medicorū offi-
cina in medium producamus, quæ stomachi, cordis, ce
rebri, spirituum ingenii, uires uel seruēt integras, uel re
stituant, ac si uel pituita uel atra bilis excrescat, uel immineat nau
sea: longe propellant. Omnes sine controuersia medici consense-
rūt, nihil esse salutarius tiriaca, fouendis cōfirmandisq; tū singu-
lis mēbris & uiribus: tum spiritibus atq; ingenio. Huius igitur in
primis utemur drachma dimidia, aut saltē drachmæ tertia parte
bis qualibet ebdomoda hyeme & autūno, sed æstate: atq; uere se-
mel: uel sola, uel (si placet) frigidis humidisq; temporibus cū pau
culo mero claro: suaui, temporibus uero calidis. siccisq;, præsertim
si natura uel ætas sit calidior, cū aquæ rosaceæ duabus unciis aut
tribus, stomacho scilicet uacuo: sex aut septem horis ante cibū. Si
tiriaca desit, dabimus mithridatū, sed ubi tiriacā mithridatūue
sumimus. eo die ab omni re calida penitus abstinendū, ac si æstas
aut uer fuerit frigidis est utendum. Secundo uero loco eadem
in causa probatur ab omnibus aloe, rite electa atq; lota. Sume my-
robalanorum chebularū drachmas duas, rosarum purpurearum
sandali rubei, emblicorum, cinnamomi: croci, corticis pomi citri,
beem, melissæ, idest citrariæ, singulorum drachmam unam, aloes
electæ riteq; ablutæ drachmas duodecim. Ex his confice pilulas
optimo mero. Quibus ebdomada qualibet semel utaris diluculo
eo scilicet pondere: quod naturæ tuæ conueniat. Aestate qdē cū
aqua rosacea, alias uero cū uino. Quibus aūt diebus neq; tiriacā
neq; pilulas assumes, utere cōfectione eiusmodi mane atq; uesp̄e
duabus, aut tribus ante cibum horis. Sume cinnami electissimi
drachmas quatuor chebularum myrobalanorum duas, & totidē
emblicarum, croci, rosarum purpurearum drachmam dimidiā:
sandalorū rubrorū drachmas duas: corallorūq; similiū drachmā

unam, sachari albissimi quantum satis est. Funde sacharum aqua rosacea, atq; succo citri uel limonum æqualibus uidelicet portiõibus. Coque suauiter. Deinde adde musci tertiam drachmæ partẽ, atq; ambræ tantundẽ. Demum confice bolos solidos, quos morsulos uulgo nominant, auroq; inuolue. Tria hæc ipsi eo usu quo p̄scripsimus experti sumus, tiriacã & aloem ita (ut diximus) temperatam: confectionemq; illam singulis conferre membris, & uiribus & spiritibus, acuere sensus, atq; ingenium, memoriam confirmare, pituitã quoq; & bilem, atq; atram bilẽ illis pilulis facile uel educi, uel emendari. præterea ætati cuilibet, & naturæ, tria quæ diximus familiarissima iudicantur.

Medicinæ contra pituitam. cap. xiii.

s I aduersus exundantem pituitam acrius pugnandum fuerit, pilulas aurora ex hierapicra Galeni, uel quas Mesues elefanginas nominant, dabimus scilicet quot et quotiens oportuerit, uel etiam in robustiore natura pilulas ex hiera atq; trociscis agarici pari portione cõpositas semper uero cũ melle rosaceo liq do atq; oximelle, aquaq; maratri idest feniculi. Qui certe syrupus in pituita digerenda etiam ante pilulas atq; post eas maxime prodest. Si una cum pituita cæteri quoq; humores turbent, pilulis ex reubarbaro Mesues, uel pilulis quæ sine quibus a posteriobus nuncupantur: opportune purgabimus. Omnem uero uehementem repentinamq; deiectionem purgationemq; penitus detestamur. Nam stomachũ corq; debilatat, spũs multos ex haurit, confundit humores: spũs fumis humoꝝ fuscis obtenebrat.

Destillatio, atq; eius cura. cap. xiiii.

u Bi caput, p̄pter pituitã destillationibus fluctuat, q̄doq; hora sõni aliquot ex pilulis quas modo descripsimus, dabimus. Iubebimus præterea ea hora & aliis thus sæpe mandere. Nam mirifice destillationibus & sensibus omnibus

memoriæq; succurrit. Rursus muscata nux & tiriaca ore retēta ꝓbatur. Maiorana quoq; quam amaracum noīant, uel eius aqua admota naribus uel infusa. Post cibum uero alimentorum fumos coriādro cidoneisq; cohercebimus.

Dolor capitis: & cura eius. cap. xv

[S]I caput sæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionem illam quam diambram nominant uel diacori uel plisarchoticon tenere ore iubebimus. Quinetiam masticem sæpe mandere. Præterea linire frōtē, tp̄a, ceruicē, maioranæ, feniculi, rutæ foliis una cū oleo rosaceo tūsis Similiter aloe, aceto: oleo aq̄ q; rosaceis ꝑfecte diluta.

De cura uisus. cap. xvi.

[S]i oculi caligant, neq; rubent: tamen neq; aliud præbēt ullum caloris indicium, tunc sane colliriū ex aqua feniculi, maioranæ, celidoniæ, rutæ, adhibito croco & antimonio, confert. Sed aqua eiusmodi prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen admoueas oculis, nisi antea pilulis lucis sæpe purgaueris. At si caligantes oculi rubeant, subito pilulis ex fumoterræ compositis purga. Mox collirium ex aqua rosacea & sacharo prodest. Nonnunq̄ uero albumine oui, tutia, lacte adiectis q̄primum opitulatur. Omnino autem quotidianus usus maratri uisum seruat & acuit. Semen quidem eius frequenter ore tenere oportet, folia uero cōmedere. Trifera minor a Mesue descripta optima est. Optimum quotidie uacuo stomacho myrobalanū chebulam conditam sumere: atq; cum ea non nihil panis ex sacharo, maratroq; in puluerem ducto compositi. Quod insuper ingenio mirumimmodum, ac producendæ uitæ prodest. Eufragiæ quinetiam usus oculis est singulare præsidium. In omni uel dolore capitis uel caligine oculorum diuertendi sunt retro uapores, frictionibus cucurbitulisq; ac si calor in causa sit: sanguisq; abundet, hi-

rudines ceruici & humeris adhibebimus.

De gustu instaurando. cap. xvii.

S Tomachus sæpe litterarum studiosis gustum fere omnem amittit, si id pituitæ uitio incidit, quod acidus oris sapor, uel saliua multa & glutinosior indicat, postq̄ aluum subduxeris medicinis: quas supra narrauimus, aromatico rosaceo utere scilicet sacharo rosaceo mixto: melle quoq; rosaceo cum cinnamo. Solo etiam uel zinzibere condito: uel mentæ syrupo, sed in primis tiriaca. Sin autem bilis copia forte contingit, quod quidem os amarum ostendere solet, similiter post purgationem ex aloe, sicut diximus, præparata, uel reubarbaro, assume uel triasandalum uel oxizacharam & sacharo aceto albo & uino acrioris punici mali compositam. Vel persica, pyraue, siue condita, siue syrupo confecta, sicut Mesues docet, uel nostram eiusmodi confectiōem gustui saluberrimam. Sume sachari rosacei uncias quattuor, diamarenati uncias duas, diacitonitem tantundē scilicet uncias duas, myrobalanorum chebulaꝵ semunciam, emblicaꝵ tantundem, sandali rubei coralli rubri utrorūq; æque drachmā dimidiam. Funde insup iuleb ex succo citri uel limonis tres uncias aut duas. Quod si stomachus debilis est & frigidus: adiice duas cinnami drachmas. His ante cibū duabus horis utendū. Nauseā semp abutroq; natā humore, tollit diacitoniten, & usus capparis cū aceto. Itē potus modicus ieiuno stomacho albi aceti rosacei, si duplo sachari pōdere misceat'. Rursus mētæ syrupus atq; absinthii. Itē menta uel aceto cōdita, uel acido mali punici succo diluta.

De exacta atræ bilis cura. cap, xyiii.

u Erū missa hæc tanq̄ leuiora iā faciamus, atq; ad id qđ periculosissimū est, reuertamur. s. ad atrā bilē, quæ quotiens abundat & furit, cū corpus totū, tum uel maxime pititū quasi quoddā instrumentū ingenii ipsumq; ingeniū & iu

dicium labefactat. Primũ in ea curanda præceptum sit, ut docuit Galenus, ne repente illã educere cõtendamus, ne forte parte eius liquidiore subtilioreq; subducta residuũ densius admodũ sicciusq; resideat, sed paulatim molliat̃ digeraturq; pariter atq; educat̃. Secundum, ut interim tã cibis humidioribus, q̃ lauacris dulcibus & modicis, unguentisq; similibus caput & corpus totũ ad sũmum ꝓ uiribus humectetur, ea tñ cautiõe ne uel destillatio irritet̃, uel destruat̃ stomachus aut iecur, uel meatus corporis obstruantur. Tertiũ uero, & id quidẽ maxĩe necessariũ, ut continue cor foueat̃ roboret̃q; rebus congruis partĩ intus acceptis, patim extra pectori, naribusue adhibitis. Aspiciãtur quoq; & audiantur, odorent̃ & cogitent̃ assidue quæ oblectent. Cõtraria uero longius arceantur.

De syrupis. cap. xix.

Vlta quidem a multis aduersus hunc humorem cõposita sunt. Ego aũt in præsentia tria quædã remediorum genera e plurimis afferã electissima oĩum atq; tutissima, accepta primum a priscis: deinde a recentioribus confirmata, interdum etiam a nobis ad usum nostrum accõmodata. In prĩo est syrupi optimi compositio. In secundo pilulæ probatissimæ. In tertio electuaria saluberrima. His tribus opportune adhibitis melancholicus humor mollitur & digeritur atq; soluitur, spũs acuũtur, & illustrantur. fouetur ingeniũ, memoria confirmatur. Syrupus est huiusmodi. Sume boraginis, buglossæ, florumq; utriusq; melissæ, capilloꝶ ueneris, endiuiæ, uiolarum, cuscutæ, polipodii, senæ, epithymi, singuloꝶ q̃tũ manu capitur. Pruna damascena numero uiginti, odora poma numero decẽ, passularum unciã unam, liquiritiæ unciam dimidiã, cinnami, sandali rubri, corticũ citri, singulorum drachmas tres, croci drachmã dimidiam coquãtur in aqua omnia præter epithymum & aromata, donec pars tertia consumatur. Decoctio expressa post, cum sacharo iterum &

epithimo moderate coquatur. Postremo infundantur aromata scilicet cinamomū atq; crocus. Huius syrupi aurora calefacti unciæ tres bibantur: simulq; unciæ duæ aut tres aquæ buglossæ, atq; una cū his ex sequētibus pilulis accipi debēt duæ saltem, ac plures prout cuiq; conuenit, eo scilicet pacto, ut aluus quotidie paulum moueatur.

De pilulis. Cap. xx.

p Ilularum uero q̄tum ad propositum spectat: duo sunt genera, aliæ delicatis congruūt, robustioribus aliæ. Primæ aureæ siue magicæ nominari possunt, partim magorū imitatione, partim nostra inuentiōe, sub ipso iouis uenerisq; influxu cōpositæ: quæ pituitam, bilē, atram bilem educūt absque molestia, singula mēbra corroborant, spiritus acuūt & illuminăt. Ita eos dilatant, ne constricti mesticiā pariant, sed dilatione & lumine gaudeant. Ita rursus stabiliūt, ne extensiōe nimia euanescăt. Sume igitur auri grana duodecim, maxime foliorum eius si pura, sint, thuris, myrrhæ, croci, ligni aloes, cinami, corticis citri, melissæ serici crudi coccinei, mētæ, beē albi, beē rubei, singulorū drachmā dimidiā, rosarum purpurearum, sandali rubri, corali rubri, myrobalanorum trium scilicet emblicarum, chebularum indarum, singulorum drachmā unam, aloes rite ablutæ tantūdem q̄tum cunctorum pōdus. Cōfice pilulas mero q̄ electissimo. Secuntur pilulæ ad soluendā melancholiam aliquāto ualidiores, uerūtamē minime uiolentæ. Sume peoniæ, myrchæ, sticados arabici, melissæ, thuris, croci, myrabalanorū trium scilicet emblicarum, chebularū indarū: rosarum, singulorum drachmam unā. Trociscorū agarici, polipodii, epithimi, senæ, lapidis lazuli, loti rite & præparati. Lapidis armeni affecti similiter. drachmas tres, singulorum. Aloes lotæ uncias duas uino perfecto pilulas confla. Si cum melācholia manifesta caliditas dominetur, quæ in hac compositione sunt fri

gida

gida,ad tertiam inſuꝑ ponderis ſui partem augenda erũt·Has pilulas(ut litterarum ſtudioſis conuenit)græcorũ,latinorum:arabumq; imitatione compoſui·Nolui uero fortiora miſcere· Quale ueratrum,quo Carneades phanaticus utebatur·Viris enim litteratis tantum uel paulo firmioribus conſulo,quibus nihil peſtilẽtius eſt q̃ uiolentia·Ideo prætermiſi pilulas indas, lapidiſq; lazuli uel armeni notas,& quam compoſitionem hieralogodion appellãt·Si deniq; decet ſimpliciorem cõpoſitionem ĩſerere,qua ego familiarius utor·Sume aloes lotæ unciam unam , myrobalanorum emblicarum atq; chebularum,utriuſque pariter drachmas duas: maſticis drachmas duas,duas quoq; roſarũ præſertim purpurearum confice pilulas uino·proinde pilulis aut iis,aut illis,ex iis ſcilicet quas ꝓbauimus , nemo unquam ſolis uti debẽt,ne forte nimium exſiccetur·Quod quidem in melancholia peſſimum eſt,immo uel una cum ſyrupo,quem ſecuti partim Meſuem.partim Gẽtilem Fulginatem ſupra deſcripſimus,uel cum uini odori leuiſq; uncia una ſiue duabus,ſiue tribus,ut cuiq; cõuenit,aut cum aqua mellis & paſſularum atque liquiritiæ·Aut ſicubi caliditas dominatur,cum iuleb uiolaceo:aquaq; uiolacea· Omnino autem cõſulo litteratis,quicunque ad atram bilem ſunt proniores , ut hac purgatione bis quolibet anno:uere ſcilicet autũnoq; utantur, diebus quindecim continuis uel uiginti , pilulis ſcilicet cum ſyrupo atque ſimilibus·Quicunque uero paulo minus huic morbo obnoxii ſunt,ſat habebũt:ſi pilulas primas aut ultimas toto anno ſumant,ſemel ebdomada qualibet,æſtate quidem cum iuleb (ut diximus)alias uero cum uino·

De Medicina liquida· Cap, xxi.

m Eminiſſe uero oportet,ubi maximum in exſiccatiõe periculum imminet,purgare tamen neceſſitas cogit,oꝑæ pretium eſſe pilulas intermittere,atq; in ipſo ſyrupo uel ſimili quadã

decoctiōe, facta in aqua buglossæ, quando pūrgandum est, inter dum infundere diasenæ uel diacatholiconis uel tripheræ persicæ unciam unā aut saltem dimidiam. Quod, si uel corpus robustius sit, uel astrictior & durior aluus, addere electuarii hamech drachmā unā aut duas. Vtilis quoq; hic est cōfecta cassia, utilior māna. Nec oī melācholiæ speciei cōueniūt, sed illi maxime quæ adustione creat̄. Sin aūt melācholia naturalis sit, conueniūt quidem, uerū præcipue, si in syrupo addatur polipodii portio dupla uel tripla, similiter liquiritiæ, crociq;, & passularum, Item medicinæ addantur mellis rosacei liquidi unciæ duæ. Quotiens uero syrupus sumēdus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verum si melancholicus nullus humor appareat, tantum uero cōplexio melancholica, scilicet frigida mēbroꝝ qualitas atq; sicca, memento, ducere aluum, uel mittere sanguinem minime expedire. Sed reliqua dūtaxat facere, quæ uel diximus, uel dicemus. præsertim quæcunq; ad corpus pertinent mediocriter calefaciendum atq; magnoꝑe humectādū, spiritusq; quoad fieri potest illuminandos, fouendaq; mēbra. Vbi uero ipse atræ bilis humor exundat, non madefacimus tantum corpus atq; humorem: sed etiam soluimus aluū ea cautione, qua diximus, nūquā uero uehementer, Siquidē plato in Timeo nos monet diuturnum morbum, qualis est melancholicus: non esse nimis ualentibus medicamentis atq; molestis pharmacis irritandum.

De sanguinis missione. Cap. xxii.

Vnt nonnulli in sanguine mittēdo audaciores, quos medici sapiētes ad modū detestātur. Nā sanguis est atræ bilis temperamentū, spiritus fomes, uitæ thesaurus. Solum uero ubi abundantiā sanguinis indicat, uel profusior risus: audaciaq; & cōfidētia multa, uel color rubens uenarūq; tumor: mittere sanguinem litteratis, quando res postulat: debemus e uena lie-

nis sinistri brachii, lata quadam incisione, quatuor uncias mane: uespere totidem. Deinde paucos post dies, saltem septem, ad summum quatuordecim, tum frictione quadam asperiore: tũ admotis hirudinibus, quas sanguisugas nominant, mariscas irritare, ut sanguinis unciæ tres aut quatuor inde distillẽt. Hæc ambo robustioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uero, si necessitas postulat: mariscas solum sicut docuimus irritare. Sed neque uentrem medicinis soluere, neque mittere sanguinem licet: nisi prius clysteribus pinguibus mollibusq; lenieris. Atq; hoc sit ĩ melancholica natura commune præceptum: dandam esse operam ut si oportuerit, eiusmodi clysteribus frequentatis uenter inferior lubricus semper sit atque purgatus.

De electuariis. Cap. xxiii.

s Equuntur electuaria, ex quibus laudo equidem quod Rasis exhilarãs appellauit. præterea quæ in libro de uiribus cordis Auicena cõponit. Sed multo magis quod Mæsues ita cõscribit. Sume crudũ sericũ colore coccineo nup tinctum, pondere libram unam. Id merge succo pomorum dulcium & suauiter redolentiũ, atq; succo buglossæ, aquaq; rosacea, singulorum libra una: post quatuor & uiginti horas, totũ id coque suauiter, donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericũ: atq; insup exprime diligenter. Infunde mox sachari candidissimi cẽtum & quinquaginta drachmas: coque rursus donec quasi mel spisset, amoue tunc ab igne, atq; infunde dũ calet, ambræ crudæ diligenter cõcisæ drachmas sex, & ut liquescat ambra permitte. postremo adde his puluerẽ eiusmodi. Sume ligni aloes crudi, cinnami: utriusq; æquæ sex drachmas. Lapidis lazuli rite abluti, drachmas tredecĩ. Vnionũ. i. albaꝝ margaritaꝝ drachmas duas. Auri ueri drachmã unam. Musci electi partẽ drachmæ dimidiã. Dant ex eo cũ uino drachmæ duæ uel una mane ac uespere ante cibũ tribus aut qua-

tuor horis. Id mihi præcæteris ualde placet. Verũtamen probo etiam Diamascũ Mesues dulcẽ, cõpositionẽq; gẽmaꝝ, modo cũ aqua rosacea assumantur. Laudarẽ quoq; mirifice q̃d est a Petro Ebanẽsi philosopho sũmo conflatũ, nisi ipsemet ex eius ĩmodico usu dilatatiõem exhalationẽq; spũum nimiã formidaret. Quam obrem duo quædam insuper excogitaui tutissima, atq; ob tẽpera tionem suã cuilibet tẽpori: ætati, naturæ conuenientissima, in qui bus miscet̃ utile dulci. Quæ tantũ nutriunt, q̃tum fouent & robo rant præterea spiritui & ingenio tantum stabiliendo, q̃tum acuẽ do & illustrando conueniunt. Sume sachari rosacei uncias qua tuor, Sachari una cũ floribus buglossæ concocti uncias duas. Cor ticis pomi citri sacharo conditi unciã unam. Chebuli condite unci as duas. Cinnami electi drachmã unã Sandali, corallis. s. utriusq; rubri Item serici, coccinei, crudi cõcisi, croci, margaritaꝝ, singuloꝝ drachmam dimidiã, auri, argenti, singuloꝝ tertiam drachmæ par tem, ambræ, musci, utriusq; grana duo. Funde oĩa simul succo ci tri uel limonis sacharo cocti. Sequitur confectio altera, aliq̃to salu brior, certe multo suauior. Sume amygdalarum dulciũ quatuor uncias, nucleorum pineoꝝ. s. ablutorum diei unius spatio, seminũ cucumeris, utroꝝq; pariter, uncias duas. Sachari duri: q̃d candũ .i. candidum uocãt, quatuor uncias. Sachari alterius, sed albissimi libram unã atq; dimidiam. Funde cuncta hæc aqua rosacea atq; limonis & citri in qua extinctũ fuerit ignitum auꝝ & argentũ. Si mul coque suauiter. Demũ adde cinnami: been rubri, sandali ru bri, coralli similis, singuloꝝ drachmã unã. Margaritaꝝ nitidissima rum, croci, serici, crudi, coccinei minutissime attriti, singuloꝝ dra chmã dimidiã. auri, argẽti, utriusq; grana duodecĩ. Iacynthi, sma ragdi, zaphyiri: carbũculi, singuloꝝ .iii. drachmæ ptẽ. Si cui uero desunt auꝝ argentũ, ãbra, muscus, pretiosi lapilli, confectiones ille ẽt prodesse multũ sine his poterunt, Quarũ tres potissimũ eligo,

unā s. Mesues, quā recēsui, duas uero nr̄as: quas mō descripsimus.
Quo uero pacto his utendum sit superius satis exposuimus. Si qs
autem simplicius aliquid appetat, oībus tn̄ accommodatū: hic ci-
tri pomū perfecte maturꝝ, integrū pfecte cōtundat, multoq; sacha
ro & multo rosarꝝ succo adhibito coquat. Coctū uero modico cin
namo, crocoq; condiat. Aut aromatico rosaceo utat̄ sic tēperato.
Sume aromatici rosacei unciam unā, sachari rosacei, sachari dia-
buglossati, utriusq; uncias duas, aut similiter misceat diamuscū.
Quanq̄. n. duo hæc nō sint simplicia, tn̄ facile satis habētur, ac si ca
liditas timeatur, diaprunis, & sacharum uiolaceum adiungantur.

De nimia uigilia. cap. xxiiii.

[S]Aepe melanholicis præsertī litteratis accidere solet, ut
nimiū exsiccato cerebro, uigiliis longis extenuent̄. quo
niam uero nihil atræ bilis mala magis auget q̄ lōga ui
gilia, tanto malo oī studio succurrendū. Ideo lactucas post cibos
alios edant una cū pane modico, pauculo croco: uinūq; purū sor-
beant post lactucā, neq; ultra horā lucubrent. Cū se dormitū con
ferunt, confectionem eiusmodi sumant. In qua seminis papaueris
albi unciæ duæ sint. seminis lactucæ uncia una. Amomi croci. s.
utriusq; pars drachmæ dimidia. sachari unciæ sex. Dilue & coque
oīa simul syrupo papaueris. Edant huius drachmas duas simulq;
non nihil syrupi papaueris gustent aut uini. Illineas eis frontē tē-
poraq; oleo ex uiolis: & ex neufare adiecta cāphora. itē lacte oleoq;
amygdalino atq; uiolaceo. Odorē croci, & cāphoræ, putaminūq;
dulcis mali naribus admouebis. Aceti insuper modici, sed aquæ
rosaceæ plurimæ. Sternes quoq; lectum plātarꝝ foliis frigidarꝝ. Au
res grauibus cātibus sonisq; delinies. Humectabis sæpe caput eius
modi lauacris scilicet aqua, in qua cocta sint frustra papaueris: la-
ctuca, portulaca, malua, rosarum, uitis: salicis, arundinumq; folia,
addita camomilla. Balneis quoq; dulcibus ex rebus eiusmodi, sæ

pe tibiæ, brachiaq́ꝫ, sæpe totum corpus est humectandum. Lac insuper bibere mixtũ sacharo scilicet stomacho uacuo, si mõ stomachus optĩe tolerauerit maxĩe prodest. Humida hæc melancholicis etiam, si satis dormiant mirifice conferũt. Memento lac amygdalinum mensæ familiarissimum esse debere.

De hebetudine atqꝫ obliuione. cap. xxv.

a Ccidit uero nonnunq̃, ut studiosis uel quia sedulo inclinato capite legant, scribantue. uel quia otio nimio torpeant pituita quædam uiscosior una cum frigida nimis melancholica caput occupãs grauet, atqꝫ hebetes obliuiososqꝫ efficiat. His ergo caput exonerandum est iis remediis, quæ alias diximus pituitæ cõuenire. Sin minus illa suffecerit, ad pilulas ĩdas & cocchias hieralogodionqꝫ cõfugito. Præterea ad hierã diacoloquĩtidos uel archigenis, uel andromaci, uel theodotiõis, aut ad pilulas iudæi quas Mesues in capitulo de capitis dolore describit. Quod si natura ætasue frigidior sit: nec æstas obstiterit, post purgationẽ utere confectione illa anachardina, quã Mesues sapientũ cõfectionẽ noĩat in Antidotario Rursus anacardina illa, quã ĩ capitulo de obliuione ex sentẽtia filii zachariæ recenset. Da sũmo mane drachmã unã, sed qui eã sumit, ab ira, coitu ebrietate, labore, rebusqꝫ calidis eo die prorsus abstineat. Hæc quidẽ aduersus hebetudinẽ obliuionẽqꝫ ualentissima sunt. At uero si familiaria magis optes, da zinziber sacharo conditũ, sed modico thure mixtũ, qđ sensibus & memoriæ magnopere prodest, ꝑsertĩ his adiectis. s. melle anachardino melle chebularꝫ acoris, ciperis, ambra: musco, Prodest ẽt diãbra, plisarchoticon, diacori. Sed hæc ore diutius retinẽda, naribus ẽt & auribus ĩfundẽda. Odor quoqꝫ thuris, amaraci, maratri, nucismuscatæ, rutæ, gariophylorꝫ, prodest nõ mediocriter. Memento tñ tiriacã ĩ his atqꝫ similibus, quẽadmodum ab initio diximus.

nulli unq̃ remedio postponẽdã. Præterea hebetibus obliuiosisq; tpa & ceruicẽ unctione eiusmodi unge. Sume olei sãbucini unciã unam, olei deben uncias duas, euforbii unciam dimidiam, castorei quoque tantundem. Perfricabis brachia, crura, ceruicemq; uehementer. Ac si opus fuerit ceruici cucurbitulas admouebis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nuce muscata tunsis operies atq; fouebis,

Quod corporeum quidẽ spiritum curare debemus, incorporeum uero colere. ueritatem deniq; uenerari. primum medicĩa præstat, secundum disciplina moralis, tertium uero religio. cap. xxvi.

[S]I homines ueritatis cupidi tanta medicorum diligentia corporeum spiritum curare debent, ne forte omnino neglectus uel impedimento sit, uel inepte seruiat quærentibus ueritatem, multo proculdubio diligentius incorporeum spiritum idest intellectum ipsum disciplinæ moralis institutis colere decet: quo solo ueritas ipsa cum sit incorporea capitur. Nephas. n. est solum animi seruum: id est corpus colere, animi uero corporis dominum regemq; negligere. præsertim cum magorũ platonisq; sententia sit, corpus totũ ab animo ita pendere: ut nisi animus bene ualuerit corpus bene ualere non possit, Quapropter medicinæ auctor Apollo non Hippocratem q̃uis ex sua stirpe genitum, sed Socratem sapientissimum iudicauit. Quippe cum quantum Hippocrates corpori: tantum Socrates animo sanando studuerit, q̃q̃, quod tentauerãt illi: solus Christus effecit. proinde si mẽtem nostram optimis colere moribus a Socrate iccirco iubemur, ut lucẽ ueritatemq; a nobis naturæ instinctu quæsitam serena mente facilius assequamur, q̃to magis ueritatẽ ipsã diuinã in primis religione sancta fas est uenerari? Ad quã quærendã capiendãq; nõ aliter creata mens ẽ, q̃ oculus ad lumẽ solis pspiciendũ. Atq; (ut, Plato noster inquit) quẽadmodũ uisus nihil usq̃ uisibile perspicit

nisi in ipso sũmi uisibilis, id est solis ipsius splendore, ita neq; intellectus humanus intelligibile quicq̃ apprehendit, nisi in ipso intelligibilis sũmi hoc est dei lumine nobis semꝑ & ubiq; præsente, in lumine inquã, quod illuminat oẽm hominẽ ueniẽtẽ in hũc mũdum. In lumine de quo canit Dauid, in lumine tuo uidebimus lumen. Profecto quẽadmodũ purgatis oculis, inq; lumen ipsũ aspicientibus, subito splẽdor eius infunditur, coloribus figurisq; rerũ abunde refulgens, ita cumprimum ab omnibus corporis perturbationibus per moralem disciplinam purgata mens est, atq; in diuinam ueritatem, idest deum ipsum religioso quodã flagrantissimoq; amore directa, subito (ut diuinus inquit plato) diuina mẽti ueritas influit, rationesq; rerum ueras, quæ in ipsa cõtinent', quibus ue oĩa l constant, foeliciter explicat, quãtoq; mentẽ circufũdit lumine, tanto simul & uoluntatem gaudio beate perfundit.

Finis primi libri.

Marsilii Ficini Florentini in librum Secundum, de uita longa ad philippum Valorem, Epistolare prooemium.

m Arsilius Ficinus Florẽtinus Philippo Valori ciui optimo, atq; nobilissimo. S. D. Quãq̃ plato nr̃ genio suo uiuit, & uicturus ẽ (ut arbitror) dum mũdus ip̃e uiuet, meus me tñ Genius huc semper impellit, ut post diuinũ cultum ante oĩa platonis uitæ ꝓspiciã. Ad hoc ipsum iamdiu nobis aspirat præcæteris Medica domus. Ad idẽ cõspiras: & tu mi Valor Medicũ amicissimus, & platonicæ gloriæ atq; disciplinæ admodum studiosus. Quã ergo uitã platoni semper exopto, eãdẽ opto medicibus, similẽq; Valori. Quãobrem hortor, & obsecro te mi Valor, ut quanta semper opera gloriæ platonicæ faues, tanta aliqñ diligentia præcepta hæc nostra de uita producenda, legas, atq; serues. Quibus diu uiuens resurgenti nuper disciplinæ platonis diutius una cum magnanimo Laurentio Medice patrocinari possis. Vale.

MARSILII FICINI FLORENTINI LIBER DE VITA LONGA.

Ad perfectionem scientiæ necessaria est uita longa: quam etiã diligentia præstat. Cap. primum.

D ARTEM Scientiamq; perfectã nõ tam uel docilitas ingenii, uel memoriæ firmitas, q̃ prudẽtis iudicii pspicacia nos perducit. Iudiciũ uero ꝓpter ambiguitatem ex cõiecturarũ diuersitate cõceptã adeo difficile ẽ, ut experimẽto sit necessario cõfirmandũ. Experimentũ quoq; fallax tum ꝓpter iudicii ipsius difficultatem, tũ propter fugacẽ opportuni in experimento captando temporis breuitatem. Quibus sane de causis artẽ esse longã una cũ Hippocrate recte concludimus, nec posse nos eã, nisi uitæ lõgitudine consequi. Vitam uero longam non solum ab initio semel fata promittunt, sed nr̃a etiam diligentia præstat, quod & astrologi cõfitent̃, ubi de electionibus & imaginibus agũt, & medicorum cura diligẽs, expientiaq; cõfirmat. Qua quidẽ ꝓuidẽtia, nõ solũ homines natura ualidi sæpissime, sed etiã ualitudinarii uitã longã aliquãdo consequũtur, ut non mirũ sit Herodicũ quendã litterarũ studiosum, omniũ sui temporis infirmissimũ (ut Plato Aristotelesq; testãt̃) eiusmodi ꝓuidẽtia, annũ fere cẽtesimũ impleuisse. Plutarchus præterea narrat, multos corpore alioqn parꝝ firmo, uitã sola diligẽtia longã consecutos. Mitto ĩpræsẽtia, quos ĩbecillos ipse nouerim, prudentiæ munere robustissimoꝝ annos supauisse. Neq; igit̃ ĩutile fuerit, neq; uanũ, post librũ de curãda ualitudine litteratoꝝ a nobis cõpositũ, præcepta quædã insuper ingeniis sciẽtiæ cupidis, ad uitã longã conducẽtia tradere. Instituta uero hæc nec inertibus, ignauisq; cõmunicari uolumus. Quid .n. cupiamus istos diu uiuere? qui neq; uiuũt quidẽ, q̃ si fucos nu

triamus non apes· Nec hominibus diuulgari: ꝑdita uoluptatũ li bidine dissolutis, q breuẽ quotidie uoluptatẽ longe stulti præpo nunt nec improbis iniquisq; patefieri, quorum uita mors est bo-norum· Sed uiris duntaxat prudentibus atq; temꝑatis solertis in genii uiribus humano generi uel priuatim uel publice ꝓfuturis·

Vitalis calor nutritur humore, quo deficiente fit resolutio, quo excedente fit suffocatio· Cap· ·ii·

u Ita q dẽ tanq̃ lumen in naturali calore cõsistit· Caloris uero pabulũ est humor aereus, atq; pĩguis, q̃si oleũ · Si ue igitᷣ humor eiusmodi forte deficiat, siue ꝓrsus excedat, uel ĩ-quinetᷣ, calor statim debilitatᷣ, & tandẽ debilitatus extinguitᷣ · Si humoris defectu calor debilitatᷣ, & ꝑditᷣ, mors resolutiõe cõtin git· Si potius obruitur humoris excessu uel uitio, uita suffocatio ne perit, Suffocatio uero humoris cuiuslibet exũdãtia uel putre factione contingit, præsertim pituita uel excrescẽte uel quõlibet putrefacta, ut non ĩmerito pituita petens uitã fuerit nominata· Præcepta igitur ad producendã uitã maxime necessaria · hinc q̃ dem resolutionẽ, inde uero suffocationẽ putrefactionẽq; æque deuitant æque inq̃ ratione cõmuni· Nã si calidiorẽ sicciorem ue hoĩem forte curãt, & cui meatus quidẽ apti sunt, humores autẽ spũsq; subtiles resolutioni magis occurrũt, Sin aũt cõtraria rõne corpus affectũ tractãt, potius suffocationi subueniũt· Maxĩe ue ro in alterutro studẽt, si ad alterutꝝ locus tempusue declinet· At ubi ingeniosis studiosisq; cõsulitᷣ, utrũq; præceptũ ferme est pa-riter necessariũ, in utroq; similiter laboratᷣ· His ·n· acutũ q dẽ cali dumq; ingeniũ, & imaginationis motus assiduũs, resolutionem: otiũ uero corporis atq; cruditas suffocationem minitari uidetur Nusq̃ igitur medici uehemẽtius q̃ in eiusmodi hominũ curatio· ne laborant· Et si tota libri superioris disputatio ad ꝓrogãdã ui-tam maxĩe confert, propriã tñ quandam res tanta curam, qualẽ

deinceps (quoad potero) paucis cōprehendā, postulare uidetur.

Quomodo temperandus calor ad humorem atq; uicissim quodam Mineruæ consilio, Cap. iii.

c Aceteꝝ dū oleū istud pīgue, igneo huic uigori nostro necessariū pīgui Minerua tractamus, Minerua interī oliuifera olei uitalis origo, almi uidelicet Iouis capite nata ridet, q̄ sui muneris q̄titatē plane cernētes: interea nō satis uidimus q̄litatē. Ridēs ergo, uobis inq̄t, oleū, nō mō q̄tū sat flāmæ nutriēdæ foret: abūde dedi, sed ēt sine amurca sinceꝝ infūdi lucernæ. Hæc illa. nos aūt īter loq̄ndū errātes offēdimus, q̄m lucerna pedibus nr̄is uerbū suū, nō dū nobis auditū. Ex hac ergo lucerna discamus, oleū iugiter flāmæ subministrādū, ea.s. diligētia, ut nec repētina quadā lumē obruamus illuuione. nec rursū differamus sitibūdo potū. Sed hæc q̄dē duo satis ī supioribus tractata putamus. Reliqua nobis duo sunt, quoꝝ alteꝝ leuiter tetigisse, alterū uix attigisse uidemur, tangentes īterī ita Palladē, ut ridere nunq̄ solita nos rideret. Quid ergo? Primo q̄dē cōsiderabimus flāmā uel paucula ē ee ꝓrsus edacē, ideoq; lucernā illā lucere diutius, in qua sic flāmula ē ad ellychniū.i. luciniū tēꝑata, ut nō ebibat oleum, sed pitisset. Itaq; & nos in oī diæta cauebimus, nequādo præsertim in iuuētute nimiū īualescat īsitus ignis suapte natura uorax. Sat uero fuerit tū humorē inundantē, tū penetrabile frigus hinc arcere. Deīde lucernā cogitabimus freq̄ēter extīgui, q̄do nō sinceꝝ oleū instillauerit, sed (ut ita dixerim) amurcosū. Vnde paulo post cōcrescunt ex amurca fungi, lumēq; extinguūt. Iā uero nos almū a pallade suscepimus oleū.s. aerium q̄plurimū purumq;, & natiuo quodā lentore tenax atq; firmum. Quod ergo huic paulatim absūpto subgerit͛, nō solū huic æquale debet esse, sed simile. Vt uero sit simile nō tātū aereū eē debet & pīgue, sed penitus ab amurca secretū.i. a fece q̄dā ex terra & aqua crassio-

11

re cõgesta. Hãc ergo cõgestionẽ, feceq; uitaturi, alimta elusmo di fugiamus, & otiũ, & cruditatẽ, atq; sordes. Interea uero Mineruã ea moderatione colamus, ut caput quidẽ, de quo nata est ipsa, nobis augeat, neruos autem stomachumq; non minuat,

Quibus de causis arescit humor naturalis, uel pegrinus exundat, q̃ necessaria sit ad uitã pfecta digestio. Cap. iiii.

n Aturalem humorẽ uelociter hæc exsiccant. Sanguinis fluxus uberior. Violẽta solutio uẽtris. Diu lubricus aluus. Profusus sudor. latius patefacti meatus. Coitus ad debilitatẽ factus. Sitis ãhela. Fames cruciãs. Vigilia lõga. Vsus calidaꝝ reꝝ simul atq; siccarũ. laboriosus animi, corporisq; motus. anxietas. ira. dolor. Siccior simul, atq; feruentior aer, præsertĩ igne calescẽs. Vẽtus aridior & uiolẽtus, atq; diuturnus. Humorẽ supra modũ augẽt his cõtraria. Ebrietas frequẽs utrunq; facit, nimio. n. tũ calore siccat, tũ hũore suffocat ebriosũ. Nihil aũt magis q̃ cruditas ad utrũq; nocet. Vbi. n. nõ cõcoquit̃ alimẽtũ, hinc quidẽ deest, quo naturalẽ irriget humorẽ, inde uero putrefactũ supest, qđ exundãs calorẽ obruat naturalẽ. Quãobrẽ Auicẽna corrũpi sanguinẽ inquit, ubi digestio ipsa corrumpit̃, Secutusq; Galenũ, appellat digestionẽ, uitæ radicẽ. Optima igit̃ est, & q̃si unica hæc regula Galeni, cõcoctionẽ cibi præcæteris ubiq; curar̃. Nã qđ maximũ uidetur esse præceptũ, salubribus uidelicet uti, nihil proderit, nisi coquas. Siquidẽ ex his ferme sicut ex cõtrariis noxius humor pfluit, si cruda mẽbris ĩfluxerĩt. Ex cibis aũt etiã minus arte laudatis, sæpe minus malum accipit̃ nutrimẽtũ, si uehemẽtius cõcoquant̃. Cruditatẽ igit̃ tanq̃ grauem resolutionis simul, & suffocationis causã diligẽtissime deuitemus, quantitate uidelicet cibi, potusq; nobis accõmodata. Qualitate. Simplicitate Præparatione. contritione. ieiunio reuocante famem. ac (si opus fuerit) stomachi etiã exteriore fomento, rebusq; q busdã stipti-

cis post epulas intus assũptis. Caueamusq; diligẽter, ne cibũ potus exupet. neu cibus sit liqdior, aut durior, aut hic, uel ille ualde sit actu frigidus, aut alimẽta sint lõge diuersa, aut crudũ addamus crudo. Hæc.n. cõcoctionẽ magnope phibẽt. Caueamus ĩsuper diligẽtissime, ne uel coitu statim post cibũ, uel sõno meridiano sæpius nõ necessario, uel nocturna uigilia, uel labor aĩ ullo, siue corporis ĩportuno, uel alio quopiã pacto digestionẽ impediamus. Digestionẽ dico eq dẽ nõ primã tantũ, quæ fit ĩ stomacho, sed secũdam ẽt, quæ fit ĩ iecore. Tertiã ĩsup quæ ĩ uenis, Quartã. deniq;, quæ in membris efficit̃, quæ longo quodã indiget interuallo, & quauis ĩpedita pabulũ nõ suppeditat humori. Proinde sicut digestionẽ, sic excrementoꝶ purgationẽ adiuuare ĩprimis necessariũ est ad uitã. Necessariũ sordes ẽt a cute detergere. Necessarius est motus corporis, tã continuus, tã temperatus, tã uarius, q̃ cælestiũ aerisq; motus, & ignis & aquæ, seruata duntaxat cõcoctionis & somni necessitate, defatigatiõe uero, & resolutiõe uitata. Præterea sub umbra, situm, carieq; obducimus. Sub diuo, sub lumine uiuimus, Quod pater meus Ficinus ĩsignis medicus frequenter habebat in ore. Sed ad hæc feliciter peragẽda operæpretium foret: non tã urbanis negotiis, q̃ rusticis quibusdã exercitationibus a tenera statim ætate corpus assuefecisse. & quodãmodo similibus interdum ẽt nutrimentis, & uitæ genus quodãmodo uariũ tenuisse. quod me sæpe prudens ille monebat. Qui .n. in omni ætate lautissima quadam curiositate uiuunt: sæpe minus tuti uiuunt. Qui uero adolescentes se minus assuefecerint, adulti saltem assuefaciant, cautioribus tñ gradibus id tentantes.

Sanguis & humor accõmodatus uitæ aerius esse debet, qualitate temperatus, substantia medius, atq; tenax. Cap. v.

g Ræci omnes inter præcepta ad diuturnã uitã maxime necessaria, mandant, ut euchimis alamur. Euchima uo

11

camus alimēta salubria, quæ bonū afferūt nutrimētū.i.sanguinē bonū. Bonū uero sanguinē appellamus: non frigidū, non siccum, non turbulentū: sed calidū & humidū atq; clarū. Calidum quidem calore non acri. humidū uero humore non aqueo/clarum quoq;: nec tñ interea tenuissimū. Iã uero feruētior sanguis naturalē tū calorē exacuit: tū exsiccat humorē, & quē ipse humorē infert uel calorē resolubilē præstat atq; fugacē. Sanguis præterea humidior proniorq; ad aquã naturalē obtundit calorem: humorē quoq; naturalē uel hebetat, uel impellit sub calore liquescere, uel suffocat humiditate calorē: & oĩo siqua portio naturalis humoris ex aqueo sanguine trahitur: tū putrescit facile, tū cito diffluit, atq; dissoluitur. Hinc efficitur, ut qui molliores fructus herbasq; comedunt, nisi raro forsan & pro medicina tūc uentrem leniente sumãt breui uenas succo crudo putrefactioniq; obnoxio, penitus impleãt. Ac ne id accidat: tutius ꝑ alimento uel coquūtur, uel saltē cū pane miscētur. Sãguis ergo nec igneus esto nec aqueus, sed aerius, nō aeri crassiori similis, ne ꝑcliuior sit ad aquã. nō aeri subtilissimo: ne facile ĩcalescat ĩ ignē. Sed substantiã teneat mediocrem: in qua medius aer dominatū habeat plurimū. Cætera elemēta ĩsint q̃tenus aeris accōmodãtur impio. Non sit eius substãtia subtilissima, ne humorē instabilem generet: spiritūq; uolatilē, & dissolutioni subiectum. Nō sit crassissima, alioq n & ingenio minime ministrabit, & uix in naturalē humorē ac spiritū permutabitur. meatus obstruet: suffocationi dabit occasionem, & spiritus qui uix tandē crassus ĩde creatur, densitate sua & ipse parum idoneus est ad uitam, & calorem naturalem ita suffocat sicut fumus densior flãmã cōprimit protinus, & extinguit. Mitto q; saltem adeo tenebrosus ē: ut uitam efficiat mæstam morte deteriorem. In primis autem (ut mihi uidetur) ad uitam expedit diuturnã, sanguinē una cū

substantia quidē aerea ualde:nec admodū crassa,habere gluti
nosum aliquem in se humorem atq; tenacem,qualem ferme cū
subtilitate habet oleum oliuarum & humor anguillæ pinguis
simul atq; tenuis,& oleum ex terebenthina quadā sublimatione
tractum. Tu igitur alimenta cæteraq; omnia quæ sanguinē pro
uiribus humoremq; talem efficiant diligēter eligito. Sanguis .n.
humorq; talis sicut oleum flāmæ,ita uitali calori pabulū est, &
una cum subtilitate habet etiam firmitatem. præceptum.n.Ra-
sis est pro iuuentute seruanda,rebus uti sanguinē ad præcordia
traducentibus,ibiq; cōdensantibus,corq; fouētibus(quod Aui-
cēna ꝓbat)aquosū labileq; sanguinē ꝑcipiēs euitādū.Differens
aūt ī hoc ꝓ differētia corporꝝ rō est habēda.Nā ubi densius cor
pus ē,ad subtilitatē sanguinis,ubi rarius,ad crassitudinē eiusdē
oībus est remediis declinādū. Vbi media corporis habitudo uia
similiter media tutius imus.Nunq̄ tñ naturalē corporis habitu
dinē extirpare conabimur,alioqn uitā ipsā extirparemus. Expe
dit insup meminisse,ubi subtilitatē sanguinis ualde ueremur, &
stomachus īterea nō sit admodū natura ualidus,minutioribus
ad crassitudinem gradibus accedēdū esse,dum gracilem hoīem
crassioribus alimētis nutrire cōtēdimus,& fouēdū īterī stoma-
chū,ꝓducēdū somnū. exercitationē corporis ꝓ uiribus augen-
dā,aī minuendam q̄ plurimis sæpissime nocet. ac si minus ferat
alimēta uiscosa nimiū duraq; uel admodū frigida:usu saltē co-
ralioꝝ,sādaloꝝ,rosaꝝ,coriādrorū,myrobalanoꝝ,cydonioꝝ et dia
cydonion:sachariq; rosacei,stipticarūq; reꝝ eā sanguinis humo-
risq; firmitatē deniq; cōsequemur,quā rebus nimiū glutinosis
hic tuto cōseq̄ nō ualemus.Cōmodissime uero ex nucleis pineis
pistaceisq; et glycirhizæ succo & amido additis amygdalis dulci
bus,earūq; oleo & cydoniorū semīe atq; oleo sisamino una cum
sacharo cādidissimo aquaq; rosacea nutrient́,q̄ uiscosa grādio

rũ aĩalium membra cõcoquere nequeãt. Cõcedemus his prætererea extrema gallinaꝝ, uel hedorũ & testudines, & limaces, atq; testiculos. Vina dabimus nõ alba: sed rubra, stipticaq;, & quodammodo subamara, aqua uinũ ferrea uel masticia tempantes, oleo quoq; masticis, cidoniorũq; cutẽ leuiter leniemus, & uetabimus ĩterim, quæ sanguinem subtilem faciunt, uel feruentem, nisi forsan nõ nihil croci, uel cĩnamomi tenacioribus epulis infũdamus, ut & facilius cõcoquant͛, & cocta ꝑ meatus angustos transferant͛ ad membra. Difficile nanq; est uiscosa, uel alimenta paulo firmiora ex stomacho nõ admodũ ualido, usq; ad digestionẽ tertiã, q̃rtamq; ꝑducere, nisi eiusmodi uehiculis ꝑferantur, atq; insuꝑ frictionibus leuibus prouocent͛. quas quidem cũ facies, manibus eas mollioribus facito: ac memẽto madefacere manus odorifero quodã uino, in quo cãmæmilã, myrtumq; coxeris atq; rosas.

Communis comedendi bibendiq; regula, & qualitas epularum Cap. vi.

Ed missa in præsentia faciamus obtusissima hominũ corpora, uel tenuissima, ad cõmunem uiuendi rationẽ perueniamus: cõmmuni mediæq; corporis habitudini ꝑrsus accõmodatã. Caue ne ulla ratione meatus corporis uel supra modum pateant, uel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferenda discrimen, hic aũt in putrefactione, & suffocatiõe periculũ, & si nõ arctissimo regulæ freno (quod Hippocrates damnat) te cohibeo, non tamen habenas tibi ad licentiã usq; relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parce. parcius lac & pisces, & utrũq; cũ melle. parcissime fungos, atq; cũ aromaticis ac semine pyri. similiter purũ aquæ potũ, atq; una cũ parcitate. Quæ humidiora sũt uel pĩguia, aromaticis acribusq; cõdito, alioquin & hũorẽ alienũ mẽbris plurimũ ĩferũt, atq; putridũ, & si quẽ necessariũ naturæ humorẽ suggerũt hũc ꝑstant

citæ

citæ ad modũ corruptioni subiectũ · quod nõ aliter q̃ aquosum uinũ cõturbatur celeriter,& corrũpitur· Hinc cita canicies,& pallor,rugositasq; senilis· Carnes quoq; si quotidie comedãtur,ac & si pondere pani propinquẽt,citã putrefactionẽ ĩferũt· Vnde Porphyrius pythagoreorũ antiquiorũq; auctoritate fretus esum aĩalium detestatur· Non ne homines accepimus ante diluuiũ longæuos aĩalibus pepcisse? quãq̃ medici non tã carniũ usum uetant,q̃ ab usum· Deniq; humida tãq̃ putrefactioni obnoxia fuge,memoria tenens humidos,& pĩgues senescere citius,atq; mori · quod & Hippocrates ait & res ipsa declarat· Siccissima rursũ accipe moderate, uel saltem liberiore tẽpera potu · media tutus eligito · tam & si Auicenna formam cibi paulo sicciorem molli præponit ad caniciem euitandam· Ad frigida nimium,aut calida cautissimus esto· Calida simul & hũida sequer· Si feruet aer, epularũ humor calorem superet · si friget , calor humorẽ· utrobiq; uero modicus sit excessus · ubiq; calor & humor non nihil glutinosum habeat atq; stipticum , ut illĩc mẽbris irrigatus humor ĩhæreat firmius,ac diu sub calore pduret· Electũ triticũ ,& panis electus hoc ĩprimis habet· Deĩde rubrũ stipticũq; uinũ parumq; dulce· Tertio pinei nuclei resq; his ,tẽperie & lentor psimiles· Quarto carnes non humidæ simul atq; laxæ,ut suillæ & agninæ lactentes· Medici tamen ueteres, maxime Galenus suis carnes,& sanguinem propter quandã cũ corpore nostro similitudinẽ ualde cõmẽdat· Optimæ sũt igit similibus corporibus, ut rusticis,& robustis,corpusq; multũ exercitãtibus,præsertĩ si q̃triduũ gariophylis, coriãdris pparatis,sale cõditæ seruẽt· Et sãguis forsan utilis si cũ saccharo coquatur defecatusq; ad sũmũ fuerit atq; liquẽs· Sed ut ad numerũ reuertamur,nõ pbãt carnes humidiores,quales diximus,nõ duræ simul atq; siccæ,quales uetustioris leporis atq; bouis,sed mediæ quædã, ut gallinaceorũ pullorũ

caponũ,pauonum,phasianarum,perdicũ,forte etiã pulloꝶ columbinorum,præsertĩ domesticoꝶ. Tales quoq; sunt capreoli uituliq; iuuenes,& anniculi uerueces pariter atq; apri. Hedos nõ spno lactentes,caseumq; recẽtẽ. Auiculas equidẽ prætermisi. Freqũẽs enĩ subtiliorũ alimẽtorũ usus stomacho solũ cõuenit,crassiora minime toleranti. Qui uero ualidior est,fugacẽ ex his fumũ reportat uel humorẽ. Oua tamẽ gallinaꝶ nõ prætermitto,si uitellus una cũ albo comedatur. uitellus nãq; solus delicatoꝶ est nutrimentũ,nã Auicẽna probat nutrimentũ nullũ expedire magis in diminutiõe sãguinis & dissolutiõe spũs cardiaci,q̃ uitellũ oui gallĩæ uel pdicis uel phasianæ. Neq; forte ab re fuerit,anseres nutrire spelta aquaue nitida,ac post necem carnes sale & coriandris aceto præparatis conditas,dies septem seruare prius,q̃ edas. Ceruumq; similiter,si stomachus fuerit ualidissimus. probabile nãq; est lõgæua quædã aĩalia ad uitã cõferre lõgæuã,si tamen huiusmodi carnes iuuenes comedant,similiterq; aliæ carnes uicissim sunto,tũ assæ,tũ elixæ. Cibus esto duplus ad potũ. Panis duplus & sexq alter ad oua,triplus ad carnes,quadruplus ad pisces,herbas,fructus humidiores. Ne ĩcipiat a potu mensa,neq; potus sit semel uberior. Semp stipticũ aliquid absq; potu uel modico sequatur mensa. Vbi cõplexio,ætas,locus tempus ad calidũ siccũue labitur,tu quoq; paulisper ad opposita declinato. Vbi ad frigidum,aut humidum,similiter ad opposita uergito. Vbi temperies seruato temperiẽ. Eatenus aũt exercitationi quidẽ corporis est addẽdũ,& aĩ detrahẽdũ,quatenus epulis uescimur durioribus ad diuturnitatẽ uitæ aliqñ forsitã necessariis. Mẽsæ tibi sint ĩ nouẽ diei horis,duæ,& utrobiq; parcæ,parcior uero coena. Exercitationes corporis duæ ferme post digestiõẽ primã,ad sudorẽ quasi productæ. Sõnus q dẽ nocturnus,q a semp est necessarius,semp bonus. diurnus autẽ,nisi admodũ necessarius,nunq̃ bonus.

Ne utaris alimentis quæ cito putrescunt, nec in eiusmodi regionibus habites. Vinũ & triticum præceteris elige, putrefactionẽ & resolutionem fuge. Cap. vii.

a Nimalia uero quæcunq; in nostrã custodiã ueniunt mundis electisq; alimẽtis nutriẽda sunt ante, q̃ uescamur. Atq; hæc & alia oĩa ex pascuis altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulã ante oẽs ab Arnaldo philosopho cõprobatã memori semp mẽte teneto, animãtes, herbas poma, fruges, uina, ex altis odoriferisq; (ut diximus) regionibus eligere oportere, quas uẽti tẽpati serenant, suaues solis radii fouent, ubi aquæ nullæ stagnãt, culta sterq linio nõ pĩguescũt, sed humore natiuo ubi ẽt, quæcunq; nascunt', diu pmanẽt incorrupta, Hic dũtaxat habitãdũ est, his quoq; uescendũ neq; cõfidendum est, ex alimẽtis, quæ breui putrescunt, humorẽ nos cõparaturos diuturnũ, & a putrefactione remotum neq; sperãdũ facile nos diu uicturos, ubi terræ fructus incorrupti diu nõ cõseruantur ubi rari admodũ homines sunt longæui. Quantũ uero sit in loco uictuq; discrimen, pomũ declarat persicũ, in psia quidẽ uenenũ, in ægypto cordis amicũ. Et elleborus in anticyra ĩpune sũptus, alibi uero uenenũ, Aristoteles habitationẽ eligit altam ad meridiẽ oriẽtẽq; spectantẽ, sub aere subtili, nec humido, nec frigido & Plato longæuos ĩ editissimis atq; tẽpatis reppit regionibus. Deterrimũ uero est stercorare agros, uel aquas stagnantes ex agris minime deriuare oĩa. n. illic citæ corruptiõi subiecta nascuntur. Quãobrẽ eos nõ uituperare nõ possum, qui sapientem Hesiodũ iccirco uituperãt, q in re rustica sterquiliniũ prætermiserit. sed ille prudens salubritati potius, q̃ fertilitati consuluit. satis autem ex lupinorum fabarumq; foliis tempestiue subuersis agrum pinguefieri posse putauit. At uero si regiones humidiores immundasq; colere, & alimẽta minime duratura sumere cõ-

pellamur, Eũ quasi seruemus uictũ, quẽ sub aere pestilẽti medici mandauerunt. Qua de re in libro cõtra pestilentiã satis egimus. Summatim uero suauibus & quodãmodo calidis utemur odoribus. Aloe rite pparata sæpe, leuiterq; purgabimur. Rite uero præparatã dicimus, si lota fuerit aqua rosacea, uel succo rosarũ, aut si cũ rosis recẽtibus contritisq; fuerit pfecte cõmixta. Deĩde addatur ei myrobalanus, atq; mastix, & forte rosa. Medicĩa hæc extra controuersiã mirabilis ẽ ad cõseruandã diu mentẽ sanã ĩ corpore sano. præterea corpus exercitabimus. Opportũo utemur foco. Hoc puluere epulas cõdiemus, myrobalanorũ emblicarũ sit pars unciæ quarta, sandalorũ uero dimidia, cinnamoni ĩtegra, octaua croci. Hoc itaq; puluere, rebusq; simul acribus ĩminentẽ ex putridis alimentis, & locis corruptionem forsitan inhibere poterimus. Meminerimus autem, ubi multo plures putrefactiõe, suffocatione q;, q̃ resolutione pereũt, ibi putrefactioni, & suffocatiõi maxĩe resistendũ. Vbi uero cõtra, uicissim uti cõdimentis aromaticis, & quodãmodo austeris (ut diximus) odoribusq; similibus quouis tempore putrefactionem prohibet. Vngi oleo, frigoris iniuriam. Vti lauacris ex aqua, & oleo, resolutionẽ ex labore, uel calidis tẽporibus ĩminẽtẽ. Similiter os aqua sæpe colluere, succũ glycirhizæ, uel sacharũ crystallinũ ore tenerẽ. Aqua rosacea multa, paucoq; aceto rosaceo manus, faciẽq; pfundere, similibusq; odoribus uti, Septima quaq; hora alimentis modicis recreari, corpore simul & animo cõquiescere, calore uitato. plurimũ uero interest quale sit triticũ atq; uinũ, quibus assidue uescimur. hæc ergo sint talia, ut ultra annum, & potius ad triennium integra pseuerẽt, si modo in corruptibilẽ ex his alimoniã sperare debemus. Vinum, siue albũ siue rubrũ sit, esto clarũ, suaue, stipticũ, odoriferũ, & qđ indigeat aqua. nisi forte uinũ reppereris. leue simul atq; durabile, quod rarissimũ esse solet. quod uero ualidius est, philosophus Isaach ui-

num dicit esse uinosũ coctũ sole,uentisq; purgatũ·quod aqua fõtis puri tẽperari iubet,aliquandiu antea,q̃ bibamus,ut perfectius misceatur.aquosum uero uinũ,atq; debile, uel acerbum fugiendum monet,utpote,quod intra uenas & membra acidum cito fiat,aut aliter putrefiat·Vinũ quidẽ aquosum putrefactioni subiectũ,si conseruata eius substantia coctũ fuerit, hoc saltẽ erit utile, alioquin nõ laudatũ,quod humorẽ corruptibilẽ non creabit· sed acumẽ eius aqua electa tẽperandũ erit· Vinũ uero,quale probauimus,Isaach antiquorũ sententiã tiriacis magnis inq̃t esse persimile·quod(ut diximus)temperatũ,habitudinẽ corporis frigidã calefacit,refrigerat calefactã,humefacit siccã,humidiorẽ uero desiccat,atq;(ut Galenus ait)naturalẽ humorẽ recreat,calorẽ fouet, utrunq; contẽperat·miscere uero uinũ eiusmodi magis necessarium est iuuenibus, minus senibus, frigidis uero senibus, miniẽ. Frigida nãq; duraq; senectus(ut ĩquit Plato)ita mero feruet,atq; mollitur,sicut uel igne ferrũ,uel aqua lupini· Quod diximus per uinũ opposita fieri,atq; diffidentia tẽperari,scito etiam per glycirhizam fieri sed debilius,fieri etiam per oleum rosaceum,sed extrinsecus·hæc ergo tibi familiaria sunto· neq; diffidas quicquid & qualitate temperatum est,& uirtute potens,posse reliqua temperare,sicut frigus alia frigefacere·Id in primis habere temperamẽto Iouis,quo ẽt saluberrima sunt· Sed de his alibi disputãdũ·

Diæta,Victus,Medicina senum· Cap·viii·

q Vi septimũ iam septenariũ impleuerunt quinquagesimũ attigentes annũ,cogitẽt Venerẽ quidẽ significare iuuenes,Saturnũ uero senes,atq; has apud astronomos stellas,ĩter se maxime oĩum inimicas existere·Rẽ ergo венереã Saturnii fugiant,quæ iuuenibus etiã uitæ plurimũ detrahit· Non·n·natis consulit,sed nascituris,ipsasq; etiam herbas statim producto semine siccat· Præterea frigus,aereq; nocturnũ letiferũ sibi putent·

11

atq; eum omnino uictum seruēt, ex quo sanguinē plurimū sperent, spiritumq; q̄ plurimum, ex uitellis uidelicet ouorum recēti bus, uino aliquantū quidē dulci, odorifero uero q̄ plurimū. Nam hic uitellus ꝓprie cordis sanguinē, uinum præcipue spiritum recreat, Carnibus electissimis coctuq; facillimis oī summatim utātur diæta calidū pariter, & humidū augente. Spiritum odoribus præsertim uini assidue recreent. Vigiliam & inediam sitimq; deuitēt. laborē rursus corporis, atq; aī & solitudinē: & mærorē. Musicā repetant, si forte intermiserint, nunq̄ intermittendam. Ludos quosdā & mores, quoad decet, olim ante actæ pueritiæ reuocent. Difficillimū nāq; ē (ut ita dixerim) reiuuenescere corpore, nisi īgenio prius repuerascas. Itaq; in omni etiā ætate magnoꝑe cōducit ad uitā nō nihil pueritiæ retinere, & oblectamenta uaria semꝑ aucupari. longū uero ꝓfusumq; risū minīe, spūm nanq; nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad senes. Hi præterea si frigeant. fomenta petāt aromatica & calida simul, atq; humida. Meminerint puerile nō esse, puerile illud Auicēnæ fomētū, factū q dem a Dauide, sed tardius forte factū. Fomentū seni mirificū. medulla recentis adhuc calētis panis infuso maluatico uino cū pulūere mentæ, apposita stomacho, & sæpe ad olfactū adhibita. Nā & medulla eiusmodi etiā sola Democrito iā iā expiraturo retinuit spūm quoad placuit fugitiuū. Præterea frictionibus utant leuibus, seu quandoq; lauacris nutrimentū ꝓuocātibus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos uidelicet ablutos familiares habeāt. Hoc. n. nutrimentū medici ueteres senibus aptissimum probauerunt. Calidū. n. & humidū est & pingue, & omnem lenit asperitatē, atq; simul (quod mirū est) dum naturalē humorē auget, interea superfluum desiccat, putridūq; expurgat humorem. Sunt q nucleoꝝ eiusmodi drachmā unā quotidie post cibos exhibent senibus comedēdā. Ego drachmā quoq; alteram ieiuno

stomacho senibus exhiberẽ ,uel recẽs,calens,auratũ pinucleatũ componerẽ quoq; electuariũ hoc pacto·Sume amygdalaꝝ dulcium. mundaꝝ uncias quatuor, tantundẽ eiusmodi nucleorũ, pistacioꝝ duas,unã seminũ cucumeris,unã nucũ auellanarum mũdaꝝ,cõtunde,coque una cũ candidissimo sacharo, cui tamẽ addideris unã zinziberis recẽtis conditi drachmam croci dimiam, musci tertiam,ambræ tantundem ·sacharum·aqua melissæ idest citrariæ rosarumq; fundito,multa auri folia his adhibeto· Huius enim usu quotidiano uitã senes ualidiorem lõgioremq; consequentur·possunt & in mensa hoc accipere,& pluribus horis ante mensam·Vtilius autem tunc erit,si quid albi odoriq; uini una cum confectione eiusmodi biberint· temporibus uero calidioribus sacharum rosaceum una cũ auri foliis & conditæ myrobalani uitam senibus prorogabunt· Theriacam nemo dubitat ad idem humidis conuenire personis atq; temporibus·de cuius usu satis in libro superiore dictum· nemo etiam negabit his prodesse admodum radices Inulæ,beeniasq; radices,albas similiter atq; rubras,maxime uero recentes·illam quidem pro nutrimento,has etiam pro aromate·& omnia simpliciter calida,humidaq;,& aromatica simul & stiptica, simulq; pinguia·Certum est senes electo glycirhizæ succo familiariter uti debere·Tradũt enim glycirhizam esse humani corporis calori pariter & humori persimilẽ,ꝑterea uariis senũ morbis opitulari·Lac quoq; amygdalinũ & amidus cibus familiaris esto,& sachaꝝ atq; passulæ·

Rasis triferã ex myrobalanis indis,emblicis belliricis confectã· Itẽ Myrobalanos indas cõditas sacharo,nõ solũ ad retinẽdã,sed ẽt ad retardãdã senectutẽ ualde ꝓbat· Auicẽna laudat triferam myrobalanoꝝ maiorẽ atq; minorẽ·Rursus confectionẽ de sq̃ma ferri,maxĩe uero auri·iubet quotidie mãdere myrobalanos ꝑcipue chebulas rite cõditas ad differenda senectutis incõmoda·

Naturæ Aromatum & Cordialiū necessariæ. Et rursum qualis senum uictus. Cap. viiii.

Cito myrobalanis uarias inesse uirtutes. Vnam quæ mirabiliter superfluum exsiccat humorem, unde caniciem prohibet. Secundam quæ humorem colligit naturalem, & a corruptione simul, & inflammatione tuetur. Vnde uitam producit in lōgum. Tertiam: quæ stiptica, aromaticaq; potentia uirtutem & spiritum naturalem, & animalem congregat, & fouet, & roborat. Hinc aliquis uitæ lignum ī paradiso myrobalanum forte fuisse putabit. Simile quiddam ferme faciūt aurum, & argentum, corallus, spodiumq;, & pretiosi lapilli: quamuis pro aromatica uirtute facultatē afferant illustrandi. Tu uero memēto aromatica tunc maxime prodesse nobis ad uitam, ut supra significauimus, quando cum uigore quodam aromatico, humida sunt pariter, atque calida, lentoremq; pinguem habent commodum augumento, quales sunt in primis radices beeniæ albæ, similiter atque rubentes, præsertim recentes. aut saltē quando cū uirtute quadam subtili, odorifera, & acuta, substantiam densam habeant, & stipticam ualde proprietatem, qualis utique compositio inter cordialia frigida, primum myrobalanis inesse uidetur & succino. Deinde rosis, & succo & semini citri. Tertio sandalis & coriandris, atque myrto, cæterisque similibus. Inter calida uero cordialia zedoariæ, ligno aloes, citri cortici & gariophylis, nuci muscatæ, maci, olibano, mastici, atq; doronico. Qualem etiam saluiæ experimur inesse. Tradunt ambram, & muscum stipticā habere uirtutem. Zinziber autem ob quandam eius humiditatem, præsertim recens, & cōditum senibus sæpe prodest, Sed hoc & gariophylus propter caloris uehementiam, caute uidetur accipiendum. Zedoaria quoque caute, tametsi tiriacæ similis iudicatur, & stipticam simul atque pinguem naturam habet, senibus

commodissi-

Lignum Paradisi

cõmodissimã. Ambra pp calorẽ quasi tẽperatum, tuto ferme su mit᷑. ac pp lẽtorẽ cũ stiptica subtilitate mixtũ prærogatiuã hẽt ad uitã in mẽbris & spiritibus cõfirmãdã. Tum uero si ex ea fiat aqua cutisq; lauet᷑, digestionẽ quartam restituit. ac morbos eius defectu cõtingẽtes expellit. Aromatica uero quæ subtilẽ admo dũ substãtiã habent, qualẽ cinamomũ, atq; crocus, cordialibus frigidis & durioribus sunt miscenda. Nam aromatica si tantum calida subtiliaq; sint, & sola sumantur, naturalẽ calorẽ nimis ex- citãt, humoremq; dissoluũt. Necessaria tamen sunt, tum frigidi oribus & humidioribus epulis concoquẽdis, tũ cordialibus du- ris ad præcordia transferendis. Te nãq; latere nõ debet, humorẽ ipsum uitæ necessariũ primas ĩ corde sedes habere & arteriis ue nisq; eiusdẽ, quod Isaach perspicue docet. atq; (ut Auicẽna pro- bat) hic humor naturali cæterorũ membrorum humore frequẽ- ter irrigat᷑ atq; fouet᷑. Quapropter cauendum est, ne membri ul lius humor casu quopiam arefiat, multoq; magis, ne præcordio- rum humor cõminuat᷑. Atque ut nutrimenta, uel fomẽta, & cor dialia omnia p angustos meatus ad præcordia latissime pferãt᷑, his insere crocum. Vt uero sistant᷑ ibi, myrobalanos adhibe. Vt autem consequaris utrunq;, accipe, inter calida muscum, atque ambram. Inter frigida rosas atq; myrtum. Memẽto dulce mara trum senibus profuturũ. Nam & nutrimẽtum p membra diffũ dit, & qua facultate lac, eadẽ humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides maratro serpentes ait annuam exuere senectutem, probamus & saluiã. Hæc enim naturæ uirtutem tempate cale- facit, & firmat. paralysim ppulsat. Probamus & moderatum cõ- diti zinziberis usum. Habet enim cum calore pinguedinem.

De auro & aureis alimentis & recreatione senũ. Cap. x.

a Vrum omnes ante omnia probant, tanquam omnium rerũ tempatissimũ & a corruptiõe tutissimũ. Soli qdẽ

11

ꝑpter splendorẽ, Ioui aũt ꝑpter tempãtiã cõsecratũ, ideoq; posse calorẽ naturalẽ cũ hũore mirifice tẽpare, humores a corruptiõe seruare, Solarẽ, & Iouialẽ spiritibus, & membris inferre uirtutẽ, Veꝝ tñ optant durissimã auri substãtiam, subtiliorem facere, penetratuq; facillimã · nouerunt enim cordialia tunc maxime latentem cordis recreare uirtutẽ, qñ in eis attrahendis minine natura laborat. Vt aũt minime fatigetur, uel subtilissima iam effecta, uel cũ subtilissimis sunt exhibẽda · Optimum fore putãt, si absq; aliena permixtione auꝝ potabile fiat · Sin minus possit, cõtusũ, & in folia redactũ accipi uolunt · Auꝝ ferme potabile habebis, ut dicam · Collige flores boraginis, buglossæ, melissæ, quã citrariã noĩamus, & qñ luna leonẽ subit uel arietẽ, uel sagittariũ, aspicitq; solem, aut Iouẽ, coque cum candido saccharo, aqua rosacea lique facto, & ꝓ qualibet uncia insere diligẽter auri folia tria · Ieiunus cum uino quodã aureo sume · Item aquam ex capone destilantẽ foco uel aliter consũpto una cũ iuleb sume rosaceo, in quo auri folia quædã ante cõtuderis · præterea in nitidissimã fontis aquã aurum extingues ignitũ · cum eadẽ auri cõtundito folia · eadẽ uinũ aureum tempato, & una cum eiusmodi potu comedito recentẽ oui uitellũ · Facile uero in tota corporis arbore seruabis humorẽ, si in radicibus cõseruaueris · Accipe igit̃ gallinaꝝ, & pulloꝝ eiusmodi atq; caponũ cor, iecur, stomachũ, testiculos, cerebellũ · coque aqua modica, minimo sale · Cocta contunde ex tota carne & toto iure, & saccharo · addito recentis oui uitello: fac placentã modico cinnamomo, crocoq; conditam: & auratã · Hac uesceris esuriens semel: saltem quarto quoq; die · & tunc quidem sola, claro tamen ad potum addito uino ·

De usu lactis sanguinisq; humani pro uita senũ · Cap · xi ·

Saepe post decimũ statĩ & nõnũq̃ post nonũ septẽnariũ arbor hũana arefacto paulatĩ hũore tabescit · Tũc primũ

humaño,iuueniliq; liquore irrigāda est hæc arbor humana,quo reuirescat. Eliges ergo puellam sanam,formosam,hilarem temperatā,& famelicus lac eius sugito crescente luna,statimq; come dito maratri dulcis modicum puluerem saccharo rite confectū, Saccharum quidē lac in uētre cogi uel putrefieri non permittet, maratrum uero cū & subtile sit,& lactis amicū dilatabit ad mēbra. quos ectica senilis exedit medici diligentes liquore humani sanguinis,qui arte sublimi destillauit ad ignem, reficere moliuntur. Quid ergo prohibet quo minus senio iam quasi cōfectos interdum hoc etiā potu reficiamus? Cōmunis quædam est,& uetus opinio,aniculas quasdam sagas,quæ & striges uulgari nomine nuncupantur,infantium sugere sanguinē,quo pro uiribus iuuenescant. Cur non & nostri senes omni uidelicet auxilio destituti,sanguinem adolescentis sugant? uolentis inquā adolescentis,sani,læti,temperati,cui sanguis quidem sit optimus,sed forte nimius,sugent igitur more hirudinū ex brachii sinistri uena uix aperta,unciam unā aut duas. mox uero sachari uiniq; tātundem sument,idq; esurientes,& sitibundi facient crescente luna. Si crudus ægre concoquitur,coquatur prius una cum sacharo,uel ad aquam calidam moderate destillet sacharo mixtus. deinde bibatur. Fouere quoq; stomachum tunc sanguine suillo præsēs auxilium est. quem utique sanguinem e uena suilla fluentē spongia calente uino madefacta combibat,& stomacho statim calens admoueatur. Galenus atq; Serapio morsum rabidi canis sanguinis canini potu curari dicunt. rationem uero illis assignare non placuit. ego igitur biduum eam quæritans,opinor deniq; saliuam canis rabidi uenenosam impressam hominis pedi læso per uenas paulatim ad cor adscēdere,more ueneni,nisi q̄d īterea distrahat. Si igit̄ interim canis alterius sāguinē ille biberit,sanguis ille crudus ad multas horas natat in stomacho,eū deniq; uelut ꝑegrinū

11

deiecturo p aluũ. Interea caninus sãguis iste saliuã caninã superiora mẽbra prehẽsantẽ prius, q̃ ad p̃cordia ueniat, deriuat ad stomachũ, nã & in canino sanguine uirtus est ad saliuam canis attrahendã, & in saliua uicissim uirtus ad similẽ sanguinem prosequendũ. Venenum igitur a corde semotum sanguiniq; imbibitum in aluo natanti, una cum sanguine per inferiora deducit͛, hominemq; ita relinquit incolumẽ. Quorsum hæc? Primo quidem ut rei tã occultæ succurrentẽ inter differendũ causã aperuerim. Deĩde ut moneã, sanguinẽ potari posse, & q dem salubriter. Atq; in sanguine hũano uirtutẽ esse, qua humanũ sanguinẽ attrahat et mutuo p̃sequat͛. ne forte diffidas iuuenilẽ sãguinẽ a sene bibitũ trahi ad uenas, mẽbraq; posse, ibiq; prodesse q̃ plurimũ.

Diæta, habitatio, consuetudo senum. Cap. xii.

m Eminisse decrepitos expedit, naturã debilẽ nõ esse nutrimentorꝶ pondere fatigandã, uel etiã epularꝶ diuersitate nimia distrahẽdã. nã & iuuenilis ætas hoc uitio fit cito senilis. Diuidant ergo mensas, nec tam multa naturam alimonia q̃ frequenti reficiant, interuallo tamen interim ad digestionem dato. Nã sæpe ẽt postq̃ stomachus ipse concoxerit, nisi & iecur q̃ si digesserit, sumere nutrimentũ, naturã distrahit atq; fatigat, qua q dẽ lassitudĩe sæpius frequẽtata aduolat ĩtẽpestiua senectus. Senes hyeme uelut oues aprica petãt, æstate uelut aues amæna, riuosq; reuisãt. freq̃ẽter ĩter uirẽtes uersent͛ plãtas, & suauiter redolẽtes hæ nãq; uiuẽtes, spirãtesq; cõspirãt ad spũm hoĩs augẽdũ ad loca uero cõĩter apibus amica cõfugiant. mellaq; hyeme degustẽt. mel. n. cibus ẽ senibus ĩ primis amicus, nisi ubi bilis timet͛ incẽdiũ. Amicus caseus recẽtissimus Amici dactyli, ficus, passulæ, cappares. dulcia punica. zinziba. isopus. scabiosa. bectonica. sed pistacia multo magis. Pinei uero nuclei maxime oĩum. sicut diximus. ex quibus plurimũ referent adiumẽtũ si eos horas

duodecim ĩ aqua paulũ calida teneãt,priusq̃ edant.sic.n.stomacho nõ nocebũt.ac pterea,si dũ his utũtur,ẽt inter pineta & oliueta uitesq; uersentur,aut saltẽ pini uaporẽ accipiant,& odorẽ.Item gummi lachrymæq; pini cũ oleo uel uino,corpus sæpe deliniant probabile enim est,arbores longa naturaliter uita dotatas præsertim si etiã hyeme uirescant ad longã tibi uitã,umbra,uapore,nouo fructu,ligno,& tempestiuo quolibet usu prodesse.De animalibus autem longæuis supra diximus.Iam uero ad idem tibi forte conducet,si uiuas plurimum penes eos,qui sani,tibi sano natura sint similes & amici.ac magis forsan,si paulo iuniores.Vtrum uero,& quomodo frequens adolescentum consuetudo parum p senium retardare ualeat,pudicus Socrates consulendus.

Quæ adminicula senes a planetis accipiant ad omnia membra fouenda. Cap.xiii.

u Erum consulite potius solliciti senes Apollinem,qui Socratẽ græcorũ sapientissimũ iudicauit.Consulite Iouem insuper,atq; Venerẽ.Phoebus ipse artis medicinæ repertor nucem muscatã uobis fouendo stomacho dabit,Iuppiter cũ Phoebo masticen,atq; mentã.Venus uero coraliũ.Fouẽdo rursum capiti Phoebus pæoniã,thus,amaracũ,& cũ Saturno myrrhã.Spicã nardi,macẽq; Iuppiter.Venus deniq; dulce maratrũ atq; myrtũ.Ad cor uero fouendũ accipietis a phoebo quidẽ citrariã,crocũ,lignũ aloes,thus,ambrã,muscũ.doronicũ modicũ.gariophylũ,citri corticẽ,cĩnamomũ.Ab Ioue liliũ,buglossã,ocimũ,& mẽtam,beeniasq; radices,& candidas pariter,& rubẽtes.A Venere sola q dẽ myrtũ,& sandalũ,atq; rosam.Vna cũ Saturno coriãdrũ.Hæc uos cõtundite diligenter,& quæ stomachi sũt cydoniorũ oleo in formam ceroti cõficite.Quæ uero capitis,oleo spicæ perfundite ac illinite ceruicẽ,tempora,frontẽ.Quæ deniq; cordis,aureo uino spargite,aquaq; rosacea,eaq; foris præcordiis admouete.At ie

cur in primis creando sanguini necessariũ (nescio quomodo) prætermisimus. Huic ergo semp eupatorio & opobalsamo phoebus opitulabitur. pistaceis Iuppiter, atq; passulis. Venus autẽ hepatica, endiuia, spodio, cicorea. Lieni tandẽ fouendo Saturnus ille uester, una cum Ioue capparim dabit uobis, scolopendriã, tamariscum. Sicut uessicã Iuppiter, cum Venere. pina, glyirhiza, amido, cucumeris seminibus, malua, althea, mãna, cassia, curat, Saturnũ uero uerendũ pluribus, ne adeo uos fugite senes. Hic. n. q̃ peregrinus est iuuenibus, tam uobis domesticus erit. Vt igitur totũ ipse quoq; uobis corpus uegetet pro uiribus, atq; confirmet, accipietis non nunq̃ ab eo regnante pariterq; a phoebo mumiã simul, & anseris assi pulpã, hæc anseris adipe modico delinite. contundite diligenter. Myrobalanorum chebularũ atq; indarum melle concoq te. Ambra. musco, croco condite. Ante omnia uero hæc uobis pro futura confidite, credentes medicinarum ad uitam conferentiũ uitam esse fidem. Qua speretis, & deum supplicantibus uobis adspiraturum. Et res ab eo creatas, præsertim cælestes mirificã proculdubio ad augendam uel conseruandam uitã habere potentiã.

Fides neccß

Confabulatio senũ sub Venere per uirẽtia prata. Cap. xiiii.

Sed a grauioribus his numinibus, ad Venerẽ parum p uos per hortos & prata senes uirẽtia reuoco. ad almam Venerẽ uos oẽs aduoco non ludentẽ quidẽ uobiscũ, sed iocantẽ. Hæc & uobis inq̃: & mihi iã seni. primo quidẽ iocosum hoc fundit oraculũ. Ego filii: si nescitis: uoluptate motuq; uobis uitã dedi. Ego igitur uoluptate quadã motuq;, & si non simili, uobis seruabo uitã. Eãdẽ quoq; seruabit libertate liber, uitissator: propagator uitæ. Liber ipse semper odit seruos: & quã uino ꝓmittit uitam solis liberis implet longã. meæ q̃ dẽ uitæ simul: atq; menti quondã ꝓfuit regnante Saturno diminuta mẽta: placetq; quotidie. uobis aũt maior menta menti uitæq; ꝓdest. diminuta nocet. risũ ex

meis hortis legite negligite ficū. Has uero uiolas quando carpi-
tis, carpere uos existimate lilia, prehendetes lilium, comprehen-
dere crocum. Crocum a phoebo Iuppiter ipse nactus propagauit
in lilium. Liliū ego a Ioue suscipiens, in has, quas hic uidetis uio-
las, transformaui. Deniq; rosa quidē uobis esto lucifer. Hesperus
uero myrtus. post oraculum nobis cogitandum mandat, rerum
uiridium naturā quatenus uirent, non solū esse uiuā, sed ēt iu-
uenilem, humoreq; prorsus salubri, & uiuido quodam spiritu re
dundantē. Quaproter odore, uisu, usu, habitatione frequēti iuue
nilē inde spiritū nobis influere. Inter uirentia uero deambulan-
tes interim causam perquiremus. Ob quam color uiridis uisum
præcæteris foueat, salubriterq; delectet. Inueniemus tandē natu
rā uisus esse lucidā, ac lucis amicā. uolatilē tn̄, ac facile dissipabi-
lē. Id circo dū per lucē se dilatat, uelut amicā, interdū nimio lucis
excessu rapi prorsus, & uehementi dilatatione dissolui. tenebras
aūt naturaliter uelut inimicas fugere, ideoq; radios in angustum
inde retrahere. Optat uero uisus ita perfrui lumine, ut per amicū
hoc suū amplificetur quidē, nec tn̄ interim dissipetur. iā uero in
quocūq; colore plus admodū tenebraꝝ, siue nigredinis ē q̄ lucis,
nō dilatat nec ideo delectat radius uisus ad uotum. Vbi uicissim
plus admodū splēdidi coloris ē, q̄ nigri, spargitur latius, noxia q̄
dā uoluptate distractus. Quāobrē color uiridis maxīe oīum ni
grum cum candido temperans, præstat utrunq;, delectans pari-
ter, atq; conseruans. & molli insuper & adhuc tenera qualitate si-
cut & aqua radiis oculorū absq; offensione resistit. Ne abeuntes
longius disperdantur. Quæ.n. dura sunt simul & aspera frangūt
quodāmodo radios. quæ uero rarissima sunt, dissolutioni aditū
patefaciunt. sed quæ soliditatē aliquā habent, leneq; simul æqua
litatē sicut specularia corpora, nec ipsa quidē frangūt, neq; longi-
us disperdi permittunt. Quæ deniq; præter hæc beneficia, tenera

quoq; sunt & mollia, sicut aqua resq; uirides, liquidis oculorũ ra
diis mollitia blãdiunt᷑. Deniq; uisus radius quidã est in quadam
oculorũ aqua naturaliter nobis accensus. ac tem ꝑatum lumẽ in
aqua quodãmodo resistente requirit. Itaq; gaudet aqua. Delecta
tur speculis aquæ similibus. Viridibus oblectat᷑. In quibus sane
uiridibus solis lumen insitum adhuc uernũ secũ habet humorẽ
aquãq; subtilẽ occulto quodã lumine plenã. Ex quo fit etiam, ut
color uiridis cũ tenuat᷑, in croceũ resoluat᷑. Quorsũ hæc? Vt ĩtelli
gamus frequentẽ uiridiũ usum, siquidẽ uisus spiritũ recreat, q᷑
ĩ animali spiritu quodãmodo præcipuus est, animalẽ quoq; refi
cere. Atq; etiã meminerimus, si color uiridis, quia ĩter coloꝝ gra
dus medius atq; tem ꝑatissimus ẽ, tãtũ aĩali spiritu prodest, mul-
to magis quæ per qualitates tem ꝑatissima sunt, naturalẽ & uita-
lem spiritũ iuuatura, atq; admodũ profutura nobis ad uitã. Ni-
hil in mundo tem ꝑatius est q̃ coelũ, nihil sub coelo ferme tẽꝑa
tius est q̃ corpus humanũ. Nihil in hoc corpore tẽꝑatius est q̃
spũs. Per res igit᷑ tẽꝑatas uita ꝑmanẽs in spũ, recreatur. Spũs per
temperata coelestibus cõformat᷑. Deniq; discamus ex tẽperie ui
ridis, quæ illuminãdo, æque cõgregat aĩalem spũm, atq; dilatat,
ĩdeoq; maxime iuuat, nos quoq;, in cordialibus eligẽdis, cõponẽ-
dis, utendis, aromatica subtilia & acuta, quæ spũm extendere, uel
ẽt illuminare solent, q᷑d facit crocus atq; cinnamomũ, cũ aroma-
ticis semꝑ stipticis cõgregãtibusq;, ceu myrobalanis & simili-
bus cõmiscere. atq; uicissim. Neq; prætermittere, quæ absq; acu
mine ẽt aromatico simul utrunq; cõficiũt. Aliq̃tum uidelicet di
latãt, atq; admodũ cõgregãt, multũq; illuminãt, quæ & alias nar
rauimus, q᷑d efficit aurũ, argentũ, spodiõ, corallus, electrũ, sericũ,
pretiosi lapilli, inter quos iacynthus, uel ore detẽtus ob iouialẽ tẽ
periem plurimũ cõprobat᷑. Cum enĩ sub terra nequeãt spetio-
sissima & quasi coelestia ꝑcreari absq; sũmo quodã bñficio coeli,
ꝓbabile

probabile ē rebus eiusmodi mirificas coelitus ī esse uirtutes. Cōpositio uero eiusmodi, quæ dilatādo, & illuminando spūm æque cōgregat, ita delectat eū intrinsecus atq; recreat, sicut foris uiriditas oculos, atq; ipsū ēt apud senes in naturali quadam uiriditate diutissime seruat. quasi laurū, oliuā, pinū, etiā hyeme uirentem. Tātoq; magis id efficit, quo efficit & interius, atq; maxime, si cōpositio talis aromatico flagret odore, alliciatq; sapore. profecto sicut corpus, ex crassioribus humorū partibus cōpositū ī q̄ntā redigit̄ formā, ita spiritus ex subtilissimis eorūdē portionibus cōstitutus formā habet q̄ntā naturaliter tēpatissimā, atq; lucidā, ideoq; coelestem. Atq; in hac ipsa forma conseruādus est, ut subtilis quidem sit, & interea firmus, sicut diximus. Sit omnino lucidus, sed ēt quodāmodo solidus. Ac præterea rebus odoriferis, firmis, lucidis assidue foueat̄, si uitam cupimus conseruare, quæ uiget in spiritu, & uēdicare nobis cælestia dona. Hæc hactenus iussu Veneris contemplati, Venerem ipsam audiuisse putemus.

Mercurius alloquitur senes, & consulit eis circa uoluptatem, odores, cantus, medicinas. Cap. xv.

Nterea dū īter senes ipsa q̄si Venus cōfabularet̄, forte q̄ dē hactenus satis belle. Deīceps uero ꝓlixius forsā fabulatura foret, Sermonē hūc his Mercurius uocibus, sermonū auctor interpellat. Quid nā uobis ē cū Venere istac sēper puella senes? Quid rursū Veneri cū sermonibus? Nō ne mei simul, atq; uestri sunt sermōes? mea rō pariter, atq; ur̄a? Audite me igit̄ eadē nūc attētiōe, qua illā, & multo maiore īsup attētione q̄ Venerē. Quinque scitis esse sensus, uisum, auditum, olfatū, gustum, tactum. Esse rursum quinq; (ut ita dixerim) discite rōnes. Dum. n. p q̄nq; sensus quotidie imbuitur uobis animus, rationesq; inde reꝝ ipse concipit, interea notiones habitusq; ad res iudicandas quinq;, tanq̄ rationes quinq; resultant. Præterea sicut

quinq; hinc quidem sunt sensus, īde uero quodãmodo rationes, ita uitæ tenor quinq; gradibus circa sensum rationemq; disponitur. Vnde quinq; numerantur ætates. Prima quidem sensu tantũ trahit̃. Secunda sensu magis admodũ allicit̃, q̃ ratione ducatur. Tertia post hæc alterius pariter rationis, & sensus ꝑsuasionibus agit̃. Quarta ratione potius, q̃ sensu ducitur. Quinta tandem ratione tantum regi debet. Prima igit̃ ætas, atque secunda tanquã subiecta Veneri, Venerem (si placet) loquentem audiat. Reliquæ uero Mercurium. Ego igit̃ reliquos uos omnes alloquor, nõ pro me quidem tantum, sed pro Diana etiã hac, quã ad sinistrã meã cernitis. Nempe cum hæc elinguis sit, ego uero bilinguis, iure ꝓ hac ipsa, cuius ego linguam habeo, loquor. Vnã ꝑfecto noxiãq; Venus uobis indidit uoluptatem, qua noceret quidẽ uobis, prodesset uero futuris, exhauriens paulatĩ uos ꝑ latẽtẽ quandã q̃si fistulam, aliudq; uestris liquoribus implens, atq; ꝓcreãs, uos tãdem quasi uetustũ quoddã spoliũ cicadaꝝ iam exhaustũ humi relinquẽs. cicadæ interim teneriori ꝓspiciens. Nõ ne uidetis? qđ Venus de materia ũra generat esse recens quiddã & uiuũ, sẽsuq; præditũ? Surripit ergo uobis iuuentutẽ, & uitã atq; sensum, ex toto (inquã) corpore per totius uoluptatẽ, ut efficiat inde totũ. Ego interim materiæ illius, quæ quartæ digestiõi superest, qualitate monitus, uos cõmoneo, alimenta similiter quarta digestione cocta plurimũ uitæ ũræ succurrere, ouũ recens uidelicet integrum & sorbile una cũ saccharo exiguoq; croco. Lac hũanũ uel suillũ uel caprinũ cũ pauculo melle sũptũ. Atq; hæc duo tũc salubriora sũt, qñ natiuo adhuc calore flagrant. Et si ouũ aliã mox cocturã desiderare uidet̃. Præsertim ĩ stomacho minus ualido, sed leuiter est coquendũ. Veꝝ, ut parũper ad Venerẽ redeamus. si qñ uidistis Venerẽ, iuuenilẽ admodũ uidistis, & quasi meretriciis fucis & ornatibus expolitã. Hæc ergo, quæ noua semꝑ ẽ no-

ua semp affectat, odit uetera, facta destruit, unde cõstruat facienda. Hæc rursũ, si dictu fas est, quasi meretrix nõ uno quouis é cõtéta uiro. Vulgus amat. Et (ut dialectice loquar) speciei passim potius, q̃ indiuiduo suffragat̃. Iã uero neq; tactu tantũ uos præcipitat, sed ẽt gustu, fallit quotidie, perditq; deceptos. Quos. n. uos in rebus sapores ꝑcipitis mediocri quadam temperie gratos, hos Diana hæc Apollinis Iouisq; munere tradidit. Illecebras uero saporꝝ miras, quibus quotidie uelut hamo capti clam miseri uitam ꝑditis, uenus insidiosa fabricat. Quid igit̃ Martẽ incusatis? Quid Saturnum? Mars quidem raro admodum uobis palamq; nocet. Saturnus quoq; sæpius uultu se ꝓfitetur hostem, nocet tardius, tempusq; remediis nulli negat. Sola uenus palã ut amica uenit, clam inimica uenit, Hanc igit̃ incusate potius, si quẽ inter superos incusare licet, ad multiplices huius ĩsidias, tum oculis argiuos ipsos instruite, tum palladis clypeo uos munite. Aures autẽ ad blandas pollicitationes eius, tanq̃ ad letales syrenũ cantus, obstruite. Hũc deniq; prouidentiæ florẽ a me accipite, quo Circes huius ueneficia deuitetis. Hæc uobis duas uix tãdẽ, & has quidẽ letiferas pollicet̃ uoluptates potius, q̃ largit̃. Ego uero beneficio patris atq; fratris quinq; promitto uobis, quinq; præsto, puras ꝑpetuas, salutares, quarũ infima est in olfactu, superior in auditu, sublimior in aspectu, eminentior in imaginatiõe, in ratiõe excelsior atque diuinior Quo maior delectatio in tãgẽdo percipitur, atq; gustãdo, eo uitæ grauius frequẽter accidit detrimentũ. Cõtra uero, q̃to maiorẽ in olfactu uoluptatẽ & auditu, atq; uisu, itẽ imaginatione & sæpe ratione quotidie reportatis, tanto fila uitæ longiora producitis. Verꝝ sicut in blandimentis tangendi, atq; gustandi cauendã uobis subdolam admonui uenerem, sic in ipsa secretiore nimisq; assidua cõtemplatiuæ mentis delectatiõe cauete Saturnum. Illic. n. frequenter filios ipse suos deuorat. Nam quos

sublimiorũ contemplationũ suaꝝ rapit illecebris,et illic agnoscit ut suos,hos interim si modo diutius gradũ ibi sistant,falce quadam,e terris amputat:terrenãq; incautis uitam sæpe surripit. Hoc saltẽ Venere interim indulgentior,quod Venus quidẽ uitã,quã tibi detrahit,donat alteri,nihil tibi pro detrimẽto restituens. Saturnus aũt ꝓ uita terrena, a qua separatus ipse,te deniq; separat, cælestem uitã reddit,atq; sempiternã. Hoc ipso similes esse uidẽtur inter se Venus atq; Saturnus,qui sane q̃ aquario gaudet, tam regnat in libra,q; homines & hic & illa generandi libidine uexat, nocetq; uexatis,ut inde posteritati prosit. Sed hæc quidem fæcũdat corpus,stimulatq; fæcundũ. Ille mentem suo semine grauidã urget ad partũ. Vos igitur prouerbii memores,ne quid nimis assiduis prudentiæ frænis parturientis utriusq; libidinẽ cohibete, Tametsi multo citius grauiusque ille lædit, quos tedio, torpore, mærore, curis, superstitione premit,q̃ quos supra uires corporis moresq; mortaliũ eleuat ad excelsa. Oĩo uero seruate(mõeo)qđ æquus Iuppiter Pythagorã docuit,& Platonẽ,humanã uitam in quadã æquali animæ ipsius cũ corpore ꝓportiõe seruari. Vtrũq; suis quibusdã alimentis & exercitationibus ali,ac similiter augeri. Si quis alterutꝝ educatione præcipue sua,multo robustius altero tandẽ efficit,nõ mediocrẽ facit uitæ iacturã. Propterea quicũq; inter res medicorum arte laudatas potissimũ eas eligit,quæ corpori simul & ingenio prosunt,maximũ uitæ sibi uendicat adiumentũ. In eaꝝ uero numero uinũ,mentã, myrobalanũ,muscũ, ambrã,zinziber recens,thus,aloẽ,iacynthũ,similesq; lapillos,herbasue consimiles esse putate,& quæ ad utriusq; utilitatẽ a medicis pariter cõponunt. Sed lõgioribus his quandoq; ĩterceptis ambagibus,ego quoq; medicus huc accessi. Si sapores ex rebus accepti nõ ultra uiuentibus,itẽ odores ex aromatis iã siccis,uitaq; uacuis,multũ ad uitã conferre censentur. Quidnã dubitatis odores

ex plantis radicibus adhuc suis hærentibus uiuentibusq; mirúm inmodũ uitæ uires accumulaturos? Deniq; si uapores exhalantes ex uita duntaxat uegetali magnope uitæ uestræ prosunt, q̃tũ profuturos existimatis cantus, aereos quidem, spiritui prorsus aereo harmonicos harmonico, calentes adhuc, uiuosq; uiuo, sensu præditos sensuali, ratione conceptos rationali. Hanc ergo uobis a me fabricatam trado lyram, cantumq; cum ipsa phoebeum, sola men laborum, diuturnæ uitæ pignus. Sicut enim res qualitate tẽperatissimæ simulq; aromaticæ, tum humores inter se, tum spiritum naturalem secum ipso contemperant, sic odores eiusmodi uitalem spiritum, sic rursum similes quoq; concentus spiritum animalem. Dum igitur fides in lyra sonosq;, dum tonos temperatis in uoce, similiter spũm uestrũ intus contẽperari putate. Ac ne ipse Venere sim auarior, quæ sine Baccho friget, ab hoc ipso libero patre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter uos frigent, temporibus similibus, bis septimo quoq; die uncias uernacei, uel maluatici dulcis meri duas sumant cum una panis uncia, tribus ante mensam horis. Semel autem drachmam unam sublimis aquæ destillantis ex uino cũ iuleb rosacei semuncia. Quo q̃dem liquore illinire ẽt cutẽ & ad olfatũ uti commodissime possunt. atq; ut: post eiusmodi nectar: ambrosiã quoq; uobis afferã: hanc insuper acceptã ab Ioue largior medicinã, Quatuor myrobalanorũ uncias accipite: chebularũ tres, rosacei sachari, cõditi zinziberis hyeme quidẽ unciã, æstate uero semunciã. tria hæc cum emblicarũ melle concoquite suauiter, septẽq; auri foliis exornate. Ieiuni bolum ante prandium quatuor horis accipite. anno saltẽ integro quotidie id assumite. ut inde uelut aquilæ renouetur uestra iuuentus. Hactenus quasi Mercuriũ locutum existimemus.

Confirmatio superiorum, & q̃ deuitare debemus assiduam cogitationem & coitum. Cap. xvi.

a STrologi Venerem,& Saturnũ inimicos ĩuicem esse ferunt. Cũ uero in cælo, ubi oĩa amore mouent᷑, ubi defectus est nullus, odiũ esse nequeat, inimicos .i. effectu diuersos ĩterpretamur. Mittamus ĩ præsentia reliqua. Ecce nunc Saturnus quidẽ nobis in centro, Venus aũt in circũferẽtia posuit uoluptatẽ. Voluptas uero spũum esca quædã est. Igitur ex opposito Venus, atq; Saturnus spũs nostri uolatũ aucupãtur. Illa ꝑ uoluptatẽ suã allicit ad externa. Hic interim ꝑ suã ad intima reuocat. distrahũt itaq; spũm, si ferme eodẽ tẽpore moueãt, atq; dissipãt. Quãobrẽ nihil contemplatori uel curioso pestilentius, q̃ uenereus actus, nihil uicissim hũc sectanti alienius q̃ cura, & cõtẽplatio esse potest. contẽplatorẽ uero physicũ, religiosũq; eodẽ in gradu connumeramus. et gradu simili quẽlibet ĩ negotiis suis ualde cogitabundũ, grauibusq; curis obnoxiũ. Hinc rursũs effici᷑, ut si quem Saturnia, uel contemplatione nimiũ occupatũ, uel cura pressum. leuare interim, & aliter consolari uelimus, per uenereos actus, ludos, iocos id tentantes tanq̃ per remedia longe distantia, frustra atq; ẽt cũ iactura conemur, atq; uicissim si quẽ uenereo, uel ope perditũ, uel ludo iocoq; solutũ moderari uelimus, ꝑ saturniam seueritatẽ emendare nõ facile ualeamus. Optima uero disciplina est, ꝑ quædã Phoebi, Iouisq;, qui inter Saturnum, Venerẽq; sunt medii studia, similiaq; remedia hoĩes ad alterutrum declinãtes, ad mediũ reuocare. Sed ut tandẽ simus medici, sicut flama duobus cõmuniter modis uiolentis extingui᷑, aut uelut difflata uẽtis, aut contra quasi compressa cineribus, sic spiritum uel celeriter effectu uenereo dissipamus, uel sensim Saturnio suffocamus, ac sæpe exprimimus comprimendo, pariterq; resoluimus. Spiritus utiq; frequenter ad extima uolans, intima reddit: uel uacua, uel aliena uitæ. Sed ad intima sæpe coactus cætera circum membra præstat uitæ minus idonea. Citam igitur senectutem, tum Venus in

interiotibus nostris,tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidem præcipue,ubi ex quouis eius motu facile corpus debilitatur, atq; labascit. Saturnus quoq; potissimũ,quando ex quocunq; cõtemplationis officio,uel curæ labore,ingenii corporisq; uires labefactantur. Et si uel qui ad comtemplationẽ,uel qui ad libidinẽ natus est,plerunq; ad suum uterq; officiũ est natura fortissimus. natura.n. sæpe coniungit cũ uoluptate simul & facilitate potentiã. Vnusquisq; igit̃ se cognoscat,suiq; ipsius moderator,ac medicus esto. Coitũ quidẽ frequẽtaturi cæteros cõsulãt. Ego uero exercitaturis ingeniũ libro ẽt superiore cõsului. Deniq; oĩ diæta oĩbus remediis uti debẽt,q̃bus mẽbra,spũs,sensus,ingeniũ, memoria cõfirmẽtur. Cogitatiões p ĩterualla repetere. Nec expectare, uel minimũ ex cogitatõe laborẽ. Maxĩe uero cũ primũ cãescũt,q̃uis nõ nulli sint.q nõ tã debilitatæ naturæ,uidelicet ad huc iuuenes canos emittũt,q̃ uel ægtitudĩe,uel ægrotatiõe aliq̃ p̃cedẽte, aut ẽt parẽtũ similitudine, q̃bus .s. iã canescentibus fuerint generati.

De medicinis senum. Et de habitatione iterum,atq; diæta. Cap. xvii.

c Aldæorum regula est forte probanda, ad iuuẽtutem recuperandã,peregrinos humores imbibitos corpori, expurgare gradatim,tum interiores,cõpetentibus medicinis, tũ exteriores,frictionibus & lauacris puocationibusq; sudoris. Intereaq; salubribus,duraturisq; alimentis paulatim corpus implere. Sunt autem qui trochiscis quibusdam ex uipera factis uel elleboro præparato promittunt humores omnes ueteres putridosq; prorsus educere. Quibus expurgatis & humore rursum saluberrimo alimentis salutaribus recreato, restituere iuuentutem. Et qui cautiores sunt, elleboro gallinas pascunt,hominẽ uero gallinis. Eiusmodi uero curationem tanquam periculosam in iuuentute arbitror potius, q̃ in senectute tentandam. Ne forte

iuuentutē illam a Medea Peliæ seni promissam experiamur. Nā & iuuenes medicinis exquisite purgātibus cito senescere Hyppo crates asserit. Sed ubi diæta nō sufficit, clystere uel māna, uel aloe præsertim lota securus uteris. Si tibi sit aluus astrictior, manna cū iure caponis, myrobalaniq; uirtute. Sin minus, hac te iuuenem ēt in senectute purgatiōe seruabis. Sume unciam lotæ aloes unam, myrobalanorū emblicarum drachmas duas, chebularum quoq; tantundem, duas item rosarum purpurearum, masticis quoque tantundem. maluatico uino confice pilulas, quando luna foeliciter collocata, propitio fruitur Iouis aspectu, præsertim si domicilia fixa possederit uel ipsa, uel Iuppiter. Hæc enim ad diuturnitatem uitæ magnopere conferunt. Potes etiam utiliter reubarbarum hic cum aloe componere scilicet: dimidiam aloes partem, di dimidiam reubarbari. Et quoties opus fuerit, unam mane sumere pilulam: ad tres usque uel quinque, modicumq; iusuper uinū bibere. Vbi uero pituitam magis times, potes commode in his pilulis trochiscorum agarici tertiam partem accipere una cum ter tiis aloes duabus dimisso reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis pilularum compositionem omni ætati experior esse tutissimam. Eadem hora confectionem eiusmodi facito. Sume myrobalanorum: emblicarum, belliricarum, indarum, chebularum unciam uniuscuiusq; unam, cinnamomi uero duas, unam quoque doronici, rosarum purpurearum unam, sandalorum rubeorum duas, unam croci drachmam, tertiam drachmæ partem musci, ambræ tātundē. Candidū post hæc cū aqua rosacea succoq; citri fundito saccarum. Coque, fac bolos, auroq; inuolue. Hoc ante prandium quatuor horis sumentes atque dantes utiliter experti sumus ad uirtutem corroborandam, ad illustrandū spiritum atque firmandum. Maxime uero proderit, si paulum quid insuper uini aurei biberis. proderit & sæpe calefactum panem

nem

nem aureo mero & rosacea aqūa perfundere,& modico ĩsup cin namomo sacharoq; uberiore cōdire·Frequēter etiā duo hæc cū lacte amygdalino & modico pane miscere·Nam eiusmodi mixtiones naturam referūt Iouialem,præter oĩa,quæ in supioribus explicauimus uel saltē significauimus,ab his omnes urbani diligēter cauere debent,æstu,gelu · quolibet uel post calorem frigore uel nocturno·Nebulis,uētis uel ex palude flantibus,uel irrumpentibus ex angusto·Locis itē ubi aer uel mouet̃ uiolentius ,uel nullo modo mouetur·habitatione quauis humidiore,fetore,torpore , mærore·Diligentius autem Mercurii sectatores·Diligentissime senes·Qui præterea postquam mane corpus totum leuiter perfricuerint,delinient ipsum aduersum aeris,& laboris incōmoda,calente oleo,uel uino quopiam subamaro,cui prius infuderint myrrham,& rosam,atq; myrtum· Saluiam frequēter ore ferant,neruis ac dentibus amicissimam·Et quando dentium uitio,liquida uelut infantes alimenta repetere compellunt̃,mollissima caueant·Lac quidem uino referant moderato · Vtant̃ igne duntaxat ut medicina,quantum uidelicet expellendi frigoris,& suscitandi caloris innati necessitas postulat· alioqn tanq̃ edace humorem naturalem exsiccaturo·Solē uero quoad delectat sequātur ut alimentum, destillatione uitata,& æstu similiter declinato·Faciles quidem motus diligāt,excitando calori admodum necessarios·Labores autem corporis oderint,& multo magis animi·Nec minus longam sitim,& inediam atq; uigiliam·.

De nutrimento spiritus ,& conseruatione uitæ per odores· Cap. xviii

Egimus in calidis quibusdam regionibus,ac plurimo passim odore flagrantibus multos gracili corpore,& ĩbecillo stomacho,quasi solis odoribus ali·Forte quoniam ipsa natura loci,tum herbarum,& frugum , atque pomo-

rum succos ferme totos redigit in odores, tum corporum humanorum humores illic resoluit in spiritum. Cũ igitur uterq; uidelicet odor & spiritus sit uapor quidã, & simile simili nutriatur, nimirũ & spiritus & spiritalis homo plurimũ ab odoribus accipit alimentum. Nutrimentũ uero, qualecunq; id sit per odores siue fomentum, apprime senibus & gracilibus necessariũ est. Quo defectum alimenti solidioris atq; uerioris, ut cunq; cõpẽsare possimus. Ambigere tamen non nulli solent, utrum spiritus odoribus nutriat̃. Ego autem opinor solis forsã ita nutriri, ut nisi alimẽta, quæ crassa sunt, digestione tandem in uapores extenuentur, spiritus ipse quem diximus uaporem esse, nullum illinc suscipiat nutrimentum. Itaq; uinum odore plenum spiritum subito recreat, quẽ cætera uix tandem reficere possunt. Vaporem uero illum, in quem cibi cocti deniq; transferunt̃, ideo appellamus odorem, quoniam & odor ubiq; uapor quidam est, & hic tractus intus ex alimentis uaporn, nisi spiritui quodam odore placeat, uix ullum spiritui exhibet alimentum. Quamobrem Auicennam nostrum ualde ꝓbamus dicentem, corpus quidem dulcedine, spiritum uero quadam (ut eius uerbis utar) aromaticitate nutriri. Quoniam crassitudo corporis nõ nisi crassa natura, q̃lis est in dulcedine, coalescere ualeat. Tenuitas uero spiritus, non alio q̃ fumo quodam, atq; uapore, in quo aromaticitas ipsa uiget, refici possit. Aromaticam uero qualitatem dicimus odoram, & acutam, & quodammodo stipticam. Proinde quoniam iecur quidem corpori per sanguinẽ alimentum præstat, dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia & creat spiritum, & spiritui procreat alimentum, merito desiderat aromatica. Expedit tamen, & aromatica pro corde condiri dulcedine, & dulcia pro iecore aromaticis commisceri, dulcedinemque interea nimiam euitare. Quid plura? Galenus ipse secutus Hippocratem., spiritum nõ solum odore putat nutriri, sed

aere,aere inquam non ſimplici,ſed potius opportune permixto.
Quibus quidem ſi fidem habebimus,nec alimentorum,nec rei ullius delectum magis ad uitam neceſſarium,q̄ aeris nobis accō modati,eſſe cenſebimus. Aer enim & inferiorum & coeleſtium qualitatibus facillime ſemperq; affectus,& īmenſa (ut ita dixerim) amplitudine circūfuſus,perpetuoq; motu,nos undiq; penetrans,ad ſuam nos mirabiliter redigit qualitatem. Præſertim ſpiritum,præcipue uitalem,in corde uigentem. In cuius penetralia, tum aſſidue influit,tum repente. Sic protinus afficiens ſpiritum ut eſt affectus,perq; ſpiritum uitalem,qui & materia,& origo eſt ſpiritus animalis,pariter afficiens animalem. Cuius quidem qualitas maximi momenti eſt ingenioſis eiuſmodi ſpiritu plurimū laborantibus. Itaque ad nullos potius q̄ ad eos attinet puri lumi-noſiq; aeris,odorumq; delectus,atq; muſicæ. Hæc enim tria ſpiritus animalis fomenta præcipua iudicantur. Potiſſimus uero ad uitam eſt aer electus. Nam octauo menſe nati in ægypto plurimi uiuunt & nonnulli in plagis græciæ tēperatis,ſaluberrimi aeris beneficio. quod Ariſtoteles narrat,& Auicenna confirmat. Sed profecto ſicut corpus ex uariis compoſitum,uariis (quamuis nō eadem menſa) nutriendum eſt alimentis,ita ſpiritus ſimiliter compoſitus uarietate quadam aeris ſemper electi oblectandus ē, atque fouendus. Simili quoq; electorum odorum uarietate quotidie recreandus. Nam aer & odor quaſi ſpiritus quidam eſſe uidentur. Iam uero Alexander & Nicolaus peripatetici una cum Galeno concludunt ſpiritum uitalem,& animalem ideo nutriri tum odore,tum aere,quoniam uterque mixtus eſt,atque conformis,& utrunque hauſtum in præcordia penetrare,ubi coqui temperarique ad uitam,perq; arterias diffundi. Vbi uterque coctus iterum,nutrit ſpiritum (ut aiunt) utrunque,præcipue animalem. Aiunt etiam ſpiritū aerē non ſolum refrigerando calori

prodesse,sed ēt nutriendo. Nā & aīalia etiā ualde frigida spirant Addunt aerem crassiorē spiritui naturali tanq̄ magis corporeo conuenire,subtilē uero,purꝫ,lucidū,spiritui potius uitali,potissimum animali. Neqꝫ mirū uideri debet spiritū adeo tenuē, rebus quoqꝫ tenuibus ali. Siq̄dē & pisciculi multi aqua nitidissima nutriuntur,& ocimū in aqua simili,uiuit,crescit,floret,redolet. Mitto quibus elementis Chameleontē,& Salamandram nutriri non nulli ferant. Redeamus ad nostra. Interest certe q̄ plurimū qualē spiremus aerē:quales hauriamus odores. Talis .n. & spiritus ī nobis euadit.eatenus uero nos anima per uitā uegetat: quatenus spiritus harmoniam seruat cū anima concinientem. Spiritus quidem nobis primus uiuit:& maxime:& quasi uiuit solus. Non ne repentino quodā sæpe casu:uel effectu:uita sensus.motus: subito membra deserunt? Regresso uidelicet ad cordis penetralia spiritu:& sæpe statim reuertunt ad membra:per frictiones & odores illuc spiritu redeunte. Quasi uita in ipso spiritu uidelicet re uolatili potius insit q̄ humoribus,aut membris. Alioquin propter horꝫ crassā tenacitatē tardius admodū accederet uita mēbris atqꝫ recederet, Quicunqꝫ igitur uitā in corpore producere cupitis,spiritum in primis excolite,hunc augete nutrimentis sanguinē augentibus,temperatū uidelicet atqꝫ clarꝫ,hunc aere semper electo fouete. Hunc quotidie suauibus odoribus alite,hūc sonis & cantibus oblectate. Sed interea odores cauete calidiores. frigidiores fugite. Capessite tēperatos.frigidos calidis,siccos humidis tempera te. Odorē uero omnem,quia pars corporis subtilissima est,scitote non nihil habere caloris,atqꝫ ex rebus,quæ ipse nutriunt, odores separate potius nutrituros,ut ex aromatico pyro pomoqꝫ persico,similiqꝫ pomo,magis aūt recente pane,calente, maxime carnibus assis,q̄ maxime uino. Atqꝫ sicut sapor,qui mirifice placet,plurimi uelocisque nutrimenti causa est uel occasio corpori,sic odo-

rem ad spūm se habere putate. Cōmemorare uobis iterum placet Democritū iā iam expiratu℞, ut obsequeret amicis, spūm ad qua triduū usq; olfactu calentiū panū retinuisse, ulterius ēt si modo placuisset, spūm seruatu℞. Sunt & qui dicunt id mellis odore fecisse. Ego: si modo usus est melle, existimo illū mel uino liquefactū albo, calentibus panibus infudisse, neq; .n. spernendus est mellis odor. Flos nanq; flo℞ mel existit, nec pa℞ nutrit ipsa dulcedīe, ac diu qualitate sua res integras a putrefastione tuet. Itaq; si q̄s nouerit hoc ēt ad cibū ita uesci, ut nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec quodā calore bilē tali exaugeat, certū habebit lōgioris uitæ subsidiū. Saltē igit cōdimētū hoc frigidis, & humidis adhibete. Ve℞, ut uos reuocē ad odores. ubicunq; suffocationē, cōpressionēq; spūum nimiā extimescitis, q̄d mæror frequens, torporq; portendit, odores circūfusos amate. Vbi uero fugā exhalantium spūum expauescitis, odores potius infusos nutrimētis accipite. Et si quid odo℞ præterea foris sumitis, uelut clypeū costis duntaxat admouete sinistris. Non ne uidetis, q̄ repente sursum, uel deorsū ad odores se matrix ipsa præcipitet? q̄ uelociter ad os, ad nares spūs aduolet, suauis odoris esca pellectus? Vbi igit spūs uel exiguus, uel fugacissimus esse deprehendit: q̄d pusillanimitas sæpe declarat, corporisq; debilitas, uel parua de causa multa contingens, odoribus non tā extrinsecus obiectis, q̄ ītrīsecus iniectis allicite, īmo potius pascite, retinete. Odorē uero uini ante oēs eligite. Multū nāq; nutrit spūm odor exhalans ex natura tū plurimū, & uelociter nutriente corpus: tū uoluptate sensum afficiente. Tale uero uinū est præ cæteris calidū: humidū: & odo℞: atq; cla℞. Tale ēt sacha℞ esse dicerē: si sumat odorē. Cinnamomū quoq; simile: & doronicū: anisūq;: & dulce marat℞: si acumini suo ad exiguā dulcedinē adderent ampliorē. Sed quā tēperiē natura non fecit, uobis ipsi conficite. Et quotiens distractionē spūum formidatis

calidioribus acutioribusq́, & subtilissimis adhibete: quæ cohibere paruper uolatũ spũs: ac sistere ualeãt: ceu croco: gariophylis, cĩnamomo: adustũ panẽ, rosaceã aquã: acetũq́ rosaceũ, rosã, myrtũ: uiolã, sandalũ, coriandrũ: cydoniũ pomũ, atq́ citrũ. Horreo uero camphorã, ubi cõtra caniciẽ est agendũ. Recentẽ uero semp mẽtã diligo, menti ẽt salutarẽ spũiq́ tutissimã. Deniq́ mementote res oẽs ueneno contrarias: esse uitæ admodũ salutares, nõ gustu tantũ, sed ẽt odoratu, maxime theriacã. Has uero in libro contra pestilentiã enarrauimus narrabimus & in libro sequẽti. Inter eas aũt: ne quid uos lateat: numeramus & uinũ. Nã sicut homini uenenum est cicuta: ita cicutæ uinũ: nõ simul quidẽ: sed paulo post ebibitũ. Ac ne solis uos odoribus hic alliciã: componendũ uobis mando electuariũ quotidie mane gustandũ: olfactu, gustuq́ suaue, & uitæ admodũ salutare. Accipite tres chebularũ uncias: unã emblicarũ: & ĩdarũ unã, unãq́ belliricarũ: semunciã uero doronici, Cĩnamomi uncias duas: croci drachmam unam, ambræ partem drachmæ tertiã: Musci quoq́ tantundem. Contundite diligenter, Tantum rosacei sachari adhibete: quantum gustui satis facit, Sandalorũ rubentium quantum sat est colori: mellis item emblicarũ uel chebularum: quantũ molli expedit electuarii formæ: auri folia totidem, quot prædictæ sunt unciæ. Vbi uero difficilior ẽ compositio multiplex experti sumus simplicẽ hanc optimam ẽe scilicet ex chebulis: maratro dulci, sacharo aqua rosacea liquefacto, sumptã uero tum ieiuno stomacho: tum post coenam. Memineritis autem myrobalanos conditas meliores esse. siccas uero uero saltẽ diem integrum oleo amygdalarũ dulcium: uel butyro uaccino prius infundite, q̃ conficitis. Probat & Auicẽna uobis cõfectionem ex emblicis atq́ indis, cũ melle anacardorũ, coctoq́ butyro, item chebulas cũ zinzibere & squama ferri, & potius auri. Probat item Petrus Aponensis compositionem ex croco, mace,

castoreo,per partes æquales acceptis,atq; contusis,& uino cōmixtis. Vnde affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci consueuisse. Deniq; Aly astrologus,medicusq; excellens asserit,usu triferæ,similiumq; rerum uitam effici longiorem. In omni uero trifera myrobalanus fundamentum est. sed hanc temperant subtilibus quibusdam,atq; mollibus. Præsertim ubi siccior est myrobalanus,ut & penetret, nec meatus obstruat,nec aluū exsiccet nimium,uel astringat,. Cum uino præterea commodissime utimur,sed modico,ne forte diluat. Compositionē uero petri,quā modo narrabam,si modo utilis est,arbitror olfactu potius,q̄ potu utilem fore.

Magorum medicina pro senibus. Cap. xviiii.

m Agi stellarum obseruatores ad Christum uitæ ducem stella duce uenerunt, pretiosum uitæ thesaurum offerētes,aurum,Thus,& Myrrhā tria dona pro tribus planetarum dominis,stellarum domino dedicantes. Aurum quidē ꝓ tēpamēto Ioui maxīe oīum tēperatū. Thus aūt pro sole ꝑcipue,phoebeo calore simul odoreq; flagrans. Myrrham deniq; firmantem corpus,atq; cōseruantem ,pro Saturno omnium firmissimo planetarum. Huc igitur omnes ad sapientes magos uenite senes,munera uobis quoq; uitā productura ferentes. Quibus auctorem uitæ quondam uenerati traduntur. Venite senes inquam senectutem grauiter tolerantes. Venite & uos præterea, quoscunq; senectutis propemodum aduentantis formido sollicitat. Accipite precor alacres uitalia dona. Sumite uncias quidē thuris duas ,unam uero myrrhæ,auri rursum in folia ducti dimidiam drachmæ partem. Contundite tria simul,conflate, confundite ī pilulas, aureo quodā mero,idq; tunc opportune cōficite,quando Diana ꝓpitio phoebi,uel Iouis gaudet aspectu. Sūite post hac thesauri tāti,auro

ra qualibet portiunculam. Ac exiguo perfundite meri potu, nisi forsan incaluerit æstas. Tunc enim aquam rosaceam bibere præstat. Si quis autem inter uos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum, chebulam, aut emblicam, æqualem ad thuris, myrræq;, & auri simul pondus adiiciat. Hoc humorẽ ꝓculdubio naturalẽ a putrefactione tuebitᷣ. Hoc humoris resolutionem lõgius ꝓpulsabit. Hoc tres in uobis spiritus naturalẽ, uitalẽ, aĩalẽ fouebit, cõfirmabit, corroborabit. Hoc rursum uegetabit sẽsum. Acuet ingenium, memoriam conseruabit.

De periculis euitandis ex quolibet uitæ septennario imminentibus. Cap. xviiii.

c Vm astronomi singulas deinceps diei horas planetis ordine singulis distribuerint, similiterq; septem ebdomadæ dies, atque in ipso foetu per menses digesserit officia planetarum, cur non etiam per annos eadem disponamus? Vt queadmodũ infantẽ in aluo latentẽ rexit primo mense Saturnus, ultimo luna. sic statim natũ ordine iã cõuerso primo ipsius anno ducat luna. Secundo (si uis) mercurius. Tertio uenus. Quarto sol. Quinto mars. Sexto Iuppiter. Septĩo uero Saturnus. Atq; deinceps ordo per uitam similis repetatur. Itaq; in septimo quolibet uitæ anno, fit in corpore mutatio maxima, ideoq; periculosissima, quandoquidem & Saturnus nobis cõmuniter est peregrinus, & ab eo tunc planetarum sũmo, ad lunam e uestigio planetarum infimam gubernatio redit. Hos annos astronomi græci climatericos nominant. Nos scalares, uel gradarios, uel decretorios appellamus. Forte uero in morbis ipsum hũoris uel naturæ motum planetes per dies eodem ordĩe regũt. Vnde & septimus q̃sq; eadem ratione iudiciarius appellatur. Quartus quoq;, quoniam medium in septennario tenet. Tu igitur si uitam producere cupis ad senectutem, nullis eiusmodi gradibus interruptam, quoti-

ens

ens septimo cuilibet ꝓpinquas anno, cõsule diligenter astrologũ Vnde immineat tibi discrimen ediscito. Deinde uel adito medicum, uel prudẽtiã, & tempãtiam accersito. His nãq; remediis ꝓhiberi minas astroꝝ Ptolemæus ẽt confitetur. Addit quin etiam astroꝝ promissa sic augeri posse, ut agroꝝ cultor auget terræ uirtutem. Probat Petrus aponensis argumentationibus multis, & testimonio Aristotelis, Galeni, Aly, naturalem uitæ finem nõ esse ab initio ad unguem determinatũ, sed ultra citraq; moueri posse, idq; asserit tũ ex astris, tum etiam ex materia. Concludit his auctoribus rationibusq; obitũ etiam naturalem differri posse, cum astrologiæ machinis, tum præsidiis medicoꝝ. Igitur neque nos temere in his præceptis elaboramus. neq; te pigeat ꝓquirere a medicis quæ naturaliter tua sit diæta, & ab astrologis, quæ stella uitæ faueat. Et quando hæc bene se habet, & ad eam luna, compone quæ prodesse didiceris. Neq; pudeat sæpe illos auscultare, qui nõ tam fortuna, q̃ uirtute senectutem ꝓsperam consecuti uidentur. p̃terea ptolemæus & cæteri ꝓfessores astronomiæ imaginibus quibusdam ex certis lapidibus & metallis, sub certo sydere fabricatis uitam prosperam pollicentur, atq; longæuam. Veꝝ de imaginibus quidem ex parte, ac plurimum de reliquo fauorẽ coelesti commentarium componimus in plotinum. Quem librũ huic operi deinceps subiiciẽdũ existimamus. Quẽadmodũ hoc post librum scribi uolumus, quem de curanda litteratoꝝ ualitudine composuimus. Fauorem uero coelestem quem modo dicebam pro iuuentute longa, nunc, q̃tũ quasi poetæ cuidã licet loq̃, quãtum rursus medico licet facere, a phoebo Bacchoq; petemus.

Solis æterna est phoebo Bacchoq; iuuentus.

Nam decet intonsus crinis utrunq; deum.

phoebus & Bacchus semper indiuidui fratres sunt, ambo fere sũt idem, phoebus quidem est ipsa sphæræ illius anima. Sphæra uero

Bacchus, immo & phoebus est totus ipse sphæræ circus. Bacchus autem est flāmeus ille in hoc circo, circulus. immo uero Phoebus est almum in hoc flāmeo globo lumen. Bacchus autem existit ibidem salutaris ex lumine calor. Semper ergo fratres comitesq; sunt, fere semper alter & idem. Quid uero? Si sol in uere quidem phoebus est, cantu suo tunc auium cantus excitans, Cithara rursum tempora tempans. In autūno uero, sol idem auctor uini bacchus existit. Tria nobis ad seruandam iuuentutem pater ille Liber, qui amat colles, Bacchus affert. Nos quidem apricos primum colles. In his aūt collibus suauissimum præcipue uinū. Perpetuā in uino securitatē. Tria quoq; phoebus Bacchi frater pari benignitate largitur. Diurnum primo lumen, sub fomento luminis herbas suauiter redolentes. Ad luminis huius umbrā citharā cantūq; perennem. His ergo pensis potissimum, his staminibus Clotho nobis iam nō parca longa uitæ fila producet. Tris parcas fere omnes poetæ canūt. Tris quoq; nos nō poetæ canimus. Prudens quidem in omni uictu parcitas uitā nobis longā īcohat. Cōstans quoq; in curis subeundis parcitas producit uitā. parcitas uero in coelo fruendo negligens uitam occat. Tres pythagoras temperantias ante omnia celebrat, tres etiā nos impræsentia celebramus. Temperantiam in affectibus cōseruato, tempantiā in omni uictu seruato. Temperiem aeris obseruato, Hæc enim prouidentia humorum intemperiem, quæ citæ senectutis & tempestiuæ mortis causa est aspirante deo, pcul admodū propulsabis. Aspirabit autem auctor ille uitæ, si ea tantum conditione uitam optaueris diuturnam, ut diutius cum generi humano uiuas, tum maxime uiuas illi, quo mundus totus inspirante uiuit.

FINIS.

Marsilii Ficini prooemiũ In Librum de uita coelitus comparanda .

MArsilius Ficinus Florentinus Serenissimo pannoniæ Regi sẽp inuicto. Philosophi ueteres rex oĩum foelicissime coelestium uires ĩferiorũq; naturas diligentissime ꝑscrutati, cũ existimarent hominẽ frustra sapere, qui non sibi sapit, totã merito perscrutationem suam in primis ad uitam sibi coelitus compãdã retulisse uidenť, iudicãtes (ut arbitror) tũ elementa, & quæ ex his cõponunť frustra sibi cognita fore, tũ motus coelestiũ, & ĩfluxus temere nimiũ obseruatos, nisi hæc una cũ illis cognita simul, atq; cõiuncta, aliqñ sibi ad uitã foelicitatẽq; conducerẽt. ꝓfuit aũt illis (ut uideť) eiusmodi cotemplatio, ad uitã primo præsẽtẽ. Nã pythagoras & Democritus Apolloniusq; theaneus & qcunq; ad id potissimũ studuerunt reꝝ sibi cognitarũ usu prosperã ualitudine cõsecuti sũt, uitamq; longæuã, Contulit insuꝑ ad futurã uitã, tum per gloriã apud posteros propagandã, tũ apud deũ in æternitate fruendã. Siquidẽ ex mirabili mũdi totius ordine eius tandem cognouere rectorem, & ante oĩa cognitũ amauerũt. Tibi uero gloriã ꝑ sæcula cũcta futurã magnanimitas, magnificẽtia, uictoria ꝑpetua pollicenť. Vitã quoq; apud deũ ĩ æuo beatã, diuina clemẽtia, ĩsigni pietati tuæ iustitiæq; ꝑmittit. Vitã deniq; ꝓsperã ĩter mortales satisq; lõgã q̃tum ex indiciis quibusdã mihi licuit coniectare foelicia tibi sydera decreuerũt. Vt aũt quod pollicẽť, id & præstẽt firmissima fide & cumulo insuꝑ ꝓgẽt pleniore, diligẽtia tua, & medicoꝝ, astrologorũq; cura efficere proculdubio potest, Iam uero id posse scientia & prudentia fieri doctissimi quiq; astrologi ac medici confitenť. Cũ igiť inter plotini libros, magno Laurentio Medici destinatos, ĩ librũ plotini, de fauore coelitus hauriẽdo tractantem nuper cõmentariũ cõposuissem, ĩter cætera in eũ no-

ſtra cõmentaria numeratum id quidem ſeligere nunc Laurentio quidem ipſo probante atq; maieſtati tuæ potiſſimũ dedicare decreui. Spero equidẽ dũ uitæ tuæ proſperitatiq; conſulã, uitæ interim & ſplendori ſæculi noſtri, & humani generis cõſulturũ. Atq; ut ualitudini proſperitatiq; regiæ ualidius hæc noſtra prodeſſent per ualorem ipſum mittenda putaui. Hunc tu igitur ualorem noſtrum clementiſſime rex complectere precor. Tantum enĩ natura, uirtus, auctoritas tua ualet, ut abſq; te nequeat uel ualor ipſe ualere. ·x·Iulii·M·cccc·lxxxix· Florentiæ.

Marſilii Ficini ad Lectorem ſequentis libri exhortatio.

S Alue hoſpes ingenioſe. Salue iterũ quiſquis es ſalutis auidus, qui noſtra ad limina tendis. Vide ꝑcor hoſpes cupide primũ, q̃ hoſpitalis ſim. Intrantis erat certe, ſalutẽ ſtatim hoſpitio dicere. Ego uero ſalute præueniens, mox ꝓſpectũ ſaluere te iuſſi. Intrantẽ & adhuc ignotũ ꝑlibenter excepi. Trahentem apud me moras, promiſſa, ſi deus aſpirauerit, ſalute donabo. Hoſpitiũ ergo nactus es amicũ quidẽ oĩbus, & amoris nunc erga te plenum. Si quid forte fers tecũ amori cõtrariũ, ſi quid habes odii, prius ponito precor, q̃ medicinas hic uitales attingas. Vitã ·n· tibi dedit amor, uoluptaſq; parentũ. Vitam uiciſſim demit odiũ, atq; dolor. Quẽ igitur odioſus uexat dolor, huic nullus uſq̃ medicinæ uitali relictus eſt locus. Quãobrẽ deinceps te non ut hoſpitẽ tantũ, iã alloquor, ſed amicũ. Officina Marſilii tui aliquanto eſt amplior, q̃ his cancellis duntaxat: quos hic uides, coerceatur. Nõ ·n· ſolo hoc libro ſequente, ſed duobus ẽt præcedentibus circũſcribitur. Tota uero ſũmatim medicina quædã eſt ꝓ uiribus opitulatura uitæ, ut ualida tibi uita ſit: ut longa. Idq; ubiq; medicoꝝ ope cælitus adiuta molit̃. Varia ſane ꝓ diuerſis hoĩum ingeniis, atq; naturis noſtra hæc officina, antidota, pharmaca, fomenta: unguẽta, remedia ꝓfert. Si qua tibi fortaſſe minus placeãt, mitto quidẽ

ista. Cætera ꝓpterea tñe respuito. Deniq; si non probas imagines astronomicas: alioqn ꝓ ualitudine mortaliũ adinuentas, quas & ego non tã probo, ꝗ narro, has utiq; me cõcedente, ac ẽt (si uis) cõsulente dimittito. Medicinas saltẽ cælesti quodã adminiculo cõfirmatas, nisi forte uitam neglexeris, ne negligito, Ego. n. frequenti iamdiu experientia compertum habeo, tantum interesse inter medicinas eiusmodi, atque alias absq; delectu astrologico factas, ꝗtũ inter meꝝ atq; aquã: ut ẽt infans octauo a conceptione mẽse natus Florentiæ mense martio, nocte adscendente Saturno retrogrado semiuiuus: eiusmodi diligẽtia uideat a nobis immo a deo quasi uitæ redditus potius, ꝗ seruatus. Trienniũq; ualidus ferme iã impleuerit: Iã uero si præter ea generis eiusdẽ plura narrauero, uera loquar. nec gloriabundus (quod est a philosopho penitus alienum), sed exhortabundus potius afferã. Veꝝ satis iã partim quidẽ cõciliãtes, partim ẽt exhortãtes allocuti te sumus. deiceps igit cũ plotino loquamur, ita demum tibi diligentius consulturi.

Protestatio catholici auctoris.

In omnibus quæ hic aut alibi a me tractantur, tantum assertum esse uolo, quantum ab ecclesia comprobatur.

Marsilii Ficini Florentini Liber de uita Cælitus comparanda compositus ab eo inter commentaria eiusdẽ in Plotinum.

In quo consistat secundum plotinum uirtus fauorẽ cælitus attrahẽs. s. in eo ꝙ anima mundi, & stellaꝝ, dæmonũq; animæ facile alliciuntur corporum formis accõmodatis. Cap. primũ

SI tantũ hæc duo sint in mundo, hinc quidẽ intellectus, inde uero corpus: sed absit aĩa, tunc neq; intellectus trahet ad corpus. ĩmobilis. n. est oĩo caretq; affectu motionis principio, tanꝗ a corpore longissime distãs. Neq; corpus trahe

tur ad intellectum, uelut ad motū per se inefficax, & ineptum: longeq; ab intellectu remotū. Verū si interponatur aīa utriq; conformis, facile utrinq; & ad utraq; fiet attractus. primo q dē ipsa oīum facillime ducit. qm̄ primū mobile ē. & ex se & spōte mobile. p̄terea cū sit (ut dixi) media rerū, oīa suo in se mō continet: & utrinq; ratione propinqua. Ideoq; conciliatur: & omnibus, etiam æqualiter illis quæ inter se distant, ab ea uidelicet non distantibus. præter enim id quod hinc quidem conformis est diuinis: inde uero caducis, & ad utraq; uergit affectu, tota interim est simul ubiq;. Accedit ad hæc, q anima mundi totidem saltem rationes rerum seminales diuinitus habet: quot ideæ sunt in mente diuina: quibus ipsa rationibus totidem fabricat spēs in materia. Vnde unaquæq; spēs per propriam rationem seminalem proprie respondet ideæ: facileq; potest per hanc sæpe aliquid illinc accipere: quando quidem per hanc illinc est effecta, Ideoq; si quando a propria forma degeneret: potest hoc medio sibi proximo formari rursum, p q; id medium inde facile reformari. Ac si certe cuidam rerū spēi, uel indiuiduo eius rite adhibeas multa, quæ sparsa sunt, sed eidē ideæ conformia. Mox in materiam hanc ita opportune paratam singulare munus ab idea trahes p rationem uidelicet animæ seminalem. Non enim intellectus ipse proprie, sed anima ducitur. Nemo itaq; putet certis mūdi materiis trahi numīa quædā a materiis penitus segregata, sed dæmones potius aīatiq; mundi munera stellarumq; uiuentium. Nemo rursum miretur per materiales formas animā quasi allici posse. Siquidem escas eiusmodi sibi congruas ipsamet, quibus alliceretur, effecit, & semp libenterq; habitat in eisdem. Neq; in mundo uiuente toto qūicq̄ reperitur tā deforme, cui nō adsit anima, cui non insit & animæ munus, cō gruitates igitur eiusmodi formarū ad rationes animæ mundi Zoroaster diuinas illices appellauit, quas & Sinesius magicas esse il-

lecebras confirmauit. Nemo deniq; credat ad porpriam quãdam
materiæ ſpém & tempore certo hauriri omnia prorſus ex anima
dona, ſed pro opportunitate dona dũtaxat ſeminis, quo talis ſpés
pululauit, ſeminumq; conformiũ. Itaq; hic homo humanis tantũ
adhibitis non proprias piſcium uel auium dotes, inde ſibi uendi-
cat, ſed humanas atq; conſimiles. Adhibitis autem quæ ad ſtellã
talẽ pertinent atq; dæmonem, ſtellæ dæmoniſq; huius proprium
ſubit influxum, uelut lignum per ſulfur paratum ad flammam
ubiq; præſentem. Atq; hunc non modo ꝑ ipſos ſtellæ dæmoniſq;
radios, ſed etiam per ipſam mundi animam ubiq; præſentem, in
qua & cuiuſlibet ſtellæ dæmoniſq; ratio uiget, partim quidem ſe
minalis ad generandum: partim etiam exemplaris ad cognoſcen
dum, Hæc enim ſecundum platonicos antiquiores rationibus ſu
is ædificauit ultra ſtellas in cælo figuras, parteſq; ipſarum tales: ut
ipſæ quoq; figuræ quædam ſint: impreſſitq; his omnibus ꝓprieta
tes. In ſtellis autem figuris, partibus proprietatibus: omnes rerũ
inferiorum ſpecies continentur: & proprietates earum. Vniuerſa
les uero figuras octo poſuit atq; quadraginta ſcilicet in zodiaco
duodecim: extra uero ſex atq; trigĩta. Item in zodiaco trigĩta ſex
ad numerum facierum. Rurſus ibidem tercentum: atq; ſexagĩta
ad numerum graduum: In quouis enim gradu ſunt ſtellæ plu-
res, ex quibus ibi conficiuntur imagines. Similiter imagines ex-
tra zodiacum in plures diuiſit figuras pro facierum ibidem gra-
duumq; ſuoꝝ numero. Conſtituit deniq; ab imaginibus his uni-
uerſalibus ad uniuerſales imagines habitudines: & proportiones
quaſdam, quæ ipſæ quoq; imagines illic exiſtunt Eiuſmodi uero
figuræ continuitatem quæq; ſuã habent ex radiis ſtellarum ſua-
rum in ſe inuicem peculari quadam proprietate coniectis. a qui-
bus formis ordinatiſſimis dependẽt inferiorũ formæ. illinc uide
licet ordinatæ. Sed & cæleſtes illæ tanq̃ & ĩter ſe diſiunctæ, procc

dunt a rationibus aīæ coniunctis inuicē,& quodāmodo mutabi les,a stabilibus. Sed hæ quatenus se ipsas nō comprehendūt, referuntur ad formas in mente uel animali uel eminentiore se se cōprehendentes,quæ tanq̃ multiplices redigunt᷑ ad simplicissimū unū atq; bonū,sicut figuræ coelestes ad polum. Sed redeamus ad aīam. Quando igit᷑ aīa gignit speciales inferiorū formas uiresq;, eas p rationes efficit proprias,sub stellaꝝ formarūq; coelestium adminiculo. Singulares uero indiuiduoꝝ dotes, quæ sæpe nonnullis insunt tam mirabiles,q̃ in speciebus esse solēt, exhibet per seminales similiter rationes,non tam sub adminiculo formaꝝ figurarumq; coelestiū,q̃ situ stellaꝝ & habitu motionū, aspectuumq; planetarū,tum inter se,tum ad stellas planetis sublimiores. Aīa quidem nostra ultra uires mēbrorum proprias cōmunem ubique promit in nobis uitæ uirtutē. Maxime uero p cor tāquā ignis aīæ proximi fontem. Similiter aīa mundi ubiq; uigens per solem præcipue suam passim explicat communis uitæ uirtutem. Vnde quidā animā & in nobis & in mundo, in quolibet mēbro totam,potissimum in corde collocant atq; sole. Semper uero memento sicut aīæ nostræ uirtus per spūm adhibet᷑ mēbris,sic uirtutem aīæ mundi p quintam essentiā,quæ ubiq; uiget tanq̃ spiritus intra corpus mundanū,sub aīa mūdi dilatari p omnia,maxime uero illis uirtutē hāc infundi,quæ eiusmodi spiritus plurimum hauserunt. potest aūt quinta hæc essentia nobis intus magis magisq; assumi. siquis sciuerit eam aliis elementis immixtam plurimū segregare,uel saltem his rebus frequenter uti, quæ hac abundant puriore præsertim ceu electū uinū,& sachaꝝ,& balsamum,atq; aurū,pretiosiq; lapilli, myrobalaniq; & quæ suauissime redolent,& quæ lucent. Maxime uero quæ in subtili substantia qualitatē hēnt calidā,humidāq;,& clarā. Quale,præter uinū, est albissimum sacharum,præsertim si huic adhibueris aurum

odorēq;

odoremq; cinnami, atq; rosarũ, Præterea sicut alimenta rite in nobis assumpta per se nõ uiua, rediguntur per spiritũ nostrũ ad uitæ nostræ formã, sic & corpora nostra rite accomodata corpori, spirituiq; mundano uidelicet p res mundanas, & p nostrũ spiritũ, hauriũt ex uita mũdana q̃plurimũ· Si uolueris ut alimentum rapiat præcæteris formam cerebri tui, uel iecoris atq; stomachi, simile quantum potes accipe alimentum, idest cerebrum, & iecur, & stomachum, animalium ab humana natura non longe distantium· Si optas corpus tuũ atque spiritum, ex aliquo mundi mẽbro, uidelicet ex sole uirtutem accipere, quære quæ ante alia sunt solaria, inter metalla lapillosque, magis autem inter plantas · Sed inter animalia magis· Maxime inter homines· Similiora enim tibi magis proculdubio conferunt· Hæc & extra sunt adhibenda, & intus pro uiribus assumenda, præsertim in die, & hora solis, & sole in figura coeli regnante· Solaria uero sunt omnia ex lapillis, & floribus, quæ heliotropia nominãtur, quia uertũtur ad solem· Item aurum, & auripigmentum, aurique colores, chrysolitus, carbonculus, myra, thus· muscus, ambra, balsamum, mel flauum, calamus aromaticus, crocus, spica nardi, cinnamomum, lignũ aloes cæteraque aromata· Aries, austur, gallus, olor, leo, cantarus· crocodillus, homines flaui, crispi, sæpe calui, magnanimi, superiora partim cibariis, partim unguentis, subfumigationibusque, partĩ usui accommodari possunt· Hæc sentienda, & cogitanda frequenter, & in primis amanda· Et luminis plurimum est quærendmu· si dubites uentrem ab iecoris fomento destrui, trahe ad uentrem iecoris facultatem, tum frictionibus: tum fomentis, per ea quæ iecori congruũt, per cicoream, endiuiam, spodium, & eupatorium, & epaticam, atque epata· Similiter ne destituatur tum corpus ab Ioue, moue corpus in die, horaq;, & regno Iouis, & utere interim Iouialibus· argento, hiacintho, topatio, corallo, christallo, berillo,

ſpodio,ſaphiro,uiridibus aeriiſque coloribus. Vino,ſacharo,albo melle,& cogitationibus affectibuſq; plurimum. Iouialibus ideſt conſtantibus,æquis,religioſis atq; legiferis,& īter homines eiuſmodi,ſanguineoſq;,& pulchros,uenerabileſq; uerſabere. Sed memento primis illis rebus frigidis inſerēdum eſſe aurum, & uinū mentamq; & crocum,& cinnamomum,atque doronicum. Animalia uero iouialia eſſe agnum,pauonemque,& aquilam,& iuuencum. Quomodo uero uirtus Veneris attrahitur turturibus, columbis,& motacillis. & reliquis non permittit pudor oſtēdere.

De concordia mundi.

De natura hominis ſecundum ſtellas.

Quomodo fiat attractus ab unaquaq; ſtella. Cap. ii.

n Eq; uero diffidere debet quiſquam, nos atq; omnia, quæ circa nos ſunt: præparamentis quibuſdam poſſe ſibi uendicare coeleſtia. Nam coelitus hæc facta ſūt, aſſidueque reguntur,& illinc in primis præparata ſunt ad illa, & quod maximū eſt,mundus animal in ſe magis unū eſt q̄ quoduis aliud animal,ſi modo eſt animal perfectiſſimum. Ergo ſicut in nobis membri cuiuſlibet præſertī principalis qualitas motuſq; ad alia pertinet ita membrorum principalium actus in mūdo cōmouent omnia & membra inferiora facile capiunt a ſupremis ultro dare paratis. Quo enim potentior cauſa eſt,eo eſt promptior ad augendum,eo igitur propenſior eſt ad dandum. Exigua igiť præparatio nobis īſuper adhibita ſufficit coeleſtium muneribus capiendis,ſi modo quiſque ad id præcipue ſe accommodet, cui ē præcipue ſubditus. Sed ante uniuſcuiuſq; noſtrum proprietatem, humanæ ſpeciei proprietatem conſiderare debemus. Hanc igitur eſſe ſolarē,aſtrologi arabes conſenſerunt. Quod ego e ſtatura ho

minis erecta, pulchraq; , humoribusq; subtilibus, & spiritus claritate, imaginationisque perspicuitate, studioq; ueritatis & gloriæ, uerum esse coniecto. Addo quinetiam proprietatem huic mercurialem, ob strenuum uersatilis ingenii motum. Et quoniam humanum genus natum nudum, inerme, omnium egenum hæc omnia propria industria sibi comparat, quod est Mercurii proprium. Addo etiam Iouialem, ob complexionem corporis temperatam atque leges. Et quoniam secundo mense, quo Iupiter dominatur, uitam accipimus, atque nascimur nono, quo iterum recipit dominatum. Itaque humana species ab his tribus potissimum dotes insuper ampliores ita demum sibi poterit uendicare, si per solaria, Mercurialiaque, & iouia se ipsam eis magis ĩ dies atque magis accommodabit. De reliquis autem quid? Saturnus non facile communem significat humani generis qualitatẽ taq; sortem, sed hominem ab aliis segregatum, diuinum, aut brutum, beatum, aut extrema miseria pressum. Mars, Luna, Venus, affectus & actus homini cum cæteris animantibus æque communes. Ad solem igitur & Iouem, atque Mercurium reuertamur. Solaria quidem nonnulla & Iouia diximus. mercurialia uero nescio quomodo prætermisimus. Sunt autem eiusmodi. Stamnũ, argentũ præsertim uiuum, marcassita argentea, lapis achates, uitrum, porphyriticum, & quæ croceum cum uiridi misceant, smaragdum atque lacca. Animalia sagacia & ĩgeniosa simul & strenua, simiæ, canes. Homines eloquentes, acuti, uersatiles oblonga facie manibusque non pingues. Sunt aũt quæréda, & exercenda quæ ad aliquem planetã attinent: eo uidelicet dominante (ut diximus) ĩ die & hora eius si fieri põt, & qñ ipse sit ĩ domicilio, uel exaltatiõe, uel saltẽ triplicitate sua & termino, & angulo cæli, extra cõbustionẽ directus, ac sæpius oriẽtalis: si sole sit supior. Itẽ in auge, & aspiciat a luna. Si qs aũt ab ipsa luna bñficiũ: & a ue-

nere poſcat: tempora ſimilia obſeruare debebit. a Venere quidem per animalia ſua, quæ diximus, & per corneolam, & ſaphyrum, lapidemq; lazoli, æs croceum, atq; rubeum, & corallū, omneſq; pulchros varioſq;, uel uirides colores, & flores: atq; cōcētus, ſuaueſq; odores, atq; ſapores. A luna per alba, & humida, & uiridia, per argentum, atq; chryſtallum, & uniones, & argenteam marcaſſitam. Quoniam uero Saturnus quidem ſtatui & perſeuerantiæ dominatur, Mars autem efficaciæ motus, cogimur nonunuquam horum quoq; gratia ab eis patrocinia poſtulare, temporibus uidelicet ſimiliter obſeruatis. A b illo quidem per materias quaſdā quodammodo terreas, & fuſcas: atq; plumbeas: & fuſcam iaſpidem, & magnetem, & camoinum atq; calcidonium, & ex parte quadā per aurum, & auream marcaſſitam. A Marte uero per ignea: rubea, æs rubeum. Sulphurea omnia. Ferrum lapidemq; ſanguineum. Neq; diffidas Saturnum habere non nihil in auro. Nam propter pondus id putatur habere. Quinetiam ſoli aurum ſimile ſic omnibus metallis ineſt, ſicut Sol in planetis omnibus atq; ſtellis. Iam uero ſi quis conuicerit Saturnum, & martem natura noxios eſſe, quod equidem nunquam crediderim, tamen his quoq; utendum, quemadmodum uenenis nonnunquam utuntur & medici. Quod Ptolemæus in Centiloquio ꝓbat. proderit ergo quandoq; uis Saturni caute ſumpta, ſicut apud medicos, quæ adſtringunt atq; continent, immo & quæ ſtupefaciunt, ſicut oppium & mandragora. Martis quoq; ſicut euphorbiū & elleborus. Cautiſſimi uero hac in re fuiſſe uidentur magi brachmanes pythagorici: qui cum ob ſedulum philoſophandi ſtudium Saturni tyrannidem formidarent: ueſtibus albis amiciebantur, Iouialibuſque, ſiue phoebeis quotidie ſonis & cantibus utebantur, plurimumque ſub diuo uiuebant. V biq; uero memento per affectum ſtudiūq; animi, & per ipſam ſpiritus qualitatē nos facillime, ſubitoque ex-

poni planetis eundem affectum,ac eiusmodi studium & qualitatem significantibus. Persæpe rationem igitur a rebus humanis,pocium,solitudinem:firmitatem,per theologiam,secretioremque philosophiam superstitionem,magiam:agriculturam: per mærorem Saturno subiicimur.per ciuilia & ambitiōa negotia,per philosophiam naturalem,communemque,per religionem ciuilem,perque leges Ioui,Marti per iram atq; certamina,soli Mercurioq; per studium eloquentiæ,cantusque & ueritatis,& gloriæ atque solertiam: Veneri per lætitiam & musicam & festiua, Lunæ per uictum plantis similem.Sed hanc inter hos differentiam mente teneto exercitationem ingenii magis publicam atq; amplam ad solem spectare,priuatam uero & artificio mancipatam, potius ad Mercurium.Tum uero musicam grauem quidē Iouis Solisq; esse,leuē Veneris:mediā uero Mercurii,similis quoq; de stellis fixis ratio est.Hæc quidem cōmunis humanæ spēi regula.ppria uero unicuique regula fuerit explorare,quæ stella,quid boni cuique in genitura promiserit:atque ab ea potius q̄ ab alia reposcere gratiam.Et ab unaquaque non quodlibet donum: & quod aliaꝝ est,sed eius proprium expectare,nisi forte tum a sole communia; multa reportes,tanq̄ communi quodam duce cælestium: & ab Ioue ferme similiter,tum mundana pariter omnia ab anima spirituque mundi.Quem sicut & quoduis animal,multoque efficacius animatum esse:non solum platonicæ rationes sed etiā astrologoꝝ arabum testimonia comprobant .Vbi etiam probant ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam,affectumque facta:traiici ad animam corpusque nostrum bona cælestia.Hinc quidem per spiritum nostrum in nobis medium,& tunc a mundi spiritu roboratum:inde uero per radios stellarum fæliciter agentes in spiritum nostrum: & radiis natura,similem:& tunc seipsum cælestibus coaptantem.

Inter animã mundi & corpus eius manifestum est spiritus
eius, in cuius uirtute sunt quatuor elementa. Nos uero per
spiritum nostrum hunc possumus haurire. Cap. iii.

P Rofecto mundanum corpus quantum ex motu gene
rationeq; apparet est ubiq; uiuum, quod indorum phi
losophi probant ex eo:q; passim ex se uiuentia generet.
Ergo per animam uiuit ubiq; sibi præsentem, ac prorsus accõmo
datam. Igitur inter mundi corpus tractabile, & ex parte caducum
atq; ipsam eius animam: cuius natura nimium ab eiusmodi cor-
pore distat, inest ubiq; spiritus, sicut inter aníam, & corpus in no-
bis, si modo ubiq; uita ẽ communicata semper ab anima corpori
crassiori. Talis nanq; spiritus necessario requiritur tanquam me-
dium, quo anima diuina, et adsit corpori crassiori, et uitam eidem
penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi sensibile, tanq̃
sensibus tuis accõmodatum: crassius est, & ab anima diuinissima
longe degenerans. Opus est igitur excellentioris corporis admi-
niculo quasi non corporis. Proinde scimus uiuentia oĩa tam plan
tas q̃ aĩalia: ꝑ quẽdã spũm huic similẽ uiuere atq; generare. Atq;
inter elementa: quod maxime spiritale est: uelocissime generare:
ꝑpetuoq; moueri quasi uiuens. Sed quæres interea, si elementa
atq; animantes generãt aliqd sibi simile suo quodã spũ, cur lapi-
des & metalla nõ generãt? quæ inter elementa & animãtes me-
dia sunt. Quia uidelicet spũs ĩ eis crassiori materia cohibet᷑. Qui
siquãdo rite secernatur: secretusq; conseruet᷑, tanq̃ seminaria uir
tus poterit sibi simile generaŕ. Si mõ materiæ cuidã adhibeat᷑ ge
neris eiusdẽ q̃lẽ spũm physici diligẽtes sublimatiõe q̃dã ad ignẽ
ex auro secernẽtes, cuiuis metalloꝝ adhibebũt, auꝝq; efficiẽt: ta-
lem utiq; spiritũ ex auro uel ex alio rite tractũ, atq; seruatũ elixir
elixir arabes astrologi nominant. Sed ad mundi spiritũ redeamus: per
quem mundus generat omnia, quandoq; dẽ & per spũm propriũ

omnia generant. Quę tum cælũ, tum quintã essentiã possumus appellare. Qui talis ferme est in corpore mundi, qualis in nostro noster. Hoc in primis excepto, ꝙ anima mundi hunc nõ trahit ex quatuor elementis, tanq̃ humoribus suis, sicut ex nostris nr̃a immo hũc proxĩe (ut platonice: siue plotinice loquar) ex uirtute sua procreat genitali quasi tumens, & simul cũ eo stellas, statimq; per eũ parit quatuor elementa, quasi in illius spiritus uirtute sint oĩa. Ipse uero est corpus tenuissimũ, quasi non corpus, & quasi iã anima. Item quasi non anima: & quasi iã corpus. In eius uirtute minimum est naturæ terrenæ. plus aũt aqueæ. plus itẽ aeriæ. Rursus igneæ stellarisq; q̃ plurimũ. ad horũ graduũ mensuras ipsæ quantitates stellaꝝ: elementorũq; prodierunt. Ipse uero ubiq; uiget in oĩbus generationis oĩs proximus auctor, atque motus, de quo ille. Spiritus intus alit. Totus est suapte natura lucidus: calidusq;, & humidus, atq; uiuificus, ex dotibus aĩæ sup̃ioribus dotes eiusmodi nactus. Quẽ plurimũ hausisse Apolloniũ Theaneũ, testificatus est indus Hiarchas dicens, mirari nemo debet o Apolloni te diuinandi scientiã cõsecutũ: cũ tãtũ ætheris in aĩa geras.

Spiritus noster haurit mundi spũm per radios Solis, & Iouis: quatenus ipse fit solaris & Iouialis. Cap. iiii.

h Vnc tu igitur studebis tibi ĩ primis insinuare. hoc. n. medio naturalia quædã beneficia reportabis: tũ corporis mũdani, tũ aĩæ, tum etiã stellaꝝ, atq; dæmonũ. Nã ipse inter crassum mundi corpus & aĩam medius ẽ. Et in ipso stellæ sunt: & dæmones, atq; per ipsũ. Siue. n. mundi corpus atq; mundana sint ab anima mundi proxime: sicut Plotino placet: atq; Porphyrio, siue mundanũ corpus, sicut & aĩa p̃xime sit a deo ut nostris placet & forte Timæo pythagorico omnino uiuit mũdus, atq; spirat: spiritumque eius nobis haurire licet. Hauritur autem proprie ab ho-

mine,per suum spiritum,illi suapte natura conformē. Maxime si reddatur etiam arte cognatior,idest si maxime coelestis euadat. Euadit uero coelestis,si expurgetur a sordibus,& omnino ab eis, quæ inhærent sibi dissimilia coelo,quæ quidem sordes nō solum intra uiscera si fuerint,uerum ēt si in aīo,si in cute,si in uestibus,si in habitatione,& aere,spiritū frequēter inficiūt. Efficietur tādē coelestis,si ad orbicularē animi,corporisq; motū,ipse quoq; orbes efficiat,si ad aspectū cogitationēq; lucis,frequētiorē etiā ipe subrutilet,si adhibeant̄ ei similia coelo,ea cōmuniter diligētia,qua Auicenna in libro de uiribus cordis spūm curat,Et nos in libro de curanda litteratorum ualitudine curare cōtendimus. Vbi primum segregantur ab eo uapores obnubilātes, medicinis ita purgātibus. Secundo rebus lucentibus illustratur. Tertio ita colit̄,ut & tenuetur simul,& confirmet̄. Fiet deniq; coelestis maxime,quātū dictat rō præsens,si applicent̄ ei potissimū radiii,nfluxusq; solis inter coelestia dominātis. Atq; ita ex hoc spū tanq̄ in nobis medio,coelestia bona in primis insita sibi,in nrm tū corpus,tū aīum exundabūt,Bona inq̄ coelestia cūcta. In sole enim omnia cōtinētur. Conferet autem sol ad spūm solarē efficiēdū proprie,qn̄ sub ariete fuerit,uel leone,ipsum aspitiēte luna,maxime in leone. Vbi adeo spiritum nostrum uegetat,ut ipsum muniat contra uenenū epidimiæ repellendū,quod pspicue apparet in babylonia,& ægypto,& regionibus spectantibus ad leonē,ubi sol leonē intrās, epidimiam sedat,ea duntaxat rōe,qua diximus. Tūc ergo & tu solaria passim exquisita compone. Tunc īcipe solaribus uti,ea tamē cautione,qua sub æstu exsiccationem diligenter euites. Nō poterit autem facile spiritus solaris euadere,nisi sit q̄plurimus. Ad solem enim maxime pertinet amplitudo,q̄plurimum uero faciet, tum diligentia cor rebus cordialibus intus & extra fouens, tum etiam uictus ex alimentis quidē subtilibus,multum tamen,& fa

cile

cile & ſalubriter nutriētibus·Motus quoq; frequens atq; lenis, &
opportuna quies:aerq; tenuis atq; ſerēus,& ab æſtu geluq; remo
tus,præcipue lætus aīus·Rurſum nec ſolaris erit niſi calidus fue-
rit·& ſubtilis:& clarus·Subtilē clarumq; facies,ſi triſtia: & craſſa
deuitabis & fuſca·V teris lucidis lætiſque intus,& extra·Luminis
multum die nocteq; excipies·Sordes expelles:& otium,& torpo-
rem· in primis tenebras deuitabis·Perducturus aūt ſpiritū ad ca
lorem ſoli naturalē, caue ne ad tertiū caloris gradū ſiccitatēq; de
ducas·Calor enim ipſe ſolis naturaliter nō exſiccat·alioquin non
eēt ſol uitæ generationiſq; dominus & auctor augumēti·Siccare
uero cōtigit radiis eius in cōcauis materiæ ſiccæ cōcluſis·Humo
rē itaq; calori ſubtilē qualis ē ſolaris,& maxīe iouius, adhibebis
& cōſeruabis in ſpiritu rerum eiuſmodi uſu,ſi ſolarē ſis effectu-
rus,ne alioquin ad martiū potius q̄ ad ſolarē forte deducas· Mar
tem quidem ſoli eſſe ſimilem in paucis & his quidē manifeſtis
nec admodum excellentibus & interim inimicū eſſe ferunt·Iouē
uero ſoli ſimillimū in plurimis excellentibuſq; muneribus,quā-
uis occultioribus & amiciſſimū eſſe ſcimus· Vnde Ptolemæus,
ubi de cōſonantia diſputat,Iouem ait cū ſole præ cæteris perfectiſ
ſime cōſonare Venerēq; cum luna·Omneſq; aſtrologi uniuerſa-
lem beneficentiā ſoli tribuunt ſimiliter atq; Ioui·Quāuis ſol,ea-
dem efficacius agat & Iuppiter ſub uirtute ſolis efficiat·In utroq;
calor uiget ſuperatq; humorē ·Sed in Ioue ſuperat modice in ſo-
le ſupat excellēter utrobiq; benefice·Cum igitur adeo cōſonēt fa
cile poteris ſpiritū ſolarē efficere pariter atq; iouiū,ac res ſolares
& Iouiales rite poteris inuicem cōmiſcere· Præſertim ſi & has in
uicem cōponas,& ſpiritui adhibeas quando iuppiter ſolem trino
aſpicit,uel ſextili,uel ſaltem quādo luna ab aſpectu alterius ad al
terū procedit aſpiciendum·Maxime quando ab aſpectu ſolis ad
coitum cum ioue progreditur·Seorſum uero ſolarem proprie fa

cies, uel iouialē quādo aspectū lunæ ad solē obseruaueris uel ad iouem. Tāetsi cōsecutus naturā huius, naturā mox illuis facile consequeris. Sextilē uero aspectū intellige, quādo planetæ duo īter se signorum duorum spatio distant. Trinū autem, quando quatuor signorū discrepāt interuallo. Cōiūctionē uero uel aspectū lunæ ad alios duodecim gradibus citra, totidēq; ultra metimur.

'applicatio & recess. N.

Tres gratiæ sunt iuppiter & sol & uenus. Iuppiter ē gratia geminarum media & maxime nobis accommodata. Cap. V.

c Ompositiōes q̄dē, & curatiōes iouias simul, atq; solares īuenies ī libro nr̄o de uita lōga, & ī libro de lratorum cura. Vbi ēt miscuimus pleraq; uenerea. Nā & nos ī studiosis timēus exsiccationē, cui resistit uenus. Et hæc ipsa uenus est amicissima ioui, sicut & soli iuppiter. Quasi grāæ tres inter se cōcordes, atq; cōiūctæ. Ab his quidē tribus coeli gratiis & a stellis eiusdē generis astrologi grās & spant, & diligēter exquirūt, easq; p mercurium, atq; lunā q̄si nūtios trāsmitti putant, atq; curant, facile uero cōiterq; p lunā. Lunā qdē cū ioue cōiunctā aut uenere feliciorē eē putāt, q̄ si p sextilē aspexerit, aut trinū. Verūtamē si p trinū aspiciēs ēt suscipiat ab illis quasi existimāt eē cōiūctā. Similiter si a sole pspecta fuerit simulq; recepta. Nos aūt si horum triū stellarūq; similiū uires effectusq; oēs pcurrere singulatim uelimus, longū opus aggrediemur, exq situ difficile, difficillimū obseruatu. Si ad uenerē nos pprie cōferamus, ñ facile solē habemus. Si ad solē proprie non facile uenerem. Vt igitur tres simul in uno gratias cōplectamur ad iouem tandem confugiemus, inter solem uenerēq; natura effectuque medium, qualitate admodum temperatum & quæcunq; sperantur a uenere uel a sole suo quodam pacto tradentem, magnificentius quidem honestiusq; q̄ uenus, temperatius quoq; q̄ sol, & in oībus cum humana natura maxime cōgruentem. Vtemur itaq; iouiis quando & ipse, & luna dignitatem tū

naturalem, tum accidentalē habuerint, sintq; simul, uel foeliciter se aspiciant. Si quando id fieri omnino nō possit, misce solaria, in unū simul, atq; uenerea, faciesq; sic iouiale ex utrisq; compositū, quando uidelicet luna a coitu ueneris eat ad sextilē solis aspectū, uel e cōuerso. Memento uero in rebus componēdis quæ cor spiritumq; foueant, & corroborent: lunam conferre potissimū, si una cum his muneribus, hoc etiā habuerit, ut per aerea signa discurrat, maxime per aquarium, quod esse maxime putat aereū, uel si in suo domicilio sit, aut exaltatione sua, uel domo iouis aut Solis. Et ubicunq; sit, si mansionē ex uiginti illis, & octo teneat, tum sibi tum etiam operi competentem.

De uirtute in nobis naturali, uitali, animali. Et per quos planetas adiuuentur, & quomodo per aspectū lunæ ad solem & uenerem, maxime uero ad iouem. Cap. vi.

p Ræcipua uero disciplina est recte tenere quē spūm, quā uim, quā rē potissimū hi planetæ significant. Luna ergo, uenusq; uim, & spūm naturalē, atq; genitalē, & quæ hunc augent Iuppiter eadē, sed efficacius heparq;, & stomachū, habetq; nō mediocrē partem in corde & spiritu, uirtuteq; uitali quatenus suapte natura cū sole consentit, immo & per se ipsum. Alioquin cor uitalem spiritū nō proprie in mēse iouis acciperet. Vnde iouē græci appellāt uitā, & p quē uita, habere quoq; in aīali spū potestatē testant astrologi, dicentes iouē ad philosophiā & ueritatē inueniendā, religionēq; conferre. et plato, ubi ait ab ioue philosophos proficisci. Quod etiā significauit Homerus antiquorum opinione dicens. Talis est mens hominibus, qualem in dies adducit pater hominū atq; deorū. Nusq̄ uero numē aliquod ita cognominat præter iouē. Sol spūm uitalē præcipue corq; significat, & hēt nō nihil, imo non paꝝ in capite. p p sensum atq; motum, cuius est ipse dn̄s, neq; uim deserit naturalē. Mercurius cerebꝝ & īstrumē

ta sensuum. Ideoq; spũm animalẽ. Proinde tutissima uia erit. nihil sine Lunæ beneficio facere. Quandoquidẽ cælestia cõmuniter & frequenter atq; facile ad ĩferiora demittit. quã alterꝝ Solẽ nominant. quolibet mense q̃tuor anni tempora, facientẽ. in prima. n. sui quarta peripatetici putant esse calidã, atq; humidã. In secũda calidam & siccã. In tertia frigidã, atq; siccã. In quarta frigidã. atq; humidã. Lumẽq; eius proculdubio Solis esse lumẽ. Humores generationẽq; regere. oẽsq; mutationes foetus ipsius in aluo cõuersionibus suis metiri, & quotiẽs soli iungit̃. uiuificã ab eo uirtutẽ recipere. quã infundat humori. atq; ibidem a Mercurio uim humores cõmiscentẽ. Quã uim Mercurius & trasformatione ĩ oẽs sua. & gyris multiplicibus affert. Ibidẽ mox a Venere uim. quæ cõducat ad formas genituræ conuenientes. O pæpretiũ uero fuerit meminisse diurnũ Lunæ cursũ in quatuor distribui quartas. In pría quidẽ ab oriente ad mediũ ascẽdit cælũ, atq; interim humorẽ & spiritũ auget naturalẽ. In secunda a cæli medio petit occasum efficitq; in nobis oppositũ. Tertia ab occasu cælũ subter mediũ adit: iterũq; spũm illum auget & humorem. Quarta cadit inde uersus ortum: minuitq; uicissim. Quod maxime in oceani ripis apparet: ubi ad hũc cursũ mare manifestius accedit: atq; recedit, eodẽq; ordine uigor in ægrotantibus. Probabile ẽt est, solẽ per easdẽ sui q̃rtas calorẽ naturalẽ: & spũm uitalẽ augere, uel diminuere. aĩalem quoq; quatenus Mercuriũ habet comitẽ. His cognitis poterit medicus pro humore & calore naturali: & quolibet spiritu recreãdo tempora opportuniora seruare. Sed nunc de luna satis. Neque dimittere decet Iouem ĩ cuius mense altero quidẽ uitã accepimus: altero autẽ cõmuniter & felicius nati sumus. Et qui inter Solem atq; Venerẽ, itẽ inter Solem, atq; Lunam est qualitate effectuq; medius, ideoq; cõplectitur oĩa. Solẽ uero ipsũ prætermittere cæli dominum nephas, atq; periculosũ existimamus, nisi forte q̃s di-

xerit,cum q̃ Ioue͂ habet,in Ioue sole͂ ia͂ habere,illic potissimu͂ ad homines tem patum. In Sole certe omnes cælestium esse uirtutes non solu͂ Iamblicus Iulianusq;,sed oe͂s affirmant. Et Proculus ait ad Solis aspectum,oe͂s oi͂um cælestium uirtutes congregari in unum atq; colligi. Ioue͂ uero esse Sole͂ que͂da͂ ad nos te͂peratu͂ nemo negabit. Luna͂ quoq; te͂perata͂ ad Venere͂ ne neglexeris. Multum.n.ad ualida͂ prosperamq; uita͂ adiuuat. Siquide͂ Venus foecundat homine͂,facitq; lætu͂. Hanc igitur obseruabis. Quanq̃ si luna͂ Veneri simile͂.s.humore prorsus æquale͂:& uix minus calida͂, cum Ioue rite misceas.aut Sole,propemodu͂ iam Venerem habes. Quid ergo? ut tutissima oi͂um & co͂modissima simul incedas uia Lunam obserua,quando Sole͂ aspicit:coitq; cu͂ Ioue,uel salte͂ ioue͂ simul aspicit atq; Sole͂: aut certe quando post aspectu͂ Solis mox ad Iouis coitum progreditur uel aspectum. Atq; eo ipso tempore compone inuice͂,uel adhibe tibi solaria iouiaq; simul atq; uenerea. Quod si te ad unu͂ ex magnis confugere necessitas urgeat,uel negotium:ad Iouem ipsum uel potius ad luna͂ simul Iouemque confugito. Nulla.n.stella naturales i͂ nobis uires,immo & omnes magis:q̃ Iuppiter fouet,atq; corroborat. Nulla rursum pollice͂t prosperiora,simul atq; plura. Et ubiq; hunc accipere faustum est. Solem uero accipere:forsitan non ubiq; tutum. Semper n. ille iuuat,hic sæpe nocere uidetur. Venus aute͂ quasi debilis,Ideo solus ille iuuans pater est appellatus.id au͂t co͂probat Ptolemæus, ubi ait:pharmacu͂ uix quicq̃ mouere naturam duntaxat,quando Luna cum ioue congreditur. Vsq; adeo illinc proprie tota͂ putat uniuersi corporis corroborari naturam. Expertus sum quin e͂t Luna coniuncta cum Venere medicinam uix mouere,Quamuis aute͂ ubi pituitam ūalde timemus:Luna͂ præcipue obseruemus ad solem. Vbi uero bilem exsiccatione͂q; eiusmodi ad Venerem, tame͂ directio Lunæ ad Iouem,& ad hæc omnia quoda͂modo confert,

& præcipue ad atram bilem expellendam, necnõ ad cõmunẽ hominum cõplexionẽ instaurandam, atq; firmandam. Sicut. n. glyciriza & oleum rosaceum frigidiora calefacit, calidiora refrigerat uinumq; similiter. Quod insuper humectat sicca, humidiora siccat, ita Iuppiter humano congruus calori, ut uinũ, oleum rosaceũ camomilla, glycirhiza. Vbi igitur audis Abumasar dicentẽ non est uita uiuẽtibus præter deũ, nisi per solem: & lunam. Id ĩtellige quantum ad cõmunem oĩbus spectat influxum. proprius aũt homini accõmodatissimusq; influxus ab Ioue. Sunt autem in natura corporis uires attrahendi retinendi, coquendi, expellendi. Has igitur omnes iuppiter ipse iuuat, potissimum uero coquendi, siue digerendi uirtutem, atq; generandi, & nutriendi simul, & augẽdi: propter humorem eius aereum, atq; multũ, & calorẽ eiusdẽ amplum, humori mediocriter dominantẽ. profecto per radios Iouis semper usq; quaq; diffusos lumen Solis proprium ad salutem hominũ maxĩe tẽperatur, radiis interĩ Veneris ad idẽ assidue conferentibus. Atq; similiter transferente Luna. Radii quidẽ Veneris, atq; Lunæ tanq̃ humidiores quodam indigent temperante: sicut & Solis radii tanq̃ calidiores humidioris cuiusdã tẽperiẽ exigũt. Radii aũt Iouis temperamentũ nullũ desiderant. Quid enĩ aliud Iuppiter est? nisi sol quidam ad salutem rerũ præcipue humanarum ab initio temperatus? Quid rursus aliud? nisi Luna, uenusq;, facta tamen calidior, atq; potentior? Ideo astrologi ab Ioue auspicantur annum fertilẽ: serenũ, salubrem: & ab eo ĩminentiũ morborum remedia sperant. Atq; Empedocles ubi propria unicuiq; planetarum munera tribuit: Iouem solum generationis principẽ nominat Orpheum imitatus. Præter Iouem præcipiunt Lunam diligenter in omnibus operibus obseruandam tanq̃ medium inter cælestia competens atq; terrena. Sit ergo Luna ĩ gradu, situq; & aspectu ad opus optatum conueniente. non sit in eclyptica: nec

ſub radiis Solis per gradus duodecim ultra citraq;:niſi forte ſit in eodem minuto cũ ſole·pleriq; uero uolunt omnes planetas fore fortes quando in unitate Solis extiterint·Vnitatem uero metiuntur minutis duobus atq; triginta ut·xvi·quidẽ citra·xvi·uero ultra connumerentur· Non impediatur a Saturno uel Marte, non deſcendat in latitudine meridiolani,quando duodecĩ dictos gradus egreditur·Non ſit oppoſita ſoli,nec lumine minuatur:nec tarda curſu,quando ſcilicet die uno: duodecim non peragit gradus Non ſit in uia combuſta a gradu libræ,xxviii·ad tertium ſcorpionis,nec in octaua:nec in aſcendẽte:nec in finibus Martis,uel ſaturni· Quidam uero nec in ſexta,duodecima,nona,quarta lunã uolunt·In cæteris uero cæli plagis approbant·Vbi hæc omnia complecti nõ potes,iouẽ ſaltem expecta,uel uenerem in aſcendente, uel decima·ſic enim ſubueniunt detrimentis lunæ·nec ab re fuerit recordari quatenus luna lumine augetur,eatenus & nobis non ſolum humorem,ſed ſpiritum ẽt uirtutemq; augeri, atq; hæc ad circũferentiã dilatari·Maxĩe in ſecunda eius quarta·Quando uero minuitur:contra contingere·præſertim in ultima quarta, primum eius ad ſolem trinum præeſſe ſecundo·Hunc ſextili primo· Hunc ſextili ſecundo·Lunam quatenus lumĩe eatenus repleri calore·Videntur ergo quidam non tam obſeruare qũo aſpiciat luna ſolẽ·ſemper·n·aſpicit,q̃ ut plurimum lumen habeat, præſertĩ dũ augetur·Aſpiciat uero interĩ trino uel ſextili Iouẽ aut uenerẽ

Proinde uirtutem attractiuam ignea iuuãt·Retentiuã terrea· Digeſtiuam aerea·Expulſiuam aquea·ſi tu has omnes in te adiuuare uolueris,attractiuã quidem:per ignea maxime roborabis: quando luna inſignis uel ſtationibus igneis conſtituta iouem aſpicit ſcilicet Ariete,Leone,Sagittario,Retentiuam per terrea:potiſſimum:quando intuetur eundẽ inſignis uel ſtationibus terreiſ collocata,Tauro,Virgine,Capricorno, Digeſtiuã generatiuãq;

per aerea scilicet geminos librā aquariū, quotiēs sub aereis iouem suscipit, aut subit. Expulsiuā per aquea, cancrū, pisces, scorpium. Quando sub aqueis ipsa posita iouis radiis illustrat᷑. Maxime uero in his oībus cōsequeris optata. Si iupiter eadem uel similia, uel saltē nō dissimillima signa, mansionesue possederit. Citaturus aluum solidis medicinis, accipe pisces. Liquidis scorpionē. Mediis uero cancrū. Per inferiora purgaturus, pisces & scorpium per superiora cancrum. Malum saturni uel martis ad lunam deuitabis aspectū. Ille enim uexat stomachum, hic ītestina dissoluit. Capricornum euitabis & taurum. Nauseam enim afferūt. Scis membrū irritandū non esse, qn̄ luna signum occupat membro præfectum. Humores nāq; mouet. Sed potius esse fouendū. Hæc uero de uirtute & spiritu naturali in iecore præcipue dominantibus, quæ in quatuor officia quæ narrauimus diuidunt᷑, dicta sufficiant. De uirtute uero spirituq; uitali in corde uigente quid nā monemus? Satis id ferme significatū est. Nā per res ī primis igneas & quodāmodo simul aereas hæc adiuuātur, quādo luna in domiciliis mansionibusue consimilibus suspicit iouem, præcipue si iouē cōplectat᷑ & solē. Virtutē quoq; aīalē ꝑ sēsū & motū in capite dominantē cōfirmare potes ꝑ aerea in primis, subiūctis igneis, quādo luna in domiciliis uel sedibus consimilibus iouē suspicit, præsertim si iouē propemodū, mercuriūq; cōplectitur. Hic uero te moneo, ne mercuriū putes aqueum eē uel terreū, quod & ego aliqn̄ suspicatus sum. Alioquin motibus celeritatiq; ingenii non cōferret. Sed quodā modo aereū esse scias. Nā & ob eādem cām tā mobilis est, tā facile cōuertibilis, tantū ingenio cōfert, præsertī in aquario plurimū aereo cōstitutus. Humor quidem in eo temperatus est. Calor exiguus. sub sole positus dicit᷑ exsiccare. Longior aūt a sole factus, humectare putatur. Ibi quidē calefacer̄ multum ex natura solis. Hic uero calefacere paꝝ admodū & humefa

cere

cere magis suapte natura. Calore forsan nõ cedit ueneri. Lunã su
perat, humore uero cedit utrisq;. Aly probat mercuriũ qualitates
coelestiũ cõmiscere, quoniã facillime pmutetur, tũ in qualitatẽ
termini, quẽ subit, tũ in naturam stellæ, quam aspicit. Ego igitur
hunc tamen facile permutari puto, quia nec excellentem potesta-
tem, quam iuppiter, habet: nec excedentem qualitatem, quã ple-
raq; coelestia, per quã alterationi resistat. Deniq; probabile ẽ mer
curium assiduum solis achatem: multas illius uires haberẽ. Ideoq;
sperari solaria quædam a mercurio posse, Aliquãdo uero & mar
tem tradunt, solem in quibusdã muneribus imitari, ac uenerem,
quæ ad lunam pertinent, elargiri. Hæc igitur in agendo memine-
ris. Neq; negligas unq̃ terminos. Aiunt enim planetas in diuersis
terminis ceu lucidis atq; tenebrosis opposita facere. Deniq; ubi
martem times, oppone uenerem, Vbi saturnum, adhibe iouẽ. Ac
da operam ut in perpetuo quodã pro uiribus motu uerseris, tan-
tum defatigatione uitata. Vt & proprium motũ externis moti-
bus clam nocituris opponas, & coelestem actum pro uiribus imi-
teris. Quod si poteris spatia motibus ampliora peragere, sic & coe
lum potius imitaberis, & plures coelestium uires passim diffu-
sas attinges.

Quomodo membra foueantur in nobis per comparationem Lunæ ad signa & ad stellas fixas, Cap. vii

t Otum (quemadmodum diximus) corpus fouere pote
ris, caput uero potissimum, si planetas obseruaueris in
ariete, uel in suo quẽque domicilio primo, præcordia
si in leone. Stomachum iecurq; si in cancro atq; sagittario, aut sal
tem in uirgine. Et acceperis ea quæ proprie membrum petunt.
expedit quoq; nosse: quæ quisq; planeta membra in signo quoli-
bet habeat. Potes etiã proprie pro ætatis discrimine cõsulere uni-
cuique per quatuor ætates lunæ. Hæc enim a nouilunio usque ad

quadraturam primã iuuenis est. Deinde ad plenilunium est iuuenis, atq; uirilis. Hinc ad quadraturã alteram, uirilis, simul atq; senilis. Inde usq; ad cõiunctioné est senilis. Aetatem itaque lunæ foeliciter ætati curandi corporis adhibebis. Si tũc aspectũ eius ad aliq̃ triũ gratiaꝝ accepis. Qui sane aspectus lunæ semper & cito gratiosa largitur, Neq; tamẽ facile admodũ diuturna uel maxima, nisi præter intuitũ lunæ, ét ipsæ gratiæ mutuo se cõspiciãt iã, uel propemodũ cõspecturæ sint, aut tres ipsæ, aut duæ. In primis uero diuturna præbẽt signa fixa. Leo. s. aquarius, taurus, scorpius. Si forte nõ possis in præsentia lunam ad planetas gratiosos opportune dirigere, stellas elige fixas gratiarũ naturã. i. iouis aut ueneris aut solis habentes, & ad eas directã lunã elige. Tutius tamẽ ẽ, lunã interea iouẽ propemodũ adire uel uenerẽ. Stellæ nanq; fixæ si solæ spectent, ꝓportionẽ hũanã. i. unius hominis nimis exsuperant. Proportionẽ uero cũ ciuitatibus moderatiorẽ hẽnt.

De uirtutibus & usu stellarum fixarum. Cap. viii.

t Radũt astrologi maiores quasdã stellas a mercurio cõptas auctoritatẽ habere q̃plurimã. Qualis est in arietis gradu. xxii. umbilicus Andromadæ, mercurialis atq; uenereus. Itẽ in tauri. xviii. caput Algol, naturã saturni possidens, atq; iouis. Cui subesse uolũt adamantẽ, & artemisiã, & audaciam uictoriãq; præstare. in eiusdẽ gradu. xxii. pleides, lunare sydus, & martium. Cui subiiciũt chrystallũ, herbã diacedõ, semẽ feniculi cõferre putãt ad acuendũ uisũ. Quod aũt nõnulli dicũt cõducere ad dæmonas cõuocandos, figmẽtũ eẽ iudico. Aldeboran primo uel tertio geminorum gradu Martiũ, atq; uenereum. Hircus gradu eorũdẽ. xiii, Iouius atq; saturnius huic subiiciũt saphyrũ, prassiũ, mentã, artemisiã, mandragorã. Ad dignitatẽ & prĩcipũ gratiã adiuuare cõfidũt, nisi forte eos opinio fallat. Illi subesse uolunt rubinũ, titimallũ, matrisyluã. Diuitias & gloriã augere. In cã

cti·vi·uel vii·Canis maior uenereus·præest berillo,sauinæ,artemisiæ,dracōteæ·præstat gratiam·Itē in,xvii·eiusdē canis minor mercurialis & martius· Cui subesse uolūt lapidē achaten,herbā solsequiā,& pulegium·Atq; gratiā elargiri·In leonis·xxi·Cor leonis stella regia iouialis & martia·Huic subiici putant lapidem granatū,chelidoniam,masticē melancholiā reprimere·Tempatū gratiosūq; efficere·In uirginis·xviiii·Cauda ursæ maioris uenerea & lunaris·lapidē eius magnetē putāt·Herbā cicoream & artemisiam araptoribus ueneficiisq; tueri·In libræ·vii· Ala corui dextra· Item ī eiusdem xii·& forte,xiii·Ala sinistra,saturnia simul,& martia·Eius herbā lapaciū & hyusquiamum esse aiunt cū lingua ranæ·Audaciā augere·Fore noxiā·In eiusdē·xv·uel·xvi·Spica uenerea mercurialisq;·Quā sequat̃ Smaragdus,saluia,trifoliū,promarulla,artemisia,mandragora·Diuitias augeat,& uictoriā:& ab angustia uīdicet·Deniq; in eiusdē·xvii uel xviii Alchameth Huic subdūt iaspidē & plātaginē firmare sanguinē sperant,febres oēs expellere·In scorpionis quarto Elpheia uenerea martiaq; Secundum uero computationem aliam in gradu eiusdem quinto est cornea,forsan eadē præsidens topatio,rorimarino,trifolio,hederæ Augere gratiam,castitatem,gloriam putant In sagittarii tertio Cor scorpionis Martiū atq; iouium præsidens Sardonio,amethisto,aristologiæ longæ,croco Opinantur colorem bonum efficere animum lætum sapientemq; reddere,Dæmonia propulsar̃ In capricorni gradu septimo Vultur cadens,hanc sequitur Chrysolithus,Saturegia,fumus terræ stella est mercurialis, atq; uenerea,tempata ī ascendēte medioq; coelo prodest Quod autem excantandi auctoritatem afferre dicant nihilipendo In aquarii xyi cauda capricorni saturnia,mercurialisq; Quam sequit̃ Calcidonius,maiorana,nepita,artemisia,mādragora p̄stare ī causis grām opinant̃ diuitias augere Hominē ac domum incolumem redde-

re. In piſcium tertio humerus equi iouialis, & martius. Thebit phũs docet ad captandam alicuius ſtellæ modo dictæ uirtutẽ, lapidem eius accipere; herbãq; eiuſdẽ, ãnulũq; aureũ facere uel argenteũ. In quo lapillũ inſeras herba ſubiecta, geraſq; tangentem. Id aũt efficias quando Luna ſubit ſtellã, aut aſpicit aſpectu trino uel ſextili. Et ſtella in medio percurrit cælo uel adſcendente. Ego uero quæ ad eiuſmodi ſtellas attinent, in formã potius mediciæ: q̃ ãnuli componerem, intrinſecus: uel extrinſecus adhibendæ, opportunitate uidelicet prædicti temporis obſeruata. Tam&ſi priſci ãnulos magnifecerit. Nam Damis & Philoſtratus narrant hiarchã ſapientũ indoꝝ principẽ ſimili quadã rõne ſeptẽ ãnulos cõfeciſſe. ſtellaꝝ ſeptẽ noĩbus appellatos, eoſq; Apollonio Thea‑neo dediſſe. Qui deinde ſingulos diebus ſingulis geſtauerit iuxta dierum noĩa hos diſtinguens. Dixiſſe uero Hiarchã Apollonio auũ ſuum phũm annos centũ atq; triginta uixiſſe: eiuſmodi forſan cæleſti munere fretũ. Quo & Apollonius deinde uſus centeſimo ẽt ano (ut aiunt) iuuenẽ præferebat. Deniq; ſi quid eiuſmodi annuli uirtutis habent ex alto: id quidem non tam ad aĩam uel ad craſſum corpus ꝑtinere arbitror, q̃ ad ſpũm, calefacto paulatĩ ãnulo. ſic ide uel ſic affectũ, ut firmior efficiat᷑, aut clarior: uehementior, aut mitior, ſeuerior, aut lætior. Quæ quidẽ affectiones ĩ corpus quidẽ oĩo: & in aĩam ſenſualẽ quodãmodo: plerunq; indulgentem corpori tranſeunt. Quod aũt aduerſũ dæmonas, aut hoſtes, aut ad principũ gratiã profuturos ãnulos pollicent᷑, uel fictum eſt, uel inde deductũ, ꝙ ſpũm ĩterritũ, firmumq; efficiant, uel ẽt manſuetum, obſequioq; amabilẽ, atq; gratioſum. Iam uero ſi quid cæleſtia præter corporeã ualitudinẽ, conferre ad ingeniũ: artem: fortunã dicerem, ab Aquinate Thõma: noſtro non diſſiderem, qui ĩ libro cõtra gentiles tertio ꝓbat a corporibus cæleſtibus imprimi nõ nihil in corpore nr̃o: cuius munere diſponamur

ad eligendū sæpe quod melius est, et si rationē fineq; nesciamus Qua q dē in re bene fortunatos appellat, atq; cōsentiēte Aristotele bene natos. Addit ēt uirtute cælesti fieri non nullos in quibusdā artiū effectibus efficaces (ut eius uerbis utar) sicut miles in uīcēdo, agricola in plantando: medicus in sanando felices. Ait n. sicut herbæ lapidesq; mirabiles quasdā ultra naturā elementalem uires cælitus habent, sic hoīes quoq; ī artibus non nullos habere. Mihi uero satis fuerit factū, si cælestia quomodocunq; quasi per medicinas, siue, īteriores, siue exteriores ad ꝓsperā cōferāt ualitudinē: dūmodo interea salutē corporis perquirentes iacturā nullā salutis aīæ faciamus. Nihil omnino tentemus a sancta religione prohibitū. Præterea in opere quouis conficiendo fructū opis ab eo speremus, atq; petamus in primis: q & cælestia: & quæ cōtinēt cælo, fecit, & uirtute donauit, mouetq; semper, atq; conseruat.

Dignitates planetarum in signis ad usum medicinarū obseruandæ. Cap. viiii.

S Aturni domus, aquarius, & capricornus. Exaltatio: libra. Iouis domus, sagittarius atq; pisces. Exaltatio siue regnum cancer. Martis doimciliū, scorpius, & aries. Exaltatio, capricornus. Solis sedes quidē est leo. Regnum aries. Veneris habitaculum: taurus atq; libra. Exaltatio pisces. Mercurii ædes, uirgo, atq; gemini. Regnū uirgo. Lunæ domus: cancer. Exaltatio taurus. Saturnus, & Iuppiter triplicitatē habēt in igneis aereisq; signis. sol in igneis tantū. Mercurius in aereis solum, Mars, Venus: Luna ī aqueis atq; terreis. Planetæ quilibet præter solē ac lunā in quolibet signo fines quosdā suos possident: quos & terminos appellamus. Igit̄ in ariete iuppiter sex ibi primos terminos obtinet, Venus sex īde sequentes. Mercurius posteriores octo. Mars qnque deinceps, postremos quinq; saturnus. In tauro ordine deīceps simili uenus fines hēt octo. Mercurius sex, iuppiter octo: saturnus

quĩnq;, Mars deniq; tres. In geminis Mercurius sex, Iuppiter sex. Venus quinq;: mars septẽ, Saturnus in vi. cãcro mars vii., Venus sex mercurius totidẽ. Iuppiter septẽ. Saturnus quatuor. in leone iuppiter sex. Venus q̃nq;. Saturnus septẽ. Mercurius sex, mars totidem. In uirgine Mercurius septẽ. Venus decẽ. Iuppiter quatuor mars septẽ, Saturnus duos. In libra Saturnus sex: mercurius octo. Iuppiter septem. Venus totidẽ. mars duos, In Scorpione mars septem. Venus quatuor, mercurius octo: Iuppiter quinq;, Saturnus sex, In sagittario Iuppiter duodecĩ. Venus quinq;, mercurius quatuor, Saturnus quinq;, mars quatuor, in capricorno mercurius septem. Iuppiter septẽ, Venus octo, Saturnus q̃tuor, mars totidẽ: in aquario mercurius septẽ, Venus sex, Iuppiter septẽ: mars q̃nq;, Saturnus totidẽ. in piscibus Venus duodecim: iuppiter q̃tuor mercurius tres, Mars nouẽ, Saturnus deniq; duos. Sol aũt & luna, alia rõne fines suos habent. Nã sol quidẽ signa sex pro finibus hẽt, leonẽ, Virginẽ: Librã, Scorpiũ, Sagittariũ, Capricornũ. Luna uero reliquos. Aquariũ, Pisces, Arietẽ. Taurũ geminos, Cancrũ. Solẽ igr̃ atq; Lunã in his signis eũ principatũ effectũq;, quẽ reliqui planetæ in suis finibus habere putant: præter fines habent in signis suas planetæ facies, quas græci Decanos nominant: decẽ occupantes signi gradus, in ariete facies prima Martis, secunda Solis, qui martem in cælo sequitur. Ordine chaldæorũ tertia Veneris: quæ Soli succedit in cælo. In tauro prima facies Mercurii: sequentis Venerem, Secunda lunæ, quæ mercurio succedit. Tertia Saturni. Ad hunc enim redeundum est, impleto iam numero planetarum. In Geminis prima iouis sequentis uidelicet Saturnũ, secunda martis: Tertia solis eodem ordine similiterq; deinceps.

Quomodo planetis uti debeamus in medicis Cap. x

Cõmemorauimus aũt quas in signis planetæ dignitates habent ut quotiens facturi cõposituriq; sumus quæ

ad planetã aliquẽ attinent,sciamus eũ in suis dignitatibus collocare. Præsertim quando habuerit in nostra reuolutione & genesi principatũ,ut ẽt saturnus:atq; mars, alioquin deprimendi nobis tamen sint erigendi si genituræ nostræ significatores extiterint.

Maxime uero operæpretiũ ex hac cõmemoratione fecerimus si quando usuri in medicinis cõficiendis beneficio lunæ,& Veneris atq; Iouis cauebimus ne in finibus saturni uel martis existant,ni si forte ubi cogimur,uel per Saturnũ cohibere dissolutionem æstumq; reprimere uel per martẽ frigidissima calefacere:torpentia suscitare:alioquin fines Iouis,& Veneris eligemus. Accipiemus quoq; mercurii fines,mercurialibus in primis hoĩbus profuturi. Neq; latere nos debet hoĩes ualde mercuriales quales sunt q ingenio,artificio,eloquio pollent:nõ mediocriter esse solares. mercurius.n.semꝑ est Apolline plenus.ut aũt quiuis intelligat qũo figuras in cælo describamus ĩ oras.signũ qđ ab oriẽte surgit primam appellamus uitæq; domũ. Quod succedit ĩ ortũ,secundã tertiãq; deinceps aliasq; similiter,ita ut septima domus sit signũ, qđ in occidente iã descendens opponit̃ ascendenti. Huic octaua succedit, Nona uero e medio cadit cælo quod decimã domũ efficit. Huic succedit undecima. Sed duodecima cadit ab ascendente. Vt igit̃ planetæ sint potẽtes,habẽdi sunt in angulis,uel oriẽtis,uel occidẽtis,uel medii utrinq; cæli. Maxĩe uero in angulo adscendentis,aut decimæ mediũ supra caput obtinentis cælũ,aut saltẽ ĩ plagis quæ angulis mox succedunt. Tam&si solẽ quidẽ in nona,quæ a medio cadit cælo,Lunã uero in tertia ẽt cadente gaudere putãt. duas inter hæc regulas mẽte teneri astrologi uolunt, unã quidem ægrotantis rõne. Alteram uero medici. nempe ubi ægrotantis septima domus ꝑ Saturnũ,uel martẽ infortunata est, uel dñs eius infelix, separa medicũ ab ægroto,si Ptolemæo credis. præterea medicũ electurus saturnium Martialemq; declinare iubent:eũq;

perquirere, in cuius genitura domus sexta per aspectũ solis, uel ꝑ uenerem aut iouem quomodocunqꝫ fuerit fortunata. Infortunatum uero dicimus signum uel planetam per saturnum, aut martem, nisi propria domicilia sint, uel regna, quãdo uidelicet uel ibi sunt uel illuc aspiciunt opposito, uel quadrato. Oppositum uero aspectum dicimus inter illa quæ interuallo discrepant q̃ longissimo. Quadratũ uero, ubi hoc ab illo quarta parte coeli idest signorũ triũ spatio distant. Minus tamẽ ꝑ cõiunctionẽ oppositum quadratum saturnus & mars planetis aliis nocẽt, qñ tãq̃ hospites eos domicilio uel regno suo termino ue suscipiũt. Quẽadmodũ planetæ foelices magis prosũt, quãdo præter sextilẽ trinũ ue aspectũ atqꝫ cõiunctionẽ, & (ut diximus) sic excipiũt, solis tamẽ cõiũctionem planetæ uerẽť aspectu gaudẽt, trino uidelicet uel sextili. Proĩde necessariũ est meminisse arietẽ præesse capiti atqꝫ faciei, taurum collo, geminos brachiis atqꝫ humeris, cancrũ pectori: pulmonibus, stomacho: lacertis, leonẽ cordi, & stomacho, atqꝫ iecori, & dorso: & costis posterioribus, uirginem intestinis & fundo stomachi, librã renibus & femori atqꝫ natibus, scorpionem genitalibus, uuluæ, matrici, sagittarium femori atqꝫ subinguinibus, capricornum genibus, aquarium cruribus tibiisqꝫ, pisces pedibus. Huius enĩ ordinis memor cauebis mẽbrũ tangere ferro, uel igne, uel cucurbitulis, quãdo luna sub eius signo discurrit. Tũc enĩ auget luna hũores ĩ mẽbro. Quoꝝ affluentia & cõsolidationẽ ꝓhibet, & grauat mẽbri uirtutẽ. Obseruabis aũt tũc mẽbrũ remediis q̃busdã amicis uel extra uel ĩtus adhibitis opportune feliciterqꝫ fouere. Expedit uero nosse quod signũ adscenderit tibi nascenti. Nã præter arietẽ hoc ẽt tibi caput significat, atqꝫ ĩ hoc luna tibi caput aspicit. Præterea qñ luna arietẽ subit opportune balnea tẽtas & lauacra, quãdo cancrũ foeliciter minue sãguinẽ, medicinã accipe præsertim electuarii formã, qñ est in leone ne ꝓuoca uomi-

tum,

tũ, cũm ĩ libra, clysteribus apta est, in scorpione balnea nec tentes. Sunt qui medicinã solutura dare nec phibent, neq; iubent In capricorno medicinã sumere nocet. Similiter in aquario: in piscibus uero pdest Quæ uero mẽbra in quouis signo unusquisq; habeat planetaꝝ, & si scitu necessum est, tamen narratu prolixum. Neq; uero in purgatione alui latere nos debet ptolemæi præceptũ Medicinã accipe purgatoriã, quãdo luna est in cancro, piscibus, scorpione pbamus, præsertim si dominus signi tunc ascendentis applicet se planetæ sub terra currẽti. Sin aũt ascendẽtis dominus cõiũgat̃, iterea supra caput cũ planeta medium tenẽte coelũ, nausea statim & uomitus incitabit̃. Denique cõcludamus cum Galeno astrologiã esse medico necessariam, qui de criticis diebus disputans ait certam esse ægyptioꝝ sententiam, idest lunam significar̃ affectionem in dies ægrotantis, atq; sani, adeo ut si misceant̃ cum luna radii Iouis & ueneris, bene afficiat̃ uterq;, sin autem saturni uel martis, contraria ratione se habeat. Sed latius iam puagati ad spiritum tandem & uitam atque gratias reuertamur.

Quibus modis spiritus noster haurire plurimũ potest de spiritu uitaq; mũdi. Et qui planetæ spũm pcreãt atq; recreãt, & qualia ad unum quẽq; planetam ptinent, Cap. xi

h Vc uero tendunt hæc oĩa ut spũs nr̃ rite p naturalia p̃paratus atq; purgatus accipiat ab ipso uitæ mũdanæ spiritu plurimũ p radios stellaꝝ opportune susceptos. Vita q̃dẽ mũdi oĩbus ĩsita ppagat̃ euidẽter ĩ herbas & arbores, q̃si pilos sui corporis atq; capillos. Tumet insup in lapides & metalla, uelut dentes & ossa pululat quoq; in uiuẽtes cõchas terræ & lapidibus adhærẽtes. Hæc enĩ nõ tã ppria q̃ ipsa cõi totius uita uiuũt. Quæ sane cõis uita multo etiam magis sup terrã in corporibus uiget subtilioribus tanq̃ ppinqoribus aĩæ per cuius uigorẽ intimũ, aqua, aer, ignis uiuẽtia sua possidẽt, atq; mouent̃. Vita

hæc aerem ignemq; etiā magis q̄ terrā, & aquā fouet agitatq; ꝑpe
tuo motu. Et deniq; coelestia corpora quasi mundi caput uel cor
uel oculos q̄ maxime uegetat. Vnde ꝑ stellas uelut oculos radios
nō uisibiles solum, sed ēt uisuales usquequaq; diffundit. Quibus
more struti, ut diximus alibi inferiora conspicit, fouetq; uidendo
īmo ēt ita tangēdo generat & format oīfariā: atq; mouet. Igitur
ad motum nitentis aquæ, sereni quoq; aeris, ignisq; moderate di-
stantis, atq; coeli, motum mūdanæ uitæ suscipies. Si ipsæ quoque
leniter: & ferme similiter mouearis, quosdā ꝓ uiribus giros agēs,
uertigine deuitata, coelestia lustrās oculis, mente uersans. Itē fre-
quenti quodam usu plātaꝝ similiterq; uiuentiū, potes e mūdi spi
ritu plurimū haurire præsertim si adhuc uiuētibus recētibusq; &
matri terræ quasi adhuc hærentibus nutriaris, atq; fouearis. Inter
plātas suauiter redolentes, uel saltē non male olētes uerseris q̄ fre
quētissime. Omnes enī herbæ, flores, arbores, poma redolēt, q̄uis
sæpe minus aīaduertas. Quo quidē odore quasi flatu spūq; uitæ
mūdanæ te undiq; recreāt atq; uegetāt, spūm inq̄ tuū odoribus
eiusmodi natura simillimū, ꝑque spūm mediū īter corpus & ani
mam, facile corpus quoq; reficiūt & animæ mirifice ꝓsunt. Inter
hæc diutissime diurno tempore sub diuo uersaberis, quatenus
tuto uel comode fieri potest, in regionibus altis & serenis, atq; tē-
peratis. Sic enī solis stellarūq; radii expeditius puriusq; undique
te contingunt, spūmq; tuū complēt mundi spū ꝑ radios uberius
emicāte. Præterea naturalis ipse motus aeris, qui ꝑpetuus ē in or
bem, q̄uis ob lenitatem suā, cōsuetudinēq; diuturā uix ꝑcipiat
ab ullo, te die sub diuo deambulātem, habitantēq; in patentibus
editisq; locis libere lābit, penetratq; pure, ac motū uigorēq; spūi
tuo mūdanū mirifice præstat. Dixi equidē die. Comptū .n. habe
mus nocturnū aerē esse spiritibus inimicum. Cōferet aūt diurni
usus præsertī si plurimū in apto deābulās, deuites primo q dē ni

niã aeris intempiem. Deinde frequẽtius mouearis, in eo q̃ñ ãdo præter temperiẽ & serenitatem eius stellarũ positio magis est hominibus salutaris. Itẽ si loca eligas præceteris odorifera, per quæ situm quotidie mutes, & ipse quasi continue, & leniter mouearis. Mutare locũ q̃uis sem p cũ delectu præcepi, quoniam bona coelestium & uniuersæ naturæ apud nos sũt rebus locisq; aliis passim atq; aliis distributa, quibus deniq; oĩbus est fruendum. Mitto q; uarietas tedium prohibet spiritibus inimicum, ꝓpriumq; saturno uoluptatem uero affert, p quam (ut ita dixerim) Venus ipsa uoluptatis amica uenit in spiritũ, atq; quod eius officium est, hunc statim ingressa ꝓpagat. Sũmatim uero siquis cõsideret paradisũ, & pomi uitæ usum apud Moysem. Item similẽ uictũ a Platõe ꝓpositũ in phedone, & quæ Plinius de populis ait odore uiuẽtibus, ĩtelliget esse uera quæ dicimus, Sed ad naturã spũs descẽdamus. Spiritus quidem qualitas est ꝓculdubio Iouia, cuius tempoꝛ nobis infundit᷑. Est & solaris. Iuppiter. n. hunc infundit, quatenus ingentem solis in se tem pat potestatem. Itẽ alia quoq; ratione Iouia est. quoniam calida est, & humida, & calore abundat potius q̃ humore: nascit᷑q; sanguine, & uapor quidam sanguineus appellatur. Rursus quoniã feruet, & subtilis est admodũ, atq; lucẽs, oriturq; corde, solaris ꝓculdubio iudicatur. Habet & quodãmodo Veneream ĩ se uirtutẽ. Nã motu uenereo ꝓrsus exundat, ꝓfluit, transfertur, proleq; propagat, ad uoluptatẽ cuiuslibet sensus se dilatat refugitque dolorem. Sũmatim uero spiritus quatenus corporiꝰ ad uitam & motũ ꝓpagationemq; cõducit, iouius, uenereus, solaris, existimat᷑. Quatenus aĩo ad sensũ imaginationẽq; ministrat, solaris mercurialisq; cẽsetur, & ubique mercurialis existit. Quãdo q dẽ adeo mobilis ẽ, & tã facile cõuertibilis atq; formabilis. Saturni, martis, lunæ sanus cõiter spũs nõ multũ habet. Alioquĩ ex illo sæpe stupidus, ex hoc furiosus, ex hac obtusus quodãmodo

foret. Quãobrem lunaria quidẽ uelut crassiora simulq; humidiora a subtili,& uolatili natura spiritus sũt admodũ aliena. Quæ uero Saturnalia multum,atq; nimium martialia sunt:quasi uenena sunt spiritui naturaliter inimica:Illa quidẽ ob extremã frigiditatem:atq; siccitatẽ:hæc autem ob siccitatẽ: calorẽq; edacẽ, Iouia igitur & Solaris in primis,Deinde mercurialis & quodãmodo uenerea,spũs natura censetur,Distinctione uero præcipua spũs quidem naturalis Ioui ꝓprie dedicat',uitalis aũt soli,aĩalis uero mercurio,Quãdo igitur res postulat aliquem e tribus spiritum adiuuare,patrono tunc suo infortunato,uel debili,non facile clientulo succurrere poteris, Difficillime uero spiritui animali, dũ mercurius infeliciter ẽ affectus:Qui tantam in animali spũ auctoritatẽ habet ut caduceo quodã suo animos tum consopire tũ suscitare dicatur idest suo quodã aspectu sic aut aliter se habente obtundere ingenium uel acuere debilitate siue corroborare:uexare,uel sedare mirifice possit. Tu igit' quotiẽs spiritũ aliquẽ studes excolere,non modo patronũ suum obseruabis fortunatũ,atq; potentem sed etiam Lunã eliges ad hũc opportune directam.non creat' aũt neq; recreat' aliquando proprie per influxũ Saturni solũ substantia spũs,sed semp ab externis ad ĩtima,& sæpe ab imis reuocatur ad sũma. Vnde ad secretiora & altiora contẽplanda cõducit. Potest tamẽ & si raro uis martis atq; Saturni spũi tanquã medicina prodesse:uel calefaciendo:cum opus fuerit & excitando atq; dilatando:uel uicissim nimis uolatilẽ cohercendo.per ea uero potissimum quæ quatuor illis planetis consentanea sunt, creat' natura spiritus atq; recreatur.uerum si ad solaria quælibet ualde:& absq; delectu declines,exacues illũ,& exsiccabis tandẽ atque dissolues. Si similiter ad uenerea liquefacies paulatim,uel obtundes,si confidas tantum mercurialibus parꝝ admodũ inde perficies. Erit igitur operæpretiũ:iouialibus uti q̃ plurimũ,eisq; reliqua mediocri-

ret admiſcere, ac frequẽtius uti rebus, q̃ uel his oĩbus æque ſint cõmunes: uel ꝓprie ioui. Nã hæ quoq; omnibus quodammodo ſunt cõmunes. Cõmuniter aũt ad hos oẽs attinet, quæ ſubſtãtiã habent: nec igneã nimis: nec prorſus terreã, nec ſimpliciter aqueã: nec acutiſſimã, nec obtuſiſſimã qualitatẽ, ſed mediocrẽ: & tactu lenem, & quodãmodo mollẽ, uel ſaltẽ non durã: ſiue aſperã, itẽ guſtu quodãmodo dulcẽ: olfactu ſuauẽ, uiſu gratã, auditu blandam: atq; iocundã, cogitatu lætam. Dulcedo igitur quædam ſaporis, & gratia his oĩbus eſt cõmunis. ſi dulcedo quaſi aquea eſt: & ſimul pinguis, ad Venerẽ magis attinet. ſi quaſi inſipida, uel aliquantũ auſtera, potius ad Mercuriũ. Atq; hæc ſpiritui non multum proſunt: neceſſaria tamen ſunt interdũ ad hebetandũ nimiũ eius acumen. ſi dulcedo manifeſta ſit: atq; ſubtilis, & paulum habeat ſtiptici acutiq; ſaporis, iouialis proprie iudicat̃. Cui congruit ſubſtantia dulcis amygdalæ, pinei nuclei, auellanæ: piſtacii, amidi, glycirhizæ, paſſularum, uitelli oui, carniũ gallinacei pulli, phaſianarum, pauonũ, perdicũ, ſimiliũq;. Item radicũ been, atq; enulæ. Rurſum uini odoriferi clari, aliquantũ dulcis, & ſtiptici, ſachari candidiſſimi, tritici albiſſimi. Ad iouẽ pertinet ẽt manna: ſi modo myrobalani infuſa uirtute firmet̃. Alioq̃n nõ minus ad Venerẽ attinet q̃ ad iouem, Hæc eſt utiq; ſubſtantia dulcedoq; iouis propria, quæ ſane ſpiritui creando & recreãdo ante oĩa confert. iouia uero plurimum ſunt omnia, quæ in libro de longa uita diximus, & ſeruare iuuentutẽ, & ſenibus ſalubria fore. ſin autẽ dulcedo ad modũ pauca ſit, multũq; acuti: ſtipticiq; habeat, uel etiã non nihil amari ſolaris eſſe cenſetur. ſimilis quædã ratio eſt, & dictinctio de odoribus Hi.n. ſaporum germani ſunt. ſimilis etiã de coloribus. Colores ſane aquei, albi, uirides, aliquantũ crocei, ſimiles uiolarũ, roſarum, liliorum coloribus, necnon odores eiuſmodi Venerem referunt, & lunam atq; mercuriũ. Colores uero ſaphirii, qui ẽt di

cuntur aerei·item purpurei pleniores,aureiq; argento mixti·& ꝑpetuo uirides·iouē·ardentes aūt crocei·aurei,puri purpurei clariores,solē· qlibet uero colores si uiui sint uel saltē sericii magis stellares existunt·in metallis quoq; & lapidibus atq; uitris propter cælestem similitudinem sunt potentes·Sed ut redeamus ad iouem, sapor & odor eius quasi est,qualis in aureo pomo persico·similiq; pyro,uel aranceo·& uino maluatico leuiore, leuiq; uernaceo Qualis in uiridi zinzibere·uel cinnamomo,uel dulci maratro:uel doronico,si hæc plurimo sacharo condita gustentur, nam q̄tuor hæc,& nux muscata recens sola si sunt·potius solaria sunt·solaris & cariophilus:& muscus sed odoratu non gustu non aspectu·ambra solaris plurimū atq; iouia·Crocus in oībus est solaris,tā&si color eius,& odor·apud astrologos oībus gratiis dedicatur·Sapor aūt ad solem proprie pertinet·Deniq; omnia odorifera & aromatica,quatenus odorem gratum ferunt, ita ad iouem , Veneremq; & Mercurium pertinent,ut ad solem· Quāuis inter hæc acutiora magis ad Solem,obtusiora ad Venerem , Mercuriūq; potius, ad Iouem proprie temperata,olfactu gustu,auditu:uiiu :tactu· Soni quinetiā cantusq; grati blandiq; ad gratias omnes spectant, atque mercurium· minaces aūt admodum atq; flebiles martē præferūt & Saturnum·neq; uero mireris nos multum coloribus,odoribus, uocibus attribuere·nā sapores quidem ad spūm præcipue pertinent naturalem,odores aūt potius ad uitalem,animalemq;· Colores figuræ uoces ad animalem· Motus quoq; animi uel lætus, uel mæstus,uel constans spūm ad similitudinem suā agitat uehemēter· Animalē primo,per hunc uitalē,ꝑ hunc insuꝑ naturalē· spūs tandem omnis quia ob naturam quodāmodo igneā, aereamque omnino,& lucidā,atq; mobilē,similis est luminibus:ideoq; coloribus,& uocibus aereis,& odoribus,motibusq; animi:ideo ꝑ hæc subito in utranq; partē mouetur:atq; formatur · Et qualis euadi

ipse, talem uicissim efficit quodammodo affectum animi, & oio corporis qualitatem. Deniq; cum primum per illa, quæ gratiarum propria sunt, opportune gratiis est expositus' utpote qui & naturaliter illis cõsentaneus erat, statim per illarum radios, tum ubiq; uigentes, tum ipsi germanos: mirifica reportat munera gratiarum.

Res naturales atq; ēt artificiosæ habent uirtutes a stellis occultas: per quas spūm nostrum stellis eisdem exponunt. Cap. xii.

c Vm uero dicimus spiritum exponi gratiis per illa quæ sunt gratiarum, non solum per qualitates, quæ uident', audiuntur, odorantur, gustantur, sed etiam per illas quæ tangun tur accõmodari putamus. Memento igitur calidũ in primo gradu Iouis esse. In secundo solis cum ioue, in tertio Martis cũ sole. ĩ quarto Martis. Frigidum in primo Veneris. In secundo Lunæ. In tertio Lunæ cum Saturno. In quarto Saturni. Humidũ in primo Mercurii cum ioue. In secũdo Veneris cum Luna. In tertio Lunæ cũ Venere. In quarto lunæ, quando Veneri Mercurioq; cõiungit' Siccum in primo iouis, In secundo Mercurii cum sole. In tertio solis cum marte. In quarto martis cũ Saturno. Summatim ex q̄litatibus planetarum, quas Ptolemæus describit in quadripartito colligimus harmoniã ex cunctis cõflatã ad calorē humorēq; declinare. calor. n. martis ingens: atq; solis: & tēpatus iouis: ingentē supat saturni frigiditatem, & ueneris, lunæq; exiguã: ita ut calor ibi frigus excedat. itē humiditas lunæ uenerisq; plurima, & ppinqua nobis, atq; tēperata iouis, siccitatē saturni, martisq; multã supat, & tēperatã solis. calor igit' humorq; frigori siccoq; dominãt', atq; similiter calor humori, Queãdmodũ in sani corporis homine ad cæle stem consonantiã temperato ex calore & siccitate cordis. itē calore & humore iecoris, rursũ frigore & humore cerebri coalescit cõplexio qdã ad calorē humorēq; uergēs mediocriter calore regnãte. calor. n cordis & iecoris frigus cerebri supat. item humor ieco-

ris atq; cerebri ſiccitatem cordis excedit. Neq; uero prætermiſſũ a nobis uelim, talem exiſtere ex ſtellis fixis harmoniã cunctis cõmuné, qualé diximus ex planetis. Hos enim illis ſimiles aſtrologi putant. Quorſum hæc? Vt memineris ſpũm corpuſq; nrm per tẽperiẽ quandã ad calorẽ humorẽq; uergentẽ, uel natura cõſtantẽ uel arte quæſitã accõmodari poſſe coeleſtibus, ſibiq; coeleſtia uẽdicare. Neq; tamen dicimus ſpũm nrm coeleſtibus duntaxat per qualitates rerꝝ notas ſenſibus præparari. Sed etiã multoq; magis ꝑ proprietates quaſdam rebus coelitũs inſitas, & ſenſibus noſtris occultas, rationi uix deniq; notas. Nam cum proprietates eiuſmodi, earũq; effectus elemẽtali uirtute cõſtare nõ poſſint, cõſequẽs eſt, a uita ſpũq; mundi ꝑ ipſos ſtellarꝝ radios ſingulariter proficiſci, ideoque ꝑ eas ſpũm affici q̃ plurimũ atque q̃ primũ, coeleſtibuſq; influxibus uehementer exponi. Hac utiq; rõne ſmaragdus, iacynthus, ſaphirus, topatius, rubĩus, unicorni cornu, p̃cipue uero lapis bezaar apud arabes appellatus, occultis gratiarũ ꝓprietatibus p̃dita ſunt. Et idcirco nõ ſolũ intus aſſũpta, ſed ẽt ſi carnẽ tãgãt, ibiq; calefacta uirtutẽ ſuã promãt, uim inde coeleſtem ſpiritibus inſerunt, qua ſe cõtra peſtẽ tuent̃ atq; uenena. Quod aũt hæc ſimiliaq; tale aliquid agant uirtute coeleſti, id argumẽto eſt, quia etiã exiguo pondere ſũpta nõ exiguũ habent in agendo momentum. Quod elemẽtari qualitati uix unq̃ eſt conceſſum igni uidelicet ualde coeleſti. Materialis enĩ uirtus, ut agat multũ, materiã deſiderat multã, formalis aũt etiam cũ minima materia ualet plurimũ. Simili uirtute in primis phoebea peonia carnẽ tangens, cõtra caducũ morbũ ſpũs armat, uapore ad eos intus infuſo. Simili corallus & calcidonius aduerſum atræ bilis illuſiones iouis præcipue ueneriſq; uirtute. Cæteraq; ſimiliter. Eiuſmodi quadã ꝓprietate myrobalani iuuentutẽ ſeruãt, acuuntq; ſenſus, & ingenio ꝓſunt atq; memoriæ: ꝑ ꝑ iouẽ in primis ſaturni tẽꝑatorẽ, atq; mercurium

curium sensus amicũ. Quã quidẽ arborẽ forte aliquis in paradiso ad uitã ꝓrogandã extitisse putabit. Mercurio lapidẽ Achatem consecrãt. Vnde physici cõueniũt ad facundiã uisũq; & cõtra uenena ualere. Serapio scribit eum, q iacynthũ uel ex eo sigillũ gestat, esse a fulgure tutum, atq; hanc uirtutem eius eẽ latissime diuulgatã. Quã si habet, ab ioue putamus habere. Lapis aetites uel aquilinus habet a lucina idest uenere atq; luna ut admotus uuluæ partũ mox, & facillime citet, Quod Rasis cõfirmãte Serapiõe frequenter se dicit exꝑtum. Forsan & a phoebo, qui transfixit pythonẽ, cretæa dictamus hẽt, ut & uenenosis obsistat, & ferꝛꝫ e uulnere trahat. Solis uirtute zinziber ĩfusum epulis arcet syncopim. Gentiana canis rabiẽ sedat, fugatq; serpẽtes. Berbena uaticinium præstare ferẽ, lætitiãq;, & expiationes, & uisum. Ruta & zedoaria cõtra uenena theriacã agunt. Thus uitalẽ & aĩalẽ spũm aduersus hebetudinẽ, obliuionẽ, timorẽ fulcit. Saluia uero mentaq; uirtute iouis, illa q dem paralisim fugat, hæc uel odore roborat animum. Eadem uirtute Pentaphylõ resistit uenenis, eiusq; foliũ bis quotidie unũ uino bibitũ curat ephimerã, tria tertianã, quatuor uero quartanã, hac herba sacerdotes antiqui propter puritatẽ suã ĩ purificationibus utebantur. Agnus castus potestate saturni uenereũ sistit motũ. Iaspis uero sanguinem. Mirabiles aũt ꝓuenire solent effectus, ubi occultæ ꝓprietati ꝓprietas seruit elementalis uelut in myrobalano ad spũm corpusq; firmandũ, nõ solũ uirtus illa coelestis agit, sed ẽt stiptica multũ: nec parꝝ aromatica uirtus, quæ putrefactionẽ dissolutionẽq; mirifice ꝓhibet, spũmq; corroborat. Iã uero ut crocus petat cor, spũm dilatat, prouocet risũ, non solũ occulta solis uirtus mirabiliter efficit, sed ad idẽ quoq; cõducit ĩ pa natura croci subtilis, ãplificabilis, aromatica, lucida. Quod aũt de simplicibus dico, de cõpositis similiter dictũ intelligi uolo. Dic age theriaca quomodo contra uenenũ nobis opituleẽ. Non

quinq; foliũ herba

educit illa uenenum. Astringit enim aluum, non mutat omnino tã subito ueneni naturã. Nõ enĩ hæc adeo debilis est, atq; mutabilis, sed spiritum uitalẽ potius ualde tenuẽ, & mutabilem, subito conformi quadã ad ipsum proportione corroborat usqueadeo, ut ipse iã ualidus tãq̃ agẽs, una cũ theriaca uelut instrumẽto, partim supat uenenũ partĩ mutet, partĩ a præcordiis arceat. Sed quanã pportiõe siue uirtute id efficit theriaca, Iouiali simul atq; phoebea, quã ex cõmistione multa℞ re℞ secundum certã proportionẽ inuicem confusarum sibi uendicauisse uidetur. Est autem in ea uirtus triplex. Hæc ipsa inquam coelestis, quam modo dicebã. Itẽ coelestis alia prius in herbis aromatisq; proprietas, quibus electis ipsa rite componit᷑: quæ uirtuti prius dictæ subministrat ad idẽ. Est insuper alia uirtus in plerisq; partibus eius, elementalis potius q̃ coelestis. Verũtamen talis, ut spiritui muniendo conducat. Stipticam dico & aromaticam qualitatem. Illa quidem spiritum firmat. Ista fouet mirabilẽ ergo theriaca uim nacta est contra properantem senectutem atque uenenum, tribus uidelicet in ea uirtutibus ad idem pariter cõspirantibus. Quarum una quidem est coelestis per artificiosam acquisita cõmistionẽ. Alia coelestis iterũ, sed partibus eius naturaliter ĩsita. Alia prorsus elemẽtalis. Sed illa quam prius dixi, coelitus acquisita, multo etiam foret admirabilior: si non solum pportione iouia solariq;, & ex rebus eiusmodi conflaretur, sed etiam opportunũ ad hoc obseruatione coelestium tempus eligeretur. Nam queadmodum corpus se habet ad locum, atq; tempus. ita motus & actio se habet ad tempus. Sicut ergo certa passim corpora eorumq; formæ certis & locis & temporibus coalescunt, atq; seruantur, sic & proprie quædã actiões ex propriis quibusdã tẽporibus efficaciã nãciscunt᷑, idq; in Alcibiade significat Socrates, & Proculus explicat. Quod sane Pythagoras animaduertẽs, ipsum bonũ perfectionemq; rerum, op

portunitatem cognominauit. Primũ nanq; principium Sic apud pythagoram & platonem omniũ est mẽsura, ut aliis corporibus actionibusq; alia loca distribuerit atque tempora. Vnde sicut res quædam non alibi q̃ hic, nec alias q̃ tunc proprie nascuntur foeliciter, & coalescunt, atq; seruantur, sic & materialis actio, motus, euentus talis, aut talis, non alias efficaciam sortitur, effectũq; perfectum, q̃ quãdo coelestiũ harmonia ad idem undiq; consonant quæ sane harmonia tantã habere potestatẽ existimatur, ut non solum agricolarum laboribus, atq; medicorꝝ artificiis per herbas aromataq; conflatis, sed etiam imaginibus, quæ apud astrologos ex metallis lapidibusq; fiunt, uirtutem sæpe mirificam largiatur. Sed imagines caput iam proprium exigũt. Quantũ uero ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet: plurimũ confirmatur a ptolemæo, ubi ait in cẽtiloquio, qui eligit qđ melius est, nihilo differre uidetur ab eo, qui hẽt hoc ex natura. Quibus in uerbis tum coelestium, tum arbitrii electionisq; nostræ potestatem confirmare uidetur. Albertus quoq; magnus inquit ĩ speculo, non enim libertas arbitrii ex electione horæ laudabilis cohercetur, sed potius in magnarũ rerũ inceptionibus electionẽ horæ contemnere: est arbitrii præcipitatio non libertas.

De uirtute imaginum secundum antiquos, atq; medicinarũ coelitus acquisita. Cap. xiii.

p Tolemæus ait In cẽtiloquio, rerꝝ inferiorꝝ effigies uultibus coelestibus eẽ subiectas. Antiquosq; sapiẽtes soli tos certas tũc imagines fabricare, qñ planetæ similes in coelo facies, quasi exẽplaria ĩferiorꝝ ĩgrediebãt̃. Quod q̃dẽ Haly cõprobat ibi dicẽs, utilẽ serpentis imaginẽ effici posse, qñ luna serpentem coelestẽ subit, aut foeliciter aspicit. Similiter scorpionis effigiẽ efficacẽ, quando scorpii signum luna ingredit̃, ac signũ hoc tenet angulũ ex q̃tuor unũ. Quod in ægypto suis tẽporibus

factum ait:seq; interfuisse:ubi ex sigillo scorpionis in lapide Bezahar,ita facto :imprimebat' thuri figura,dabat'q; in potũ ei quem scorpius ipse pupugerat,ac subito curabat' Quod quidẽ utiliter effici Hahamed physicus affirmat:confirmante Serapione. Praeterea narrat Haly notũ illic sibi uirũ sapientẽ ĩdustria simili fecisse imagines,quae mouerẽtur,qualẽ effectam nescio qũo legimus ab Archita. Quales & Trismegistus ait,aegyptios ex certis mũdi materiis facere consueuisse:& in eas opportune aĩas daemonũ inserere solitos,atq; aĩam aui sui Mercurii itẽ phoebi cuiusdam & Isidis Osyridisq; sic in statuas descendisse,pfuturas hoĩbus,uel ẽt nocituras. Huic illud simile,prometheum figmento quodã luteo uitam rapuisse,lucemq; caelestem. Magi quinetiam Zoroastris sectatores,ad euocandum ab hecate spiritum utebantur aurea quadam pila caracteribus insignita caelestium,cui & saphyrus erat insertus & scutica quadam facta tauri corio uertebatur,atq; interĩ excantabant,sed cantiones equidẽ libenter omitto. Nam & psellus platonicus eas improbat,atq; deridet,hebrei quoq; in aegypto nutriti struere uitulũ aureũ didicerunt:ut eorundẽ astrologi putant ad aucupandũ Veneris lunaeq; fauorem cõtra Scorpiõis atq; martis influxũ iudaeis infestum. Porphyrius quoq; in epistola ad Anebonẽ,imagines efficaces esse testatur,additq; certis qbusdã uaporibus q a propriis suffumigationibus exhalabãt aereos daemonas insinuari statim consueuisse. Iamblicus in materiis quae naturaliter supis cõsentaneae sint & opportune riteq; collectae undiq; conflataeq; fuerint uires effectusq; non solũ caelestes,sed etiã daemonicos,& diuinos suscipi posse confirmat. idẽ oĩo proculus: atq; Sinesius opa quidẽ ad salutẽ mira,quae a medicis in astrologia pitis,p res ex multis cõpositas.i.pulueres,liquores, unguenta, electuaria fieri possunt,pbabiliorẽ in se rõnem & notiorẽ q̃ imagines habere uident'.tũ qa pulueres,liquores,unguẽta:electua-

tia opportune cōfecta cælestes influxus facilius citiusq; suscipiūt q̄ materiæ duriores: ex q bus imagines fieri cōsueuerunt, tum q̄ a uel assumunt intus affecta iā cælitus, & in nos cōuertunt: uel saltem admota foris inhærēt magis, & deniq; penetrāt: tū ēt qm̄ ex uno quodā duntaxat, aut ꝑpaucis imagines cōstruunt. Illa uero ex q̄plurimis conflari ꝑ arbitrio possunt. ut si centū solis iouisue dotes p centū plātas & aīalia similiaq; sparsæ fuerint cōponere simul hæc cētū tibi cōpta possis, & in unā cōficere formā. in qua sole ferme, iouēq; totū iam uidearis habere. Scis ꝑfecto naturā inferiorē, non posse uno quodā capere cunctas sup̄ioris naturæ uires. Ideoq; illas ꝑ plures apud nos naturas esse disꝑsas. Cōmodiusq; p opera medicorū, atq; similia: q̄ ꝑ imagines colligi posse. proinde imagines ex ligno cōfectæ uim forte paruā habēt. Nā lignum & forsan durius est ad cælestē influxū facile capiendū: & minus tenax, si accepit, retinendū: & oīo postq̄ ex matris terræ uisceribus est euulsū: paulo post ferme totū amittit mūdanæ uitæ uigorē & facile ī qualitatē aliā trāsmutat. Lapilli uero atq; metalla, & si ad accipiendū cæleste munus duriora uident: diutius tamē retinēt, quod cōfirmat Iamblichus: si acceꝑint. Sua nēpe duritia uestigia quoq; donaq; uitæ mundanæ post euulsionē diutissime cōtinent quæ quondā hærentia terræ possederant. Quāobrē ob hoc saltē aptæ materiæ ad capienda tenēdaq; cælestia iudicant. Est & ꝓbabile qđ libro sup̄iore dixi: res adeo speciosas nō posse sub terra cōflari: nisi maximo quodā conatu cæli, atq; durare in eis impressā semel ex conatu uirtutē. Nā in his coquendis cogēdisq; diutissime cælū elaborauit, Verꝫ cū nequeas facile eiusmodi plura cōponere, cogeris diligenter exq rere, qđ metallū inter cætera in ordīe sit alicuius stellæ potissimū, q ue lapis in ordine sūmus, ut saltē in uno quodā totius generis ordinisq; supremo reliq̄ ꝑ uiribus cōprehendas. atq; eiusmodi susceptaculo cælestia huic consentanea

mutueris:ceu si exēpli causa in ordie solari:sub hoie phoebeo sū mū iter aīalia teneat astur:aut gallus·iter plātas balsamū aut laurus·Inter metalla auꝝ·iter lapides carbūculus uel pātuara·iter elemēta feruidus aer·nā ignis ipse martius eē cēset·Quod aūt diximus īfluxū solis uel iouis aut ueneris augendū:ītelligimus rōne cōi non tñ illi ī cuius genesi aliqs hoꝝ interfector appareat·

Ordines reꝝ a stellis pendentium ut solariū,atq; similium,& quomodo spiritus fiat solaris Cap, xiiii·

d Ixi eq dē alibi desup ab una quaq; stella(ut platonice loquar)seriē reꝝ illi ꝓpriā usq; ad extrema pēdere·sub ipso Scorpionis corde post eiusmodi Dæmonas atq; hoīes, scorpiumq; aīal collocare possumus ēt herbā Asterion·i·stellarē figura stellæ similē nocte fulgentē,quā medici tradūt q̄litatē hr̄e rosæ uimq; contra morbos genitaliū mirabilē possidere·Sub serpente, uel serpētario cælesti Saturnū ponūt,& quodāmodo iouē·postea dæmonas,qui sæpe serpentū formas induūt· Similes insup hoīes serpentes animantes:serpentariā herbā,lapidē draconitem capite draconis natū·Itē communi nomīe serpentinū·Et præter ea quæ insequētibus afferam·Sub stella solari·i·Sirio solem primo,deinde dæmonas quoq; phoebeos,quos aliquando sub leonū uel gallorum forma hoībus occurrisse testis est Proculus·Hoīes subinde persimiles bestiasq; solares·phoebeas inde plantas,metalla similiter,& lapillos·& uaporē aeremq; feruentē ·Simili rōne a qualibet firmamenti stella per aliquem planetā existimant contextū rerum gradatim sub illius ꝓprietate descendere·si igitur (ut dicebā)solaria oīa p gradū eius ordinis quēlibet opportune cōprehēderis,hoīes uidelicet tales,uel talis hominis aliq̄d·itē bruta , plantas,metalla,lapillos,& quæ ad hæc attinēt,uirtutē solis usq; quaq; combibes & quodāmodo naturalē solarium dæmonum facultatem·Similiterq; de aliis dictum puta · solares quidem hoīes sunt,

quales antea dixi,& qui aſcendente leone ſoleq; hunc uel tenente uel aſpiciente naſcuntur,& qui ſub ariete ſimiliter. Solaris eſt & ſanguis e ſiniſtro eorum bene ualentium brachio miſſus. Phoebeus crocodilus,aſtur.leo,gallus:& cygnus,& coruus. Nec alia ratione leo ueretur gallum niſi quoniã in ordine phoebeo gallus eſt leone ſuperior. Eadem ratione inquit proculus apollineum dæmonem:qui non nunq̃ apparuit ſub figura leonis, ſtatim obiecto gallo diſparuiſſe. Maxĩe uero in aĩalibus cor eſt ſolare. Arbitror etiã marinũ uitulũ cæleſtis leõis cordi ſubeſſe,& hac ipſa rõne coriũ eius,quẽ cingit nudum fibula eiuſdẽ oſſe confecta a renũ dolore redimere. Nã contra dolorẽ eiuſmodi ſolent aſtrologi ſyderis illius ĩfluxibus uti. Eadem forte rõne,fert̃ hæc pellis a fulgure nos tueri. Inter plantas palma phoebea eſt,& in primis laurus. q̃ uirtute uenenoſa repellit:& fulgur. Fraxinus quoq; ſimili facultate uenenoſa longius arcet. Loton eſſe phoebeã rotunda tũ folia,tũ poma teſtant̃,& explicatio foliorũ eius die,replicatio nocte. Peoniã phoebeã ẽe nõ ſolũ uirtus indicat,ſed & nomẽ. Ad idẽ attinẽt flores,& herbæ,quæ reſtringũtur abeũte ſole,redeũte ꝓtinus explicant̃,& ad ſolẽ cõtinue uergunt. Aurum pterea,& lapis elitis radiis aureis ſolẽ imitãs. Lapis itẽ,q ſolis oculus appellat̃,figurã habẽs pupillæ,ex qua lumẽ emicat. Rurſũ carbũculus nocte rutilãs uel pãtaura oẽs ĩ ſe lapidũ uires cõtinẽs,ut aurum metallorum, & ſol ſtellarum. Multa deniq; in ſupioribus nobis ſignificata. Vnde ſi mõ liceat,ſub impio ſolis ex illo ſanguine,& aĩaliũ illorum cordibus,& foliis fructibuſq; arborum prædictarum. Itẽ floribus,atq; herbis,& auri foliis,necnon pulueribus lapillorum,electuariũ,uel unguentũ cõficere poteris:addito croco: balſamo,calamo aromatico,thure:muſco, ambra,ligno aloes,zinzibere,maſtice,ſpica nardi,cinnamomo, doronico:citri cortice,zedoaria,nuce muſcata,mace,cariophilis cum melle flauo,uel oleo balſamino,maſticeo:laurino,nardino,

Ad cor,& stomachũ,& caput,intus aut extra fouendũ, ut spiritus inde solaris euadat. Ex his oĩbus inq̃ aut saltẽ ex pluribus cõponendum dominante sole aliquid. Quo etiam sub eiusdem dominatu incipias uti,dũmodo & solaria induas,habites,cõspicias audias,olfacias,imagineris,cogites, cupias. Item imiteris & uita dignitatem & munera solis. Inter solares homines plantasq; uerseris,laurumq; assidue tangas, Tutius aũt ad ualitudinẽ fuerit,solaribus admiscere iouialia simul atq; uenerea. Veneream maxime humiditatẽ solaris caloris moderatricẽ,qualis est aqua succusq; rosarũ,atq; uiolarũ. Sed medicinas eiusmodi in libro de curãdis literatis primũ:deinde in libro de uita longa,partim equidẽ composui,partim ab aliis compositas enarraui,partim etiã temꝑaui , Itẽ quales herbæ a sole iouecq; miras cõtra epidimiã,& uenenũ uires habeãt,diximus in libro contra pestẽ,inter quas perforata fuga dæmon appellata est. Nec alia facultate q̃ coelestiũ gratiarũ noxios malorũ dæmonũ uapores a nobis arcere putat͂. Et siqua inter herbas alia,uel lapillus,ut corallus idem uideatur efficere. Herba ꝑfecto lunaris a mercurio tradita foliis ceruleis atq; rotũdis, crescẽte luna unum quotidie ꝑducẽs folium,decrescente deponens, annos utenti promittit lunares. Sed iam ad imagines altero quodam exordio redeamus.

De uirtute imaginũ secũdũ antiquos atq; medicinarũ, & quõ medicinæ sint longe ualidiores q̃ imagines. Cap. XV.

S I lapillos,quos paulo ante phoebeos narrauimus ,nactus fueris,nihil opus erit,imagines eis ĩprimere. Suspendes itaq; collo cõprehensos auro crocei serici filis,quando sol sub ariete uel leone percurrit,ascenditq; uel mediũ tenet coelũ,aspicitque lunam. Multo uero potentiores ĩ serie lunæ lapillos narrat proculus. primum quidem selinitim. Qui non modo figura lunam imitetur,sed & motu,circũeatq; cum luna. Hunc si forte reppereris,&

argẽto

argento circũdatũ,argẽteo filo collo ſuſpenderis, luna cancrum, uel taurum ſubeunte,anguloſq; tenente ſibi conuenientes, ſpũm ĩnde tuum reddes,poſtremo lunarem. Dum uidelicet calefactus abs te lapillus ipſe lunaris uirtutem ſuã tuis aſſidue ſpiritibus inſerit. Alrerum uero recẽſet lapillũ helioſelion cognomento. Qui ſolis lunæq; cõiunctæ ſoli naturaliter habet imaginẽ, Hunc ergo quiſquis argento incluſũ deaurato ſimilibus collo filis admouerit,quando luna in domicilio ſuo uel ſolis,in eodẽ minuto cũ ſole congreditur,ſuoſq; teneat angulos,ſolarẽ ſimul, atq; lunarem ſpiritum reportabit,aut ſaltẽ talẽ,qualis euadit Luna per centrũ copulata ſoli. Hic uero tu uides diſpſas phoebi dotes,& uelut Oſiridis mẽbra,ſororem eius phoeben uelut Iſidem cõgregare. Sed utinã ſolarem alicubi lapidẽ facile reperiremus,uel lunarẽ ,adeo in eorũ ordine præpotentem,quẽadmodũ ſub ſerie ſeptẽtrionalis poli magnetẽ habemus,& ferrum. Solarẽ profecto ferunt inueniſſe apud indos Apolloniũ theaneũ lapidẽ ſcilicet nomine pãtauram,ignis inſtar micantẽ,ſub terra paſſus quatuor naſcẽtem: cui tãtũ ſpiritus inſit,ut tumeat,& plerũq; ſcindat terra, ubi eiuſmodi lapis concipitur. Ita cæteros ad ſe lapillos trahens,ſicut magnes ferrum. Sed lapis hic Herculeus ad ſe contemplandũ uehementius adhuc,nos in præſentia rapit. Videmus in ſpecula nautarum indice poli,libratum acum affectũ in extremitate mangete moueri ad urſam,illuc uidelicet trahente magnete. Quoniam & in lapide hoc præualet uirtus urſæ,& hinc tranſfertur in ferrum, & ad urſam trahit utrunq;. Virtus aũt eiuſmodi tum ab initio infuſa eſt,tum continue urſæ radiis uegetatur. Forſitan ita ſe habet ſuccinum ad polum alterum,& ad paleas. Sed dic iterea Cur magnes trahat ubique ferrum? non quia ſimile. alioquin & magnetem magnes traheret multo magis,ferrumq; ferrum. Non quia ſuperior in ordine corporum,imo ſuperius eſt lapillo metallum.

Quid ergo? Ambo quidem ordine ursam sequẽte clauduntur. Sed superiorem in ipsa ursæ ꝓprietate gradum tenet magnes, inferiorem uero ferꝝ. Supius autem in eodem rerꝝ contextu trahit quidẽ quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat, aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad supius infusione cõuertit͛, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic inferie solis inferior homo admiratur supiorem. In ordĩe iouio ueneratur. In martio timet. In uenereo inferior ad superiorem rapit͛ amoris ardore, deseritqꝫ seipsum. In mercuriali semper hic discit, uel ꝑsuadetur ab illo. In lunari motũ hic ab illo sæpius exorditur. In saturnali quietem. Ego autem cum hæc explorata hactenus habuissem, admodũ gratulabar, cogitabãqꝫ iuuenis adhuc magneti pro uiribus insculpere coelestis ursæ figuram, quãdo luna melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspẽdere. Sperabã equidẽ ita demũ uirtutis me syderis illius cõpotẽ fore. Sed cũ diutius explorassem, ĩueni tandem syderis illius influxus saturnales esse plurimum, atqꝫ martiales. Accepi a platonicis malos dæmonas Plurimum septentrionales existere. Quod etiam hebreorum astronomi confitent͛, noxios martiosqꝫ dæmonas in septentrione ponẽtes. ꝓprios aũt & iouios ĩ meridie. Didici a theologis & ab iamblicho imaginũ fictores a dæmonibus malis occupari sæpius, atqꝫ falli. Vidi equidem lapillum Florẽtiam aduectũ ex ĩdia, ibi e capite dracõis erutũ, rotũdũ ad nũmi figurã. punctis ordĩe q̃ plurimis quasi stellis naturaliter ĩsignitũ: q aceto ꝑfusus mouebat͛ parũp ĩ rectũ, ĩmo obliquũ, mox ferebat͛ ĩ gyꝝ, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui eq̃dẽ lapillũ eiusmodi cælestis draconis habere naturã, atqꝫ quasi figurã, motũ quoqꝫ illius accipere: quatenus ꝑ aceti seu uini ualentioris spũm, draconi illi siue firmamẽto familiarior redderet͛. Hũc igit͛ qui gestaret & aceto sæpe ꝑfunderet, uim aliquã forte draconis illius accipet, qui ge-

minis anfractibus. Hinc quidē ursam maiorē implicat, inde minorem. Extat & prope scorpionē serpentarius quasi homo serpēte cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudā, genibus quasi flexis, capite paulū resupino. Legi equidē magos persarū regi cōsuluisse, ut imaginē hāc lapidi imprimeret emathiti, quē aureo clauderet annulo, ita tamen, ut īter lapillū atq; aurū serpentariæ radicē insereret. Hoc.n. ānulo gestantē contra uenenum morbosq; uenenosos tutū fore. Videlicet si luna serpentariū aspiciente feceris. Hanc imaginē Petrus aponensis confirmauit. Ego uero: si hanc ānulus ille uim hēt, arbitror nō tā per figuram, q̄ per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeq; cōpositas, sibi cælitus uendicare. Memento lapillos nascētes in aīalibus nec inde lāguētibus ut in dracone: gallo, hirūdine: cæterisq; efficaces existere ferme, ut lapilli in terra nascētes, atq; ad easdē referri stellas, ad quas hæc aīalia pertinēt. Hinc alectorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate solari: per quā Dioscorides ait sæpe cōpertū esse, eū pugnare inuictū, qui lapillū hūc ore gestaret. Idē ait, Celidonium erutum ex hirūdine ruffū, curare melācholicū, & amabilem, idoneūq; reddere. Quod quidē habet ex ioue, per ea quæ diximus, silicet res ubiq; infra lunā stellares existere. Confirmatur dictū illud ualde Platonicū, hanc mundi machinā ita secum esse cōnexā, ut & in terris cælestia sint conditiōe terrena, & in coelo uicissim terrestia dignitate cælesti, & in occulta mūdi uita, mēteq; regina mundi cælestia insint, uitali tamen intellectualiq; proprietate simul, & excellentia. Per hæc insuper confirmāt nōnulli etiā illud magicū, per inferiora uidelicet supioribus consentanea posse ad hōies tēporibus opportūis cælestia quodāmodo trahi, atq; ēt p cælestia sup cælestia nobis cōciliari, uel forsan prorsus insinuari. Sed postremū hoc illi uiderint. Verū illud arte quadā rite & opportune in unū plurima colligente fieri posse pbabile sa-

tis (ut diximus) esse uidetur, tum rationibus quas in superioribus assignauimus, tum quia eiusmodi multa, quando apud medicum & astrologum colliguntur, contunduntur, commiscentur, concoquuntur sub sydere certo, dum ipsa per se ratione concoctionis atque fermenti: nouam paulatim formam subeunt, hanc ipsam acquirunt certo quodam fomento cælesti: radiis tunc intus agentibus, ideoque cælestem. Metallum uero uel lapillus quando momento sculpitur, non uidetur nouam accipere qualitatem, sed figuram, neque motio illa per debitos digestionis gradus: quos alteratio naturalis, atque generatio solet obseruare, progreditur. Cum uero natura cælestis tanquam inferioris naturæ regula soleat tenore quodam progredi naturali: & ita progredientibus adspirare, merito diffundunt plerique imagines eiusmodi cælestem aliquam uirtutem habere. Ego quoque ambigo sæpius, ac nisi & omnis antiquitas, & omnes astrologi uim mirabilem habere putarent, habere negarem. Negarem equidem non omnino. Opinor enim (nisi quis aliter persuaserit) ad prosperam ualitudinem saltem aliquam habere uirtutem, electæ præsertim ratione materiæ. Tametsi multo maiorem inesse pharmacis arbitror & unguentis sydereo fauore conflatis. Quid uero uoluerim, ubi modo dicebam electæ ratione materiæ, in sequentibus declarabo. Quæ uero ex magorum uel astrologorum opinione ad Plotinum interpretandum pro imaginibus allegari possunt, deinceps breuiter afferam: si te prius hic admonuero, ne putes probare me usum imaginum: sed narrare. Ego enim medicinis ad cælum temperatis, non imaginibus utor. Atque ita cæteris quotidie consulo. Tu uero si concedis deum rebus infra lunam mirabiles inseruisse uirtutes, mirabiliores concede cælestibus. Præterea si licere iudicas homini ad prosperam ualitudinem inferioribus uti: iudica superioribus quoque licere. Atque inferiora ad superiorum normam, sic medicorum artificio temperare sicut etiam a deo sunt ab initio temperata.

De potestate cæli. De uiribus radiorũ, unde uim sortiri putentur imagines. Cap. xvi.

i Mmensa ferme cælestiũ magnitudo uirtus motio facit, ut oẽs oĩum sydeꝝ radii terræ molẽ, quæ quasi punctũ est ad cælum, momẽto facillimeq; usq; ad cẽtrum recti penetrent, qđ oẽs astronomi cõfitenť. Ibiq; (ut placet pythagoreis atq; platonicis) fortissimi sint: cũ quia recti undiq; cẽtrũ tãgunt: tũ quia in angustũ collecti sunt cuncti. Quoꝝ uehementia materia ibi terræ sicca ꝓcul ab humore remota ꝓrsus accenditur, accensaq; extenuať: atq; dispergiť ꝑ meatus undiq;: & efflat incẽdia pariter atq; sulfur. Sed ignem hunc putãt ualde caliginosum esse: & quasi incendiũ quoddã luminis exꝑs, sicut ĩ cælo extat expers incendii lumen. ignis aũt inter cælestẽ atq; infernũ, lumẽ cũ feruore coniungit. putant aũt ignem e centro flantẽ, ignẽ esse uestalem, siquidẽ uestam esse terræ uitã, numenq; putabant. Ideoq; Vestæ templũ ueteres in mediis urbibus construebant: ignemq; in medio perpetuũ collocabant. Sed ne ulterius ꝓuagemur: cõcludamus, iã si stellaꝝ radii totã mox terrã penetrant: negari non facile posse metallũ atq; lapillũ, quando cælanť imaginibus, subito penetrare, eisq; miras uel saltẽ qualescunq; ĩprimere dotes. Quãdoquidẽ & ĩ aluis terræ pretiosissima generãt. Sed quis neget per hæc radios penetrare? Siquidẽ aer & qualitas eius & sonus minus efficax solida transit subito, & sua quadã afficit qualitate. Iam uero, si duritia radiis obsisteret penetrantibus lumen multo citius aerem: q̃ aquã pertransiret. Et hanc ocyus multo, q̃ uitrũ, & uitrũ similiter q̃ crystallũ. At cum eodẽ momento solida: quo liquida cuncta transuerberet, ꝑspicue constat duritiã radiis nullo modo resistere: atq; idcirco dicent non esse negandum metalla cælestiũ radios influxusq; suscipere: atq; et cõseruare ad tempus tunc sibi cælitus destinatum. Consernare inq̃ uirtutẽ quandam ex radio-

rum concurrentium contactu creatã. Quid uero? Si materia dari or hoc ipso q̃ uidet̃ obsistere causæ præpotenti, magis ictibus se exponit? Sic ensis lignũ sub lana incidit non incisa lana. Sic radius ille fulmineus corio quandoque non læso dissoluit in eo metallũ. Cũ uero natura cælestis nostro hoc igne ĩcomparabiliter sit præstantior, non est putandum radii cælestis officiũ esse duntaxat quale opus ignei radii manifeste uidemus. s. illuminare, calefacere, exsiccare, penetrare, extenuare, dissoluere, quæ nostris sensibus notissima sunt. Sed multo plures mirabilioresq́; uires, & effectus hr̃e. Alioquin & materia inferior, & caducus sensus cũ diuinitate cæli penitus æquaret̃. Sed quis nesciat uirtutes reꝝ occultas, quæ speciales a medicis nominant̃, nõ ab elementali natura fieri, sed cælesti? possunt itaq;(ut aiunt) radii occultas, & mirabiles ultra notas imaginibus ĩprimere uires, sicut & cæteris inserunt. Nõ enim inanimati sunt: sicut lucernæ radii, sed uiui, sensualesq́; tanq̃ per oculos uiuentium corpoꝝ emicãtes, dotesq́; mirificas secũ ferunt ab imaginatiõibus mentibusq́; cælestiũm. Vim quoq; uehementissimã ex affectu illoꝝ ualido: motuq́; corpoꝝ rapidissimo, ac proprie maxĩeq́; in spũm agunt cælestibus radiis simillimum. Agunt insuper ĩ corpora uel durissima. Oĩa. n. hæc ad cælum infirmissima sunt. Sũt autẽ in uariis stellis uariæ quoq; uires, & idcirco inr adiis eaꝝ inter se uariæ. Præterea ĩ radiorũ ictibus aliter atq; aliter incidentibus, uirtutes diuersæ nascuntur. Deniq; in cõcursibus radioꝝ mutuis, aliter atq; aliter, & hic aut ibi: & tunc aut alias effectis diuersæ subito uires suboriunt̃: multo magis atq; citius q̃ in aliis atq; aliis elementoꝝ, qualitatũq; elementaliũ mixtionibus, Multo ẽt citius q̃ in tonis & numeris apud musicũ aliter & aliter concinẽtibus. Si hæc diligenter consideraueris, forsitan non diffides. dicẽt, subito quodã radioꝝ iactu uires imaginibus imprimi, atq; ex diuerso iactu diuersas. Nunquid ergo tam cito? Mitto

fasciñationes repẽtino quodã intuitu factas,& amores acerrimos statim accensos radiis oculorum:qui & ipsi sunt fascinamenta quædam·qđ in libro de amore probamus·Mitto q̃ cito rubens oculus inficiat intuentẽ,& speculũ intuens foemina mẽstruosa·Non ne & familiæ quædã apud illyricos & triballos iratæ ĩtuitu homines interemisse ferunť? Et foeminæ quædã in scythia idem facere cõsueuisse·Et catoblepe reguliq; serpentes radiorum ex oculis iactu homines perimunt·Torpedo quoque marina tactu ẽt procul per uirgã manũ subito stupefacit·Echinus præterea pisciculus grandem solo tactu nauẽ sistere fertur· Phalangia quinetiã in apulia ictu quopiam,uel occulto spũm animumq; repẽtino stupore permutant·Quid rabiosus canis facit,uel nõ apparente morsu? Quid scopa,deinde quid arbutus? Non ne leuissimo tactu uenenũ concitant atq; rabiem? An ergo negabis cælestia oculorum suorum radiis,quibus nostra contuentur simulatq; contingunt:statim miranda pficere? Iã uero grauida mulier tactu statim signat membrũ hoĩs nascituri rei desideratæ nota· An uero dubitabis,radios aliter aliterue tangentes diuersa conficere? Cum & tu elleborum herbam colligens, siue foliũ deorsum trahas siue sursum,hoc subito tactu ,cã sis elleboro:ut deorsum educat humores,aut sursum·Nõ ne ab initio rei cuiusq; generandæ cælestes influxus cõ coctione materiæ digestioneq; perfecta non tam tpe q̃ momento dotes mirificas largiunť? Non ne suffragante cæli uultu innumerabiles sæpe ranæ,similesq; animantes ex arenis momento prosiliũt·Tãta ẽ in materiis p̃paratis potẽtia cæli tãta celeritas,deniq; si ignis hoc habet,ut tpe q̃ breuissimo faciat, q̃ cætera lõgo,ob id præcipue q; est cælo simillimus, quisnã dubitet cælũ magna q̃si momento perficere,ẽt in materia minus parata,sicut flãma solet ingentior? Quid ergo dubitas, inqũt in imagine cõstruenda ferme similiter agere cælũ? Dices(opinor)sicut & ego dicebã,natura

les hic alterationis gradus abesse. Qui sane defectus minuit quidem coeleste donum, nec tamen penitus auferre uidetur. Nolunt enĩ physici ex quolibet metallo uel lapide imaginẽ fabricari, sed certo. In quo quidẽ natura coelestis uirtutẽ olim ad hoc ipsum qđ optat naturaliter inchoauerit, & quasi iã iã perfecerit, ut in sulphure flammã. Quã sane uirtutem, tũc demũ perficiat, qñ materia hæc per artem, sub simili quodã influxu coelesti uehementer agitatur, & agitata calescit. Itaq; ars suscitat inchoatam ibi uirtutẽ ac dum ad figurã redigit, similem suæ cuidã coelesti figuræ, tũc suæ illic ideæ prorsus exponit, quã sic expositã, coelum ea perficit uirtute, qua coeperat. Exhibens quasi sulphuri flãmã, sic potẽtia quædam ad rapiendas paleas coelitus data succino, quodãmo do debilis sæpe per frictionẽ calefactionẽq; facta ualidior subito rapit. Similem uirtutem Serapio scribit datam lapidi Albugedi quasi iacyntho simili. Sed nõ prius trahere paleas, q̃ capilli hoc lapide perfricẽtur. Sic itẽ lapis ille iouius Bezaar .i. a morte liberãs, quem descripsimus in libro contra pestẽ, uim ab initio contra uenenum accepit ab ioue. Sed nõ usqueadeo ualidam, ut eãdẽ tradere possit materiis aliis exercẽdã. At uero cũ primũ sub scorpionis coelestis influxu figurã superni illius acceperit, perfectã contra scorpiones subito uim reportare putatur. Quã mastici cõmunicare ualeat, aut thuri. Eadem quoque de iacyntho, topatio, smaragdo, cæterisq; rõ est habenda, ut fabrica figurarũ non alibi efficaciam habeat, q̃ ubi materia cum stella cõgruit & effectu, a qua hũc faber exoptat accipere. Ac p̃terea ubi hæc ipsa materia quasi iam talis est ab initio qualem affectas reddere per figuram. Nullis ergo materiis ad imagines uti consulunt, nisi his ipsis, quæ tibi notæ sunt, hanc ipsam ferme iã uim habere quã cupis. Lapillorũ itaq; uires, atq; metallorũ diligentissime perscrutari iubent, intereaq; meminisse inter lapillos quidẽ carbunculum in tenebris coruscantem

rufcantem

ruſcantem,atq; pantauram præcipue ſoli ſubeſſe,ſaphyrum ioui, Smaragdũ ueneri,mercurio,lunæ.præterea metalla præter aurũ & argentũ uix ullam ad hæc habere uirtutẽ. Tutioreq; in his ratione fore,ſi aurũ quidem pu℞ ad ſolẽ referas,atq; iouẽ. Ad illum quidẽ propter colorem,ad hunc autẽ propter temperatam commiſtionẽ. Nihil enĩ ioue & auro temperatius.purum uero argẽtum ad lunam,ſed ad iouem ſimul atq; uenerẽ aurũ argento per mixtum.præterea imaginẽ efficaiorẽ fore,ſi uirtus in materia eius elementalis conueniat cũ ſpeciali eiuſdẽ uirtute naturaliter inſita,atq; hæc inſuper cũ uirtute altera ſpeciali per figuram cæli tus capienda. Deniq; figuras inferiores,& formas cæleſtibus con formari,inde perdiſces(ut aiunt)q; perſeus truncato Meduſæ capite futurã nonnullis obtruncationem portendere cõſueuit,multaq; ſimiliter,& lunam alioſq; planetas ſub certis ſignis certa in nobis membra mouere non dubitant.

Quã uim habeant figuræ in coelo atq; ſub coelo, Cap xvii

s Ed ne figuris nimiũ forte diffidas,meminiſſe iubebũt, in regione hac ſub lunã elemẽtali,elementarẽ quoque qualitatẽ poſſe quãplurimũ,in tranſmutatione uidelicet ad aliquid elementale tendente. calorem,ſcilicet,& frigus,& humorem,atq; ſiccitatẽ. Qualitates autem quæ minus elementares materialesue ſunt ſcilicet lumina ideſt colores. Nũeros quoque ſimiliter,& figuras ad talia forſitan minus poſſe. Sed ad coeleſtia munera(ut putant)ualere permultũ. Nam & in coelo lumina,& numeri,& figuræ ſunt ferme omniũ potentiſſima. Præſertim ſi nulla ſit ibi materia. Quod peripatetici pleriq; putant. Sic.n. figuræ,numeri,radii,cum non alia ſubſtineant ibi materia,quaſi ſubſtantiales eſſe uidentur. Atq; cum in ordine rerũ mathematicæ formæ phyſicas antecedant,tanq̃ ſimplices quidem magis,& minus egenæ,merito ĩ antecedẽtibus mũdi gradibus ideſt coele-

stibus auctoritatē sibi maximā uendicāt,ut non minus inde fiat numero,figura,luce,q̄ elemētari quadā ꝓprietate. Huius quidē auctoritatis habet' ēt sub luna signū. Qualitates enim ,ualde materiales plurimis rerū speciebus sunt cōmunes,eisque quodāmodo permutatis,non usquequaq; species commutātur. Figuræ aūt numeriq; partium naturalium,proprietatem cum specie inseparabilem peculiaremq; possident. Vt pote quæ coelitus una cū speciebus destinata fuerunt. Immo & cū ideis maximam habent in mente mundi regina cōnexionem,atq; cum ipsæ numeriq; species quædam sint ideis ibi propriis designatæ, nimirum uires inde proprias sortiunt'. Ideoq; tum species naturaliū certis figuris, tū motus,& generationes,& mutationes certis numeris adstringuntur. De lumine uero quid dicam? Est enim actus intelligentiæ uel imago. Colores autem sunt lumina quædam. Quamobrem ubi lumina idest colores,figurasq; & nūeros Astrologi dicunt in materiis nostris ad coelestia præparandis posse quāplurimum: non temere(ut aiunt)debes ista negare. Non ignoras concentus per numeros proportionesq; suas,uim habere mirabilem ad spiritum & animum,& corpus sistendum,mouendum,afficiendum. proportiones autem ex numeris constitutæ,quasi figuræ quædā sunt uelut ex punctis lineisque factæ. Sed in motu. Similiter motu suo se habent ad agendum figuræ coelestes. Hæ nāq; harmonicis tum radiis,tum motibus suis omnia penetrantibus spiritum in dies ita clam afficiunt:ut musica præpotens palam afficere cōsueuit, Nosti præterea q̄ facile multis misericordiam moueat figura lugentis. Et quantum oculos imaginationemq; & spiritū & humores afficiat statim atque moueat amabilis personæ figura. Nec minus uiua est,& efficax figura coelestis. Non ne principis in urbe uultus quidē clemens:& hilaris exhilarat omnes? Ferox uero uel tristis repente perterret? Quid ergo coelestium uul

tūs,dominos omnium terrenorū aduersus hæc efficere posse putas? Quippe cum etiam coeuntes ad prolem,plerunq; uultus,non solum quales ipsi tunc agunt,sed etiam quales imaginantur,soleant filiis diu postea nasciturıs imprimere. Vultus eadem ratione coelestes materias cōfestim suis notis ınficiunt. In quibus si quādo diu latitare uidentur,temporibus deinde suis emergūnt. Vultus autem coelı sunt figuræ coelestes. Potes uero facies illic appellare figuras,cæteris ibi stabiliores. Vultus autē:figuras,quæ magis ibi mutantur Aspectus quoq; inter se stellarꝫ motu quotidiano confectos,uultus appellare potes similiter,& figuras. Nā hexagoni,pentagoni,tetragoni nominātur. Esto dicet quispiā. Sit(ut placet)potentissimæ ad efficiendum figuræ coelestes. Verū quid hoc ad figuras imaginū artificio factas? Respondebūt,non id potissimum contendere:ut potentissimæ per se ad agendū sint nr̄æ figuræ,sed ut paratissimæ ad actiones & uires figurarum coelestium capiēdas:q̄tenus opportune fiunt dominantibus illis,atq; examussim ad ıllas configurantur. Exigit enim figura illa figuram. Non ne sonante cithara quadam,altera reboat? Ob id tantum,si & ipsa similem figuram habeat:atque e conspectu sit posita,& fides in ea positæ,& intentæ similiter. Quid nam hic efficit, ut cithara subito patiatur a cithara:nisi situs aliquis & quædam figura conformis? Figura speculi lenis,concaua:nitens coelo congrua,ob hoc ipsum proprie,munus tantum coelitus accipit,ut radios phoebi in se cumulatissime complectatur. Et solidissimum quodq; ad centrum suum e cōspectu locatum repēte comburat. Ergo ne dubites dicent,quin materia quædam imaginis faciendæ,alioquin ualde congrua coelo,per figuram coelo similem arte datam coeleste munus,tum in se ipsa concipiat,tum reddat in proximum aliquem uel gestantem. Non solum uero figura, sed etiam dispositio peruia, quam diaphanam uocant, inefficax

quiddam eſt,& paſſiuum ſuapte natura·Veruntamen quoniam peruia diſpoſitio eſt ĩ cælo proprium luminis ſuſceptaculũ, ideo ubicunq; ſub cælo,hæc uel eſt naturalis,uel modo aliquando cõ paratur,ſubito p̄ſens cæleſte lumen acquirit́ ,atq; ēt cõſeruatur, ubi una cũ hac uel calor eſt igneus ut in flãma, uel ē aliq̇d aereũ aqueũue ſimul,& glutinoſũ ut in noctilucis & nocticernis,& carbũculis,atq; forſan quodãmodo in camphora·Quid inde ſequatur pro imaginibus,ipſe reputa·

Quales coeleſtiũ figuras antiq̃ imaginibus ĩprimebãt·Ac de uſu imaginũ· Cap· ·xviii·

a Liquis autem quæret ,quas potiſſimum coeli figuras imaginibus imprimere ſoleant·Sunt enim ibi formæ oculis ualde conſpicuæ,& a multis quales ſunt,q̃ſi depictæ,ut Aries,Taurus , ſimileſq; figuræ zodiaci:& quæ ſunt extra zodiacum manifeſtæ·Sunt ibi p̄terea formæ quãplurimæ, non tam uiſibiles q̃ imaginabiles per ſignorum facies ab indis,& Aegyptiis,Chaldæiſq; perſpectæ:uel ſaltem excogitatæ · Velut ĩ prima facie uirginis uirgo pulchra ſedẽs,geminas manu ſpicas habens:puerumq; nutriens·Et reliquæ,quales deſcribit Albumaſar caeteriq; non nulli·Sunt deniq; characteres quidam ſignorum & planetarum ab aegyptiis deſignati·Volunt igitur imaginibus omnia haec inſculpi·ut ſi quis expectet proprium a Mercurio beneficium,collocare eum in uirgine debeat,uel ſaltem ibi Lunam cũ aſpectu Mercurii·Et imaginem tunc ex ſtãno conficere , uel argento·In qua totum ſit uirginis ſignum & character eius characterq; Mercurii·Ac ſi prima uirginis facie ſis uſurus,addas etiam figuram,quam in prima facie diximus obſeruatam,ſimiliterque de caeteris·Poſtremi quidem imaginum auctores uniuerſam eorum formam ad cæli ſimilitudinem accepere rotundam· Antiquiores autem quemadmodum in quodam Arabum collegio legimus,figuram crucis cunctis anteponebant.Qui corpora per uir

tutem agunt ad superficiem iam diffusam. prima uero supficies cruce describitur. Sic enim in primis habet longitudinem, atq; latitudinem. primaq; hæc figura est, & omnium recta q̃ maxime, & quatuor rectos angulos continet. Effectus uero cælestium maxime per rectitudinem radiorum angulorumq; resultant. Tunc enim stellæ magnope sunt potentes: quando quatuor coeli tenēt angulos immo cardines, orientis uidelicet occidentisq;, & medii utriq; coeli. Sic uero dispositæ radios ita conuciunt in se inuicem, ut crucem inde constituant. Crucem ergo ueteres figuram esse dicebant, tum stellarum fortitudine factam tum earundem fortitudinis susceptaculum. Ideoq; habere sūmam in imaginibus potestatem, ac uires & spiritus suscipere planetarum. Hæc autem opinio ab ægyptiis uel īducta est, uel maxīe confirmata īter quorum characteres crux unus erat insignis, uitam eorum more futuram significans, eamq; figuram pectori Serapidis insculpebāt. Ego uero qđ de crucis excellentia fuit apud ægyptios ante Christum: non tam muneris stellarum testimonium fuisse arbitror, q̃ uirtutis præsagium, quam a Christo fuerat acceptura. Astrologos autem: qui statim post christum fuerunt: uidentes a christianis miranda per crucem fieri nescientes autem uel nolentes in Iesum tanta referre, in coelestia retulisse. Quanquam considerare debeāt per crucem ipsam, absq; nomine Iesu miracula minime ꝑpetrari. Conuenire quidē imaginibus eam: quia referat fortitudinem planetaꝝ omnium quoq; stellaꝝ forsitan est probabile. Non tñ ob hoc duntaxat ingentē habere potentiā. posse uero non nihil una cum cæteris, quæ necessaria sunt coniunctam, ad prosperam forsan corporis ualitudinem: sed ad narrandas aliorum opiniões, ut coepimus, reuertamur. Saturni ueteres imaginem ad uitæ lōgitudinē faciebant in lapide de pheyrizech, idest saphyro: hora Saturni, ipso adscēdente: atque feliciter constituto. Forma erat: ho-

mo ſenex in altiora cathedra ſedens:uel dracone:caput tectus pan
no quodam lineo fuſco, manus ſupra caput erigens,falcem ma-
nu tenens:aut piſces,fuſca indutus ueſte. Ad longam uitam:atq;
felicem,Iouis imaginem in lapide claro:uel albo. Erat homo ſe-
dens ſuper aquilã,uel draconem coronatus,hora Iouis:ipſo ĩ ex-
altatione ſua foeliciter adſcendente,croceã induto ueſtem contra
timiditatem hora Martis imagines fabricabant prima Scorpioniſ
facie oriente:Martem armatum:& coronatum. Ad morbos curã-
dos fingebãt ſolis imaginem in auro hora ſolis:prima facie leonis
adſcendente cum ſole. Regem in throno crocea ueſte:& coruum
Soliſq; formam. Ad lætitiam roburq; corporis,Veneris imaginẽ
puellarem,poma floreſq; manu tenentẽ,croceis & albis indutã:
hora Veneris prima facie libræ,uel piſciũ,uel tauri aſcendẽte cum
Venere,Imaginem mercurii ad ingenium,& memoriã prima fa-
cie Geminorum. Item contra febres ſculpebatur Mercurius,ho-
mo tela manu tenens,hora Mercurii ſurgente Mercurio:ſculpe-
bant hãc in marmore. Subinde materiæ cuipiã imprimebant lan
guentibus aſſumendæ. Hinc oẽ genus febriũ curari dicebant.ima
ginem lunæ aſcendente prima facie Cancri ad augumentũ. For-
ma Mercurii,homo ſedens in throno, galeratus: criſtatuſq;:pe-
dibus aquilinis,ſiniſtra gallũ tenens:aut ignẽ. Alatus, aliquando
ſuꝑ pauonẽ dextra tenẽs calamũ:ueſte uaria. luna puella pulchra
cornuto capite ſuꝑ draconẽ uel taurũ ſerpẽtes ſupra caput,& ſub
pedibus habens.ad curandũ calculũ genitaliũq; dolores,& ad ſan
guinẽ adſtringendũ imaginẽ hora ſaturni,ſurgẽte tertia facie aq̃
rii cũ Saturno. Itẽ leonẽ auro ĩprimebant,lapidé in formam Solis
pedibus reuoluentem,hora ſolis,primo gradu faciei ſecundæ leo
nis oriente. Hanc expellendis morbis profuturam exiſtimabant.
Ad renum morbos ſimilem faciebant,quando ſol in corde leonis
cælum medium obtineret,a Petro aponenſi comprobatam & ex

perientia confirmatam,sed hac conditione,ut iuppiter aut Venus mediũ aſpiciat cælũ,planetæ uero noxii cadant, infortunatiq; ſint. Accepi a Mengo phyſico præclaro eiuſmodi imaginẽ factam io ue ibidem coniuncto cum ſole liberauiſſe Ioannem Marlianum mathematicum noſtro ſæculo ſingularem a pauore quo ſub tonitru affici conſueuerat·præterea ad firmandã ſanitatem & uene ficia deuitanda imaginem ex argento fingebant hora ueneris,Luna angulos obtinente:ac uenerem feliciter intuente, Dũmodo dominus ſextæ domus uenerem aſpiciat,aut iouẽ trino quodam intuitu uel oppoſito·Mercurius aũt nõ ſit infelix·Agebãt hæc hora diei ſolis ultima Ita ut dñs horæ decimã teneret cæli plagam·Petrus Aponenſis inquit medicũ per imaginem infirmũ curare poſſe,modo in ea fabricanda obſeruet,ut anguli aſcendẽtis,medii coeli,occidentis ſint fortunati:& aſcendentis dñs,& eadẽ ratione ſecũda,ſed ſexta & dñs eius ſit infelix,ait ẽt ſanitatem fore firmiorem uitãq; longiorẽ q̃ ab initio fuerit inſtituta,ſi natiuitate pſpecta fiat imago,ĩ qua hæc fortunata ponat̃·ſ·illius ſignificator uitæ·Itẽ uitæ datores,tum ſigna,tũ dñi,præſertim adſcendens, eiuſq; dñs·Item coeli mediũ·Locus ſolis·pars fortunæ·Dñs cõiunctioni s uel præuentionis ante natiuitatẽ factæ·Mali q n etiã ĩfortunati cadãt, Concludit aſtrologoꝝ nullũ dubitare,quin ad producendã uitã talia conferant·Prolixũ foret dictu,quas p quælibet ſigna facies antiqui,& quas lunæ ſtationes,tanq̃ neceſſarias in exprimendis imaginibus obſeruabãt,Nã in ſtatiõe lunæ a gradu uirginis decimoſeptimo ad finem eius faciebant imagines contra morbos,& odia,& ad iter felix·In ſtatione a principio Capricorni ad gradũ duodecimum contra morbos,& diſcordias,atque captiuitatem. In ſtatione a gradu duodecimo Capricorni ad gradũ uigeſimũ quintum aduerſus languorẽ,& carcerẽ·In ſtatiõe a gradu quarto piſcium ad gradũ eiuſdem decimumſeptimum ad curãdos mor

bos, ad lucrum, societatem, ad augendas messes, & in aliis similiter alias uana sæpius curiositate machinabantur. Solas uero recẽ sui, quæ non tã magũ q̃ medicũ redolerent. Nã & medicinã eiusmodi uanã plurimũ fore suspicor. pro aliis autẽ magis legitimis medicinarum cõfectionibus eiusmodi mansiones lunæ arbitror eligendas. Atq; etiã in ariete gradũ sextum. rursus decimũnonũ. minuta. xxvi. Itẽ in geminis gradũ decimũ. minuta. li. In cancro gradũ decimũnonum. minuta. xxvi. In libra gradũ sextũ. minuta. xxxiiii. In capricorno gradũ decimumnonum. minuta. xxvi. In aquario gradũ secundum. minuta. xvii. In eodẽ gradũ decimum quintũ. minuta viii. præterea sententiam Haly mente tenendam. Quodlibet signum q̃diu sol est in eo uiuum fieri. Cæteris dominari. Effectũ eius præ cæteris euenire. Vt illuc lunam dirigas ad donum inde propriũ pro medicinis suscipiendũ. Illuc inquã idest ad signum & faciẽ, & maxime gradum. ut si bona iouis affectas, ad hæc directã lunam erigas, uel unitam, quãdiu locum eiusmodi sol illustrat ubi proprietas iouia uiget. Similiterq; de cæteris. Curiosum uero narratu foret, & forte noxium quas imagines, & quẽadmodũ associandos uel dissociandos inter se animos, fabricabãt ad afferendã foelicitatem uel inferendã calamitatẽ, uel uni cuidam, uel domui uel ciuitati. Ego quidẽ fieri posse talia nõ affirmo. Astrologi autem fieri posse putant, & quomodo docẽt, q̃lia ego narrare non audeo. porphyrius ubi uitam plotini magistri sui describit, talia fieri posse confirmat. Atq; olympiũ magum, & astrologum ægyptium narrat contra plotinũ romæ talia tentauisse, dum conaret per imagines uel res eiusmodi siderare plotinũ Sed conatus in auctorẽ suũ ob excelsam plotini animam fuisse retortos. Albertus quoq; magnus astrologiæ pariter atque theologiæ professor ait in speculo, ubi a licitis discernere se ĩquit illicita, imagines rite ab astrologis cõstitutas, uirtutẽ effectũq; acquire-

re

se a figura cælesti. Atq; subide narrat mirabiles eaꝝ effectus:qua les Thebith benthorad,& ptolemæus,cæteriq; astrologi pollicentur. Describitq; imagines ad calamitatē alicui prosperitatēq; afferendā,quas cōsilio prætermitto,Et interea confirmat effectū eas hr̄e posse. Quāq̄ & ut uir bonus artis damnat abusum,& ut legitimus theologus orationes suffumigationesq; detestat̄,q̄s impii qdā ad dæmones imaginibus fabricādis adhibuerūt. Neq; tamē reprobat figuras & lr̄as dictionesque imaginibus impressas ad hoc ipsum dūtaxat ut donū aliquod accipiāt a figura coelesti. Quod quidē posse p imagines cōparari Petrus aponēsis cōfirmauit,immo & affirmauit regionē,nescio quā,fuisse destructā p imaginē illā,quā Thebith narrat a Phedice astrologo fabricatā. Thōmas autē aquīas dux ī theologia nr̄ magis ista formidat,& minus tribuit imaginibus. Tantū nāq; uirtutis dūtaxat p figuras coelitus putat acq̄rere,q̄tū cōducat ad illos effectus,quos solet communiter coelū p herbas resq; alias naturales efficere. Nō tā quia figura talis sit in ea materia,q̄ qm̄ cōpositū tale iam positum est in certa quadā artificii specie,qualis cū coelo consentiat. Hæc ait in libro cōtra gentiles tertio. Vbi characteres,& lr̄as figuris additas ridet. Figuras uero non adeo,nisi pro signis quibusdā ad dæmones adiungātur. In libro ēt de fato ait. Cōstellationes dare ordinē essendi atq; pdurādi,nō solū rebus naturalibus,sed ēt artificiosis,ideo imagines sub certis constellationibus fabricari. At siq̄d mirabile p eas ultra cōsuetos naturaliū effectus nobis eueniat,ī dæmonas reiicit hominū seductores,quod ī libro cōtra gētiles perspicue patet. Maxime uero in libello de occultis naturæ opibus. Vbi uidet̄ ipsas ēt imagines parui pēdere,quōcunq; factas. Quas & ego quatenus ipse iusserit,nihilipendā. Referre aūt mirabiles quosdam effectus imaginū,ī dæmonū falsitatē,nec est a platonicis alienū. Nā & Iamblichus ait eos,q̄ religione sūma sāctimoniaq; postha

ptolomeu

bita,imaginibus dũtaxat cõfisi,ab eis diuina sperãt munera, hac ĩ re a malis dæmonibus sæpissime falli,sub prætextu bonoꝝ numinum occurrentibus. Cõtingere tñ ex imaginibus legitima astrologiæ rõne cõstructis naturalia quædã bona nõ negat. Deniq; tutius fore arbitror medicinis q̃ imaginibus se committere. Rationesq; a nobis de potestate coelesti,ꝑ imaginibus assignatas ĩ medicinis potius q̃ in figuris efficaciã hr̃e posse. ꝓbabile.n.est si quã uim imagines habẽt,hãc nõ tã per figurã nuꝑ acquirere,q̃ ꝑ materiã possidere naturaliter sic affectã. Ac siq̃d denuo acquirit̃ dũ insculpit̃,nõ tã per figurã cõparari q̃ per calefactionẽ contusione quãdã prouenientẽ. Quæ q̃dẽ cõtusio calefactioq; facta sub harmonia coelesti simili harmoniæ,quæ quõdã materiæ uirtutem infuderat excitat uirtutẽ ipsam atq; corroborat,sicut flatus flammã,& manifestã efficit ante latentẽ. Sicut calor ignis ĩ aspectum ꝓducit lr̃as scriptas succo cepæ prius delitescẽtes. Atq; litteræ hirci adipe ĩscriptæ lapidi ꝓrsus occultæ, si lapis submergatur aceto prodeũt,& quasi sculptæ eminentes extant. Immo uero sicut tactus scopæ uel arbuti suscitat rabiẽ consopitã, sic forte contusio quædam & calefactio sola latentẽ in materia uirtutẽ prodit facta uidelicet opportune,qua quidẽ coelesti opportunitate expedit in medicinis cõficiendis uti,aut siq̃s forte tractare metalla lapidesq; uoluerit præstat ꝑcutere solũ,atq; calefacere,q̃ figurarẽ. præter. n. id ꝙ inanes esse figuras suspicor,haud temere uel umbram idolatriæ debemus admittere. Item nec temere uti stellis uel salutaribus ad morbos his simillimos expellẽdos. Hos.n. sæpe augent. Sicut noxiæ stellæ dissimiles sibi morbos aliquando minuũt,quod sane ptolemaeus & Haly perspicue docent.

De fabricanda uniuersi figura. Cap. xviiii

S Ed cur nam uniuersalem ipsam idest uniuersi ipsius imaginem prætermittimus? Ex qua tamen beneficiũ ab uni-

uerso spectare uidentur. Sculpet ergo sectator illorum forte qui pote-
rit, formã quãdam mũdi totius archetypã, si placebit, ĩ ære. Quã
deinde opportune ĩ argenti lamina imprimat aurata. Sed quando
potissimũ imprimet? Quãdo sol minutũ primũ arietis attigerit.
Hinc. n. astrologi tãq̃ ex sui natalis reuolutione fortunã mũdi eo
saltem anno iminenté auspicant. Ille igit in hoc ipso mundi, na-
tali totius imprimet mundi figurã. At uidesne q̃ belle inter disse
rẽdũ mundi aliquãdo nati nobis succurrerit argumentũ? Siqui
dem quolibet anno renascitur. non ne in ipsa hominis genesi me-
tiuntur astrologi: primum in quo signo, quo gradu, quo minuto
sol extiterit. Ibiq; totius figuræ iaciunt fundamentũ. Et quolibet
deinceps anno, cum primum sol minutum subierit idem quasi re
natum hominem arbitrant, atq; inde præsagiũt anni fortunã. Si-
cut igit id in hoĩe facere nõ ualerent, nisi quasi renasceretur. Atq;
hic non posset quasi renasci, nisi fuisset aliquãdo natus: sic & mun
dum coniicere licet, aliquando genitum, sole uidelicet sub minu-
to arietis primo, tũc posito, quãdoquidẽ per eundẽ quolibet anno
situm, sors quædam quasi renascentis mũdi reuoluit. Tunc igit
ille fabricabit mundi figurã. Cauebit autẽ ne sabbato saturni die
figuram sculpat, aut exprimat. Hoc enĩ die deus mundi faber ab
opere tradit quieuisse. Quod ab ideali die solis inceperat. Quan-
tũ. n. sol generationi accõmodatus est, tantũ saturnus ineptus. Per
fecerat autem opus in uenere pulchritudinem operis absolutam
significante. Sed de mũdanæ fabricæ rõnibus nihil ultra. Ioannes
enĩ picus noster Mirãdula diuina de genesi mũdi mysteria Mo-
seos diuinitus his diebus expressit. Quãobrẽ ut redeamus ad in-
stitutum, & ille mundum suũ primũ die uel hora saturni nõ scul
pet. sed die potius uel hora solis. Imprimet autem in anni natali.
presertim si tũc foelices accedãt Iuppiter atq; Diana Optimũ uero
fore putabunt præter liniamẽta opificio colores inserere. Sũt uero

tres uniuersales simul & singulares mũdi colores, uiridis, aureus, saphyrinus, tribus cæli gratiis dedicati. Viridis q̃dẽ Veneri simul atq; lunæ. Humidus uidelicet humidis, atq; nascẽtium proprius, accõmdatus & matribus. Aureum Solis esse colorem nemo dubitat, & ab Ioue insup, atq; Venere nõ alienũ. Saphyrinũ deniq; Ioui maxĩe dedicamus, cui & saphyrus ipse dicit̃ cõsecratus. Vnde & lapis lazulus hoc colore dotatus ob uirtutẽ Iouiã contra bilem atrã a saturno ꝑfectã, apud medicos prærogatiuã habet: nascit̃ q; cũ auro aureis distĩctus notis, ita comes auri: sicut Solis est Iuppiter. Similẽq; uim habet lapis armenus: colorẽ similẽ cũ uiridi quodãmodo possidens. Expedire igit̃ iudicabunt ad gratiaꝝ cælestiũ munera capessenda tris potissimũ hos colores frequẽtissime contueri. Atq; ĩ formula mũdi, quã fabricas saphyrinũ colorẽ mũdi sphæris ĩserere. Opæpretiũ fore putabunt aurea sphæris ad ipsã coeli similitudinẽ addere sydera, atq; ipsã Vestam: siue Cererem .i. terrã uiridẽ ĩduere uestẽ. Eiusmodi formulã sectator illoꝝ: uel ipse gestabit, uel oppositã ĩtuebit̃. utile uero fore spectare sphærã motibus suis præditã, qualẽ Archimedes quondã, & nup florentinus q̃dã noster Laurentius noĩe fabricauit. Neq; spectare solũ, sed ẽt aĩo reputare. Proinde in ipsis suæ domus penetralibus cubiculũ cõstruet ĩ fornicẽ actũ figuris eiusmodi, & coloribus insignitũ. Vbi plurimũ uigilet atq; dormiat. Et egressus domo nõ tanta attẽtione singulaꝝ reꝝ spectacula, q̃ta uniuersi figurã, coloresq; ꝑspiciet Sed hæc imaginũ fictores illi uiderint. Tu uero præstantiorẽ ĩ te finges imaginẽ, Nẽpe cũ noueris, nec q̃cq̃ ordinatius esse q̃ coelũ, neq; tẽperatius aliq̃d cogitari, q̃ Iuppiter, ſpabis ita demũ beneficia coeli Iouisq; cõseq̃ si cogitationibus: affectibus, actionibus, uictu te ipsũ ordinatissimũ, tẽperatissimũ ꝑstiteris, At postq̃ in mentionẽ tẽperantiæ coelestis ĩcidimus: opportunũ forte fuerit recordari, nullũ inesse cælo elemẽtatis q̃litatis excessũ (ut peri

111 73

patetice loquar) alioquin siue ita cópositú sit, iam esset tot sæculis dissolutú, siue ét simplex, tanta saltē magnitudine, potētia, motione cætera pdidisset. Sed pfecto tanq̃ moderatissimū, oīa moderatur: ac diuersa cómiscet in unū. Præterea tū hac ipsa tēperātia sua: tū excellētia formæ: diuinitus uitā meruit. Nā & res compositas, túc demū uitā adipisci uidemus, quādo qualitatū pfecta cōmixtio priorē iā contrarietatē fregisse uidet̄, ut ī plantis. Perfectiorē deinceps ī aīalibus uitā, quatenus inest eis cōplexio a cōtrarietate remotior q̃ in plātis. In hoībus rursū eadē rōne pfectiorem, & quodāmodo iā cælestē. Siquidē humana cōplexio ad cælestē tēperantiā iā accessit, præsertī ī spū, q ultra substantiæ suæ subtilitatē q̃litatūq; tēperātiā, q bus cū cælo cōsentit, cælestē quoq; lucē ē adeptus. Hic insup ubi maxīe talis est, potissimū est cælestis, uitāq; cælestē diuinitus præcæteris est adeptus, & q̃tenus se talē in oī uictu legeq; uitæ efficit: atq; seruat: eatenus singularia cælestiū dona reportat. Quādo uero dicimus nō esse in cælo ullū elemētaris q̃litatis excessū, intelligimus, uel nullā esse ibi eiusmodi qualitatē: sed uirtutes potius effectrices q̃litatū tēperatas, uel si q sunt illic quodāmodo similes q̃litates, & quasi aereā hr̄e tēperiē. Atq; ubi quædā illic frigida siccaq; nominamus Platonica hæc accipimus rōne idest ut frigidū appelletur: qd̄ minimi caloris est cā, sic cū uero qd̄ humorē nobis exhibet minimū. Sic astrologus Abraham Saturnū inquit corpus nostrū quodāmodo relinquere frigidum atq; siccū, quia calorē & humorē affert nostro minorē, Eadem rōne carnes bouis: & leporis ī se quidē calidæ, atq; humidæ nobis frigedæ sunt & siccæ. Ex hac aūt inductiōe duo hæc accipe corollaria, primū quidē si corpora magis deinceps tēperata magis uiuunt, coelū maxīe tēperatū q̃ maxīe uiuere. Immo uero uicissī ex eo q̄ cælū exactissime tēperatū absolutissimā in se uitā possidet, coniectari, ut q̃tenus reliqua ad tēperiē uitāq; illius accedūt,

eatenus uitã sortiri pstãtiorẽ. Alterꝫ uero uitã esse formã in se p
fectã,perficientẽq; corpus,motionisq; principiũ exhibentẽ · princi
piũ inq̃ intimũ,motionis quoq; tũ intrinsecus actæ,tũ p oẽm ptẽ
extrinsecus expeditæ. Si igit̃ id ipsũ uita est,mẽte captũ existima
to:qui eiusmodi formã nõ cognouerit ĩesse cælo,corpore præstã
tissimo,circũeũte semp motione pfæcta,cũcta uiuificãte,magisq;
illa gradatim,quæ uel ad ipsius similitudinẽ naturaliter ppinqus
accesserunt,uel quotidie huius influxibus aptius se exponunt.

Quantam imagines uim habere putentur in spũm ,& spũs in eas. Et de affectu utentis & operantis. Cap. xx.

c Ompertũ habemus,si quis rite utat̃ elleboro , feratq; potenter,mutare quodãmodo exq̃sita purgatiõe & occulta eius pprietate q̃litatẽ spũs corporisq; naturã et ex parte mo tus animi,& quasi reiuuenescere,ut ferme uideat̃ esse renatus. un de Medeã magosq; tradunt herbis q̃busdã reddere iuuentutẽ cõ sueuisse,quã non tã reddũt myrobalani:q̃ cõseruãt. Similẽ astro logi potestatẽ ppitias habere imagines arbitrant̃,p quã gestantis naturã,& mores quodãmodo mutẽt,in meliusq; restituãt,ut q̃si iam alter euaserit,aut saltẽ psperã ualitudinẽ diutissime seruent. Imagines uero noxias,aduersus gestantẽ habere uim ellebori p̃ter artẽ potentiamq; adsũpti,uenenosã uidelicet atq; pestiferam. Aduersus aũt aliũ quendã,ad cuius calamitatẽ fabricatæ ĩtẽtæq; fuerint uim æneí speculi,cõcauiq; sic prsus obiecti ut collectis,re- pcussisq; in oppositũ radiis,cõminus quidẽ cõburat,eminus aũt caligare cõpellat. Hinc orta est historia,uel opinio , putans astrolo goꝝ machinis,magorũq; ueneficiis,hoĩes,bruta,plantas, siderari, atq; tabescere posse. Ego aũt imagines in rẽ distantẽ uim habere ullã non satis intelligo. Habere uero in gestantẽ nõnullã suspicor non tñ talem opinor,qualem pleriq; fingunt,& hanc ratione ma teriæ potius q̃ figuræ:atque(ut dixi) longo interuallo medicinas

imaginibus antepono· Quanq̄ Arabes,& Aegypitii tantũ statu-
is imaginibusq; attribuũt arte astronomica,& magica fabricatis,
ut spũs stellaꝝ in eis includi putent· Spũs aũt stellaꝝ intelligunt·
Alii quidem mirabiles cælestiũ uires:alii uero dæmonas atiã stel
læ huius illiusue pedissequos· Spũs igit̃ stellaꝝ qualescunq; sint
inseri statuis & imaginibus arbitrant̃,non aliter ac dæmones so-
leant humana nõnunq̄ corpora occupare:perq; illa loqui:moue-
ri,mouere,mirabilia perpetrare· Similia quædã per imagines face
re stellaꝝ spũs arbitrant̃· Putant dæmonas mundani ignis habita
tores per igneos humores,uel ignitos, similiterq; per ignitos spũs
& affectus eiusmodi nostris insinuari corporibus· Similiter stella
rum spiritus per radios opportune susceptos:suffomigationesque
& lumina tonosq; uehementes competentibus imaginũ materiis
inseri,mirabiliaq; in gestantẽ,uel ꝓpinquantẽ efficere posse· Quæ
quidẽ nos per dæmonas fieri posse putamus:non tã materia certa
cohibitos q̄ cultu gaudentes· Sed hæc alibi diligentius· Tradunt
Arabes spũm nostrũ quãdo rite fabricamus imagines:si ꝑ imagi
nationem:& affectũ ad opus attentissimus fuerit & ad stellas cõ
iungi cum ipso mundi spũ,atq; cum stellaꝝ radiis,ꝑ quos mundi
spũs agit,atq; ita coniunctũ,esse ipsum quoq; in causa,ut a spiritu
mundi per radios,quidã stellæ alicuius spũs idest uiuida quædã
uirtus infundat̃ imagini,potissimũ hominis tunc oꝑantis spiritui
consentanea· Adiuuari quoq; suffomigationibus ad stellas acco-
modatis opus eiusmodi,Quatenus suffomigationes tales aerem
radios:spũm fabri· Imaginis materiã sic prorsus afficiunt· Ego ue
ro odores quidem tanq̄ spũi aeriq; natura persimiles,& cum accẽ
si sunt:stellaꝝ quoq; radiis consentaneos arbitror,si solares, uel Io
uii sunt,afficere aerẽ ac spũm uehemẽter ad dotes solis, aut Iouis
tunc dominantis:opportune sub radiis eapiẽdas,atq; spũm sic affe
ctũ,ita donatũ,posse uehementiore quodã affectu,nõ solũ in pro

prium corpus agere,sed propinquũ,præsertim natura conforme quidẽ,sed debilius,& consimili quadã afficere qualitate. Materiam uero imaginis duriorẽ ab odoribus & operantis imaginatione, uix minimũ quiddã suscipere posse puto. Spũm tamen ipsum ab odore sic affici,ut ex ambobus unũ cõficiatur,quod quidẽ ex eo patet,quod odor nõ agit ulterius in olfactũ,postquã satis egit. Olfactus enim & quoduis aliud a se ipso uel simillimo quopiã nihil patit. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intentionẽ non tã in fabricandis imaginibus,uel medicinis uim habere,quã in applicandis & assumendis existimo. ut si quis imaginẽ (ut aiunt) gestans rite factã,uel certe medicina similiter utens,opẽ ab ea uehementer affectet. & proculdubio credat,speretque firmissime, hinc certe quã plurimus sit adiumẽto cumulus accessurus. Nam ubi uel uirtus imaginis siqua est,tãgentis carnẽ,penetrat calefacta,saltẽ uirtus ĩ electa eius materia naturalis,uel certe medicinæ uigor ĩtus adsũptæ,uenis ac medullis illabitur,iouiam secũ ferẽs proprietatẽ, spũs hominis in spũm eiusmodi iouiũ affectu idest amore trãsfertur. Vis enim amoris est transferre. Fides aũt spesque non dubia spiritũ hominis iam ita penitũ sistit in spiritu iouio penitus,atque firmat. Quod si (quẽadmodũ Hippocrates & Galenus docent) ægrotantis amor fidesque erga medicũ inferiorẽ exteriorẽque ad sanitatẽ plurimum conferũt,ĩmo uero fiduciam hãc Auicẽna plus inquit efficere quã medicinã,quãtũ ad coelestem opẽ cõducere putandũ est, affectũ fidemque nobis erga coelestẽ influxũ iam nobis insitũ,agẽtem intus,uiscera penetrantẽ? Iã uero amor ipse fidesque erga coeleste donũ,sæpe coelestis adminiculi cã est,atque uicissim amor & fides hinc aliquando forsan proficiscitur,quod ad hoc ipsum iam nobis faueat clementia coeli.

De uirtute uerborum,atque cantus ad beneficiũ coeleste captandũ. ac de septẽ gradibus producẽtibus ad coelestia. Cap. xxi.

uerba

u Erba prӕterea quӕdã actiore quõdam affectu pronũtiata, uim circa imagines magnã habere censent ad effectum earũ illuc proprie dirigendũ, quorsum affectus ĩtendunt, & uerba. Itaq; ad duos ardẽtissimo quodã amore cõciliandos imaginẽ sub luna coeũte cũ uenere ĩ piscibus: uel tauro fabricabãt, multis interim circa stellas ũerbaq; curiosius obseruatis, quӕ referre, nõ est cõsiliũ. Non. n. philtra docemus, sed medicinas. probabilius aũt est effectus eiusmodi uel p uenereos dӕmonas cõfici, his opibus uerbisq; gaudẽtes, uel p dӕmonas simpliciter seductores. Nã & Apolloniũ Theaneũ sӕpe lamias deprehẽdisse & prodidisse ferunt, dӕmonas scilicet quosdã salaces uenereosq;: qui formosas puellas simulent, pelliciãtq; formosos, quos, ut serpẽs elephantẽ ore: sic illi illos ore uulua pariter exsugant ac prsus exhauriãt. Sed hӕc apollonius ipse uiderit. In uerbis autẽ certis uim esse certã, atq; magnã Origenes asserit cõtra Celsũ, & Sinesius, atq; Alchindus de magia disputãtes. Itẽ Zoroaster, uetans barbara uerba mutari. Iamblichus quoq; similiter. Itẽ pythagorici uerbis, & cãtibus, atq; sonis mirabilia quӕdã phoebi & Orphei more facere consueti. Quod hebreorũ antiqui doctores prӕ cӕteris obseruarunt, omnesq; poetӕ miranda canunt carminibus effici. Et grauissimus ille Cato in re rustica in curandis bestiarũ morbis, aliquãdo barbaris cantionibus utitur. Sed prӕstat dimittere cantiones. Concentũ uero illũ, quo adolescens Dauid Saulẽ ab ĩsania redimebat, nisi mysterium iusserit ad diuinitatem referri, referet forte aliquis ad naturã. Cum uero pro septẽ planetarũ numero, septẽ quoq; sint gradus, per quos a superioribus ad inferiora fit attractus: uoces medium gradũ obtinent, & Apollini dedicantur. Infimum quidem tenent gradũ materiӕ duriores, lapides atq; metalla, ac lunam referre uidentur. Secundũ in adscensu locum habent, quӕ ex herbis, arborum fructibus, gummis, mem

111

bris aīaliū cōponūt', respōdētq; mercūrio, si ordinē ī coelo seq̄mur chaldæorum. Tertiū pulueres subtilissimi, eorūq; uapores ex p̄dictis electi, odoresq; simpliciter herbarum & florum, & unguētorū ad uenerē ptinētes. Quartū uerba, cantus, soni, quæ oīa rite dedicantur Apollini musicæ præ cæteris auctori. Quītū, uehemētes imaginationis cōceptus formæ, motus, affectus uim martiā referentes. Sextum rationis humanæ discursiones deliberationesq; consulte pertinentes ad iouē. Septimū secretiores simplicioresq; intelligentiæ quasi iam a motu seiunctæ, cōiunctæ diuinis, destinatæ saturno. Quē merito Sabath hebrei noīe quietis appellāt. Quorsum hæc? Vt intelligas quēadmodū ex certa herbarū uaporūq; compositione cōfecta per artem, tum medicā, tū astronomicā resultat cōmunis quædā forma uelut harmonia quædā, sydérū dotata muneribus, sic ex tonis primo quidē ad stellarum normā electis, deinde ad earūdē cōgruitatē inter se compositis, communem quasi formā fieri, atq; ī ea coelestē aliquā suboriri uirtutē. Difficillimū quidē est iudicatu quales potissimū toni, qualibus cōueniant stellis, quales item tonorū compositiones, qualibus præcipue syderibus aspectibusq; consentiant. Sed partim diligentia nostra, partim diuina quadā sorte non aliter id assequi possumus, q̄ Andromachus in theriaca componenda diutissime fatigatus, ac tandem post diligentiā, diuina sorte consecutus theriacæ uirtutē. Quod quidē cōtigisse diuinitus Galenus & Auicēna cōfirmāt. Immo uero totam medicinā exordiū a uaticiniis habuisse testis ē iamblichus atq; Apollonius theaneus. Ideoq; phoebū uatē medicinæ præponunt. Tres uero potissimum regulas ad hoc afferremus, si prius admonuerimus: ne putes nos in præsentia de stellis adorandis loqui, sed potius mitandis, & imitatione captādis. Neq; rursū de donis agere credas, quæ stellae sint electione daturæ: sed īfluxu potius naturali. Ad quē pfecto multiplicē, & occultū, ita

nos exquisitis studemus modis accõmodare, sicut quotidie ad manifestum solis lumẽ calorẽq; salubriter excipiendũ nosipsos accõmodamus. Aptare uero seipsum ad occultas dotes eius atq; mirificas, solius sapiẽtis est officiũ. sed iã ad regulas cãtũ syderibus accõmodaturas perueniamus. Primã ẽ exquirere, quas ĩ se uires, quosue ex se effectus stella quælibet & sydus & aspectus habeant, quæ auferant, quæ ferant. Atq; uerborum nostrorum significationibus hæc ĩserere. detestari quæ auferũt, probare q ferũt. Secũda cõsiderare q stella cui loco maxime uel homini dominetur. Deĩde obseruare qualibus cõmuniter hæ regiões & personæ tonis utant, & cãtibus. Vt ipse similes quosdã una cũ significationibus modo dictis adhibeas uerbis, q syderibus eisdẽ studes exponere. Tertia situs aspectusq; stellarum quotidianos aĩaduertere, atq; sub his explorare, ad quales potissimũ sermones, cãtus, motus, saltus, mores, actus incitari hoĩes pleriq; soleãt, ut talia quædã tu pro uiribus imiteris ĩ cãtibus, coelo cuidã simili placituris: simileq; suscepturis ĩfluxum. Memẽto uero cantũ esse imitatorem oĩum potentissimũ. Hic.n. intentiones affectionesq; animi imitat, & uerba, refert quoq; gestus, motusq; corporis, & actus hominũ, atq; mores. Tamq; uehementer oĩa imitatur, & agit, ut ad eadẽ imitanda, uel agenda. tum cantantẽ, tum audiẽtes subito prouocet. Eadẽ quoq; uirtute quando coelestia imitat, hĩc quidẽ spũm nostrũ ad coelestẽ influxũ, inde uero ĩfluxũ ad spũm mirifice prouocat. Iam uero materia ipsa concẽtus purior est admodũ, coeloq; similior q materia medicinæ. Est.n. aer & hic quidẽ calens, siue tepens, spirans adhuc, & quodãmodo uiuẽs suis quibusdã articulis artubusq; cõpositus, sicut animal, nec solũ motũ ferẽs, affectũq; præferẽs, uerũ etiam significatũ afferens quasi mẽtẽ, ut animal quoddã aereũ, & rationale quodãmodo dici possit. Concẽtus igit spũ sensuq; plenus, si forte tum secundum eius significata, tum secundũ eius articulo

111

atq; formã ex articulis resultantẽ, tũ ẽt secundum imaginationis affectũ, huic syderi respondeat, aut illi·nõ minorẽ inde uirtutem q̃ quælibet alia cõpositio traiicit in cantantẽ: atq; ex hoc in proximum auditorem. Quousq; cantus uigorẽ seruat, spũmq; canẽtis, Præsertim si cantor ipse sit natura phoebeus: uehemẽtẽq; habeat uitalem cordis spũm, atq; insup animalem. Sicut.n. uirtus ac spũs naturalis: ubi potentissimus est, mollit statim: liquefacitq; alimẽta durissima, atq; ex austeris mox dulcia reddit: generat quoque extra se seminalis spũs, pductione propaginẽ: sic uitalis, aĩalisq; uirtus ubi efficacissima fuerit, ibi intentissima quadã sui spũs p cãtum, tũ conceptione agitatiõeq; in corpus proprium potẽter agit, tum effusione, mouet subinde propinquũ: afficitq; cũ suum, tum alienũ syderea quadã proprietate, quã tum ex ipsa sui forma, tum ex electa temporis opportunitate cõcepit. Hac utiq; ratione orientales, meridionalesq; multi, præcipue Indi admirandã ferunt in uerbis habere potentiam, utpote qui magna ex parte solares sunt, uimq; non naturalẽ dico, sed uitalẽ & aĩalem habent ferme oĩum potentissimã. Et quicunq; in regiõibus aliis maxĩe sunt phoebei.

Cantus aũt hac uirtute, opportunitate, intentiõe cõceptus ferme nihil aliud est q̃ spũs alter nup penes spũm tuum in te conceptus, factusq; solaris, & agẽs tũ in te, tum in proximum: potestate solari. Si.n. uapor & spũs quidam, aliquãdo per radios oculorum, uel aliter foras emissus fascinare: inficere, aliterq; afficere proximũ potest, multo magis id ualet spũs ab imaginatione cordeq; simul uberior, pfluens & feruẽtior, motuq; ualẽtior. Vt non omnino mirũ sit, morbos quosdã animi, atq; corporis sic auferri posse aliquando, uel ĩferri. Præsertim quoniã spũs eiusmodi musicus pprie tangit, agitq; in spũm, inter corpus aĩamq; mediũ, & utrũq; affectione sua prorsus afficientẽ. Mirabilẽ uero in concitato canẽteq; spũ uim esse concede, si pythagoricis platonicisq; concesseris

cæluṁ esse spũm motibus tonisq; suis omnia disponentem. Memento uero totã procedere musicã ab Apolline. Atq; eatenus Iouem esse musicũ, quatenus ẽ cũ Apolline concors. Venerẽ insup & Mercuriũ musicã uicinitate Apollinis reportare. Item ad hos quatuor duntaxat attinere concentus. Tres uero reliquos uoces quidem habere non cantus. Iam uero uoces: tardas, graues, raucas, querulas saturno tribuimus. Marti uero cõtrarias, ueloces acutasq;, & asperas, & minaces. Medias uero lunæ. Concentus autem Ioui quidẽ graues, & intẽtos, dulcesq;, & cũ cõstantia lætos cõtra Veneri cum lasciuia & mollitie, uoluptuosos cantus adscribimus Inter hos uero medios soli tribuimus & Mercurio. Si una cũ gratia suauitateq; sunt uenerabiles, & simplices, & intenti: Apollinei iudicant̃. Si una cũ iucũditate remissiores quodãmodo sunt, strenui tñ atq; multiplices: Mercuriales existunt. Tu igit̃ horũ quatuor unũquenq; cãtibus tibi suis cõciliabis, præsertim si cõpetentes cãtibus sonos adhibeas, adeo ut cũ eoꝝ more opportune canẽdo, & sonando clamaueris, respõsuri ꝓtinus uideant̃, uel ĩstar Echo, uel sicut corda quædã in cithara tremẽs: quotiẽs uibrat̃ altera, tẽperata similiter. Atq; ut uult Plotinus: & Iamblicus ita naturaliter id tibi cõtinget e cælo, quẽadmodũ uel ex cithara reboatus siue tremor, uel ex opposito pariete fit Echo. Profecto quotiens ex frequenti quodã usu: harmoniæ Iouiæ, uel mercuriales: uel uenereæ. factæ uidelicet his regnantibus, spũs tuus ad hoc ipsum attẽtissime canẽs, harmoniæq; cõformatus euadit Iouius, uel Mercurialis, uel uenereus. Interea Phoebeus euadit. Siq dẽ phoebi ipsius musicæ ducis uirtus in oĩ cõsonantia uiget. Atq; uicissim ex cãtu sonoq; phoebeo ipse phoebeus euadens, uirtutẽ Iouis interim tibi uẽdicas, & Veneris: atq; Mercurii. Rursusq; ex spũ sic intus affecto, similiter afficis aĩam atq; corpus. Memẽto uero oratiõẽ apte, & opportune cõpositã, & affectu sensuq; plenã, atq; uehementẽ

similē cātibus uī hr̄e. Quātā ī orādo potētiā damis & Philostratus hr̄e sacerdotes quosdā īdos narrēt: referre nō expedit, nec ēt quibus uerbis Apolloniū euocasse manes Achillis affirmēt. Nō .n. loq̄mur nūc de numinibus adorādis, sed de naturali quadā potestate sermōis, & cātus, atq; uerborꝝ. Esse uero phoebeā medicāq; in sono, & eo quidē certo, potentiā: ex eo patet, q̄ q̄ in apulia tacti phalāgio sunt stupēt oēs semiaīesq; iacēt, donec certū q̄sq; suūq; sonū audiat. Tunc .n. saltat ad sonū apte: sudatq; inde atq; conualescit. Ac si post annos .x. similē audiuerit sonū, subito concitat̄ ad saltū, Sonum uero illū ex indiciis esse phoebeū Iouialēq; cōiicio.

Quomodo septē modis nos cælestibus accōmodare possumus, et q̄bus Saturnus sit maleficus, q̄bus ꝓpitius, quos Iuppiter a Saturno defēdat, qūo cælū agat ī spūm & corpus & aīam. Cap. xxii.

q VONIĀ uero cælū est harmonica rōne cōpositū, moueturq; harmonice, & harmonicis motibus atq; sonis efficit oīa, merito ꝑ harmoniā solā, non solū hoīes: sed īferiora hæc omnia pro uiribus ad capienda cælestia præparant̄. Harmoniam uero capacē sup̄iorū per septē reꝝ gradus in sup̄ioribus distribuimus. per imagines uidelicet (ut putāt) harmonice cōstitutas, per medicinas sua quadā cōsonātia temꝑatas: per uapores odoresq; simili concinnitate cōfectos, per cantus musicos, atq; sonos, ad quorum ordinē, uimq; referri gestus corporis saltusq; & tripudia uolumus. Per imaginationis conceptus, motusq; concinnos, per congruas rationis discursiones, per tranquillas mentis cōtemplationes. Sicut .n. corpus per harmoniā quotidie suam id est per situm, & habitū, & figuram opportune lumini caloriq; solis exponimus, sic & spūm occultis stellaꝝ uiribus comparandis, per suam quandā similem harmoniā, imaginibus (ut opinant̄) & certe medicinis, odoribus harmonice cōpositis cōparatā. Et denique per spūm superis ita paratū: ut sæpe iā diximus, animam eisdē ex-

ponimus atq; corpus, Animã inquã quatenus affectu ad ſpiritũ inclinatur:& corpus. In aĩa uero nunc imaginationẽ:rõnem mentem ponimus. poteſt utiq; imaginatio noſtra uel propter qualitatem,motumq; ſpũs:uel per electionẽ noſtrã,uel etiam utrinq; ita diſponi,componi,conformari Marti,Soli ue,ut ſit e ueſtigio proprium influxus phoebei uel Martii ſuſceptaculũ. Similiter ratio, ue per imaginationẽ ſpũmq; ſimul,uel ꝑ deliberationẽ uel utrĩq; ſic ad iouẽ imitatione quadam comparare ſe poteſt,ut multo magis ob dignitatẽ ꝓpinquitatẽq; ſuã ipſa iouẽ capiat: & munera iouis q̃ imaginatio,ſiue ſpũs, queadmodũ imaginatio ſpũſq; eadẽ rõne multo magis cæleſtia capiũt,q̃ res:& materiæ quæuis ĩferiores. Mens deniq; contẽplatrix quatenus ſe ipſã non ſolũ ab his q̃ ſentimus,ue℞ ẽt ab eis quæ imaginamur cõiter,moribuſq; argumẽtamur humanis,ſeuocat,& affectu,ĩtentione,uita ad ſeꝑata ſe reuocat,Saturno quodãmodo ſe exponit. Huic ſoli ꝓpitius eſt ſaturnus. Sicut.n.ſol animalibus quidẽ nocturnis inimicus eſt,diurnis aũt eſt amicus,ita Saturnus hoĩbus,uel uulgarẽ palã uitã agẽtibus uel fugientibus quidẽ uulgi cõſuetudinẽ, uulgares tamen affectus:nõ dimittentibus: eſt aduerſus. Vitã nãq; cõmunem cõceſſit ioui,ſeperatã uero ſibi uendicauit atq; diuinã,mentibus aũt hominum re uera hic pro uiribus ſegregatis, tanq̃ ſibi cognatis quodãmodo eſt amicus. Nã & ſpiritibus ſublimẽ habitantibus aerẽ ipſe Saturnus(ut platonice loquar)eſt pro ioue: ſicut iuppiter hoĩbus cõmunẽ agentibus uitã:eſt iuuans pater. Nullus uero Saturnus eſt infenſior,q̃ hoĩbus contemplatiuã uitã ſimulantibus q dẽ,nec agẽtibus. Hos,n. nec Saturnus agnoſcit,ut ſuos, nec Iuppiter ipſe Saturni temperies adiuuat eos:qui cõmunes hominum leges,moreſq;,& cõmertia fugiunt. Hæc.n.ſibi iuppiter uſurpauit(ut aiunt)ligato Saturno. Segregata ſaturnus. Quamobrem Lunares illi populi,quos Socrates in phedone deſcribit, emi-

ńentiſſimam̄ terræ ſuꝑficiē,& altiorem̄ ńubibus habitãtes,uiuē tes ſobrii admodũ,frugibuſq; contenti, & ſecretioris ſapiētiæ ſtu dio religioniq; dediti,ſaturni foelicitatē guſtant, uitãq; agunt ita proſperã,tam longæuã,ut non tã mortales hoīes, q̃ immortales dæmones habeãtur. Quos heroas multi nominãt,aureũq; genus ſaturnio quodã ſæculo regnoq; gaudens. Quod forſan aſtrologos arabes uoluiſſe puto. Vbi aiunt ultra lineã equinoctialem ad meridiē eſſe ſubtiliſſimos habitatores quoſdã dæmonas,qui nec oriri uideant̃,neq; mori.ibiq; poteſtatē habere ſaturnũ caudãq; draconis. Quod ſane cõfirmare uidetur Albumaſar in libro Sadar dicens quaſdã indiæ regiones ſaturno ſubiectas eſſe ibiq; homines eſſe ualde longæuos,ac ſenio plurimũ extremo decedere. Rationēq; aſſignat,quoniã ſaturnus nõ lædat domeſticos,ſed externos. Tu uero poteſtatē ſaturni ne negligas. Hunc.n.ferunt arabes oīum potētiſſimum. Planetas ſane uires eorũ ſubire, ad quos accedunt. Omnes uero ad eum accedere potius q̃ uiciſſim.planetaſq; coniunctos illi,natura illius agere. Eſt enī ipſe inter planetas orbis ampliſſimi caput. Quilibet ſane planeta ſui orbis caput eſt, & cor,& oculus. Saturnus itē ſtellis proximus eſt innumeris,primoq; mobili q̃ ſimillimus,longũ agit circuitũ. Eſt altiſſimus planetarũ. Vnde foelicē eum uocant,cui ille foeliciter aſpirauerit. Et q̄uis eũ tãq̃ a cõmuni uita hominũ alienũ,plerũq; maxime uerēantur,placari tamen etiã cõmuni uitæ putant,ſi quando plurimã in aſcendēte poteſtatē dignitatēq; habuerit:aut iuppiter eũ ſuus foeliciter aſpexerit,uel in ſuis finibus excellenter acceperit. Alioquin influxus illius īportune ſuſceptus ī materia præſertī craſſa, fit quaſi uenenũ,ſicut & ouũ putrefactiōe uel aduſtione fit uenenoſum. Vnde naſcunt̃ uel euadunt īmundi quidã ignaui triſtes inuidi,dæmonibus immũdis expoſiti. Quorũ cõmercium procul effugito. Nã ſaturni uenenũ alibi quidē ſopitũ latet,ceu ſulphur

a flãma

a flāma remotū. In uiuētibus uero corporibus sæpe flagrat, atq;, ut sulphur accensum, nō cōburit solū, sed uapore etiam noxio oīa circūimplet, atq; inficit propinquantes. Contra influxum eius hominibus cōmuniter peregrinū & quodāmodo dissonum nos armat iuppiter: tū naturali qualitate sua, tum alimentis, medicinisq; certe suis, atq; (ut putāt) etiam imaginibus tum etiā moribus, negotiisq; & studiis, atq; rebus ad ipsum proprie pertinētibus. Noxium uero influxū saturni effugiunt, subeūtq; propitium, nō solum qui ad iouem confugiunt, sed etiam qui ad diuinā contēplationem ab ipso saturno significatā, tota mēte se conferunt. Hoc .n. pacto malignitatē fati deuitari posse Chaldæi & Aegyptii atque platonici putant. Cū enim coelestia nolint esse corpora uana, sed diuinitus animata, atq; insuper mentibus recta diuinis, nimirum illinc ad homines non solum q̄ plurima ad corpus, & spūm ptinētia, sed multa etiā bona quodāmodo in aīam redundātia profici sci uolunt, non a corporibus in animam, sed ab animis. Magis aūt hæc pluraq; eiusmodi a mentibus superioribus coelo profluere. Inter hæc si rōnes oēs assignare uolueris, quibus adductus Moses otium sabbati mādauit hebræis, forsan ultra sublimiorem, secretioremq; allegoriā inuenies saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisq; ineptū: contēplationibus aptū, eoq; die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandū. Quod quidē impetrari posse aduersum martis & saturni minas habrahā & Samuel, & plures hebræorum astrologi, eleuatione mentis in deū uotisq; & sacrificiis confitentur, præceptū illud chaldæum confirmantes scilicet si mentē ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoque caducum seruabis. Cōsideratu dignum est illud Iamblichi, coelestia mundanaq; numina uires quasdā in se supiores, nonnullas inferiores habere. Per has quidē effectibus nos fatalibus deuincire, per illas aūt uicissim soluere nos a fato, quasi claues (ut inquit Or

pheus)ad aperiendũ habeant & claudendũ· Multo igit᷑ magis diuinitas mundo ſupior a fatali neceſſitate nos redimit· Exploratu quoq; digniſſimũ eſt hebraicũ illud in mactãdis animalibus rebuſq; noſtris ſacrificio diſſipandis mala coelitus ĩminẽtia a nobis ad noſtra deflecti· Sed hæc Pico noſtro exploranda reliquimus· Deniq; ubicunq; dicimus coeleſtiũ ad nos dona deſcendere,intellige tum corporum coeleſtium dotes in corpora noſtra uenire ꝑ ſpũm noſtrum rite paratũ,tum eadem,prius etiã per radios ſuos ĩfluere ĩ ſpũm naturaliter,uel quõcũq; illis expoſitum , tum etiã aĩarum coeleſtiũ bona:partim in eũdẽ ſpũm ꝑ radios ꝓſilire,atq; hĩc in noſtros aĩos redũdare,partĩ ab aĩs eorum uel ab angelis in aĩos hõium illis expoſitos ꝑuenire · Expoſitos inq̃ nõ tã naturali quodã pacto,q̃ electiõe arbitrii liberi uel affectu· Sũmatĩ uero q̃cũq; uoto:ſtudio,uita,moribus bñficẽtiã actionẽ ordinẽ coeleſtiũ imitant᷑,eos exiſtimato tãq̃ ſuꝑnis ſimiliores,ãpliores illinc dotes accipe· hõies aũt artificioſe coeleſtiũ diſpoſitioni diſſimiles atq; diſcordes,& clã eſſe miſeros,& deniq; palã ĩfoelices euadere·

Vt proſpere uiuas agaſq;,in primis cognoſce ingeniũ , ſydus, genium tuum,& locum eiſdem conuenientem· hic habita· profeſſionem ſequere naturalem· Cap· xxiii·

q Vicunq; ſane mẽtis ſuiq; cõpos naſcit᷑,ẽ a coelo ad honeſtum aliquod opus & uitæ genus naturaliter inſtitutus· Quiſquis igit᷑ coelum optat habere propitium,hoc opus,hoc genus in primis aggrediatur, hoc ſedulo proſequatur· Coelũ·n·ſuis fauet inceptis· Ad hoc ipſum uero præ cæteris es natura factus,quod primũ a teneris ãnis agis,loqueris,fingis, optas: ſõnias,imitaris,quod tẽtas frequẽtius,quod facilius peragis quo ſummopere proficis:quo præ cæteris delectaris:quod relĩquis inuitus· Hoc eſt ſane ad quod te coelum:rectorq; coeli genuit· Eatenus igitur tuis fauebit inceptiſ,& aſpirabit uitæ quatenuſ geni-

toris ipsius auspicia ꝓsequeris. Præsertim si uerũ sit platonicum illud, in quo tota cõsentit antiqtas, unicuiq; nascenti esse dæmonẽ quẽdam uitæ custodem ipso suo sydere destinatũ. Qui & ad hoc ipsum officium adiuuet, cui nascentem coelestia deputarũt. Quicunq; igit̃ per argumẽta quæ modo diximus suũ ingeniũ ꝑscrutatus, ita naturale suũ opus inueniet, inuenerit simul suũ sydus & dæmonẽ. Quorũ exordia sequẽs, aget prospere, uiuetq; foeliciter. Alioqn & fortunã expietur aduersã, & coelũ sentiet inimicum. Duo igit̃ sunt præ cæteris hominũ ĩfortunatorum genera, Alterũ eorum qui nihil professi, nihil agunt. Alterũ eorũ, qui professionẽ ingenio alienã subeunt, genioq; cõtrariã. Illi quidẽ ignauia torpent, interim ad actiones incitante coelo semper agente. Hi dũ aliena a patronis coelestibus agunt, frustra laborãt suꝑnis destituti patronis. primũ quidem antiquo prouerbio confirmatur. Dei adiuuant facientes, ignauis aũt infensi sunt. Secundũ prouerbio simili. Nihil agas inuita Minerua. Ob hanc arbitror rõnem ioue in pythagoricis carminibus obsecrari, ut uel ipse tot malis leuet genus humanũ, uel saltẽ quo duce dæmone utamur, ostẽdat. proĩnde opæpretiũ fuerit indagare, ad quã potissimum regionẽ habitandã & excolendã te tuũ sydus, dæmonq; tuus ab initio designauerit. Ibi enim magis aspirant. Ea uero est, in quam, primum ꝓfectus, spũs tuus quodammodo recreatur, ubi sensus uegetior permanet, ubi corporis habitudo ualidior, ubi magis plerique fauent, ubi uota succedunt. Hæc igitur experire. Hanc regionem elige. Hanc cole foeliciter. Hinc uidelicet discessurus infoelix; nisi & rediturus, & ad similia ꝑgas. Sed interea frequentibus in hac regiõe motibus te exerce, gyrosq; quosdã coelestiũ ĩstar agito. Motu. n. circuituq; eiusmõi gẽitus similibus cõseruabere. Quãtũ ꝑtearea ad habitationẽ ꝑtinet, utiliter recordabere: sicut alimẽta uitæ necessaria. rus q dẽ urbi suppeditat, urbs uero cõsumit. Sic & ipsã

uitam rusticatione frequenti, ubi tedium te minie ceperit pluri-
mum augeri. Sed urbano cũ otio tũ negotio cõteri. Quantũ uero ad habitationem simul, & professionem spectat, illud orientaliũ astrologorũ minime contemnendũ, uidelicet mutatione nominis, professionis, habitus, uictus, loci, cælestem influxum nobis tũ in melius tum in deterius ꝑmutari. Dæmones quoq; uel cõmutari, uel ad eosdem aliter hic, & alibi nos habere, platonici iudicabunt. Dæmonẽ uero uniuscuiusq; custodẽ astrologi cũ platonicis geminum esse posse cõsentiunt, alterũ quidẽ genituræ propriũ, alterũ uero professionis. Et quotiens professio cum natura cõsentit, eundem utriusq; dæmonẽ, uel certe simillimũ nobis adesse, uitamq; inde nostrã magis secum fore concordẽ, atq; tranquillã Sin aũt professio dissidet ab ingenio, dæmonẽ acquisitũ arte esse a genio naturali discordẽ, uitamq; laboriosã atq; sollicitã. Qualis aũt unicuiq; dæmon ab ipsa generatione præsit cupientibus inuenire, porphyrius regulã inuestigat ex planeta domino genituræ. Iulius Firmius planetã genituræ dominũ esse inquit, uel eũ qui plures illic habeat dignitates, uel ex firmiori sententia potius, eũ cuius domicilium mox petitura sit luna post signũ, quod homine nascente iam tenet. Sed dæmonẽ non eadem regula putat inuestigandum. Verum ex chaldæorum opiniõe a Sole potius aut luna. A Sole q dem ad Lunam in natiuitate diurna, a Luna uicissim ad Solem in natiuitate nocturna. Vt computato ĩter hæc ĩteruallo æquale spatiũ peragas ab ascendentis gradu descẽdens, & in quẽ terminum desinis aĩaduertas. Cuius. n. stellæ est ille terminus, eiusdem esse Dæmonẽ arbitrãtur. Summatim uero a dño genituræ simul atq; Dæmone tenorẽ uitæ, fortunãq; ꝑpendere solent. Fortunã adiũxi, qm̃ nonnulli partẽ fortunæ, eadẽ ferme cõputant rõne. Optabant ueteres suum ad se dæmonẽ ab aliquo cæli cardine descendisse ab oriente uidelicet uel occidẽte uel medio utrinq; cælo. aut

saltem ab undecima uel quinta plaga. Vndecĩa quidẽ medio su-
pra caput nostrũ cælo succedit, ac bonus dæmon cognominatᷣ, &
ascendentẽ ab oriente gradũ aspicit ex sextili. Quĩta uero cælo an
tipodũ medio succedit, appellatᷣq; bona fortuna, & ascendentẽ gra
dum cõtuetᷣ ex trino. Optabant tertio loco, dæmonẽ, si modo a ca
denti plaga uenerit saltẽ, uel a nona uenisse, uel a tertia. Nona. n
appellatᷣ deus, tertia uero dea. Et illa ascendentẽ gradum ex trino
hæc aspicit ex sextili. Cadentes uero duodecimã, atq; sextã exhor
rebant. Illã sane malũ dæmonẽ, hanc malã fortunã cognominan
tes. Nos aũt optare præterita supuacuũ arbitrati: monemus eas-
dẽ plagas, quas illi ꝓ dæmonibus fortunisq; optabant, obseruari ꝓ
planetis & stellis ad opus efficiendũ accõmodandis, ut uel sint in
angulis, aut in duabus quas diximus succedentibus, aut saltem in
duabus dũtaxat cadentibus, quas antea noĩauimus. Neq; . n. ab re
Solem nona gaudere dicunt, Lunã tertia: Iouẽ undecima, Vene-
rem uero q̃nta. Hæ nanq; gradũ conspiciũt adscendentẽ. Sed re-
deamus ad institutũ. Siue igitᷣ ab illa, quã in supioribus narrabã,
expientia, diligentiaq;: siue ab hac arte, quã modo recensui, primũ
inuestigemus naturæ dæmonisq; instinctũ, infortunatũ esse cẽse
bimus, qui officiũ nullũ profitetᷣ honestũ. Nã & ducẽ ꝓfessionis
re uera nõ habet: q opus honestũ non aggreditᷣ, & ducẽ naturalẽ
uix ullũ habet, quoniã stellarũ dæmonũq; siue angelorũ ducum
diuinitus ad custodiã dispositorũ officiũ est agere semꝑ et excel
lenter, atq; latissime. Infortunatũ ĩsuꝑ eum: ut (supra diximus) q̃
professione naturæ contraria, diuersũ a genio subit dæmonẽ. Me-
mẽto uero pro dignitate ꝓfessionũ digniores gradatim accipi dæ
mones, seu mauis angelos atq; ĩ gubernatiõe publica ẽt digniores.
Posse uero artẽ uitæq; tenorẽ accipi genio, & ingenio nõ cõtrariũ.
neq; longe diuersũ, ẽt si ad excellentiora ꝓcesseris. Memento rur-
sus familiaritatẽ eoꝝ inire: quibus gratiæ cælestes afflant. Quod

ex bonis aī,corporis,fortunæ ꝑpedes· Sicut ·n̄·odor ex musco,sic ex bono boni nō nihil exhalat in proximū:ac sæpe ꝑseuerat īfusū· Mirificus aūt foret cetus triū feliciū uel duoꝝ inter se mirabiliter redūdātiū· Memēto deniq; effrænatos,& īpudētes,& malignos, ac infelices ꝓcul fugere·Hi nanq; maloꝝ pleni dæmonū uel radiorum,malefici sunt,& tanq̄ leprosi pestilentesq; nō solū tactu nocēt sed ꝓpinquitate ēt & aspectu·Sane ꝓpinquitas ipsa corporum aīatoꝝ putatᷣ esse cōtactus,ꝓp efficacē uaporū exhalationē foras a calore,spū,affectu manātē·Maxīe uero pestilens erit flagitiosorū familiaritas atq; crudeliū,si uerū fuerit,post uegetalē uitā mēse Iouis·i·secundo nobis infusā:deīceps mense Martis·i·tertio sensualē aīam infūdi ꝑturbatiōibus mācipatā·Sic·n·q ꝑturbatiōe feruntur,martis pleni martiali contagione propinquos inficiūt·Cōtraria uero ratione consuetudo frequēs cōtiguumq; commerciū cum felicibus excellentibusq;(ut diximus)prodesse mirifice cōsueuit· Apolloniū theaneum ferūt,ephesi deprehendisse senem, sub cuius figura lateret dæmon:qui sola præsentia totā ciuitatem peste cōtaminabat·Quantum uero Socrates multis ꝑ̄sentia sola profuerit,Xenophon & Plato testantᷣ·

Qua ratione litterati cognoscant ingeniū suum, sequantᷣq; uictū spiritui consentaneum· Cap· xxiiii·

q Voniam uero litteraꝝ studiosis loquor,recordari unūquenq; uolo litterarum amore captum in primis se eē mercurialē:præterea solarē quatenus ipse Mercurius est solaris·Atq; hæc cōmunis his omnibus est conditio· Proprie uero præter naturā Mercurialē q squis eloquii gratia,lepore,dignitate,uenustate pollet·apollinem in se agnoscat·& uenerē·Qui ad leges uel naturalem cōmunemq; philosophiam est ꝓpensior, nō ignoret Iouē se habere patronū·Sed q̄ ad secretissima quæq; curiosius perscrutanda penitus instigatᷣ, sciat se non mercurialē

esse. Sed saturnium. Sub cuius ēt principatu sunt omnes in quouis studio usq; ad finem seduli. præsertim in rebus aliis negligentes. Deniq; si uerum est quod nonnulli tam physici, q̃ astronomi tradunt, aīam intellectu præditā in conceptū humanū mense Solis idest quarto descendere, qui plurimum intellectu uiuunt, & ab initio sunt præcipue & quotidie solares euadunt. Hoꝝ itaq; planetarum fauor his hominibus auspicandus erit. Sub eoꝝ spiraculo medicinæ cōflandæ. In eorū regionibus habitandū. Verū ad apollinē musaꝝ ducē in primis uos o litterati musaꝝ cultores aduoco. Quicunq; igitur inter uos dilectissimi in musaꝝ amore fratres, ingenio multo magis, longiusq; q̃ corpore ualent, ii profecto sciant in genitura quōdā sua phoebē quidē materiā suppeditasse ꝑpaucam, Phoebeū uero spūm infudisse q̃ plurimū. Immo & quotidie humores alimentaq; in corpore in spūm maxima quadā ex ꝑte resoluere. Vnusquisq; igitur uestrū totus est ferme spūs. Spiritalis inq̃ hō quidā terreno hoc corpusculo ꝑsonatus. Spūm ante alios ꝑpetuo quodā labore fatigās, ut ipsi præcæteris sit assidue spūs recreandus, & in senectute præterea in qua cōmuniter euadit crassior, ad subtilitatē propriā reuocādus. Scitis ꝓfecto crassū corpus crassis elemētis quatuor ali. Scitote igit͛ spiritale corpus suis quibusdā tenuibus elemētis quatuor enutriri. Huic. n. uinū est ꝓ terra. odor ipse uini uicē gerit aquæ. Cantus rursum, & sonus agit aerem. Lumen aūt præfert, igneū elementū. His ergo quatuor præcipue spiritus alitur, uino inquam, eiusq; odore: & cantu similiter atq; lumine. Sed nescio quomodo ab Apolline primū exorsi: īcidimus mox in bacchū. Et merito quidē a lumine peruenimus in calorem. ab ambrosia ī nectar. a ueritatis intuitu in ardentem ueritatis amorem. Fratres certe sunt īdiuiduiq; comites phoebus atq; Bacchus. Ille q̄dē duo potissimū uobis affert, lumē uidelicet atq; lyrā. Hic itē præcipue duo: uinū odorēq; uini ad spūm recreādū.

Quorũ usu quotidiano spũs ipse tandẽ phoebeus euadit,& liber
Quãobrẽ ita uos ad excipiendũ solis lumẽ quotidie compate, ut quatenus deuitata destillatione quadam,& exsiccatione fieri potest,frequentissime sub luce uiuatis,saltem in conspectu lucis,tũ eminus,tum cõminus,tum tecti,tum aperti ad usum ubiq; uestrũ uitalẽ solis potẽtiam tempantes,atq; igne referentes in nocte solẽ, citharæ cantusq; interim nõ obliti. Spirate uero semp & uigilantes & dormientes aerẽ uiuũ,aerẽ luce uiuentem. Similiter habere uos oportet ad merũ bacchi donũ Apollinis' beneficio pcreatũ. Eadem igitur porportione qua lumen,accipite uinũ,abunde quidem quatẽus nec destillatio:nec exsiccatio,qualẽ dixi, ebrietasue contingat. Atq; præter substantiã uini quotidie bis acceptã,odorem eius frequentius haurite,partim quidem os,ubi spiritus fuerit recreandus,colluentes mero,partim lauantes eodẽ manus,partim naribus & temporibus admouentes. Satis iam fratres collocuti sumus,satisq; combibimus. Ergo ualete.

Astronomica diligentia in liberis procreãdis. In præparandis epulis. In ædificiis & habitatione,atque uestibus,& quantum curare talia liceat. Cap. XXV.

ſ Ed iuuat etiam parũper alloqui seuerũ religionis antistitẽ. Dic age quid nã in astrorũ usu damnas Antistes? Quicquid inquies arbitrio nostro detrahit, quicquid unius dei cultui derogat. Eadẽ ego tecũ non damno solũ,sed etiã ualde detestor. Exsecraris quinetiam scio,atq; ego insup perhorresco nõnullos,qui cũ deũ exoratũ uolũt,ad iouẽ in medio coelo uastũ illud draconis caput subeuntem tã miseri q̃ stulti cõfugiunt,ab ipso uidelicet dracõe,qui quondã e coelo corruit,tertiam stellarũ partẽ secũ trahens,deniq; deuorandi. Verum concedes ne, contractibus,matrimoniis,colloquiis,itineribus,similibusq; opibus peragendis:horas opportunas eligere? Non facile te his assen-

surũ

ſurum uideo,neſcio quid arbitrio metuentē. Ego igitur,& ſi theo
logus ille magnus Albertus iſta dabit. Et ratio quædā forte dicta
bit,ꝑ electionē ipſā ad arbitriū ꝑtinētem,coeleſtia ita prudentiæ
noſtræ uſui ſubiici,queadmodū herbæ medico ſubminiſtrāt,ti
bi tamen potius in præſentia credā. Et q̄ tu difficile nūc ea ꝑmit-
tis,tā facile ipſe dimittā. Obſeruationes uero lunæ ideoq; aliarū
ſtellaꝝ ad morbos curādos,& idcirco ad remedia præparanda iā
diu(ut arbitror)ꝑmiſiſti. Conceſſum quoq; abs te,& inſuper ap-
probatum,creſcente luna,eadēq; aucta lumine,nec aliūde īfortu-
nata,ſeminibus agros ſpargere,uites oleaſq; ſerere. Cur nō igiť ad
plātandū(ut cynice loquar)hominē utamur bñficio lunæ iouiſq;
& phoebi? Nā ueneris quidē ad hæc officio ſemꝑ utimur,ſed re-
ctius modo dixiſſem,ſemꝑ utunť,nā ipſa mihi uenus eſt Diana.
Quid item de uictu dicemus? Non ne licebit,& proderit ſub foe-
lici ſydere,tū autūmo uinū,tum indies panē epulaſq; conficere?
Ac ſi nequeamus i his præparādis aſpectus ſyderū expectare:ex-
pediet ſaltē adſcēdentes accipe,uel aliter angulares,ſolem,iouem
uenerē,atq; lunā. Sic enī oīa quibus utimur,foeliciter affecta coe
litus,foeliciter nos afficiēt. Hactenus te uideo abſq; controuerſia
conceſſurū,niſi forte dicas ita,uitā noſtram nihil fore aliud q̄ ꝑ-
petuā ſeruitutem. Ad hæc ego ſubiiciā,fruſtra mortales cumulā
dis pecuniis & honoribus ſeruituros,quibus ſunt perpetuo māci
pati,niſi īterim diligētia phyſica dies uitæ ſibi plures accumulēt.
Aut igitur ſoli deo ſeruiant,quod quidem eſt potiſſimum,aut ſi
cui præterea ſeruituri ſunt,uitæ tum ualidæ,tum longæ potius q̄
pecuniis honoribuſq; uanis indulgeāt. Concordes ergo ſumus.
Sed nūquid uel domos fundabūt temere,uel īfauſtas habitabūt?
Vbi cōtagioſa quædā calamitas ædificii ferme ſic inficit habitā
tē,ut uenenoſus peſtilētiæ uapor,ēt ad biēniū in pariete ſeruatus (Epidim)
Qualis ēt ex epidimia latēs in ueſte,diu poſtea utentē inficit in-

cautum,atq; perdit. At postq̄ hic in uestiũ incidimus mentionẽ, prohibebisne pie pater ĩ ueste cõficiẽda,uel primũ induẽda spira culũ ueneris diligenter aucupari?quo quasi uenerea facta uestis, similiter prospera quadã corpus & spiritũ afficiat qualitate?Non ne medici uetant uulpiũ pelles? Agninas probãt?Non aliter forte sydus indies quasi nascentes uestes afficit,q̄ semel ab initio natas. Vestes quidẽ & cætera artis opera certã a sydere qualitatẽ accipere Thõmas aquinas in libro de fato confirmat. Tu igitur affirmabis. Infectas uero uestes utentẽ inficere, etiã testis ẽ scabies atq; lepra. Deniq; si populi uitæ cõsulis(ut opinor)ista permittes. Atq; ego permissione tua consulam obseruanda. Sin aũt eiusmodi moribũdæ uitæ curã,non improbas quidem,sed negligendam mones,ego quidẽ negligo,melioris uitæ fiducia fretus, cæterisq; similiter cõsulo faciendum. Vale.

Quõ per inferiora supioribus exposita deducãtur supiora,& p mundanas materias mundana potissimũ dona. Cap. xxvi.

ſ Ed ne longius digrediamur ab eo,quod interpretantes plotinum instituimus ab initio,breuiter ita collige. Mũdus ab ipso bono(ut plato una cũ Timæo pythagorico docet)q̄ optimus effici poterat,est effectus. Est igitur nõ solũ corporeus,sed uitæ insup & intelligentiæ particeps, Quãobrem præter corpus hoc mũdi sensibus familiariter manifestum,latet in eo spũs corpus quoddã excedẽs caduci sensus capacitatẽ. In spũ uiget anima:in anima fulget ĩtelligentia. Atque sicut sub luna nec miscetur aer cum terra,nisi p aquã,nec ignis cũ aqua, nisi p aerẽ, sic in uniuerso esca quædã,siue fomes ad aĩam corpori copulãdã est ille ipse,quẽ spũm appellamus. Anima quoq; fomes quidã est in spũ,corporeq; mũdi,ad intelligentiã diuinitus consequẽdam. Quẽadmodũ sũma quædã in ligno siccitas ad penetraturũ oleũ ẽ parata. Oleũ huic ĩbibitũ,pabulũ ẽ ad ignẽ. Ad calorẽ dico pxi-

me. Calor ipſe luminis eſt uehiculum, ac ſi lignum hoc eiuſmodi ſit, ut igne præſente fulgeat, non urat᷑, qualia quandoq; uidimus iã hoc exemplo uidebimus, utrũ uel homo, uel aliud quiddã ſub luna, certis quibuſdã præparamẽtis, partim quidem naturalibus, partim arte quæſitis, uitalia atq; etiã forte intellectualia quædam bona opportune quodãmodo deſuper accipere poſſit. Verũ quod hic ad religionẽ ſpectat diſcutiemus alibi, ubi plotinus ĩ medium hæc adducet. Quod uero ad naturales ſpectat ĩfluxus, qualeſcũq; ſint deſuper ueniẽtes, ſcito eos in nobis materiiſq; noſtris ita demum per artem cõparari poſſe, quãdo fomẽta nobis noſtriſq; ad illos natura ſubgeſſerit, coelũq; ad eoſdẽ opportunius cõſpirauerit. Non ne ĩ ipſo foetu natura foetus ipſius artifex, cũ certo quodã pacto corpuſculum affecerit, figuraueritq;, hoc ipſo ſtatĩ præparamẽto, uelut eſca quadã ſpũm ab uniuerſo deducit? perq; hũc uelut fomitẽ, uitam haurit, atq; aĩam? Ac deniq; per certã animæ ſpeciẽ diſpoſitionẽq; corpus ita uiuens dignũ eſt præſentia mentis tandem donatæ diuinitus. Vbiq; igitur natura maga eſt, ut inquit plotinus, atq; Syneſius, uidelicet certa quædam pabulis ubiq; certis ineſcans, non aliter q̃ centro terræ grauia trahens, lunæ concauo leuia, calore folia: humore radices, cæteraque ſimiliter. Quo quidem attractu ſecum ipſo deuinciri mundũ teſtantur ſapiẽtes Indi, dicentes mũdum eſſe aĩal paſſim maſculũ ſimul, atq; foeminam: mutuoq; mẽbrorũ ſuorũ amore ubiq; coire ſecũ: atq; ita cõſtare. uinculũ uero mẽbrorũ ineſſe ꝑ inſitam ſibi mentẽ, quæ totã infuſa ꝑ artus agitat molẽ, & magno ſe corpore miſcet. Hic Orpheus naturã ipſam mũdi: iouẽq; mũdanũ: marẽ appellat & foeminã. Vſq; adeo mutui partiũ ſuarũ cõiugii ubiq; mũdus eſt auidus. Eſſe uero maſculinum ſexũ foeminino ubiq; cõmixtũ: declarat illinc quidẽ ordo ſignorũ. Vbi præcedẽs ꝑpetuo deinceps ordine maſculinum eſt ſubſequens foemininũ. Hic uero arbores, atq;

herbæ, quæ ēt sicut aīalia utrunq; sexum habent. Mitto q ignis ad aerem, aqua ad terrā masculi uicē tenet ad foeminā. Vt nō mirū sit mēbra inter se mundana & oēs eius articuli, mutuū coniugium cōcupiscere. Quod & planetæ cōciliant, partim quidē mares, partim uero foeminæ. Præcipue uero Mercurius masculus: atq; foemina hermaphroditi p̄r. Quod sane aīaduertens agricultura præparat agrū seminaq; ad cælestia dona. Et insitiōibus q busdā: uitam plantæ propagat, & ad speciē alterā melioremq; perducit. Similia quædā efficit medicus, & physicus, & chirurgicus ī corpore nostro, tum ad nostrā fouendā, tū ad uniuersi naturā uberius cōparandā. Idem quoq; philosophus naturaliū rerum astrorum peritus, quē proprie magum appellare solemus: certis q busdam illecebris, coelestia terrenis opportune quidem, ne aliter inserens q̄ insitionis studiosus agricola ueteri recentem stipiti surculum. Quod & Ptolemæus ualde ꝓbat, affirmans eiusmodi sapientem: sic astrorum opus adiuuare posse, quēadmodū agricola terræ uirtutē. Subiicit magus terrena cælestibus: īmo inferiora passī superioribus, ut proprias ubique foeminas suis maribus foecundas, ut ferrū magneti trahendum, ut camphorā aeri feruenti sugendam, ut crystallū soli illuminandū, ut sulphur. & sublimem liquorē accendendū flāmæ, ut oui testā uacuā & īpletā rore, soli eleuandā, immo ut ouū ipsum gallinæ fouendū. Præterea sicut nō nulli fouentes oua, etiā sine animalibus uitā illis ex uniuerso conciliant, & sæpe materias quasdā opportune parātes absq; ouis manifestisq; seminibus: aīalia procreant, ut ex ocimo scorpionem apes ex boue, ex saluia auem merulæ similem. Vitam uidelicet a mundo materiis certis opportunisq; tēporibus adhibentes, sic & ille sapiens ubi cognouit quæ materiæ, siue quales partī īcohatæ natura partim arte perfectæ, & si sparsæ fuerint congregatæ, quacælitus influxū suscipere possint, has eo regnante potissimū colli-

git,præparat,adhibet,sibiq; per eas cælestia uendicat. Vbicūnque .n.materia quædā sic superis exposita est,sicut speculare uitrū uul tui tuo,paries q; oppositus uoci,subito supne patit́ ab agēte uideli cet potentissimo a potestate uitaq; mirabili ubique præsente,uir tutem q; passione reportat Non aliter q̄ & speculū imaginē repræ sentat ex uultu,& ex uoce paries eccho. His ferme exēplis ipse plo tinus utitur,ubi mercuriū imitatus ait,ueteres sacerdotes,siue ma gos in statuis sacrificiisq; sensibilibus diuinū aliquid,& mirandū suscipere solitos. Vult una cū Trismegisto per materialia hæc nō proprie suscipi numina penitus a materia segregata.sed munda na tantū,ut ab initio dixi & Synesius approbat. Mundana inq̄ id ē uitam quandā,uel uitale aliquid,ex anima mundi & sphærarum animis atq; stellarum,uel etiam motū quendā,& uitalem quasi præsentiā ex dæmonibus. Immo interdū ipsos dæmonas eiusmo di adesse materiis. Mercurius ipse,quē plotinus sequitur,inq̄t dæmonas aereos,non cælestes,ne dū sublimiores,statuasq; mer curius ipse cōponit ex herbis,arboribus,lapidibus:aromatis,natu ralem uim diuinitatis(ut ipse ait)in se habentibus. Adiungunt cātus cælestibus similes,q̄bus ait eos delectari,statuisq; sic adesse diutius:& prodesse hoībus,uel obesse. Addit sapientes quondam ægyptios,qui & sacerdotes erant,cum non possent rationibus per suadere populo esse deos idest spūs aliquos super homines:exco gitasse magicum hoc illicium,quo dæmonas allicientes,in statu as esse numina declararēt. Sed Iamblichus dānat ægyptios q᷑ dæ monas non solum ut gradus quosdā ad superiores deos inuesti gandos acceperint,sed plurimū adorauerint. Chaldæos uero dæ monibus nō occupatos ægyptiis anteponit. Chaldæos inq̄ religio nis antistites. Nā astrologos tā chaldæorum,q̄ ægyptiorꝝ quo dammodo tentauisse dæmonas per harmoniā cælestē in statuas fictiles trahere suspicamur. Quod significare uidetur astrologus

Samuel hebræus auctoritate Dauidis Bil astrologi fretus. Anti quos uidelicet fictores imaginum fecisse statuas futura pronunciantes. Harmoniam uero coelestium his accõmodatã esse tradit, metallum fundere ad hominis pulchri formam, die mercurii hora tertia scilicet Saturni. Quando mercurius Saturnũ in aquario subit in nona cæli plaga, uaticiniũ designante. Ascenditq; geminorũ sydus significans prophetas (ut aiunt) mars a sole comburitur nec mercuriũ intuetur. Sol tñ aspicit coniunctionis illius locũ. Venus interea aliquẽ obtinet angulũ: occidentalis est & potens. Luna ex trigono gradum aspicit adscendentem, similiterq; Saturnus. hæc illi. Ego autẽ primo quidẽ ex beati Thõmæ sententia puto, si modo statuas loquentes effecerint. non simplicẽ ipsũ stellarũ influxũ ibi formauisse uerba: sed dæmonas. Deinde si forte contigerit eos in eiusmodi statuas ingredi, non arbitror hos tibi ꝑ coeleste influxũ fuisse deuinctos, sed spõte potius suis cultoribus obsecutos. deniq; decepturos. Nã & natura supior ab inferiore conciliatur q̃dẽ aliquando, sed cohiberi nequit. Et dispositio illa sydeꝝ paulo ante descripta concurrere forte nõ potest. Quãuis aũt dæmones astronomica rõne statuis nõ includant: tñ ubi ꝑ cultũ eis exhibitũ: præsentes extiterint, Porphyrius ait eos regulis astronomicis oracula reddidisse: atq; ideo frequenter ambigua. Et merito, qm̃ Iãblichus, ꝑbat prophetiã uerã, atq; certã, nec malis dæmonibus cõuenire, nec humanis artibus, uel natura, sed spiratiõe diuina purgatis mẽtibus ꝑuenire. Sed ad Mercuriũ, ĩmo ad Plotinũ iã reuertamur. Mercurius sacerdotes ait accepisse uirtutẽ a mundi natura conuenientẽ: eãq; miscuisse. Secutus hunc plotinus putat, totum id aĩa mundi cõciliante facile cõfici posse. Quatenus illa naturaliũ reꝝ formas ꝑ seminales quasdã rõnes sibi diuinitus insitas generat, atq; mouet. Quas q̃dẽ rõnes appellat ẽt deos qm̃ ab ideis supremæ mẽtis nũq̃ destituunt. Itaq; ꝑ rõnes eiusmodi

aĩa mundi facile se applicare materiis, quas formauit ab initio ꝑ easdẽ, quãdo magus, uel sacerdos opportunis tẽporibus adhibuerit formas rerꝫ rite collectas: quæ rõnem hãc, aut illã, ꝑprie spectãt, sicut magnes ferrũ, reubarbarũ colerã, crocus cor, eupatoriũ spodi umq; iecur, spica: muscusq; cerebrũ. Fieri uero posse q̃doq; ut rõnibus ad formas sic adhibitis, sublimiora quoq; dona descendãt, quatenus rõnes in aĩa mũdi cõiunctæ sunt intellectualibus eiusdẽ aĩæ formis, atq; ꝑ illas diuinæ mẽtis ideis. qđ & Iãblichus apꝓbat, ubi de sacrificiis agit. Qua de re alibi nos opportunius disputabimus. Vbi ẽt apparebit. q̃ ĩpura supstitio populi gentilis extiterit. Contra uero q̃ pura pietas euangelica fuerit, Quod magna ex parte in libro de religione christiana iã fecimus. Finis.

Apologia quædam, in qua de medicina, Astrologia, Vita mundi. item de magis, qui christum statim natum salutauerũt.

m Arsilius Ficinus Florentinus, dilectissimis suis in ueritatis studio fratribus, tribus petris, Nero Guiciardino, Soderino, ter quaterq; salutẽ. Rectius modo Tripetro q̃ tribus petris fortasse dixissem. Sicut. n. ubi palma est una non faciunt plures in ea digiti, manus ibi plures: sic uestra amici corpora tria nihil prohibere uident̃. quo minus unum efficiat Petrum una uolũtas. Faber ille cælestis patriæ Christus tam ingentem ꝓcreauit petram, ut ĩmenso huic ædificio ecclesiæ suæ una hæc petra fundando sufficeret. Ego quoq; tã grãdes nactus sum diuina quadã sorte petras, ut tres nunc meo uel arduo satis ædificio faciant Nũc uobis amici nunc, si nescitis: arx illa palladis necessaria fore uidet̃, qua procul a nobis sæuũ ĩpiorꝫ gigantũ ĩpetũ arceamus. Quãobrem uestra primum arce tribus constructa petris, triũ librorum meorum uitã, uitæ publicæ succurrentiũ munire decreui. Scitis (ut arbitror) me de uita librꝫ cõposuisse in libellos tris diuisum. Quorum primus de uita sana. Secundus de uita longa.

Tertius de uita coelitus inscribetur. Igitur esca tituli tā suauis q̄ plurimos alliciet ad gustandū, sed in numero tāto ignorantes plerique futuri sunt (ut arbitror) maligni quoque nō pauci. Alius ergo dicet, non ne Marsilius est sacerdos? Est profecto. Quid igitur sacerdotibus cū medicina? Quid rursum cū astrologia cōmercii? Alius item. Quid Christiano cum magia uel imaginibus? Alius autem, & quidem indignus uita, uitā inuidebit coelo. Cūcti denique sic affecti, beneficio in eos nostro ingrati nimis erunt. Atque aduersus charitatē nostrā, qua uitæ, prosperitatique publicæ pro īgenii facultate cōsulimus, nō pudebit esse crudeles. Cōmunis igitur erit uobis iste labor, sed ut quodāmodo leuior sit, tres enī estis aduersum tres hostes distributū subite certamen. Nec inuectiua (noui enī ingeniū uestrū) cōfutabitis inuectiuam: sed alieni fellis amaritudinē, quæ uestra suauitas est, mirifica uestri mellis dulcedine supabitis. Principio candidissime Nere respōdeto primis, antiquissimos quondā sacerdotes fuisse medicos pariter & astronomos. Quod sane chaldæorū, persarū, egyptiorū testificant historiæ. Ad nullū præterea magis q̄ ad pium sacerdotē ptinere singularis charitatis officia, quæ quidē in maximo omnium beneficio q̄ maxime lucent. Officiū uero præstantissimū est proculdubio, quod & maxime necessariū, & inprimis ab omnibus exoptatum, efficere uidelicet, ut hominibus sit mens sana in corpore sano. Id aūt ita demū præstare possumus, si cōiungimus sacerdotio medicinā. At quoniā medicina sine fauore coelesti, qđ & hippocrates Galenusque cōfitentur, & nos expti sumus, sæpius est inanis, sæpe etiā noxia. nimirū ad eandē sacerdotis charitatē astronomia pertinet, ad quā attinere diximus medicinā. Eiusmodi (ut arbitror) medicū honorari sacræ litteræ iubēt: quoniā propter necessitatē hunc altissimus procreauerit. Et Christus ipse uitæ largitor, qui discipulis mādauit, lāguentes toto orbe curare, sacerdotibus quo

que præcipiet:si minus uerbis:ut illi quodã, mederi possint, saltẽ herbis & lapidibus medeãtur. Quæ si minus ipsa sufficiãt opportuno quodã afflatu coeli cõflare hæc, & ægrotis admouere iubebit. Nã & ipse eodẽ afflatu coeli aĩalia passim ad suã quæq; cõcitat medicinã, usq; adeo uitæ oĩum abundantissime ꝓuidet. Sic instinctu coelesti diuinitus instigãte, serpentes quidẽ maratro: hirũdines aũt coelidonia oculis medicãt̃, aquilæ uexatæ partu echitem lapidẽ diuinitus inuenerũt, quo foeliciter oua statim eniterẽtur. Itaq; Deus ipse qui per coelũ animalia quæuis ad medicinas ĩstigat, sacerdotes certe ꝑmittit nõ mercede inquam, sed charitate medicinis coelitus cõfirmatis morbos expellere. his uero tu deinceps plura ẽt si expedierit ĩgenii tui aculeis addes. Surge post hæc & tu Guiciardine uehemens, atq; curiosis ingeniis respõdeto, magiam uel imagines nõ probari quidẽ a Marsilio, sed narrari, plotinum ipsũ ĩterpretãte. Quod & scripta plane declarãt: si æqua mẽte legantur. Neq; de magia hic prophana: quæ cultu dæmonũ nititur, uerbũ quidẽ ullum asseuerari, sed de magia naturali, quæ rebus naturalibus ad prosperã corporum ualitudinem coelestiũ beneficia captat, effici mẽtionẽ. Quæ sane facultas tam concedenda uidetur ingeniis legitime utẽtibus, q̃ medicina & agricultura iure cõceditur. Tantoq; etiã magis, quãto perfectior est industria, terrenis coelestia copulans. Ex hac officina Magi omnium primi Christũ statim natũ adorauerunt. Quid igitur expauescis Magi nomẽ formidolose? Nomẽ euãgelio gratiosũ. Quod nõ maleficũ & ueneficũ, sed sapientẽ sonat & sacerdotem. Quidnã profitetur Magus ille uenerator Christi primus? Si cupis audire quasi quidam agricola ẽ, certe quidã mũdicola est. Nec propterea mundũ hic adorat, quẽadmodũ nec agricola terrã, sed sicut agricola humani uictus gratia ad aerem temꝑat agrũ, sic ille sapiens, ille sacerdos gratia salutis humanæ inferiora mundi ad superiora contem

perat:atq; sicut oua gallinæ, sic opportune terrena subiicit fouenda coelo. Quod efficit semp ipse deus, & faciendo docet, suadetq; facere, ut a superis infima generent & moueant, atq; regātur. Deniq; duo sunt magiæ genera. Vnū quidē eoꝝ, qui certo quodam cultu dæmonas sibi conciliant, quorum opera freti fabricant sæpe portenta. Hoc aūt penitus explosum est, quādo prīceps huius mūdi eiectus est foras. Alterum uero eorū qui naturales materias opportune causis subiiciunt naturalibus mira quadā ratiōe formādas. Huius quoq; artificii species duæ sunt. Altera quidē curiosa altera necessaria. Illa sane ad ostentationem superuacua fingit prodigia, ceu quādo persarū magi ex saluia sub fimo putrefacta dum sol & luna secundam leonis faciem occuparent, eundēq; gradum ibi tenerent, generabāt auē merulæ similem, serpētina cauda, eāq; redactā in cinerē infundebāt lampadi. Vnde domus statim plena serpentibus uidebatur. Hoc autem tanq̄ uanū & saluti noxiū procul effugiendū. Tenenda tamē species necessaria, cum astrologia copulans medicinā. Siquis autē pertinax ulterius īstet, morem huic ita gerito Guiciardie, ut ne legat hæc nostra, nec intelligat, nec meminerit nec utatur homo: si homo est, tanto beneficio prorsus īdignus Multa sunt præterea quæ tu aduersus ingratam ignorantiam in mediū afferre tuo ingenio poteris, Quid nā agis & tu strenue Soderine noster? Tolerabis ne supstitiosos cæcosq; nescio quos futuros, qui uitā in animalibus: uel abiectissimis: herbisq; uilissimis manifestam uident. In coelo, in mūdo non uident Iam uero si homunciones isti uitam minimis concedunt mundi particulis, quæ tandem demētia est? Quæ inuidia? nec nosse, nec uelle totum uiuere ī quo uiuimus, & mouemur & sumus. Quod quidē canit aratus, Iouem manifeste significans cōmunem corporis mundani uitam. peroportune nunc in hæc arati uerba nescio quomodo uideor incidisse. Memini Lucam euangelistam, memi

ni paulum apostolum his uerbis libenter uti. In quibus mundi uitã sapientes illi nõ horrent. At uero supstitiosus quidã his obiiciet non facile cõuinci ex uerbis eiusmodi paulum assentiri, mũdum habere animam, sed tantũ subesse deo, ac nos in hoc ipso deo uiuente. Esto igitur. Ne nominemus in mundo quando non placet: animã. Nomen anima sit prophanum. Licebitne saltem uitã qualẽcunq; dicere? Quã deus ipse mundi faber huic operi suo tã foeliciter absoluto clemẽter inspiret. Quãdoquidẽ erga uilissima quæq; uiuentia non est auarus, & quotidie per coelum q̃ plurimis quæ sunt in eo largissime præstat uitã. Dic amabo nõ ne uides boues & asinos, o bos, o asine, qui tactu quodã ex se uiuentia generãt esse uiuos? Si ergo hæc præterea: ex se uiua quædã aspectu etiam generarent, an nõ multo magis hæc uiuere iudicares? si quod mõ ipse iudicium, si quam uitam habes. Coelum terræ maritus non tangit (ut communis est opinio) terram. Cum uxore non coit: sed solis syderum suorum quasi oculorum radiis undiq; lustrat uxorem: lustrando fæcundat, procreatq; uiuẽtia. Num ergo uitã uel intuendo largiens, ipsũ in se propriã nullã habet uitã? Et quod dedit aui strutho uitam aspectũq; uiuificum, lõge est hoc ipso deterius. His tandem adductis in mediũ, nisi persuaseris superstitiosũm istum mitto semiuiuum, ĩmo uero nõ uiuum. Proĩde ut pluribus causã nostrã patronis agamus, addito Petre mi Nere Amphionem illum nostrum Lãdinũ Christophorũ oratorem pariter & poetam. Ille noster Amphion suauitate mira celeriter lapidea hostiũ nostrorũ corda demolliet. Tu uero guiciardine carissime cõpater, ito nunc, ito alacer, politianũ Herculẽ accersito. Hercules quondam ubi piculosius certandũ foret, uocitabat Iolaum: Tu nũc similiter Herculẽ. Nosti profecto quot barbara mõstra latium iã deuastantia politianus Hercules ĩuaserit, lacerauerit, ĩteremerit: q̃ acriter expugnet passĩ. Quã tuto ꝓpugnet. Hic ergo uel

centum hydræ capita nostris liberis minitantia statim confundet claua, flammisq; coburet. Eia mi dulcissime Soderine, surge age picum salutato phoebeum. Hunc ego sæpe phoebeũ appello meum. Ille me Dionysium uicissim atq; liberũ. Fratres ergo sumus. nuntia phoebo meo, uenenosum contra nos pythonem, ex palude iamiam emergentem. Tendat arcum, obsecra precor. Confestim spicula iaculetur. Intendet ille protinus, scio quid loquar, uenenumq; totum semel una nece necabit. Valete iam feliciter amantissimi fratres mei, non ualitudine tantum felici, sed ipsa etiam felicitate digni. Liberorumq; meorum in lucem iam prodeuntium ualitudinem foelicitatemque curate, xv. Septembris. M. cccclxxxviiii. In agro Caregio.

Quod necessaria sit ad uitam securitas & tanquillitas animi

Marsilius Ficinus dilectissimis in ueritatis uenatione fratribus Bernardo Canisiano, Ioanni Canacio, Amerigo cursino Salutem. Cum primis hic in uerbis uenationem quandam instituissemus, merito forsan canes statim adhibuimus & cursores. Apte quidem philosophantes appellauimus uenatores, anhela semper ueritatis indagine laborantes. Num etiam apte canes? Aptissime inquit ĩ republica Socrates, philosophãtes enim uel legitimi sunt uel spurii. Ambo canes. Illi quidem ueritatem ipsam sagaciter inuestigant, mordicus inuentam tenent Hi uero pro opinione latrant, mordent, lacerant. Tãtum profecto canes ĩter philosophos sibi uendicant, ut nõ solũ se ipsos in sectam aliq̃ ĩseruerint, sed ẽt sectam ipsi suã noĩe Cynicã q̃doq; cõfecerint. Habet quĩẽt suos academia canes, huc ergo uos sagaces academiæ canes huc uos uelocissimi cursores aduoco. Tris, n. estis. Tres ergo nũc meos p̃cor defẽdite liberos adhuc teneriores, ĩter lupos (ut uereor) e uestigioædituros. Currite inq̃ alacres, nego

tia enim nūc uobis optata mando: non curas Georgium benignū Saluiatum cognoscitis meum. Qui ueritatem illam per cuius nūc uos uestigia passim uenādo discurritis, iandiu ē sagaciter assecutus. Qui & fratres suos solis instar maior ipse minores illustrat. Huic igitur si quem luporum ululatum audieritis, nuntiate. Fortissimus ille Georgius omnes facile fugabit lupos: qui & uastum draconem quandoq; trāsfixit. Ille me igitur, ille sollicitudīe simul & uos cura leuabit. Solet. n. inter uos aliquis & quidem iam sæpius dicere, nihil ad uitam salubrius experiri. q̄ magna cum securitate tempora deglutire. cæteri uero dicenti protinus arridere. Sed dic age canaci quidnam hoc tuum est totiens repetitum? Tempora deuorare? Quid deniq; tibi uis? Non esse inquies, sed bibere potius. Nō mandere, uel conterere, sed faucibus plenis ingurgitare Siquidem tempus ipsum natura quædam est liquens (ut ita dixerim) atq; labilis. Liquentium uero hæc est conditio, ut si cohibeas in angustum, subito perdas. Diffluunt enim coacta celeriterq; diffugiunt. Si aquam spongiæ imbibitam forte compresseris, exprimes eā, statimq; disperges. Si latius hanc tenueris, retinebis. multo magis aerem, ignemq;, & ætherem. Hinc apud poetas frustra contendunt, qui ampla diuorum maniumue simulachra ulnis capescere moliuntur. Late admodum accipienda sunt latissima. Liquentia & amplissima sunt amplissime possidenda. Tunc certe grauiter nos premit angustia, quādo animum ipsum motumq; eius naturaliter amplum redigemus in angustū. Quicūq;. studia: negotiaq; pensitant examussim: & in minīa quæq; semꝑ exactissime deterunt, uitam interea suam. heu suam uitam clā miseri conterunt, Recte igitur Pythagoras præcepisse uidetur. Caue nequando in angustum forte cohibearis, nihil cælo amplius. Nihil est uitalius. Angustissima uicissim terra uitam habet in mundo q̄ minimam. Deniq; si cælo temporeq; uiuimus, q̄to hæc latius absor-

111

bemus,tãto uiuimus & diutius. Viuite ergo læti ab angustia,ꝓcul o amici. Viuite læti lætitia coelum uos creauit sua. Quã suo quodam risu idest dilatatione,motu,splendore declarat,quasi gestiens. Lætitia coelum uos seruabit uestra. Ergo quotidie impræsens uiuite læti. Nã sollicitudo præsentium,rapit uobis præsens,præripitq; futuꝝ. Curiositas futurorum celeriter in præteritum uos traducit. Iterum igitur precor,atq; iterum uiuite læti. Nã fata sinunt,dum securi uiuitis. Sed ut re uera sine cura uiuatis,ne unam quidem hanc curã sumite,qua solliciti curetis unquam,qua potissimum diligẽtia curas effugiatis. Vna enim cura hæc mortalibus heu miseris omni cura cor urit. Negligite igitur diligentiã. negligentiam uero diligite. Atq; hanc etiam negligenter. Quoad licet uobis inquam,atq; decet. hæc autem non tam ut sacerdos amici mando uobis,q̃ ut medicus Nã absq; hac una tanq̃ medicinarũ omnium uita medicinæ omnes ad uitam producẽdam adhibitæ moriuntur. .M.cccclxxxviiii.xvi. Septembris. In agro caregio.

Amerigus corsinus

De triplici uita quem tu Ficine libellum
Compositum,in lucem mittere docte paras,
Imprimere hunc doctus,gratusq; Valorius ultro
Curauit,doctis pabula grata uiris.
Tresq; Petri,biniq; canes:cursorq; Amerigus
Contendent morsus pellere quisq; feros.

Impressa Venetiis .M.ccccxcviii

Præclarissimarum sententiarum libellorum Marsilii Ficini Florentini de triplici uita breuis annotatio.

·\\ ///

Mundi corpus uiuit anima:& per spiritum inter elementa generat li·iii ca iii
Musica totam ab Apolline procedere,atq; Iouem esse musicum li·iii ca xxi
n Ausea uel satietas studiosis detestatur li·i ca x
Nausea subducitur medicinis li·i ca xviii
Noctem uertentes in diem,uigilando & dormiendo,mortis oculos excæcare compertum est li i ca vii
o Bitus naturalis differri potest ,cum astrologiæ machinis:tum præsidiis medicorum li·ii ca xx
Oblectaméta uaria semper aucupari cõuenit li·i ca viii·
Obliuiosi atque hebetes sic exonerandi sunt li.i ca xxy
Oculi si caligant quæ cura sit adhibenda li ·i ca xyi
Odor uini nutrit spiritum,ideo eligendus li·ii ca xyiii
Odores conueniunt illis quibus & sapores li iii ca xi
Odoriferis rebus uita conseruatur li·ii ca xiiii·
Odorum uarietate spiritus recreandus est li·ii ca xyiii
Oua gallinarum si uitellus cum albo comedatur ualent li·ii ca yi
p Anis duplus ad oua,triplus ad carnes,quadruplus ad pisces li·ii ·ca xy
Pectine eburneo mane caput pectendum a fronte uersus ceruicem quadragies pectine ducto li·i ca yiii
Phoebus & bacchus indiuidui fratres sunt uitæ longæuæ conducentes li·ii ca xx
Pilulæ ad soluendam melancholiam li·i ca xx
Pituitæ idest phlegmati :& atræ bili id est melancholiæ litterati obnoxii sunt li·i ca iii
Pituita quomodo studiosis uitanda li·i ca ix
Planetæ ab astrologis inimici,id est effectu diuersi dicunt ut Ve-

c

Septimo quolibet uitæ anno, fit in corpore mutatio maxima, ideo pericula uitāda ex quolibet uitæ septennario imminentibus. li. ii. cap. xx.

Signa zodiaci quæ membra respicere dicuntur. li. iii. ca. x.

Syrupis īgeniū fouetur, & memoria confirmat' hoc mō. li. i. ca. xix

Sol ubi leonem intrat. epidimiam sedat. li. iii. ca. iiii.

Sol efficacius agit atq; iuppiter in hæc inferiora. li. iii. ca. iiii

Sol aīalibus nocturnis inimic9, diurnis uero amicus ē li. iii. c. xxii

Somno meridiano non necessario, digestio impeditur. li. ii. ca. iiii.

Somnus nocturnus semper necessarius. li. ii. ca. vi.

Sperma si supra naturam profluit: magis obest, q̄ si quadragies tantundem sanguinis emanarit. li. i. ca. vii

Spiritus seu uapor sanguinis, instrumentum sacerdotum seu studiosorum est. li. i. ca. ii

Spiritus nutritur & conseruatur per odores. li. ii. ca. xviii

Spiritus odorum uarietate recreandus est. li. ii. ca. xviii

Spiritu mundi omnia generantur, in cuius uirtute sunt quatuor elementa, & nos per nostrum spiritum hunc haurire possumus. li iii. cap. iii

Spiritus noster haurit mundi spiritum per radios solis & Iouis, quatenus ipse fit solaris & iouialis. li. iii. ca. iiii.

Spiritus noster quibus modis haurire potest de spiritu uitaq; mūdi. li. iii. ca. xi

Spiritus uires & membra, multa fouent. li. i. ca. xii

Spiritum corporeum curare medicina decet, incorporeum uero spiritum, id est intellectum, disciplina morali colere decet, ueritatem diuinam, religione uenerari fas est. li. i. ca. xxvi

Spiritus est qualitas iouia: cuius tempore nobis infunditur, & est solaris. li. iii. ca. xi

tem bis in hebdomada sumpta confert, sex aut septem horis ante cibum li i ca xii & li ii ca viii

Tiriaca obliuiosis non est postponenda. li i ca xxv

Tiriaca non tantū gustu sed ēt odoratu salutaris est li ii ca xviii.

Tiriaca mirabilem uim nacta est contra senectutem atque uenenum li iii ca xii

Temperantia in affectibus, in uictu & aere obseruata, diuturnæ conducit uitæ li ii ca xx

u

Alitudinarii seu langorosi longam uitam aliquando consequuntur li ii ca i

Venus & Saturnus apud astronomos stellæ inter se omnibus inimicæ li ii ca viii

Venus sine Baccho friget li ii ca xv

Venerea res uitæ etiam iuuenum detrahit li ii ca viii

Venereus actus contemplatori contrarius, & quia uenereum actū sectanti nihil alienius q̄ cura & contemplatio li i ca xvi

Verba magnam uim circa imagines habere censentur li iii ca xxi,

Veritatis cupidi si tanta medicorum diligentia corporeum spiritum curant multo diligentius intellectū disciplina morali colere debent li i ca xxvi

Vestes infectas utentem inficere, testis est scabies atque lepra li iii ca xxv

Vigilia nimia sic curatur li i ca xxiiii

Vigilia nocturna digestionem impedit li ii ca iiii

Vigiliā & inediam sitimq́: laborem corporis & animi solitudinē, & moerorem deuitare conuenit li ii ca viii

Vigiliis nimiis extenuati, exsiccato cerebro, sic succurrendum est. li i ca xxiiii

Vigilare multum post coenam & mane dormire, ingenio nocet,